

PRUTUL

* REVISTĂ DE CULTURĂ * HUȘI *

Serie nouă, Anul VI (XV), Nr. 2 (58) / 2016 * Fondator Costin CLIT

Acest număr al revistei este tipărit cu sprijinul financiar al Casei de Cultură „Alexandru Giugaru” din Huși și Consiliului local.

ISSN 1582 – 618X

COLEGIUL ȘTIINȚIFIC

Prof. univ. dr. Mircea CIUBOTARU
Cercetător dr. Silviu VĂCARU

COLECTIVUL REDACȚIONAL:

Redactor șef: Costin CLIT
Redactor șef adjunct: Gheorghe GHERGHE
Dr. Lucian-Valeriu LEFTER
Tehnoredactor: Lucian CLIT
E-mail: costinclit@yahoo.com

CUPRINS

STUDII ȘI ARTICOLE

<i>Gânduri despre viața cotidiană în pre- și protoistorie (IV) – Dumitru Boghian</i>	5
<i>Gânduri despre stabilirea grecilor în țările române și despre legăturile matrimoniale ale acestora – Florin Marinescu</i>	13
<i>„Misterele onomastice” ale Iașilor (V) – Mircea Ciubotaru</i>	17
<i>O carte, o ghicitoare și o judecată – Ștefan S. Gorovei</i>	31
<i>Ultima „închinare” către locurile sfinte și premisele secularizării averilor ecleziastice – Lucian-Valeriu Lefter</i>	39
<i>Reforma Ministerului de Interne al Moldovei (1859) și câteva detalii din istoria arhivisticii românești – Arcadie M. Bodale</i>	47
<i>Clarificări privitoare la spătarul Ștefan Angheluță și la școala acestuia de la Chițoc – Gheorghe Baciu</i>	71
<i>Contribuții referitoare la activitatea și familia lui Grigore Vericeanu, fost primar al Hușilor (1877 – 1948) – Adrian Butnaru</i>	81

DOCUMENTE

<i>Însemnări de pe cărți (VI) – Costin Clit</i>	101
<i>Însemnări de pe Biblia Mitropolitului Iacov Stamati – Costin Clit</i>	143
<i>Însemnări și inscripții de la Mănăstirea Suruceni – Galina Bodareu</i>	151

DĂINUIREA VALORILOR

<i>Locotenent-comandorul Gheorghe Isbășescu (1908–1942) – Mariana Păvăloiu</i>	157
<i>Mina Dobzeu, între răspândirea de „manifeste subversive” și „subversiune” prin manifestare în Spirit – Silviu B. Moldovan</i>	165

RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

<i>Costin Clit, Comuna Dimitrie Cantemir. Studiu monografic, volumul I, ediția I, Iași, Editura PIM, 2016 – Mircea Ciubotaru</i>	171
<i>Catagrafiile Vistieriei Moldovei (1820-1845). X. Ținutul Fălciului. Partea I (1820). Volum editat de Mihai-Cristian Amărieuței și Mircea Ciubotaru. Studiu introductiv de Mircea Ciubotaru, Iași, Casa Editorială Demiurg Plus, 2016 – Lucian-Valeriu Lefter</i>	176
<i>Mihai-Bogdan Atanasiu, Din lumea cronicarului Ion Neculce. Studiu prosopografic, cuvânt înainte de Ștefan S. Gorovei, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2015 – Marius Chelcu</i>	177
<i>Ortfried Kotzian, Ioana Scridon, Luzian Geier, Deportation von Bukowinadeutschen in die Sowjetunion. Zeitzeugendokumentation, Erinnerungen und Gedenken, Hermannstadt / Sibiu, Honterus-Verlag, 2015 – Ligia-Maria Fodor</i>	179
<i>Vlad Mischevca, Prutul în destinul neamului românesc. O antologie istorico-literară a râului, Chișinău, Editura Civitas, 2016 – Lina Codreanu</i>	181
<i>Petre Gh. Iosub, Coropcenii – 600, Vaslui, fără editură și an [2016] – Teodor Pracsu</i>	183
<i>Ion Gh. Pricop Cânta la Duda o chitară, Iași, Editura Timpul, 2016 – Teodor Pracsu</i>	184

COLABORATORI

Gheorghe BACIU, profesor, Colegiul Național „Mihai Eminescu” din Iași.

Arcadie M. BODALE, arhivist, Arhivele Naționale Iași (AN-Iași) & Accademia di Romania in Roma – abodale@yahoo.com

Galina BODAREU, Universitatea de Stat „Ion Creangă”, Chișinău – galinacereu@gmail.com

Dumitru BOGHIAN, arheolog, conf. univ. dr., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava – dumitruboghian@yahoo.com

Adrian BUTNARU, doctor în istorie – adi_but76@yahoo.com

Mircea CIUBOTARU, profesor univ. dr., Facultatea de Litere, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași – mircea.ciubotaru44@gmail.com

Marius CHELCU, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași – mariuschelcu@yahoo.com

Costin CLIT, profesor, Colegiul Național „Cuza-Vodă”, Huși – costinclit@yahoo.com

Lina CODREANU, profesoară, Colegiul Național „Cuza-Vodă”, Huși – linacod@yahoo.com

Ligia-Maria FODOR, lector universitar, Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, București – ligia.fodor@yahoo.com

Ștefan S. GOROVEI, profesor univ. dr., Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași – stefangorovei@yahoo.fr

Lucian LEFTER, doctor în istorie, etnolog, Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui – lucian.lefter@yahoo.com

Florin MARINESCU, doctor în istorie, cercetător la Institutul de cercetări neo-grecești din Atena – florinmar@ymail.com

Silviu B. MOLDOVAN, Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității / Academia Română – Centrul de Istorie și Civilizație Europeană - silviuimdvn@yahoo.com

Mariana PĂVĂLOIU, doctor, profesor asociat, Academia Navală „Mircea cel Bătrân”, Constanța – rianna51@yahoo.com

Teodor PRACSIU, profesor, Colegiul Economic „Anghel Rugină”, Vaslui – teha351danny@yahoo.com

GÂNDURI DESPRE VIAȚA COTIDIANĂ ÎN PRE- ȘI PROTOISTORIE (IV)

Dumitru BOGHIAN

În continuitatea discutării artefactelor miniaturale care redau ființele cotidiene din societățile străvechi, ne oprim asupra reprezentărilor zoomorfe (recipiente, figurine și statuete, în principal), complementul și pandantul celor umane, în multe cazuri zoo-antropomorfismul (antropo-zoomorfismul) fiind evident nu numai ca înfățișare ci, probabil, și în ceea ce privește transferurile de *status*-uri și roluri biologice, psihologice, sociale și cultural-religioase între componentele regnului animal. De aceea, de foarte multe ori, animalele din proximitatea omului au fost concepute și percepute ca *alter ego*-uri umane, în cadrul viziunilor animiste și totemiste, înțelese în plenitudinea sensurilor / semnificațiilor și acțiunilor lor în mentalul pre- / protoistoric (identificare și rudenie, transferuri de calități și defecte, substitute și metamorfozări etc.).

O abordare integrată a universului artefactelor cultice miniaturale pre- și protoistorice, replică umană a lumii divine, presupune, așa cum arătam la finele articolului precedent, asocierea acestora (figurinele și statuetele antropomorfe) cu celelalte categorii de “miniaturi”: statuetele zoomorfe, piesele de mobilier, vasele și modelele de piese miniaturale (topoare), machetele de instalații și locuințe, dar și cu reprezentările decorative plastice și picturale etc., pentru a obține o viziune mai completă asupra destinațiilor / funcționalităților de altădată.

Extrem de multe reprezentări din paleolitic, în special superior, sunt zoomorfe și zoo-antropomorfe¹, realizate în toate modalitățile tehnologice specifice timpului prehistoric (picturi, gravuri și sculpturi, arta mobilă, din fildeș, piatră, corn/os etc.), pentru exemplificare trebuind să trecem în revistă, practic, toate grottele și adăposturile rupestre descoperite și cercetate până în prezent. Dorim să subliniem doar faptul că omul paleoliticului superior a realizat și piese zoomorfe sculptate / modelate din lut, dar se păstrează doar cele care, accidental sau nu, au fost arse (odată cu locuința-adăpost sau în cuptor), a se vedea cazul stratuetelelor antropomorfe și zoomorfe de la Dolni Vestoniče și Pavlov I² (din zona siturilor morave cu *ceramică antediluviană*, paleolitică³, Gravettian, cca 29-24000 BP) sau cele gravate (Grotte Chauvet și Gargas), în basorelief (Tuc d’Audoubert) sau reprezentate ronde-bosse (Bedeilhac), din Franța. Într-o anumită continuitate de reprezentare a figurinelor zoomorfe din lut preistorice, recent au fost publicate descoperirile epigravettiene (cca 17-14500 BP) de la Vela Spila (Croatia)⁴ și cea de la Maina (Rusia, cca 16000

¹ Howard Morphy (ed.), *Animal into Art*, Routledge Library Editions: Archaeology, 1989, *passim*; **André Leroi-Gourhan**, *Préhistoire de l'art occidental*, Paris, Éditions Mazenod, 1965; Jean-Pierre Demoule, *Naissance de la figure, l'art du paléolithique à l'âge du Fer*, Éditions Hazan, Paris, 2007 ; Jean Clottes, *Pourquoi l'art préhistorique ?*, Gallimard, Paris, 2011; Eduardo Palacio-Pérez, Aitor Ruiz-Redondo, *Imaginary creatures in the Palaeolithic art: prehistoric dreams or prehistorians' dreams?*, în *Antiquity*, 88, March 2014, p. 259–266; Valentin-Codrin Chirica, *Arta și religia paleoliticului superior în Europa centrală și răsăriteană : aspecte istoriografice și arheologice*, Editura Helios, 1996.

² A. Verpoorte, *Places of Art, Traces of Fire. A Contextual Approach to Anthropomorphic Representation of the Pavlovians*, Leiden, University of Leiden, 2001, p. 95-100, https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/13512/ASLU08_05.pdf; Aleksandra Kuczyńska-Zonik, *Gravettian Ceramic Firing Techniques in Central and Eastern Europe*, în „Analecta Archaeologica Rossoviensia”, 9, 2014, p. 80-94.

³ A. Verpoorte, *op. cit.*, p. 95-100.

⁴ Rebecca Farbstein, Dinko Radić, Dejana Brajković, Preston T. Miracle, *First Epigravettian Ceramic Figurines from Europe (Vela Spila, Croatia)*, în *PLOS ONE*, 24 July 2012, <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0041437>.

BP)⁵, care arată că artizanii paleoliticului superior descoperiseră lutul ca *materie primă divină*, eternizată prin foc, în crearea replicilor miniaturale ale ființelor din lumea reală, cu importante repercusiuni în plan artistic și religios.

Fig. 1. Reprezentări miniaturale din argilă arsă de la Pavlov și Dolni Vestonice (apud A. Verpoorte).

Pierdută apoi, ca urmare a schimbărilor profunde din ecosistemul european, din tardiglaciuar / postglaciuar și începutul holocenului, care au determinat și importante mișcări de populație și discontinuități culturale, ceramica a fost readusă odată cu neolitizarea, fiind utilizată pe scară largă în neolitic și eneolitic. Odată cu populația și pachetul neoliticului ceramic, au fost aduse în *Lumea europeană veche (Old Europe, Marija Gimbutas)* și componentele *Revoluției simbolurilor neolitice*⁶, în care reprezentările zoomorfe ocupau un loc particular.

De la începuturile neoliticului carpato-danubian, purtătorii culturii Starčevo-Criș⁷ au utilizat statuetele și alte motive ornamentale, altare, vase și amulete zoomorfe înfățișând bovidee și cervidee, în special, în complementaritatea celor antropomorfe. Parțial paralel și ulterior, comunitățile vinčiene, cu variatele lor aspecte culturale, au cunoscut o deosebită extindere a practicii

⁵ P. B. Vandiver, S. A. Vasil'ev, *A 16,000 year-old ceramic human-figurine from Maina, Russia*, în P. B. Vandiver, M. Goodway, J. L. Mass, P. A. (eds.). *Materials Issues in Art and Archaeology VI: Symposium held November 26–30, 2001*. Materials Research Society Boston, Massachusetts, USA, 2002, p. 421-431.

⁶ Jacques Cauvin, Cauvin J., *Naissance des divinités. Naissance de l'agriculture: la révolution des symboles au Néolithique*, Paris, Editions du CNRS, 1994.

⁷ Selena Vitezović, *Animal symbolism in Starčevo culture*, în *Representations, signs and symbols: Proceedings of the symposium on religion and magic : Deva, 27-29 martie 2014*, Nicolae Cătălin Rișcuța, Iosif Vasile Ferencz, Oana Tutilă Bărbat (coord.), Cluj-Napoca, Editura Mega, 2015, p. 7-24.

producerii și utilizării reprezentărilor zoomorfe, în diversitatea manifestărilor: figurine-statuete animaliere, figurine-statuete antro-po-zoomorfe, altărașe și vase, măști⁸, grupuri statuare cultice (Parța), plastică ornamentală arhitectonică, toate redând teme religioase specifice⁹. Deosebit de interesante sunt figurinele / statuetele antropomorfe vinčiene redade cu măști animaliere care solicită o abordare complexă, integrată, din perspectiva antro-po-zoomorfismului.

Fig. 2. Ansambluri zoo-antropomorfe: (apud Gh. Lazarovici, M-C. Lazarovici);
<http://www.muzeulolteniei.ro/index.php?view=content&type=subsubsubcategorie&c=25-53-96-29>

Pentru culturile neolitice târzii (ceramica liniară, Dudești, Hamangia), numărul reprezentărilor plastice zoomorfe este, deocamdată, foarte mic, reflectând, credem noi, stadiul cercetărilor. Mai multe reprezentări zoomorfe (figurine individuale și grupuri, recipiente, și statuete) au fost descoperite în culturile Vădastra și Boian, punând problema asocierii și redării în contexte / scenarii cultice.

Cele mai bine cunoscute sunt reprezentările zoomorfe din culturile eneolitice carpato-danubiene: Gumelnița, Sălcuța și Precucuteni-Cucuteni-Tripolye, ca și în cazul pieselor neolitice, statuetele și figurinele zoomorfe eneolitice sunt redade convențional-realist (cvasi-realist) și

⁸ Eszter Banffy, *Notes on the Connection between Human and Zoomorphic Representations in the Neolithic*, în P. Biehl - F. Bertemes (eds): *The Archaeology of Cult. Symbols of the other world*, Archaeolingua 13, Budapest 2001, 53-71; Fl. Drașoveanu, *Cultura Vinča târzie (Faza C) în Banat*, Timișoara, Editura MIRTON, 1996, p. 65-67.

⁹ Gh. Lazarovici, C.-M. Lazarovici, *About great religious themes of Vinča culture*, în *Anthropomorphism and symbolic behaviour in the Neolithic and Copper Age communities of South-Eastern Europe*, C.-E. Ursu, S. Țerna, Suceava, Editura K. A. Romstorfer, 2014, p. 187-248.

schematic, reprezentând mai clar sau echivoc animalul dorit, aproape toate fiind modelate într-o postură statică. În categoria *paraphernalia* zoomorfe eneolitice pot fi incluse vasele zoomorfe și zoomorfizate, cu toate accesoriile lor (protome, coarne, aplici etc.), și reprezentările realizate pe altărașe, replici ale unor piese de mobilier și machete de construcții etc.), unele cu redarea cvasi-realistă a animalului, altele mai apropiate de imaginile unor ființe fantastice, închipuite.

Fig. 3. Reprezentări zoomorfe gumelnițene (apud <http://www.cimec.ro/arheologie/gumelnita/5plastica/plastica.htm>)

În ceea ce privește vasele zoomorfe, considerăm că, aidoma vaselor antropomorfe/ antropomorfizate, pot fi înțelese și definite ca statuete-recipient de dimensiuni mai mari, cu rol distinct între accesoriile de cult.

De cele mai multe ori, figurinele și statuetele zoomorfe din culturile eneolitice au fost lucrate din argilă de diferite calități, în care au fost adăugate unele incluziuni, precum fragmentele ceramice măcinate, materiale vegetale și cariopse de cereale (Cucuteni), situație asemănătoare cu

cazurile unor piese antropomorfe¹⁰, practică legată, foarte probabil de destinațiile și funcționalitățile artefactelor respective..

Din punct de vedere dimensional, de cele mai multe ori, au fost realizate reprezentări mici (până în 5 cm), mijlocii (5-10 cm) și mari (10-15 cm), cele foarte mari (peste 15 cm) fiind puține, deocamdată.

Referitor la animalele reprezentate, pot fi decelate statuete de animale domestice și de animale sălbatice, mamifere patrupeze, păsări, reptile. Aproape întotdeauna meșterii olari au redat părțile esențiale ale corpului animalelor: capul, trunchiul și coada și cele patru picioare individualizate. Atunci când meșterii olari au dorit să redea anumite detalii anatomice, au făcut-o cu multă acuratețe (a se vedea vulpea redată în cultura Gumelnița¹¹, ursul de la Ripiceni¹² sau tăurașii de la Mihoveni¹³). În cazul reprezentărilor considerate fantastice, au fost redade doar părțile esențiale ale corpului animalului, de cele mai multe ori schematizarea excesivă punând în funcțiune fantezia arheologilor.

Tehnologic, modelarea statuetelor zoomorfe era făcută, adesea, din batoane de argilă, dense, bine roluite, apropiate de dimensiunile piesei finale, pe care erau, mai atent figurate: capul, cioturile tronconice ale picioarelor, coada și elemente de anatomie sexuală, feminine (ugerul) și masculine (penisul și testiculele). Complementar, fie prin incizii, perforări și aplicații plastice sau prin pictură, au fost redade, după caz, alte detalii morfologice; botul, ochii, coarnele, blana, coada, anusul etc. sau de înfrumusețare ritualică a animalului și indicare a înhămării¹⁴, făcând facilă identificarea animalului. Indiferent de grija cu care erau modelate, reprezentările zoomorfe erau redade pentru a sta în picioare sau așezate în firești posturi naturale.

---

¹⁰ D. Boghian, S. Ignătescu, Daniela Murariu, C. Tomescu, *Determinări arheobotanice pe un lot de material arheologic din situl cucutenian de la Fetești–La Schit (com. Adâncata, jud. Suceava)*, în *Orbis Praehistoriae Mircea Petrescu-Dîmbovița – in memoriam*, Ediderunt V. Spinei, N. Ursulescu, V. Cotiugă, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2015, p. 474, fig. 10; asemenea piese (inedite) au fost descoperite și în situl de la Costești, jud. Iași).

¹¹ Vl. Dumitrescu, *Arta neolitică din România*, București, 1968, Fig. 103.

¹² Muzeul Județean Botoșani, *Fascinația culturii Cucuteni*, Gura Humorului, Editura TerraDesign, 2004.

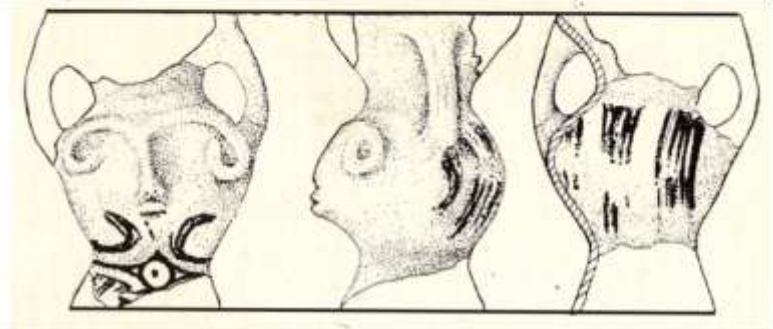
¹³ P.-V. Batariuc, S. Haimovici, B. P. Niculică, *Plastica zoomorvă cucuteniană de la Mihoveni-Cahla Morii*, în „Arheologia Moldovei”, XXIII-XXIV, 2000-2001, p. 259-270.

¹⁴ Senica Țurcanu, *Considerații privind statuetele zoomorfe pictate din arealul civilizației Cucuteni-Tripolie*, în „Cercetări Istorice”, SN, XXXIV, 2015, p. 7-36.

Zoo-antropomorfismul – contopirea dintre ființe

Ruginoasa

Hoisești

Fig. 4. Reprezentări zoo-antropomorfe (apud V. Chirica, M.-C Văleanu, D. Boghian)

Vasele zoomorfe erau modelate foarte atent, asemănător ceramicii fine, din mai multe părți, asamblate, în forma corpului de animal, pe care se aplicau picioarele și capul (protomele zoomorfe), fie printr-un gât scurt, ”sudat” de vas la partea superioară, fie printr-un gât cilindric / tubular mai lung, lipit de diametrul maxim al recipientului. De aceea, multe protome se rupeau, din cauza faptului că reprezentau elemente fragile.

Decorarea acestor recipiente era specifică, asemănătoare cu a celorlalte artefacte ceramice, cu ajutorul motivelor spiralice, meandrice și geometrice, incizate, canelate și pictate accentuându-se anumite părți anatomice, considerate esențiale de meșterii olari din eneolitic, pentru evidențierea caracteristicilor animalului redat. De multe ori, vasul propriu-zis și capacul formau un ansamblu tipologic și funcțional coerent, întărind impresia zoomorfă a recipientelor.

Aplicațiile plastice de pe anumite categorii de mobilier miniatural, în special cele cornulare de pe scăunelele-tronuri, sugerau prezența unui animal cornut, în special taurul, completând și consolidând semnificațiile magico-religioase ale statuțelor feminine și accesoriilor.

Fig. 5. Reprezentări zoomorfe Cucuteni B din Republica Moldova (apud [http://www.nationalmuseum.md/ro/timetape/4000 dc sfarsitul mileniului v/epoca eneoliticului/](http://www.nationalmuseum.md/ro/timetape/4000%20dc%20sfarsitul%20mileniului%20v/epoca%20eneoliticului/))

Complementare reprezentărilor zoomorfe și legate puternic de acestea sunt reprezentările plastice și picturale de pe vase, în special cucuteniene. Aceste animale pictate (păsări, bovine, câini, șerpi) sau doar părțile simbolice ale acestora (coarne în special), făceau parte din adevărate scene mitologice eneolitice, fiind asociate motivisticii și semanticii spiralice, geometrice, antropomorfe și vegetale. Ceramica fazei Cucuteni B (Ghelăiești, Șipeniț, Cucuteni, Poduri, Fetești, Buznea, Ștefănești, Varvareuca etc.) este renumită prin asemenea scene pictate, care ne povestesc, probabil, mituri cosmogonice și existențiale, al căror înțeles nu-l vom surprinde deplin, poate, niciodată.

Nu în cele din urmă, se cuvin menționate reprezentările faciale zoo-antropomorfe din culturile Gumelnița și Cucuteni (ex. Hoisești, Ruginoasa)¹⁵, care pun problema unor legături spirituale extrem de puternice cu comunitățile neoliticului și eneoliticului anatolian, egeo-balcanic și danubian (est-central european), iar în ceea ce privește semnificațiile, sugerează ideea contopirii dintre ființele regnului animal în spiritualitatea pre- și protoistorică.

* * *

Chiar dacă am trecut în revistă, pe scurt, câteva dintre reprezentările animaliere neolitice și eneolitice, se observă cu multă facilitățe că, abordate integrat, toate ne vorbesc de un **complex ciclu zoomorf**, strâns interdependent cu cel **antropomorf** și cel **cosmic**, puternic, înrădăcinat în mentalitatea oamenilor din protoistorie, pe nedrept tratat ca secundar de către specialiști.

¹⁵ D. Boghian, *Nouvelles découvertes de vases cucuteniens de culte dans le département de Jassy*, în „Studia Antiqua et Archaeologica”, nr. 3-4, 1997, p. 63-74; V. Chirica, M.-C. Văleanu, *Umanizarea taurului celest*, Iași, Casa Editorială *Demiurg*, 2008.

De aceea, o abordare complexă și cuprinzătoare (integrată, prin asocierea cu alte categorii de artefacte – mobilier, elemente arhitectonice, instalații, modalități de organizare a spațiului construit etc.) trebuie să aibă în vedere polifuncționalitatea acestor categorii de artefacte, din perspectiva antropo-zoomorfismului, ”animalele”, în sens generic, fiind percepute de omul pre- și protoistoric, într-o lume a *sacralului omniprezent*, drept substitute fizice și spirituale (*alter ego-uri*) și / sau elemente complementare lui, cu transferul firesc de trăsături morfologice, puteri, calități / defecte etc., generând determinante onomastice, simboluri ale puterii economice, politico-militare, intermediind contactele dintre lumi, ca vehicule ale puterii magice – sacrificii, practici magice și chiar metamorfozări. În aceste viziuni, reprezentările zoomorfe (replicile animalelor reale) erau însoțitoarele oamenilor în lumea văzută și cea de *dincolo* și erau utilizate ca *paraphernalia* în ritualuri, divinație sau li se atribuiau calități și roluri apotropaice, în aceste din urmă cazuri fiind considerate animalele fantastice.

De altfel, animalele domestice și cele din ecosistem, precum și reprezentările zoomorfe, de toate tipurile, au însoțit omul din preistorie până în culturile tradiționale, având un loc și un rol extrem de important în acea lume a *sacralului omniprezent*, cu dimensiuni sociale și spirituale deosebite: a se vedea turma ca indicator economico-social – proprietate, avere, prestigiu, putere; modificarea locului și rolului unor categorii de animale în sistemul socio-economic – resurse economice, îmbunătățire genetică, *revoluția produselor secundare*; animalele ca indicatori ai rudeniei și apartenenței etnice și religioase – totemuri și etno-totemuri etc.

În aceste condiții, replicile în lut și alte materiale ale animalelor, vasele zoomorfe și zoomorfizate, accesoriile zoomorfizate, subtil sau evident, vasele cu reprezentări decorative plastice și picturale (scenete cosmogonico-mitologice) au servit ca artefacte cultice (magico-religioase) care intermediu, la crescătorii de animale și nu numai, creșterea, înmulțirea și apărarea turmelor în fața bolilor și animalelor sălbatice, creșterea cantității de produse animaliere (a se vedea practica atestată etnografic *de luare și dare a manei vitelor*).

Nu trebuie omis faptul că unele statuete / figurine zoomorfe, modelate cu cariopse de cereale în pastă, puteau fi utilizate în practicile magice de stimulare a germinăției, de resurrecție a vieții și, implicit, de nemurire (a se vedea practicile ulterioare, din cadrul ceremonialurilor isiace, de căutare, regăsire și reanimare a lui Osiris)¹⁶.

În același timp, după caz, unele reprezentări evidențiau puterea, prestigiul, virilitatea (taurul, berbecul, țapul ca acoliți masculini), în grupuri cu componentele feminine replicau *cuplul hierogamic*, altele erau animale-simbol ale războinicilor și animale-totemice (ursul, lupul), cu toate conotațiile sociale și spirituale; statuetele de femelele erau legate de cultele mamelor-zeițe, uneori ca substitute ale acestora; alte piese erau folosite ca amulete apotropaice, expiatoare, fie ca imagini ale animalelor psihopompe, ale animalelor de sacrificiu sau ca simbol al împăcării cu spiritul animalului jefit (vânat sau sacrificat în și pentru comunitate).

Abordarea integrată a tuturor reprezentărilor zoomorfe și antropomorfe are în vedere și faptul că acestea erau asociate în ansambluri cultice miniaturale, care sugerau ritualuri ce narau mituri sau ceremonialuri reproduse în și din realitatea neolitică și eneolitică (scene cultice miniaturale care asociau machetele de locuințe cu statuetele antropomorfe și zoomorfe, rar descoperite împreună – ex. Platia Magoula Zarkou-Thesalia, rit de fundare)¹⁷, sau cele legate de *Marea Mamă (Stăpână) a Animalelor (Pothnia Theron)*¹⁸.

Lumea reprezentărilor zoomorfe, extrem de veche și complexă, rămâne o provocare atât pentru cercetarea arheologică propriu-zisă, cât și pentru o *arheologie* a mentalului uman, abordată din perspectiva unor paradigme multilaterale, transdisciplinară.

¹⁶ R. Turcan, *Culte orientale în lumea romană*, București, Editura Enciclopedică, 1998, p. 132.

¹⁷ K. Gallis, *A late neolithic foundation offering from Thessaly*, în „Antiquity”, 54, 1985, p. 20–24.

¹⁸ D. Monah, *Plastica antropomorfă a culturii Cucuteni-Tripolie*, Piatra-Neamț, 2012, p. 236-238.

GÂNDURI DESPRE STABILIREA GRECILOR ÎN ȚĂRILE ROMÂNE ȘI DESPRE LEGĂTURILE MATRIMONIALE ALE ACESTORA

Florin MARINESCU

Problema stabilirii grecilor în țările române m-a preocupat și mă preocupă de multă vreme. E parte a unui plan al meu mai vechi, care are scop de a redacta un dicționar al grecilor din țările române, fie pe secole, fie pe meserii. Până în momentul de față ușile la care am bătut (sau am sunat) ca să avansez acest proiect (care oricum se va realiza în acest mileniu!) au rămas închise. Așa că purced la unele gânduri sau constatări.

Legăturile populației locale cu grecii sunt foarte vechi. Încă din secolele al VII-lea și al VI-lea înainte de Hristos au fost create de către grecii veniți din Asia Mică trei colonii, Histria, Tomis (Constanța de azi) și Callatis (Mangalia actuală), toate trei cu o viață economică înfloritoare, cu care localnicii din Dobrogea întrețineau stânse relații.

În ceea ce privește domeniul comercial și cel economic, grecii dețineau prioritatea schimbului de mărfuri între Europa de sud-est și Europa Centrală, în așa măsură încât cuvântul *grec* era sinonim cu cuvântul *negustor*. În cele mai multe dintre schimburi se folosea limba greacă, care în vechime era limba de comerț. Negustorii terestri și cei maritimi, cum și bancherii au dezvoltat, în secolele ce au urmat, o activitate intensă, mai ales în Transilvania, care a început să deranjeze populația locală. Populație care cerea autorităților să o protejeze.

În principatul Transilvaniei, urmare a creșterii rolului grecilor, au fost create în secolul al XVII-lea două companii comerciale – în 1636 la Sibiu și în 1639 la Brașov¹. Din ele făceau parte ca membri nu numai negustori greci și români, dar și aromâni, bulgari, sârbi, armeni sau evrei. Până în secolul al XVIII-lea activitatea acestor companii s-a extins foarte mult. Din păcate, din conținutul documentelor nu rezultă decât foarte rar informații relative la soțiile acestor negustori sau la familiile lor. Ne e cunoscută Paulina, soția marelui negustor Constantin Hagi-Pop, originar se pare din Grecia de Nord. Ea era fiica unui negustor român la care soțul ei a lucrat la începutul carierei sale.

Din ferice, diferite dicționare istorice oferă mai multe informații referitoare la dregători importanți ai Moldovei și ai Țării Românești, dar și la soțiile unora dintre aceștia.

Unii domni ai celor două principate aveau ei înșiși soții de origine greacă. Radu I, de pildă, domnul Țării Românești (1377-1385), s-a căsătorit a doua oară cu Kalinikia, foarte probabil de origine greacă. Una dintre soțiile lui Ștefan cel Mare era Maria de Mangop, rudă cu împărații bizantini. Alexandru Mircea, domnul Țării Românești (1568-1577), s-a căsătorit cu Ecaterina Salvaresso, o greco-italiancă din Galata. La rândul său, Petru Șchiopul s-a căsătorit a doua oară cu Maria Amirali, originară din Rodos. Iancu Sasu (1579-1582) s-a căsătorit tot cu o grecoaică, Maria Paleolog, originară probabil din Rodos. În sfârșit, Radu Mihnea, domn în ambele principate, s-a căsătorit cu Arghyra.

Unii dintre domni și-au căsătorit copiii cu greci. E cazul, de exemplu, al Mariei, fiica domnului Petru Șchiopul, căsătorită cu grecul din Ianinna, Zotu Tsigaras.

Să trecem acum la altă temă, a grecilor stabiliți în țările române în secolele trecute². Cum au ajuns ei aici? O explicație – fără a avea pretenția de a scrie lucruri noi – este starea de oarecare autonomie de care se bucurau, mai ales într-o epocă în care turcii erau ocupați cu cucerirea de noi

¹ Despre ele vezi lucrarea clasică a Olgăi Cicanci, *Companiile grecești din Transilvania și comerțul european în anii 1636-1746*, București, 1981. Vezi și lucrarea cunoscutului cercetător grec Athanasios Karathanasis, cu titlul *Elenismul în Transilvania*, București, 2003.

² O merituoasă încercare de a-i prezenta o datorăm Paulei Scalcău, *Grecii din România*, București, 2005.

teritorii europene. Numărul acestora crește continuu, în timp ce și categoriile sociale sunt foarte variate: dregători, negustori, bancheri, clerici de toate gradele, medici, secretari, profesori la Academiiile domnești sau în familiile boierești, scriitori, traducători, editori, corectori, oameni de teatru, ziariști, armatori, avocați, proprietari de terenuri agricole.

Mulți vin însoțind pe domni chiar de la sosirea acestora sau imediat după urcarea pe tron, în calitate de sfătuitori. Primul domn care a chemat dregători greci a fost Radu Mihnea. Alții, sosiți fie din Constantinopol, fie din Asia Mică, fie din insule, fie din Epir, vin din proprie inițiativă, pentru a urma o carieră politică în Divanele din București sau din Iași.

În dicționarul istoric, clasic, al lui Nicolae Stoicescu³ am identificat, pentru perioada de până la 1700, aproape 100 de dregători greci numiți în Divanele celor două principate. Primul cunoscut a fost Filos sau Pilea, instalat în Țara Românească la sfârșitul secolului al XIV-lea. În secolele următoare numărul grecilor acolo crește la 39. În Moldova se fac referiri la trei greci în secolul al XVI-lea și la 45 în secolul următor.

În ceea ce privește căsătoria unora dintre dregători cu soții române, ea avea cred în vedere intențiile lor politice. Dacă, de pildă, o căsătorie cu o româncă putea ajuta la a avansa politic, numitul o făcea. Dacă avea nevoie de a obține naționalitatea română pentru a urca pe scara demnităților, nu avea decât să se căsătorească cu o româncă, care în averea de la părinți obținea și o moșie. Și numitul grec își schimba și numele, punând la sfârșitul numelui moșiei o terminație nouă. De pildă, Ghinea Țukalas din Rumeli s-a căsătorit cu Florica, fiica lui Mihăilă postelnicul, care i-a cedat ca zestre moșia din Brătășani, ținutul Romanai. Considerente politice l-au făcut să-și schimbe numele de familie în *Brătășanu*, fiul său numindu-se *Mihu* (sau *Miho*) *Brătășanu*. La fel, Gheorghios Karydis din Trikala s-a căsătorit cu Sofica, fiica lui Staico postelnicul, de la care a primit ca zestre moșia Popești. Aceleași considerente l-au făcut să-și schimbe numele în *Popescu*. Doar fiul său este înregistrat însă cu numele de *Hzirea Karydi*.

Aproape jumătate dintre dregătorii greci din țările române s-au căsătorit cu române, dar din păturile sociale superioare, ba chiar cu rude de domni. Câteva exemple: Constantin Cantacuzino, fiul lui Andronic, s-a căsătorit cu Elina, fiica domnului Radu Șerban. Un Ianachi Catargi s-a căsătorit a doua oară cu Maria, fiica lui Radu Buzescu. A fost socrul domnului Alexandru Iliăș. La sfârșitul secolului al XVII-lea, Scarlat, fiul marelui dragoman Alexandru Mavrocordat, s-a căsătorit cu Ilinca, fiica lui Constantin Brâncoveanu. Fota (Fotios) s-a căsătorit cu Stana din Brâncoveni, sora lui Preda Brâncoveanu, mare vornic, nepoata lui Matei Basarab. Aslan(is) s-a căsătorit cu Maria Cercheza, fosta concubină a domnului Petru Șchiopul. În sfârșit, în Moldova, Zotu Tsigaras s-a căsătorit cu Maria, fiica lui Petru Șchiopul.

Alți greci s-au căsătorit cu române, dar au avut în vedere alianțe cu alți greci influenți sau cu mari dregători români. E cazul lui Mano(s), căsătorit cu o fiică a Catrinei, dar a fost cumnat cu foarte influentul – mulți ani – mare vistier Trufanda. O fiică a lui Trufanda s-a căsătorit cu Iorga, vărul domnului Moldovei Vasile Lupu. În sfârșit, Celebi Curt, grec foarte bogat și influent, și-a căsătorit fiica cu domnul Radu Iliăș. Și lista poate continua.

Secolul al XVIII-lea este socotit secolul fanarioților⁴.

E vorba de un grup de persoane care, provenind din insulele Mării Egee, din Epir, din Asia Mică sau din alte zone, s-au instalat la Constantinopol, mai ales în cursul secolului anterior. Mulți au făcut carieră în țările române, în calitate de oameni de încredere față de turci, încercând – cei ajunși în funcții importante – să-și realizeze și propriile lor planuri politice.

---

³ Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova. Sec. XIV-XVII*, București, 1971. Ulterior, mai apar și studii speciale consacrate unor negustori aparte. Vezi Cristian Luca, *Un protagonist al vieții politice din țările române în primele decenii ale secolului al XVII-lea: Constantin Battista Veveli*, în „Argessis”. Studii și comunicări, seria Istorie, tom XIII, 2004, p. 195-202.

⁴ O succintă prezentare a lor vezi sub semnătura mea (Φλορίν Μαρινέσκου) în ziarul atenian „Ελευθεροτυπία” din 5 iulie 2001, capitolul Φαναριωτικές οικογένειες και αξιώματα, p. 34-41.

În general, activitatea multor fanarioți ajunși domni ai celor două principate poate fi socotită pozitivă, nu numai față de compatrioții lor, dar și – de multe ori – față de populația Țării Românești sau a Moldovei.

Fiind *homines novi*, mulți dintre aceștia, fie în timpul domniei, fie ulterior, au căutat să-și creeze noi arbori genealogici care-i legau de familii mai vechi decât ale lor, bine cunoscute. Cele mai caracteristice exemple sunt familiile Moruzi și Ipsilanti. Prima încearcă ea însăși sau cu ajutorul unor autori să dovedească cum că este rudă cu familia imperială Comnene din Trapezunt, din secolul al XIV-lea, iar a doua cum că se înrudește cu familia mai veche (din secolul al XI-lea), Xifilinos⁵. Uneori, sunt reunite persoane existente cu unele inexistente în epocă. Dimpotrivă, alte familii cunoscute, ca Mavrocordat, Cantacuzino sau Roseti pot prezenta arbori adevărați și de demult.

Căsătoriile membrilor acestor familii depind de cele mai multe ori nu de sentiment, ci de importanța politică. Dăm ca exemplu familia Moruzi, pe care autorul acestor rânduri a studiat-o timp de decenii. Bărbații au preferat fiice de domni sau de boieri, din familii cunoscute, românești sau grecești, ca Mavrocordat, Ipsilanti, Suțu, Sturza, Roseti, Rangabe, Balș, Plagino. Doar un scriitor, Dumitru, a preferat o franțuzoaică.

Femeile (fetele) s-au orientat către familii cunoscute grecești, românești sau rusești, ca Ipsilanti, Rangabe, Comnene, Rallet, Stuart, Krupenski, Zaimis, Callimachi.

În ce privește demnitarii epocii, avem la dispoziție doar informații complete privind Țara Românească⁶. În listele întocmite de cunoscuta cercetătoare Theodora Rădulescu am întâlnit aproximativ 50 de nume de greci, care au ocupat funcții mai importante sau mai puțin importante în Divanul principatului. Unele aparțin unor vechi familii, precum Cantacuzino, altele altor familii pur fanariote, ca Ipsilanti, Moruzi, Caragea, Ghica, Mavrogheni, Hangerli, etc. Întâlnim însă și reprezentanți ai unor familii stabilite mai de mult sau mai recent în Țara Românească, ca Arghiropulos, Aristarhos, Balasakis, Calliarhis, Catargi, Gherakis, Karamanlau, Geanetos, Plaghinos, Rizo-Rangabe, Rallis, Vlastos, Xypolitos etc. Unele dintre aceste familii (Catargi, Ghica, Ramadan, Hrisosculeu, Roseti) sunt prezentate ca românizate într-un studiu semnat de cunoscutul istoric Dan Berindei⁷.

Se constată poate o preferință a grecilor pentru funcția, importantă în epocă, de mare postelnic.

Acești dregători se căsătoresc fie cu fete române, fie străine, din Rusia, din Austria, din Franța, dar de obicei din familii vechi și cunoscute. Dăm câteva exemple de familii românești-Basarab, Bibescu, Callimachi, Bibică-Roseti, Sulgearoglu, Sturza.

Încă un aspect poate mai puțin cunoscut. Grecii veniți în țările române să ocupe demnități, aveau să întâmpine atât ostilitatea dregătorilor locali dar și pe aceea a grecilor veniți mai devreme decât noii sosiți. În ce privește înaltele dregătorii consider că pentru unii dintre aceștia ele constituiau un fel de «institut de educație politică» (expresia îmi aparține) în vederea luării în primire a unor sarcini mai înalte în cadrul administrație Imperiului Otoman (adică dragoman al flotei, mare dragoman sau domn în Principatele Române).

⁵ Vezi mai vechiul meu articol «Πλαστές φαναριώτικες γενεαλογίες – Μουρούζη και Υψηλάντη», în *Δελτίον Εραλδικής και Γενεαλογικής Εταιρείας Ελλάδος*, nr 8, 1992, p. 133-139.

⁶ Vezi Theodora Rădulescu, *Sfatul domnesc și alți mari dregători din secolul al XVIII-lea. Liste cronologice și cursus honorum*, în „Revista arhivelor”, nr. 1 / 1972, p. 107-132, nr. 2 / 1972, p. 293-324, nr. 3/1972, p. 441-470, nr. 4 / 1972, p. 659-690.

⁷ Vezi de pildă articolul publicat de domnia sa împreună cu Irina Gavrilă intitulat *Analyse de la composition de l'ensemble des familles de grands dignitaires de la Valachie au XVIII-e siècle*, în *Comunicaciones al XV Congreso Internacional de las ciencias genealogica y heraldica*, vol. 1, Madrid 1983, p. 239-253.

Din punct de vedere sociologic fanarioții pot fi caracterizați ca o «aristocrație legată de pământ»⁸. Într-o perioadă de incertitudini fanarioții au căutat prin diverse mijloace (zestre, cumpărări, schimburi) să-și lărgescă terenurile pe care le dețineau. Familia Moruzi, pe care, cum am scris mai sus, o cunosc foarte bine e un exemplu tipic în această privință.

În ce privește Moldova, au fost publicate în anii trecuți *Sămi de vistierie*, dar și *Arhondologii*⁹, unde am găsit și nume cunoscute din secolele anterioare, dar și nume noi de boieri, ca Ventura, Skilitzis, Kostandake, Photakis, Hrisoverghi, Ramadanis și mulți alții. Mai figurează și nume ca Antonius sau Iconomu, dar ele pot fi întâlnite și în Serbia sau Bulgaria, deci nu suntem siguri că e vorba de dregători greci. În sfârșit, pornind de la un nume grec, ca (D)Iamandi, o ramură românicizată și-a creat o terminație nouă – Iamandiescu. În *Arhondologii* apar uneori și locurile de origine ale unor greci, precum Constantinopol, Smirni, Tenedos, Peloponez, Zakynthos, Hios, Iannina etc. Mulți au intrat în Moldova în ultimul sfert al secolului al XVIII-lea.

În ce privește Țara Românească, deținem doar o veche catagrafie redactată de Ioan C. Filitti¹⁰. În jur de zece la sută dintre dregătorii întâlniți acolo (60 din 650) sunt greci, din diferite regiuni, unii fiind născuți în principat. Alții, căsătorindu-se cu românce, și-au schimbat numele, nefiind posibil să-i înregistram ca greci¹¹.

Un ultim aspect – cercetările mele se află oarecum la început de drum – sunt grecii stabiliți în Republica Moldova de astăzi (unii sunt îngropați în cimitirul central din Chișinău, având pietrele funerare mai mult sau mai puțin deteriorate).

Parcurgând *Cartea genealogică a dvorenimii Basarabiei (partea I, 1821-1840)*¹², am identificat aproximativ 20 de nume de familie socotite grecești (Balasache, Cațica, Leondari, Patinioti, Panionopulo, Paleolog etc.), chiar dacă doar inițial, înainte de a se încadra în nobilimea basarabeană.

Dau în plus încă un nume de grec stabilit în Basarabia¹³. E vorba de Iamandi (probabil la început se numea Diamandis), ai cărui urmași s-au făcut remarcați în Basarabia, în secolele următoare.

Acestea sunt câteva gânduri și considerații legate de stabilirea grecilor în țările române (inclusiv în Basarabia) și sper ca textul meu să provoace măcar discuții în numerele viitoare ale ospitalierei reviste „Prutul”.

---

⁸ Vezi aprecierile Annei Tabaki sub titlul *Une famille phanariote en Moldavie et en Valachie*, în volumul *Documents greco-roumains. Le fonds Mourouzi d' Athènes* (sub îngrijirea Florin Marinescu, Georgeta Penelea-Filitti, Anna Tabaki), Atena-București, 1991, p. 41-54.

⁹ Vezi de exemplu Ioan Caproșu, *Sămi de Vistierie. I. Sama Vistieriei Moldovei din 1776*, în „Revista de istorie socială”, I, 1996, p. 507-562. În plus, vezi și Mihai-Răzvan Ungureanu, *Marea arhondologie a boierilor Moldovei (1835-1856)*, Iași, 1997. Valoroasă – sub aspectul numelor de familii grecești stabilite în Moldova este și recenta carte a lui Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, Iași, 2015, passim. Își păstrează valoarea și *Arhondologia Moldovei*, redactată de Constantin Sion și republicată în 1973.

¹⁰ Vezi Ioan C. Filitti, *Catagrafie oficială de toți boierii Țării Românești la 1829*, București, 1929.

¹¹ Există posibilitatea ca o familie pe care eu o socot a fi de origine grecească ea să fie de fapt aromânească, dar cu terminație grecească. Scriu aceasta citind un articol recent semnat de Maria Danilov și publicat în *Studii de arhondologie și genealogie III*, Chișinău 2015. Articolul este intitulat *Dimitrie Carastati și proiectul școlii de la Untești (prima jumătate a secolului al XIX-lea)*, pp. 82-87. La p. 82 citim că el era român de origine macedoneană.

¹² Vezi volumul *Elita social-politică și economică a Basarabiei. Sec. XIX-începutul sec. XX. I. Documente*, Chișinău, 2014.

¹³ Despre familia Iamandi, stabilită în Moldova la începutul secolului al XVIII-lea vezi foarte recent Adrian Butnaru, *Iamandi, cronică unei familii*, Iași 2016, ca și articolul semnat de Maria Popa-Doina Rotaru, *O citorie a boierilor Iamandi: biserica Sfântul Nicolae de la Gura Idrici*, în *Monumentul XIII*, partea 1, Iași, 2012, pp. 413-440. Despre primii membrii stabiliți în Moldova vezi mai ales p. 415-418.

„MISTERELE ONOMASTICE” ALE IAȘILOR (V)*

Mircea CIUBOTARU

24. Precum Raskolnikov întors la locul crimei, revin și eu la numele **Bularga**, pe care l-am „executat” sumar în episodul VI al serialului nostru, pentru a ajunge repede la mai spectaculosul toponim *Manta Roșie*, ce îngrozește pe ieșenii internați cu presupusele grozăvii sângeroase ale lui Gavril Buzatul. Am pus atunci denumirea micului cartier (de fapt, doar o stradă prăfoasă) în legătură cu Maria Bularda, apărută într-un recensământ al caselor din Iași, la 1853, undeva pe Podul Lung, și am emis doar câteva considerații privitoare la etimologia antroponimului *Bularda* / *Bularga*. Acum, coborând pe Bahlui cu pluta greoaie a documentării arhivistice, ajung la Podul Bularga / Bulargăi, adevăratul „vinovat” de impunerea acestui nume în toponimia ieșeană. În anul 1825, iconomul Ștefan de la biserica Sf. Neculai din Ciurchi, desigur împreună cu enoriașii săi, a cheltuit 800 lei (sumă importantă atunci) pentru construcția a trei poduri de lemn, anume Podul Bulargăi, peste Bahlui, Podul Șărpoaicei, peste pârâul Șărpoaica, și podul de peste Gârla Șărpoaicei (Arhivele Naționale Iași – ANI, *Eforia Iași*, – EI, dos. 23/1838, f. 5 v.-6 r.). Acestea sunt primele informații scrise despre Bularga, dar locurile de trecere a tătărășenilor și ciurchenilor cu vitele lor spre izlazul din șesul Bahluiului erau mult mai vechi.

Neamul Bularga era și el vechi în mahalaua Ciurchi, cel târziu din veacul al XVIII-lea. Acel preot Ștefan era, foarte probabil, răposatul de peste câțiva ani Ștefan Bularga, al cărui loc sterp din Mahalaua Sf. Andrei se vindea în anul 1835 („Buletin. Foae oficială” – BFO, Iași, 1840, p. 251). Mai mulți locuitori din acest neam sunt atestați în acei ani: Savva Bularga și Toader Bularga erau, la 1833, printre lucrătorii podurilor din Iași (ANI, EI, dos. 17/1833, f. 48 r.). O catagrafie a locuitorilor din cvartalul 4, adică din Ciurchi și Tătărași, îi înregistra pe Matei Bularga și Toader Bularga (*Ibidem*, dos. 74/1836, f. 23 r. și 24 v.), iar preotul C. Bobulescu citea (pe la 1900) pe o cruce de piatră din cimitirul bisericii Sf. Nicolae numele lui Vasile Bularga, care îi amintea de Podul Bulargăi de peste Bahlui (*Tatarașii sau traiul negustorului Ioan Movileanu din veacul al XIX-lea...*, Casa Editorială *Demiurg Plus*, 2013, p. 17). Ulița lor era viitoarea str. Bularga, cartată în planul lui Gr. Bejan din 1896-1897, numită după primul război str. *Romană*, din care a mai rămas astăzi o porțiune a Aleii prof. Gheorghe Alexa, ce străbate Complexul studentesc Tudor Vladimirescu.

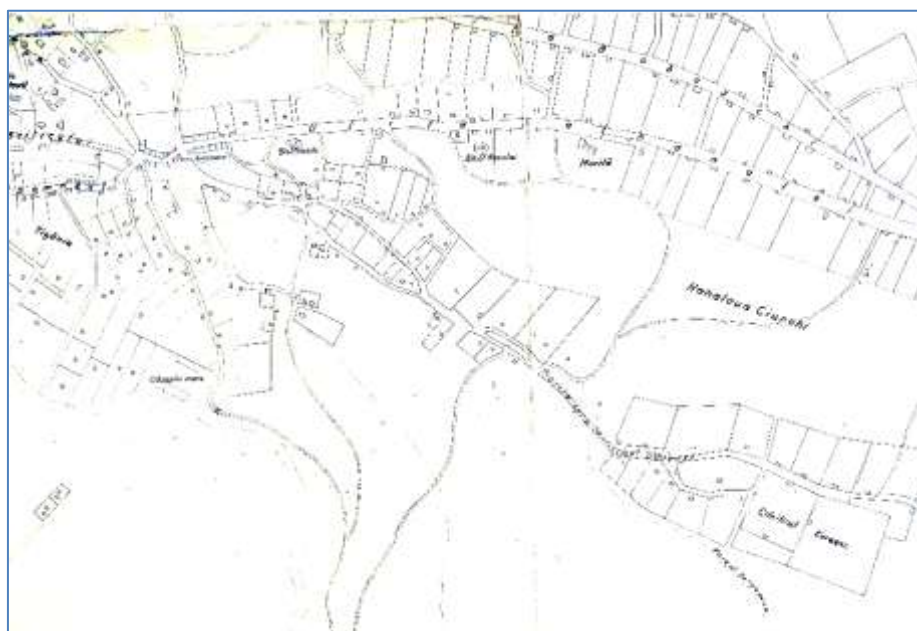
La Podul Bulargăi a fost stabilită, la 7 ghenar 1829, una dintre cele șase carantine, unde se impunea și „afumarea hârtiilor”, odată cu izbucnirea ciumei (ANI, Isprăvnicia ținutului Iași, dos. 104/1829, f. 14 v.). Apoi, podul a fost ridicat de Casa podurilor, pentru a se interzice intrările în Iași dinspre satele din sudul orașului (ANI, EI, dos. 23/1838, f. 5v.-6r.). După sfârșitul epidemiei, în 1830, podul a fost refăcut, dar viiturile Bahluiului l-au avariat și chiar distrus cu totul în repetate rânduri. Astfel, cele trei poduri au fost stricate în primăvara anului 1838 și Eforia era preocupată de repararea lor în lunile următoare. Se puneau atunci problema facerii unui singur pod, într-un loc pe care să treacă drumul spre șoseaua Socolei. Pe pârâul Șărpoaica se afla atunci căsăpia, iar pe o gârlă a aceluiași pârâu se aflau velnițele (*Ibidem*, 23/1838, f. 14 r., 16 r., 19 r.-v.). Planul din anul 1840 (Arhivele Naționale București, *Planuri și hotărnicii*, nr. 73), citat în episoadele anterioare, clarifică rezultatul controverselor de la Eforie: se văd căsăpia de la gura Căcăinii, Podul Bularghi(i) peste o gârlă a Bahluiului, care este Șărpoaica, un alt pod, fără nume, peste Bahluiul vechi, și drumul pe șes, până în șoseaua Socolei, pe traseul aproximativ al Bulevardului Tudor Vladimirescu din prezent și cu capătul (întrerupt de clădirea S.C. Tomiris S.A.) în strada actuală Bularga.

* Continuare a serialului onomastic din numărul precedent, „Prutul”, VI (XV), 2016, nr. 1 (57), p. 55-74. Episoadele din acest număr au fost preluate din „Cronica Veche” (Iași), anul VI, 2016, nr. 7-12 (iulie-decembrie).

Plan din anul 1840

În planul din 1844 al lui Joseph Raschek constatăm diferențe topografice: pârâul Șerpoaica este reprezentat mai jos, în dreptul fostului cimitir evreiesc, drumul de la gura Cacainii a fost schimbat, trecând peste acest pârâu, podul de peste gârla Șărpoaica a fost desființat, rămânând doar Podul Bulargăi de peste Bahluiul vechi, mutat mai în șes.

Planul lui Joseph Raschek (1844)

După marile schimbări survenite în urma sistematizării edilitare din șesul Bahluiului după 1930 și, mai ales, după 1960, cine ar mai putea vedea astăzi, fără o documentare istorică insistentă,

legătura de nume între capetele fostului drum al Bulargăi, dintre podul de la 1825 și strada conexă cu Bulevardul Socola? Ofer aici încă un „mister” dezlegat.

Ca toate celelalte poduri de peste Bahlui, și Podul Bulargăi a dat mari bătaii de cap Eforiei și Primăriei Iași, în momentele deja menționate în episoadele anterioare: 1853, 1874, 1876, 1877, 1879, 1881, 1885, 1895, 1896, 1909, 1911, 1913, când a fost avariat, distrus și mereu reparat. Rectificarea cursului Bahluiului din anii 1911-1913 s-a oprit în zona gurii Căcainei, vechiul pod rămânând expus capriciilor râului și în anii următori (îndeosebi în 1932 și 1934). Odată cu trasarea Bulevardului Tudor Vladimirescu pe șes, în 1962-1964, cu canalizarea Bahluiului în continuare, pe traseul de astăzi al Bulevardului Chimiei, și construcția în anul 1964 a podului actual, de beton, aproximativ pe locul primului pod cunoscut, Podul Bulargăi a ieșit din istoria edilitară a orașului și din memoria ieșenilor. Episodul acesta nu este decât un serviciu (o slujbă!) de pomenire.

Mai rămâne acum să precizez că *Bularga* și *Bularda*, ca antroponime, sunt variante ale aceluiași nume, *Bul(e)arcă*, acesta cu baza lexicală în subst. *bulearcă* „rachieu sau vin prost”. În prezent, cele trei forme sunt nume de familie răspândite în toată țara.

*

25. Un amic adevărat, nu un *ragăm* din stirpea nemurită de Iancu Nenea, îmi reproșă tocmai în zi de căldură mare că prea zăbovesc la capul podurilor ca țiganul, cerșind brudină de simpatie pentru dezlegarea misterelor onomastice, că serialul bălțește ca apa Bahluiului, el voind să afle mai repede știri despre berării, cârciumi, cafenele, hanuri și oteluri, după modelul dezvoltărilor despre Blonde, Brunete & alte Plăceri toponimice. Nu puteam să-i zic: Amice, ești idiot!, preferând varianta soft a mirării / exclamării: C’ești copil? Stai să vezi ce de poduri, podețe, punți și apăducuri te așteaptă pe Căcaina și Ciric! Replica îl lasă mofluz, iar eu continuu imperturbabil periplul pe Bahlui la vale, din Bularga-n în gios, cu un gând frumos, preț de încă două scurte episoade cu poduri istorice.

Podul Metalurgiei, construit din beton în anul 1964 peste Bahluiul canalizat în zonă tot în acei ani, trebuia să facă legătura între str. Vasile Lupu (prelungită pe traseele fostelor str. Ignat și Hațașul Vitelor, de lângă Cimitirul evreiesc, până în str. Grădinari) și noua zonă industrială din șesul Bahluiului, străbătută de Bulevardul Metalurgiei. Acest pod se află în perimetrul unui vechi pod, reprezentat în *Plan ichonographique de la ville de Jassy*, ridicat de inginerul Joseph de Bajardi în anul 1819. Era și aceasta o trecere spre izlazul târgului pentru vitele mahalagiilor din Ciurchi și Grădinari. Ceva mai târziu, se vede (în Planul moșiilor din hotarul Iașilor la 1840 al inginerului Vasile Pop, citat într-un episod anterior) în acel loc o moară de apă, care va dispărea înainte de 1868 (când nu mai este menționată – vezi mai jos împrejurarea).

Mai coborâm pe Bahlui până la **Podul Sf. Ioan**, care dăinuie pe amplasamentul unui pod mai bătrân de două secole. Prima reprezentare cartografică o găsim în planul citat al lui Bajardi, lângă o moară aflată pe moșia Mănăstirii Sf. Ioan (Zlataust) din Iași, moară atestată la 29 iulie 1791 (Ioan Caproșu, *Documente privitoare la istoria orașului Iași* – DIOI, IX, p. 29). Acea moară era atunci mai sus (în amonte) de moara pe care Mănăstirea Dancu voia să o facă pe Valea lui Pătrașcu, numită ulterior moșia *Moara Dancului*, pe care s-a format satul Moara Dancului (existent în 1803), cu numele redus *Dancu* din anul 1887. Moara Sf. Ioan apare, alături de pod, și în Planul din 1840 mai sus menționat. A fost desființată în anul 1868, când s-a decis tăierea zăgazului morii în urma repetatelor inundații ale Bahluiului, fiindcă iazurile împiedicau evacuarea apei râului (ANI, *Primăria Iași* – PI, dos. 64/1868, f. 3 r., 27 r.), dar podul a rămas până astăzi, refăcut de câteva ori și reconstruit prin 1965, din beton armat. Lângă pod se găsea și o crâșmă, numită conjunctural necanonic *Sf. Ioan* (*Ibidem*, dos. 127/1877, f. 2 r.). Peste pod trece astăzi strada Sf. Ioan, cu ieșirea în Calea Chișinăului.

Ca și în alte numeroase locuri, în vecinătatea morii s-a format un cătun, atestat în 1803 ca *Moara Sf. Ioan*, extins ca sat (în 1855) cu numele mult mai vechi al unei odăi de vite, *Șapte Oameni*

(1662), apoi împărțit, partea de vest fiind azi cartier al orașului Iași, iar partea de est constituie intrarea în satul Dancu.

Încheind, în sfârșit, tema podurilor bahluiene, încerc să deslușesc tainele ascunse în istoria denominației celor trei afluenți de pe stânga râului, Căcaina, Ciricul și Pârâul Chiriței, precum și a podurilor aferente.

Căcaina, nume popular, cu variantele fonetice moldovenești *Cacaina* sau *Căcaina*, este un hidronim surprinzător de răspândit în Moldova și în Țara Românească, desemnând, fără excepție, pâraie cu lungimi și debite relativ mici, toate străbătând teritoriile (moșia și vatra) unor târguri vechi, dar și ale unor sate, cu funcția de canal colector al apelor uzate și dejecțiilor deversate apoi în râuri mai mari. Sunt atestate documentar, din vechime, pâraiele Căcaina în târgurile Bârlad, Suceava, Siret și Galați. La Botoșani, Căcaina se unea cu pârâul Dresleuca, iar un afluent al Milcovului, canalizat prin Focșani, în 1844-1845, era numit tot *Căcaina* sau *Căcata* în documente anterioare. Între satele Slobozia și Broscăuți din jud. Botoșani, satele Albești și Brăiești din jud. Iași, pe hotarul satelor Novaci, com. Duda-Epureni, și Roșiești, jud. Vaslui, precum și Grumăzești, jud. Neamț, sunt pâraie cu același nume (uitat în câteva cazuri), purtat și de un afluent al Tecucelului, prin com. Nicorești, și un afluent stâng al pârâului Sârca, la nord de Târgul Frumos. În ținutul Neamțului, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, un pârâu din zona com. Dobreni apare în grafie germană cu numele *Kikische (Căcacea)*. *Dicționarul toponimic al României. Muntenia*, vol. 2, 2007, înregistrează două hidronime *Căcaina* în jud. Brăila, dar mult mai numeroase sunt denumirile de bălți și pâraie *Căcata* (8 ocurențe), *Căcăcioasa* (2), *Căcăcioiu*, *Căcacea* (4) din jud. Argeș, Buzău, Dâmbovița, Călărași, Olt, Prahova și Teleorman. La București, denumirea veche a fostei gârle Bucureștioara din mahalaua Scaune a fost *Căcaina*. Cunoscute sunt și în Oltenia hidronimele *Căcata* (6) și *Căcăcioasa* (2) desemnând tot pâraie și bălți (*Dicționarul toponimic al României. Oltenia*, vol. 2, 1995). Surprinzător, un toponim *Căcaina* este înregistrat și în județul Sălaj, desemnând însă un deal, cu loc de pășune, iar etimonul este considerat o poreclă (!) (*Tezaurul toponimic al României. Transilvania. Județul Sălaj*, 2006). Denumirea românească *Căcaina* are echivalentele slave *Dresleuca* de la Botoșani (atestat ca *Drislive* în 1430-1431, în formă coruptă, ca nume de sat cu bază hidronimică), și de la Manoleasa-Prut, precum și *Drăslivița* (1414-1419), apoi *Drislavețu* (1495), pârâu din târgul Hușilor.

Căcaina ieșeană este un pârâu de cca 16 km, cu obârșia în dealul de la est de satul Moimești, com. Popricani. Pe cursul său inferior, a fost din vechime hotarul natural dintre târgul Iași și satele Ciurchi, Tătărași și Rufeni, apărute pe moșia târgului și devenite mahalale ale orașului. Cu certitudine, denumirea sa a apărut aici și s-a extins treptat spre nord, spre satul Cărligul și mai departe. Din gospodăriile încă țărănești din Țicău și din Rufeni, în veacurile XVII-XIX, se aruncau în pârâu tot felul de gunoaie, iar din Târgul Boilor, din prăvălii, cârciumi, măcelării, căsăpii, velnițe și dubălării din coasta de est a Iașilor veneau în apa și așa puțină în lunile secetoase tot soiul de scursuri și dejecții. Câteva informații sunt suficiente aici pentru ilustrarea acestei situații. De pildă, în 1833, Eforia hotăra mutarea căsăpiilor de pe apa Căcainei la Bahlui și curățirea albiei pârâului (ANI, EI, dos. 49/1833), iar peste un an se decidea strămutarea căsăpiilor peste Bahlui (*Ibidem*, dos. 23/1834). În Planul lui Joseph Raschek din 1844 vedem totuși Căcăpia Mare pe malul stâng al Bahluiului, la vărsarea Căcainei în râu. Mai târziu, Primăria obliga pe hahamii jidovilor să taie păsări doar pe șesul Bahluiului și al Calcainei (ANI, PI, dos. 188/1871).

Cea mai veche atestare datează din 8 septembrie 1673 (DIOI, II, p. 373). Cam tot atunci, Miron Costin scria în *Letopisețul Țării Moldovei (Opere*, ed. 1958, p. 197) despre confruntările oștilor implicate în disputa pentru domnie dintre Gheorghe Ghica și Constantin Basarab, din anul 1658, pe pârâul Căcainii, mai jos de podul lui Ștefan-vodă. Mențiunile pârâului sunt apoi numeroase, în legătură cu ulițele și casele de pe malurile sale, de pe Ulița Căcainii, cu poduri și punți, cu inundațiile și stricăciunile din primăverile ploioase, când Bahluiul nu-i mai primea apa adunată de pe versanți și întreaga albie a Căcainii, de la vărsare și până pe la str. Pădure, devenea o baltă stagnantă. Mai ales atunci se stricau podurile de lemn și punțile, pe care Eforia (și Primăria)

trebuia să le repare mereu (zeci de documente din secolul al XIX-lea probează această situație). Planurile și hărțile vechi reprezintă cursul sinuos al Căcainei în valea destul de largă de la str. Pădure în aval. Se impunea, așadar, canalizarea pârâului, pentru limitarea pagubelor și cheltuielilor recurente. Urgența se impunea în 1836 la podul de piatră din capătul uliței Bocșănescului, unde Căcaina avea și o matcă veche. Cunoscutul arhitect Fraivald (Johan Freiwald) a astupat atunci cu pământ o parte din albia veche, a adâncit cu două palme albia nouă și a făcut lagum (termen turcesc pentru tunel sau canal subteran) cu scânduri de stejar, acoperit cu lut galben. A construit și două poduri de lemn, desființând unul mai vechi. Pentru munca brută a folosit carele și pălmașii Eforiei (ANI, EI, dos. 82/1836, f. 2 r.-10 r.). Peste trei decenii, chestiunea canalizării s-a reluat cu noi eforturi financiare. În 1869 s-a lucrat la măsurători pentru ridicarea în plan a râului (*Ibidem*, PI, dos. 162/1869, f. 1 r., 2 r.), iar în anul 1883, cu prilejul construirii Podului de Fier, s-a mai canalizat acolo o porțiune din cursul Căcainei. Un plan ozalid păstrat arată o secțiune transversală a canalului, cu boltă (*Ibidem*, dos. 214/1882). Apoi s-a realizat nivelmentul pârâului pe tot cursul său de până la Podul Albinețului (*Ibidem*, dos. 122/1896, vol. I-IV, toate lipsă din arhivă; citate după inventarul fondului) și s-au făcut numeroase exproprieri de terenuri de pe ambele maluri, începând din Țicăul de sus și până la vărsarea în Bahlui (*Ibidem*, dos. 560-649/1897, toate lipsă din arhivă). *Planul orașului Iași* al lui Gr. Bejan (1896-1897) reprezintă cu anticipație canalizarea Căcainei ca realizată, cu bulevardele (C. A.) Rosetti și (I. C.) Brătianu (din 1947, Tudor Vladimirescu) deja deschise, dar fără simbolul Podului de Fier, care a rămas totuși funcțional. Câți dintre locuitorii Iașului din prezent, circulând pe cele două bulevarde sau traversându-le mai știu de existența și chiar de numele Căcainei subterane.

Multe și vechi denumiri populare, toponime sau antroponime, dovedesc o firavă reticență față de ceea ce vorbitorii instruiți din modernitate consideră a fi cuvinte licențioase, obscene sau măcar „urâte”, cacofonice. Arhivele oferă cercetătorului un material generos în această problemă, porecele oamenilor fiind domeniul fruntaș în clasamentul onomasiologic „vulgar”. Numele *Căcainei* și ale sinonimelor sale sunt bune exemple pentru ilustrarea comportamentului lingvistic popular vs. cult / oficial. Miron Costin este primul „pudic” dovedit, atunci când, povestind o hărțuială dintre oștile lui Vasile Lupu și Matei Basarab lângă Focșani, „la o vale care-i dzicu Milcovul cel Mare, cu altu nume Cucata” (Miron Costin, *Opere*, ed. P.P. Panaitescu, 1958, p. 150), evită să scrie *Căcata*, denumire reală a pârâului, care apare într-una din copiile *Letopisețului* său (*Opere complete*, I, ed. V. A. Urechia, 1886, p. 605). Apare acum dovada că și Căcaina ieșeană avea în secolul al XVII-lea aceeași variantă licențioasă a denumirii, pe care o găsim în cronică, unde se pomenește „valea ce să dzice la noi Cucata” (ed. 1958, p. 188). Un alt copist glosa marginal aici cu numele *Căcaina* (ed. 1886, p. 660). Trebuie să precizez că în toate actele de până la 1800, dintre cele editate în DIOI, II-X, forma numelui este exclusiv *Căcaina* / *Cacaina*, fiindcă niciun diac nu putea / trebuia să modifice un nume propriu dintr-un document. În schimb, după 1830, cinovnicii Eforiei Iași, funcționarii Primăriei și apoi publiciști și scriitori, militari și juriști, profesori și tehnicieni, geografi și cartografi au evitat să scrie și să pronunțe acest nume vulgar. Soluția a fost recursul la un truc lingvistic știut și productiv, anume crearea unui eufemism prin alterarea cuvântului jenant, fie și doar printr-un singur sunet. Celebrul nostru Bulă ar ști să explice mai bine fenomenul (și numele său), dar nu mai iscusit decât profesorul Vasile Arvinte, care ne-a învățat cum e cu adv. *hăt*, cu *hătălău* și *hătui*! Așadar, un inventiv rușinos și anonim va fi zis cel dintâi *Calcaina*, formă cu succes asigurată până astăzi, de aproape două secole, căci o găsesc folosită în „Foaia Sătească” – FOS, din 1846, p. 264, 303, și apoi de zeci de ori în dosarele Primăriei și în numeroase alte surse consultate.

Pe cât de transparent este sensul lexical al hidronimului *Căcaina*, pe atât de „misterioasă” se dovedește a fi pentru cercetător etimologia acestui nume. Răspândirea sa din nordul Moldovei și până la București și chiar în jud. Sălaj nu a fost exemplificată aici din vreo tentație lingvistică scatologică, ci pentru a dovedi că nu ne aflăm în fața unui toponim de origine străină, eventual slav, cf. *Cacova* și numeroasele hidronime cu finala *-na* (*Coșna*, *Crasna*, *Sitna* etc.). Aria și frecvența

denumirii dovedesc existența unui vechi termen comun, *căcaină*, neînregistrat de vreun dicționar al limbii române, păstrat însă doar ca hidronim. Pentru etimolog, dificultatea constă în inexistența în română a unui model derivațional în *-aină*, pentru a valorifica baza lexicală *cac-* (de origine latină). Nici o aparentă derivare în *-ină* nu este posibilă, fiindcă acest sufix se atașează la baze consonantice și își păstrează accentul, ca în *Băltina* și *Oltina*. Ca urmare, atunci când explicația științifică se dovedește neputincioasă sau neștiutoare, obișnuim să invocăm... minuni și mistere. Mă supun și eu acestei probe de credință, admitând în cazul de față o creație spontană, un „accident” ce sfidează constrângerile gramaticale și realizează cu succes comunicarea și expresivitatea. Chiar și (sau mai ales) cea indecentă. Cred că amicul pomenit în *incipit-ul* acestui episod este acum relativ mulțumit. Eu sunt și mai... relativ. Pot fi satisfăcuți și ieșenii cărora Eforia contemporană a avut grijă să le lase o probă-martor a ceea ce a fost pe la 1900 glorioasa uliță cu nume scandalos, rebotezată pe un tronson *Apeducul*. Privească oricine din stația de tramvai Pădure spre sud și să admire peisajul dintre străzile cu nume de oștean (Maior Ieremia Popescu) și de cărturar (Profesor Paul Ion). Atunci, mai că te apucă dorul de recitat *Iășii de odinioară*.

*

26. Mai mici decât podurile de peste Bahlui, cele de peste Căcaina înving prin vechime, număr și circulație în competiția imaginată în acest episod al serialului toponimic ieșean. Dacă Podul Roș (numit astfel cu puțin timp înainte de 1777), cu amplasament relativ variabil, este singurul foarte vechi, asigurând intrarea în Iași dinspre Vaslui și Scânteia, dar și dinspre vadul

Țuțorei, pe un străvechi drum ce trecea prin Tomești, Socola și pe la Mănăstirea Frumoasa, celelalte treceri bahluiene au fost făcute abia prin veacul al XVIII-lea și chiar al XIX-lea, pentru scoaterea vitelor pe șesul inundabil al Bahluiului. În schimb, legătura cotidiană și de cel puțin jumătate de mileniu dintre fostele așezări de pe moșia târgului, devenite mahalalele Grădinari, Ciurchi, Tătărași și Rufeni, a impus cel mai târziu din veacul al XVI-lea construcția de poduri și punți peste mizerul pârâu Căcaina, traversabil vara și cu piciorul, dar tare nesuferit și păgubitor în perioadele ploioase și de dezgheț. Numeroase documente de până în anul 1800 (publicate în seria *Documente privitoare la istoria orașului Iași* – DIOI –, I-X) menționează podurile de peste Căcaina ca repere pentru case, locuri de case, dughene și crâșme vândute, aproape toate de pe dreapta pârâului, pe costișa târgului, de la Podul Albinețului și până la podul din Gura Căcăinii (denumire a cursului de la capătul străzilor actuale Vasile Lupu și Elena Doamna și până la vărsarea în Bahlui). În secolul al XIX-lea, aceleași poduri apar în documentele Eforiei și Primăriei Iașilor îndeosebi în legătură cu facerea, refacerea și meremetisirea (repararea) lor, după inundațiile deja știute de cititorii episoadelor anterioare despre podurile Bahluiului.

Au existat de-a lungul secolelor cel puțin nouă poduri și patru sau cinci punți pe traseul Căcăinii ieșene, de la Podul Sculenilor și până la vărsare. Informația documentară bogată și interesantă (sigur pentru iubitorii de istorie ieșeană), precum și câteva hărți vechi ce ne ajută pentru localizarea lor exactă pretind *sotto voce* valorificarea lor în noi episoade cu „mistere” etimologice. Așadar, răbdare și tiutiu, cum ziceau cei bătrâni. Azi, invit la șezătoarea cu basme și legende despre primul dintre cele două poduri importante, menționate adesea sub aceeași denumire (*Podul de Piatră*), dar identificabile prin suficiente repere (din vecinătatea lor), astfel încât să nu le confundăm în documentele grăitoare despre fiecare în parte. Trebuie precizat, mai întâi, că pe malul drept al pârâului, între acestea, pe Costișa Căcăinii (Ioan Caproșu, DIOI, V, p. 112, a. 1742 martie 5; *ibidem*, VI, p. 230, a. 1760 februarie 25), s-au deschis mai multe ulițe și hudiți, aproape toate existând și astăzi, ca străzi și stradele cu denumiri de regulă schimbate. Ne vom ocupa de ele la sorocul lor.

Acum, iubite cetitoriu, află că a existat o **Ulița Căcăinii** la deal de Podul Meserciilor (Ioan Caproșu, DIOI, III, p. 351, a. 1710 octombrie 14; p. 440, a. 1715 septembrie 9), desigur str. Ornescu de astăzi (denumire atribuită în anul 1896). Peste mulți ani, regăsim numele pârâului în sintagma *Mahalaua Căcaina*, desemnând atunci o mahala mare, cu 95 de locuitori recenzați în 1774, între care doi preoți de la biserica Pantelimon și unul de la Curăləri (*Moldova în epoca feudalizmului*, VII, partea II, Chișinău, 1975, p. 390-392; cf. și *Mahalaua Căcainei*, în DIOI, IX, p. 323, a. 1795 aprilie 27). Mai târziu, această mahala era localizată la vale de casele hatmanului Anastasie Bașotă (BFO, 1846, p. 404, și 1855, p. 19), așadar în perimetrul străzii Roșcani din prezent. Tot atunci, o altă Ulița Căcăinii Vechi era arătată la Podul de Piatră (BFO, 1842, p. 130), iar o vânzare de casă tot din acea uliță, considerată în mahalaua numită, prin extensie, *Broșteni* (FOS, 1847, p. 6) și localizabilă în capătul de est al mahalalei Țigănia Domnească, identifică această uliță cu str. Țepeș-Vodă, care ducea din capătul uliței Frecău (str. Smârdan) spre Căsăpia (Tăietoarea) de pe malul Bahluiului (cf. și Planul lui Joseph Raschek, 1844).

Cel mai vechi și mai circulat pod de peste Căcaina asigura legătura dintre zona centrală a târgului Iași, inclusiv Curtea gospod, pe traseele străzilor din prezent Otilia Cazimir, Grigore Ghica-Vodă și Elena Doamna, continuate cu vechile drumuri din Ciurchi și Tătărași spre satele de pe malul Prutului. Beneficiau de această facilitate și ceambururile tătărăști, care puteau ajunge în câteva minute de iureș din dealul Tătărașilor la Curte. Cronicile dau seama de această... oportunitate. Cu certitudine, un pod de lemn a existat, încă din veacul al XVI-lea, acolo unde Ștefan-vodă Tomșa (1611-1615 și 1621-1623) a cumpărat un loc și a făcut un alt pod, de piatră, peste Căcaina. **Podul lui Ștefan-vodă** este menționat mai întâi cu prilejul cumpărării, după 18 martie 1654, de către marele vornic Ștefan Boul a unui loc de casă în apropierea podului (Ioan Caproșu și Petronel Zahariuc, DIOI, I, p. 456). Peste trei ani, Gheorghe Ștefan-voievodă dă aceluiași mare vornic Podul lui Ștefan-vodă Tomșa și locul ce fusese cumpărat de acest domn. Ștefan Boul urma să-și facă acolo pod și

dughene, „cum au fost și mainte” (*Ibidem*, I, p. 485-486; 12 martie 1657). Știrile sunt prețioase pentru câteva aspecte de istorie medievală. Mai întâi, aflăm că locul era proprietate domnească prin cumpărătură, și nu prin dreptul vechi de stăpânire a domnilor asupra hotarului târgului, și a rămas cu acest statut juridic timp de trei sau patru decenii; apoi, deducem că podul va fi fost stricat în 1657, de vreme ce Ștefan Boul urma să-și facă acolo un pod, care devenea proprietate privată, având astfel dreptul, nemenționat, de a încasa brudina (taxa de trecere pentru carele cu orice încărcătură). Este de presupus că noul stăpân doar a reparat podul de piatră, care va fi cunoscut timp de încă două secole ca Podul lui Ștefan-vodă (Ioan Caproșu, DIOI, III, p. 567, a. 1688 mai 15; *ibidem*, VI, p. 563, a. 1765 martie 8) sau ca **Podul de Piatră** de la Gura Căcăinii (*Ibidem*, VI, p. 567, a. 1765 mai 15; p. 756, a. 1769 decembrie 22; BFO, 1835, p. 205; ANI, EI, dos. 74/1836, f. 57 r.; FOS, 1843, p. 231; *ibidem*, 1847, p. 2, 178, 243; *ibidem*, 1848, p. 214).

După anul 1832, în documentele Eforiei, aproape toate în legătură cu starea rea a podului, acesta începe să fie pomenit în vecinătatea caselor unui cunoscut neam de boieri a căror amintire va fi păstrată până în prezent de numele **străzii Bucșinescu** și al pieței de la carrefour-ul străzilor Smârdan, Elena Doamna, Vasile Lupu și bulevardului Tudor Vladimirescu, cu stații de tramvai și autobuze numite *Bucșinescu*. Prima atestare o găsim în sintagmele *podul sub Costinică Bucșănescu* (ANI, EI, dos. 86/1833, f. 58 r.) și *podul di la vale di casăle post(elnicului) Bucșănescu* (*Ibidem*, f. 58 v.). Merită un bob zăbavă etimologică la poarta antroponimului *Bucșănescu* (scris adesea și *Bucșinescu*, *Bucșenescu*, *Bocșănescu*). Se vede că avea și un prenume de alint Costachi Bucșănescul, care a urcat rapid treptele de vel căminar, vel ban și vel agă (*Boierii Moldovei în izvoade de scutelnici 1821-1827*, Iași, Casa Editorială *Demiurg*, 2014 – v. Indicele de nume). Mai știm că se născuse la București, în 1777 (avea 52 de ani în 1829, când locuia la Roman), ca fiu al clucerului muntean Stătie Bucșănescu, acesta stăpân în satul Bucșenești, com. Corbeni, jud. Argeș (Mihai Dim. Sturdza, text în *Familiile boierești din Moldova și Țara Românească. Enciclopedie istorică, genealogică și biografică*, II, București, Ed. Simetria, 2011, p. 516, și Alexandru V. Periețeanu-Buzău, *Vidomostie de boierii Moldovei aflați în țară la 1829* (I), în „Arhiva Genealogică” – ArhGen –, I (VI), 1994, nr. 1-2, p. 282). Costinică a murit după anul 1829 și înainte de 1834, fiindcă numele său nu apare în listele de decese din acel an ale boierilor (Mihai-Răzvan Ungureanu, *Izvoare genealogice inedite: vidomostiile deceselor boierești (1834-1856)*, în ArhGen, I (VI), 1994, nr. 1-2, p. 303). Casele din Iași, două corpuri, aparțineau în 1833 postelnicului (Iordachi) Bucșănescu, frate mai mare, venit și el în Moldova pe la 1810, ajuns vel spătar și postelnic între 1821 și 1827 (*Boierii Moldovei...*, v. Indice), mort în 1837 (*Izvoare genealogice...*, p. 304) și înmormântat la biserica Sf. Ioan Zlataust din apropierea locuinței sale (*Familiile boierești...*, arbore genealogic, p. 513). Casele sunt reprezentate în Planul lui Joseph Raschek (1844) și Harta lui Fr. Peytavin (1857), în al doilea perimetru marcat, spre vest de la capătul Uliței din dosul Beilicului. Personajul, fost logofăt de Vistierie multă vreme, cult și patriot, implicat în mișcarea cărvunărilor de la 1821, „cel mai de treabă și mai cinstit din cei de starea al doilea” (Cristian Ploscaru, *Originile „partidei naționale” din Principatele Române*, I, Ed. UAIC, 2013, p. 646), era de notorietate pozitivă, încât chiar și marele cârcotaș pamfletar Costandin Sion, paharnicul, îl înfățișa ca „faimosul scriitor pe vremea sa, iubit de Domn și de toți boierii”. Un asemenea om, de luminoasă amintire, a rămas în memoria locului, numele său reușind să substituie, la început neoficial, denumirile mai vechi ale uliței ce pornea din apropierea turnului bisericii Barnovschi și se termina la Podul lui Ștefan-vodă: *Ulița Herbinte sau Fierbinte* (1663), care s-a păstrat azi doar ca nume al unei ulițe povârnite, str. Fierbinte, ce coboară din fața Poliției Municipale și până în str. Smârdan; *Ulița Cavacului* (Mihalik de Hodocin, *Planul drumului apelor Capitaliei*, 1843), denumire mai veche, poate din veacul precedent, și care mai apare incidental în catagrafia caselor și dughenilor din 1861 (ANI, EI, dos. 99/1861, f. 293 v.) și în 1868, când strada era pavată cu bolovani (ANI, PI, dos. 148/1868, f. 44 v.). Pluralul din sintagma *Mahalaua Frecăului zisă a cavacilor* (FOS, 1849, p. 278) sugerează motivarea numelui prin existența unor cavafi (cizmari) în capătul de vest al uliței Fierbinte, acolo unde începea și ulița Cizmăria; *Ulița din dosul Beilicului* (1844); *Ulița*

Bocșănescului (ANI, EI, dos. 82/1836, f. 2 r.); *Ulița din Dosul Beilicului sau a Bucșenescului* (Fr. Peytavin, 1857). Numele *Str. Bucșinescu* a devenit oficial în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și a dăinuit până în anul 1994, când a fost înlocuit cu *Str. Otilia Cazimir*, decizie motivată de casa memorială a poetei (1894-1967), de la nr. 4. Totuși, Iordachi Bucșinescu nu a fost izgonit cu totul din memoria toponimică a Iașilor, o ulicioară care coboară din capătul de vest al acestei străzi spre str. Smârdan primind denumirea *Stradela Bucșinescu* încă din anii 1930, cu adaosul recent al prenumelui *Iordachi*. Forma etimologică a antroponimului *Bucșănescu* (< *Bucșan*) a evoluat spre variantele muntenești *Bucșenescu* și *Bucșenești* (sat), a cunoscut pronunția populară moldovenească *Bucșănescu*, prin velarizarea lui *e* după *ș* dur, a ajuns iarăși *Bucșenescu*, prin hipercorectitudine grafică, și *Bucșinescu*, prin închidere vocalică specifică graiului de la Iași, și s-a fixat în această variantă oficială de astăzi.

Când ulița a început să fie numită *a Bucșănescului*, chiar înainte (1836), dar tot mai frecvent după moartea sa (1837), podul de piatră din capătul ei a preluat numele postelnicului. Aș spune că memoria unui boier cu bună reputație a șters amintirea lui Ștefan-vodă (Tomșa) legată de acest pod, chiar dacă unii ieșeni mai cred că podul a fost făcut de... Ștefan cel Mare, ca toate construcțiile vechi de acest fel (de pildă, Podul de la Cârjoaia, din com. Cotnari, sau cel de la Căntălărești, județul Vaslui, acesta datat cu precizie: 7144). Câteva atestări, din multele disponibile, sunt lămuritoare acum: *Podul de piatră despre Bocșănescu* (ANI, EI, dos. 74/1836, f. 87 r., dos. 35/1837, f. 66 r.), *Podul de Piatră sau Bucșinescu* (FOS, 1842, p. 120), „Acta. Podul numit a lui Bucșănescu a se meremetisi” (ANI, *Ministerul Lucrărilor Publice din Moldova*, dos. 455/1850), *Podul Bucșenescului* (BFO, 1856, p. 137). Ca și în cazurile tuturor celorlalte poduri de pe Bahlui și de pe Căcaina, mențiunile ulterioare privesc reparațiile necesare acestui pod. Problema s-a închis definitiv când cursul Căcainei a fost canalizat și pârâul nărăvaș și insalubru s-a ascuns sub pavajul Bulevardului I. C. Brătianu (acum Tudor Vladimirescu), în ultimii ani ai secolului al XIX-lea (a se revedea episodul XXV, dacă această explicație mai păstrează o umbră de mister. Dar eu cred că un clarobscur e bine să rămână în orice reconstituire istorică. Și rămâne, chiar dacă nu vrem).

Capătul str. Otilia Cazimir. Casele Bucșănescu

*

27. După Podul lui Ștefan-vodă, al doilea pod de peste Căcaina, ca vechime a atestării și ca importanță pentru circulație, trebuie considerat acela din capătul străzii actuale Cucu, continuate de str. Eternitatea. Va fi fost și acesta, la începutul său nedatabil, un pod de lemn, refăcut din piatră cel mai târziu în prima jumătate a veacului al XVII-lea. Îl cunoaștem începând din 24 martie 1665, când Istratie Dabija-Vodă întărea Mănăstirii Aron-Vodă un loc de casă în capul **Podului celui de Piatră** (Ioan Caproșu, *Documente privitoare la istoria orașului Iași* – DIOI, II, p. 76). Despre acel loc mai grăiesc alte trei acte ulterioare, din a. 1759-1760 și 11 iunie 1760 (DIOI, VI, p. 206 și 257), precum și din 27 iunie 1791 (*Ibidem*, IX, p. 23). Desigur, o reparație însemnată, cu cheltuiala unui negustor interesat, din vecinătate, a creat o denumire alternativă pe care o foloseau mahalagii martori la 28 martie 1771, când se cumpăra o casă la capul Podului de Piatră de peste Căcaina, „ce s(ă) numești *Podul Moimăscului*” (*Ibidem*, VII, p. 4). Vânzătorul era un Gheorghii Mărgineanul, pe care numele complementar îl arată ca pe unul dintre supraveghetorii podului, cu locuința chiar acolo, la margine, după obiceiul vremii, atestat și în cazul Podului Roș și Podului Verde. Avem șansa de a-l identifica pe acel „om de bine”, care și-a cheltuit banii spre folosul tuturor, cupețul Vasile Moimăscu, cunoscut pentru dania unei candelă către Mănăstirea Sf. Spiridon (*Ibidem*, VI, p. 247, mai 1760). Mama sa, Maria Moimasca, avea o casă în Ulița Căcâinii și mai cumpărase un loc alăturat la 15 august 1711 (*Ibidem*, III, p. 369). Amintirea cupețului s-a păstrat până pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea (*Ibidem*, IX, p. 33, Podul de Piatră a Moimăscului, la 8 septembrie 1791), după care uitarea și-a făcut datoria. Apoi, încă aproape un veac, vechea denumire descriptivă a rămas în uz, cu un determinant suplimentar opozitiv, *Podul de Piatră de sus* (*Ibidem*, IX, p. 238, la

23 aprilie 1794), ca să nu se confunde cu cel mai de jos, de pe cursul pârâului, numit apoi *Podul Bucșănescului*). Numeroasele atestări, inclusiv cu forma moldovenească *Podul de Chiatră*, se referă la reparații ale podului sau la diverse vânzări de locuri, case, dughene și crâșme din apropierea sa. Înainte ca ulițele ce coborau din Târgul Făinii sau din Târgul Cucului spre Căcaina să capete denumiri moderne (str. Bașotă și str. Cucu), Podul de Piatră intra în componența unor sintagme pretoponimice specifice denominației căilor de comunicație: „Drumul cel Mare ce merge la Podul de Piatră” (*Ibidem*, VII, p. 394, 11 iunie 1777) sau „drumul ce pogoară la Podul de piatră” (BFO, 1845, p. 419). În 1857, Ulița Podului de Piatră (*Planul orașului Iași*, de Fr. Peytavin) era traseul străzii Bașotă din prezent. Pe celălalt versant al văii Căcainei, situația era similară: „Ulița care merge pe la popa Roșca la Podul de Piatră” (ANI, EI, dos. 74/1836, f. 57 r.) era str. Eternitatea de mai târziu (după 1868), iar din mahalaua Rufeni se cobora pe „drumul ce merge la Podul de Piatră”, str. Rufeni actuală (FOS, 1846, p. 35).

Podul de Piatră a dispărut din peisaj în 1883, fiind înlocuit cu **un pod nou, de fier**. Un dosar masiv păstrează numeroase informații despre această realizare importantă a edililor Iașilor (ANI, *Primăria Iași* – PI, dos. 168/1882, partea I). Podul era necesar pentru trecerea peste Căcaina a unei conducte generale de apă, de fontă, cu calibrul de 25 cm, dintre hidrometrele de la Spitalul „Pașcanu” și Mănăstirea Golia. Planul, conceput de inginerul șef al orașului, Alfred Boguș, prevedea modificarea vechiului traseu al „conductului” realizat de Mihalik de Hodocin în anii 1844-1848, parcurs care pornea de la Pașcanu și urma străzile actuale Beldiceanu, Misai, trecea Căcaina peste „zidiul apelor” și urca pe Apeductului (azi, str. Conductelor), Pantelimon, Stihi, pentru a pătrunde în curtea Mănăstirii Golia pe la colțul de nord-est al incintei. Ca să evite străbaterea unor proprietăți private și pentru a fi așezată doar pe sub străzi, noua conductă cobora de la Spitalul „Pașcanu” pe str. Vântu, ajungea la Podul de Piatră de peste Căcaina, urca pe str. Cucu și intra pe traseul anterior Pantelimon – Golia. Fiindcă podul de piatră ar fi trebuit înălțat, ca să poată susține conducta, a fost preferată soluția unui pod nou, metalic. Planul podului a fost conceput tot de ing. A. Boguș, iar ing. Octav Albineț a ridicat în octombrie 1882 – mai 1883 culele de piatră. Podul, cu o deschidere de 10 m, a fost construit de firma franceză „A. F. Fagneau” din Paris. Componentele au sosit la Iași în aprilie 1883, au fost asamblate în lunile de vară sub supravegherea constructorului francez și a unui maistru adus de acesta, iar în octombrie 1883 s-a făcut recepția lucrării. Conducta de apă a fost fixată sub tablier. S-au păstrat planurile podului (tablierul, masoneria, planul general). Bugetul a fost de 10 milioane de lei. Oalele (țevile) de spijă (fontă) au fost turnate în atelierul unui evreu din Nicolina. Atunci a trebuit rectificat cursul Căcainei în zona podului și refăcute cu piatră de granit str. Cucu și partea de jos a str. Misai. Vechiul „zidiul apelor” de peste pârâu, devenit nefuncțional, a fost demolat peste cinci ani (în 1887). Podul de Fier a rămas singurul pod, după acoperirea albiei Căcainei de la Podul Albinețului și până la Bahlui, imediat după 1897, și a dăinuit și după anul 1911, când a intrat în funcțiune alimentarea cu apă a Iașilor prin aducțiunea de la Timișești. Nu am aflat încă data exactă a demontării sale. Numele *Podul de Fier* este știut până azi de ieșenii din zonă, dar puțini cunosc motivația și istoria sa.

„**Zidiul Apelor**”, construit pe la 1782, pentru ca „apeducul” sau „apăducul” de olane de la Șapte Oameni și Ciric să poată trece peste Căcaina, este binecunoscut documentar și chiar vizual, observabil fiind într-o acuarelă din 1793 a rusului M. M. Ivanov și o stampă a francezului J. Rey din anul 1845 (reproduse de Dan Bădărău și Ioan Caproșu în *Iașii vechilor zidiri pînă la 1821*, ed. II, 2007, p. 276, 277, și difuzate în alte numeroase publicații). Numit uneori și *podul apelor* (FOS, 1846, p. 378), zidul este localizat cu acuratețe în *Planul* lui Joseph de Bajardi, din 1819, și *Planul* lui Joseph Raschek, din 1844, puțin mai jos de un pod dintre capătul uliței ce cobora de la biserica Sf. Dumitru Misai, azi, str. Misai, și începutul unei ulițe ce urca spre biserica Sf. Pantelimon, uliță numită apoi *Str. Conductelor* (dinainte de 1884 și până astăzi). Podul de lemn, făcut probabil odată cu zidul apeductului (cca 1782), este menționat de câteva ori pentru starea sa (BFO, 1859, 27 ad.; ANI, PI, dos. 101/1872, f. 212 r.-v., podul nu se putea repara, trebuia reconstruit; dos. 79/1879, f.

113 v., pod ruinat și reparat; existent încă în 1898, cf. dos. 58/1898, f. 66 r.). A dispărut, ca toate celelalte, înainte de anul 1900.

J.Rey - Jassy - Vue Prise à Tatarache

Vechi și important a fost pentru circulația (din)spre Tătărași și **Podul Mesărciilor**, menționat mai întâi ca reper față de o casă vândută din Ulița Căcainii, care era din sus de acest pod (DIOI, III, p. 351, 14 octombrie 1710) și care trebuie identificată cu strada actuală Ornescu (cu acest nume atribuit în 1896, cf. ANI, PI, dos. 119/1884 – cu documente și din anii următori, f. 644 r.). Mai multe tranzacții de case și locuri din Costișa Căcainii și până în Ulița Fânului / Fânăriei (str. Elena Doamna) sau de pe malul stâng al pâraului se raportează mereu, de-a lungul unui secol, la acest pod al cărui nume capătă formele *Misărceilor*, *Miserciilor* sau *Meserciilor* (DIOI, IV, p. 58, 7 aprilie 1729; p. 250, 22 februarie 1739; V, p. 112, 5 martie 1742; p. 362, 22 februarie 1749; p. 419, 30 mai 1751; VI, p. 106, 26 septembrie 1757; p. 160-161, 13 ianuarie 1759; p. 684, 22 mai 1767; X, Addenda, p. 432, 2 martie 1742). Și aici, la un capăt al podului, locuia un mărginean, Neculai Roșca (*Ibidem*, VI, p. 41, 28 iulie 1756). Hodonimul se păstrează până în prima jumătate a veacului următor, când apare sinonimia *Podul de Lemn ce-i zice și Podul Mesărciilor* (BFO, 1838, p. 52), care permite identificarea și localizarea acestui vechi pod, reprezentat cu numele *Podul de Lemn* în *Planul topografic al orașului Iași* (1844) al lui Joseph Raschek, la capetele străzilor actuale Ornescu și Tătărași. Cuvântul de origine sârbească *meserciu* (sinonim cu *măcelar* și *casap*) va fi fost adus la Iași de măcelarii stabiliți aici încă din secolul al XVI-lea. Tot pe valea Căcainei, ceva mai sus, în mahalaua bisericii Sf. Pantelimon, așadar în Târgul Cucului, a existat o căsăpie veche, care

va fi contribuit și ea la neplăcutul renume al pârâului, până când aceste locuri de tăiere a vitelor au fost scoase pe malul Bahluiului, chiar la vărsarea Căcainei (ANI, EI, dos. 49/1833 și 23/1834).

După 1838, Podul de Lemn este adesea menționat pentru reparații, vopsire cu oloi (ANI, PI, dos. 101/1872, f. 58 v.), iar casele din apropiere formau „Mahalaua Podului de Lemn, de la vale de Spitalul jidovesc” (FOS, 1849, p. 106). A dispărut și acest pod la sfârșitul secolului, odată cu acoperirea albiei pârâului. Numele nu s-a păstrat multă vreme. Astăzi este uitat.

Albineț, un negustor întreprinzător, a lăsat urme ce dăinuie de aproape două veacuri și jumătate în memoria toponimică a Iașului. Era un cupeț care aproviziona cu făină o pitărie a lui Gheorghe Duca, situată în Târgul Făinii, într-o dugheană ce aparținea Mănăstirii Sf. Spiridon. Aceasta a primit o chirie anuală până în 1780, când pităria a fost închisă de Albineț (Ioan Caproșu, *Documente privitoare la istoria orașului Iași* – DIOI, VII, p. 581). O altă pitărie, care era în poarta mănăstirii, fusese și ea închisă de același Albineț, la 1 ianuarie 1781 (*Ibidem*, VIII, p. 5). Făina pentru aceste pitării provenea desigur de la moara de cai pe care Albineț o avea pe un loc de lângă biserica papistășească, spre Mănăstirea Trei Ierarhi, unde, în mai 1782, se disputa redeschiderea unei ulițe de trecere (*Ibidem*, p. 127), ce a devenit str. Trei Ierarhi de astăzi. Omul, înstărit, avea și o salhana (abator de oi) la marginea târgului, desigur pe malul stâng al Căcainei, lângă un pod pentru drumul ce cobora din Târgul Făinii (pe strada actuală Albineț), se unea cu Drumul Hotinului, ca și acum, și ducea spre Sculeni (B-dul C. A. Rosetti). Drumul la salhanaua Albinețului este atestat la 15 noiembrie 1785 (*Ibidem*, p. 411), iar Podul Albinețului la 4 iulie 1787 (*Ibidem*, p. 542). Ieșirea acesta din Iași, spre nord, este mult mai veche decât cea de pe traseul străzii Sărărie, care s-a deschis treptat, după 1800, pe măsură ce Muntenimea de Sus s-a extins pe podișul Copoului. Ca urmare, Podul Albinețului, cu numele datorat salhanalei de pe la 1780, va fi având o vechime considerabilă, cupețul trebuind, probabil, să-l repare ori de câte ori era nevoie și pentru afacerea sa. Albineț era mort în anul 1789, când soția sa primea 200 de lei pentru două șuri în care se instalase un spital de campanie (*Ibidem*, p. 655), în timpul războiului ruso-turc din 1787-1792. Nu avem informații pentru localizarea gospodăriei lui Albineț. Un fiu al său a fost tot negustor, iar altul preot în Tătărași. La 1816, un Gheorghe Albineț era stolnic (*Sămile Vistieriei Țării Moldovei* editate de Ioan Caproșu, III, 2011, p. 312). Urmașii acestora au beneficiat de o bună instrucție și au căpătat ranguri boierești. Paharnicul Costandin Sion, în *Arhondologia Moldovei*, îi amintește pe unii dintre ei (Ioan și Tudorachi, frați, și Aleco, vărul lor). Încă doi, Theodor și Vasile Albineț, sunt cunoscuți doar după nume și funcții, în *Marea Arhondologie a boierilor Moldovei (1835-1856)*, întocmită de Mihai-Răzvan Ungureanu, 1997, p. 6. Genealogia acestei familii nu știu să fi fost cercetată. Dintre toți, merită reținuți Ioan (Iancu) Albineț (cca 1821-1878), fost profesor de retorică și istorie la Academia Mihăileană, apoi director al Liceului Național, autor al primului *Manual de istorie a Moldovei* (1845) și traducător din limba germană (*Dicționarul literaturii române de la origine pînă la 1900*, 1979, p. 13), și, din generația următoare, inginerul constructor Octav Albineț, angajat în diverse lucrări edilitare în Iașii de după 1880.

La Podul Albinețului, de lemn și ulterior de piatră, cu zeci de mențiuni în documentele Eforiei și Primăriei Iași, reparat și refăcut de mai multe ori, Căcaina a intrat în canalul subteran deja cunoscut. Aproape, a fost instalată una dintre rohatcele de control al intrărilor în Iași dinspre Șorogari (ANI, EI, dos. 39/1834, f. 58 r.). În vecinătatea podului, pe dreapta pârâului, s-a format Mahalaua Podul Albineț (FOS, 1846, p. 251). Vechiul drum se numea deja în 1874 str. Albineț (ANI, PI, dos. 116/1874).

O CARTE, O GHICITOARE ȘI O JUDECATĂ

Ștefan S. GOROVEI

În 2005, când regretatul Mircea Motrici a reeditat, în seria pe care o întemeiase și care a rămas neîncheiată, contribuțiile documentare ale unchiului său, arhimandritul Dionisie Udișteanu, la istoria Mănăstirii Secu, am avut surpriza să găsim, în paginile cărții, o însemnare aflată într-un exemplar din *Biblia* tipărită la Blaj în 1795¹. Descriind această *Biblie*, autorul atrăgea atenția că ea conține multe însemnări, pe file și pe coperte; cele de pe filele cărții se referă la mitropolitul Iacov Stamati, celelalte (din anii 1816 și 1829) sunt „familiale și cronologice”, aparținând unei persoane care se pare că nu le-a semnat. Cartea „nu se știe a cui a fost și nici nu se cunosc împrejurările cum de a ajuns în biblioteca mănăstirii”². Principala însemnare „de pe coperta falsă din față” are următorul cuprins³ (redau textul așa cum l-a transcris autorul, cu evidentele lecturi imprecise, asupra cărora voi reveni):

La anul 1816 octombrie 17, la 10 ceasuri din zi, marți, s-au săvârșit pre i(u)bit soțul mi(e)u, Zoița, fiica răposatului Ioniță Andrieș jignicear, cu carile dinpreună am pitrecut vieața, viețuind 22 ani și 4 luni, având împreună și i(u)bit ficior, trăind 3 ani și 6 luni, Petrachi cu numele, botezat fiind de răposata soacră-me, Casandra doftoroaia, pe numele boierului său Petrache Geană puind nume și fiului nostru. Această moștenitoare ce au fost Ladomireștilor în două cu răposata Casandra, danie și zăstre, arătată mai sus, Zoița, pi care a și crescut-o.

Așa cum este formulată, și încă lipsită de semnătură, nota se prezintă ca o adevărată ghicitoare. Pentru dezlegarea ei, sunt necesare cunoștințe de prosopografie și de genealogie aplicate boierimii mărunte de la sfârșitul veacului al XVIII-lea și începutul celui următor. Cu asemenea informații (adunate în timp și deloc întâmplător), nu mi-a fost greu să identific nu doar personajele, ci și pe autorul nesemnat al textului: îmi erau cunoștințe vechi, din vremea studenției, când m-am avântat să dezleg „misterele” unui sat băcăuan pe unde trecuseră și înaintașii mei. Numele acestui sat se află aici într-o formă foarte ușor stricată, dar care îl poate face de neidentificat: el nu se numea *Ladomirești*, ci **Radomirești** (cândva în ținutul Neamțului, mai apoi în cel al Bacăului). Mi-au trebuit mai bine de patru decenii până am reușit să descălcesc curgerea stăpânirii acolo, ca să pot stabili și chipul în care strămoșul meu a ajuns să viețuiască și să moară la Radomirești⁴. Însemnarea scoasă la iveală din filele *Bibliei* de la Secu evocă o mică parte din această istorie.

Zoița, a cărei moarte în 1816 a fost consemnată aici, era fiica jicnicerului Ioniță Andrieș, care – după însemnările genealogice ale lui Costache Tufescu (1793–1846) – fusese căsătorit cu **Safta Crâste** (Cârste, Criste, Cristi)⁵. Din această căsătorie se mai născuseră (după același

¹ Arhimandrit Dionisie I. Udișteanu, *Graiul evlaviei străbune*, ediția a II-a revizuită și adăugită, ed. Mircea Motrici, Editura „Mușatinii”, Suceava, 2005, p. 129–130. Nu am avut la îndemână prima ediție, tipărită în 1939, la Seminarul Monahal Cernica, pe când autorul era doar ieromonah.

² *Ibidem*, p. 130.

³ *Ibidem*.

⁴ Ștefan S. Gorovei, *Radomirești. Contribuții genealogice pentru istoria unui sat băcăuan*, comunicare la Simpozionul Național „Vasile Pârvan” organizat de Complexul Muzeal „Julian Antonescu”, Bacău, 6 octombrie 2016. Se va publica în revista „Carpica”, XLVII, 2017.

⁵ G. Bezviconi, *Costache Tufescu și opera lui*, în „Din trecutul nostru”, III, 1935, 17-20, planșele nenumerate de după p. 9 (aici, planșa **M. Șaptelici sau Andrieș**).

genealogist basarabean) și alți copii: *Constantin Andrieș Șeptelici* (bunicul lui Arcadie Șeptelici), *Cassandra* (măritată cu Iordache Manole de la Botoșani), *Ilinca* (măritată întâi cu ofițerul Emilian Ivanovici și apoi cu Todosache Andrei de la Dorohoi), *Maria* (căsătorită de trei ori: 1° Vasile Buzăchi ot vistierie; 2° banul Toma Cara⁶; 3° Vasile Stepanovici Vișniovski, ștaps-căpitan) și medelnicerul *Manolache Andrieș*.

O generație mai sus, Safta Andrieș era fiica lui Iordache Crâste și a Mariei Abaza și avusese trei frați (Ilie, Ioan și Iordache) și o soră, **Cassandra**, pe care Tufescu o arată ca fiind măritată cu *Petrache Țani doftorul*⁷. Acestea sunt chiar personajele din „ghicitoarea” de mai sus. Numele „doftorului” apare la Tufescu sub forma **Țani** din cauza confuziei foarte frecvente între literele slave care redau sunetele **ț (ц)** și **gi (г)**. Doctorul Giani (Geanet, Geaneti) este un personaj destul de cunoscut în Moldova aceluși sfârșit de secol XVIII⁸. Neavând copii din această căsătorie, Cassandra Crâste-Giani a adoptat o nepoată, fiică a surorii sale Safta Crâste-Andrieș, anume pe Zoița – cea răposată la 1816 – despre care același Tufescu arată (și multe documente confirmă) – că a fost măritată cu **banul Iftimie Stamati**. Acest personaj poate fi socotit, prin urmare, **autorul însemnării** de la care am pornit. Fiindcă soția sa era fiică de suflet a Casandrei „doftoroaia”, Stamati o numește *pe aceasta soacră*, deși arată că Zoița era, de fapt, fiica lui Ioniță Andrieș.

Familia Crâste stăpâna, în adevăr, satul Radomirești, din care jumătate a revenit Casandrei ca zestre la măritișul ei cu doctorul Geani. Împreună cu toată agoniseala acestor soți, partea de sat a fost trecută fiicei de suflet, Zoița, soția lui Iftimie Stamati. Căsătoria acestora a avut loc – deducem din însemnarea în discuție – cam prin **ianie 1794**. Fiul născut din această căsătorie a fost botezat de „soacră” Cassandra, care i-a dat numele soțului ei, Petrachi. Copilul a murit prin 1798 și altul nu s-a mai născut. Iar în 1816 a murit și stăpâna de drept a acelei jumătăți de Radomirești, Zoița Andrieș-Stamati.

Aici se oprește partea din poveste relatată de însemnarea de pe *Biblia* de la Secu. Este, însă, doar prologul: evenimentele abia acum încep, ajungând să implice, la un moment dat, chiar această carte. Povestea întreagă, întinsă pe câteva decenii, își va găsi locul în lucrarea finală⁹. Aici o rezum, pentru a ajunge la momentul când *Biblia* de la 1795 a fost adusă ca martor.

---

⁶ Cunoscut pentru traducerea *Hexabiblului* lui Constantin Armenopoulos în 1804. La dorința lui Alexandru vodă Moruzi, a lucrat și la un cod de legi, a cărui desăvârșire a fost împiedicată de începerea războiului ruso-turc (1806–1812). Nu cunosc împrejurările în care și-a sfârșit viața, probabil în anii războiului.

⁷ G. Bezviconi, *op. cit.*, planșa **Criste**.

⁸ Mai pe larg în studiul citat *supra*, nota 4.

⁹ Proiectul de cercetare – din care a rezultat și acest articol – a fost prezentat în ședința din 15 ianuarie 2013 a Filialei Iași a Comisiei Naționale de Heraldică, Genealogie și Sigilografie a Academiei Române [= CNHGS-I], în comunicarea *Un proiect de cercetare genealogică globală: purtătorii numelui Gorovei*. În vara aceluiași an, proiectul a fost pus sub egida Institutului Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”. Ulterior, am prezentat mai multe comunicări, dintre care unele au fost publicate ori sunt în curs de publicare: *Mobilitatea populației reflectată în istoria unei familii: purtătorii numelui Gorovei (sec. XVI–XXI)*, „Carpica”, XLII, 2013, p. 373–385; *Mobilitatea populației reflectată în istoria unei familii. II. Purtătorii numelui Gorovei în ținutul (județul) Bacău*, „Carpica”, XLIV, 2015, p. 287–306; *Un romașcan la Bacău: locotenentul Iacovache Gorovei și întâmplările vieții sale*, în „Carpica”, XLV, 2016, p. 239–256; *Doi boieri dorohoieni și ctitoriile lor*, în *Monumentul XVII. Simpozionul Internațional Monumentul – Tradiție și viitor, Ediția a XVII-a, 1–4 octombrie 2015*, Partea 1, volum coordonat de Aurica Ichim și Lucian-Valeriu Lefter, Editura „Doxologia”, Iași, 2016, p. 175–200; „Intimitatea” cotidiană: *accidentul biografic și reacția socială (familială)*, sub tipar („Caiete de Antropologie Istorică”, Cluj-Napoca, 2016). Altele sunt încă în manuscris, urmând a fi pregătite pentru tipar: *Tradiție familială și memorie genealogică*, (CNHGS-I, 17 septembrie 2013); *Numele unei istorii. O nouă ipoteză* (CNHGS-I, 13 octombrie 2015); *Un neam din Moldova: Gorovei* (CNHGS, București, 9 decembrie 2015); *Armeni din Moldova în Transilvania, Ungaria și-n lumea largă. Un studiu de caz* (a XXIII-a Reuniune a Comisiei Mixte de Istorie Româno-Ungare, Alba Iulia, 22 septembrie 2016); *Radomirești. Contribuții genealogice pentru istoria unui sat băcăuan* (Simpozionul Național „Vasile Pârvan” organizat de Complexul Muzeal „Iulian Antonescu”, Bacău, 6 octombrie 2016). Lucrarea finală va cuprinde reconstituirea cât mai amănunțită a istoriei tuturor ramurilor purtătorilor acestui nume.

Dar, mai întâi, trebuie să-l prezint pe autorul prezumat al notei.

Vidomostia boierilor moldoveni de la 1829 îl arată pe Iftimie Stamati născut pe la 1771/1772, având boieria de ban (la 1816-1818 era doar sulger) și locuind în satul Radomirești, unde stăpânea jumătate de moșie; fratele său mai mare, șătrarul Simion Stamati, născut pe la 1764/1765, viețuia tot acolo, dar lipsit de proprietăți¹⁰. Simion și Iftimie Stamati erau nepoți ai lui Iacov Stamati (1749–1803), ardelean de origine, care, ajuns episcop de Huși (1782) și mai apoi mitropolit al Moldovei (1792), i-a adus din Ardeal, împreună cu propriul său frate, Toma¹¹, obținând pentru ei ranguri boierești. Iftimie Stamati s-a căsătorit, cum am văzut, la 1794, cu Zoița Andrieș. Fratele său Simion, a cărui soție îmi e necunoscută, a avut un fiu, Iordache (născut pe la 1794/1795 la Șerbănești, ținutul Neamțului), care în 1829, când era căminar, locuia la Dorohoi¹². Aparența la neamul mitropolitului Iacov Stamati explică de ce pe filele aceleiași *Bibliei* de la Mănăstirea Secu se află și însemnări relative la acest ierarh.

Odată identificat cel care povestește moartea soției sale, putem accepta că lui îi aparțin și următoarele trei însemnări transcrise și publicate de arhimandritul Udișteanu. Prima consemnează o eclipsă de soare produsă la 7 noiembrie 1816, pe când autorul se afla la masă la „cuconul Ioniță Sturza biv vel postelnic”: întunericul a fost așa de mare, încât au trebuit să-și continue masa la lumina lumânărilor. Gazda nu era altul decât viitorul domn al Moldovei, cunoscut ca Ioniță Sandu Sturza, care locuia într-un sat din apropierea Radomireștilor, la Săucești. A doua însemnare arată că la 13 noiembrie 1829, „la 11 ceasuri de noapte au fost groaznic cutremur”; două săptămâni mai târziu, la 27 noiembrie – spune a treia însemnare – s-a văzut „un stâlp de foc, din soare până în ceriu”¹³.

*

Câteva zile înainte de a închide ochii, la 12 octombrie 1816, Zoița Andrieș-Stamati își făcuse diata (*testamentul*, în terminologia modernă), având ca povățuitor pe Ioniță Sturza de la Săucești. Actul pare să nu se fi păstrat în original (sau, cel puțin, nu a fost semnalat până acum), dar conținutul său ne este cunoscut destul de amănunțit datorită procesului care a avut loc în anii următori¹⁴. Zoița lăsase ca „să stăpânească soțul său **numai cât va trăi** moșia Radomireștii partea sa, cu cele ce sunt pe dânsa, iar după săvârșirea soțului său, să stăpânească neamurile ei, dacă vor plăti binalile [= construcțiile] ce s-au făcut cu banii slugerului [Iftimie Stamati]; iar neplătind, să se dea la monastire, pentru pomenirea sufletilor amândurora” (sublinierea mea). Din restul averii sale, făcuse câte o parte pentru fratele Manolache Andrieș și pentru sora Ilinca, măritată cu Teodosache Andrei. Cealaltă soră, Maria, a fost omisă intenționat, nu numai pentru o veche datorie pe care o avea de pe vremea când era în Moldova, căsătorită cu banul Toma Cara, dar și (mai ales !) „pentru

---

¹⁰ Alexandru V. Perietzianu-Buzău, *Vidomostie de boierii aflați în țară la 1829 (I)*, în „Arhiva Genealogică”, I (VI), 1994, 1-2, p. 277 (B.12) și, respectiv, p. 278 (B.42).

¹¹ Tatăl scriitorului Constantin Stamati (1786–1869), una dintre gloriile literaturii românești din Basarabia.

¹² Alexandru V. Perietzianu-Buzău, *Vidomostie de boierii aflați în țară la 1829 (II)*, în „Arhiva Genealogică”, I (VI), 1994, 3-4, p. 306 (L.13).

¹³ Arhimandrit Dionisie I. Udișteanu, *Graiul evlaviei străbune*, cit., p. 130. În chip cu totul neașteptat, doar una singură dintre cele patru însemnări din *Biblia* de la Mănăstirea Secu se regăsește în *corpusul* de specialitate, și anume aceea despre eclipsa din 7 noiembrie 1816 [I. Caproșu și E. Chiaburu, *Însemnări de pe manuscrise și cărți vechi din Țara Moldovei. Un corpus editat de ~, III (1796–1828)*, Casa Editorială „Demiurg”, Iași, 2009, p. 389–390], preluată, însă, din Vasile Mioc, Damaschin Mioc, *Cronica observațiilor astronomice românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, unde a fost folosit Dionisie Udișteanu. Aceasta explică absența celorlalte trei însemnări. *Corpusul* conține mai multe consemnări pentru eclipsă (I. Caproșu și E. Chiaburu, *op. cit.*, III, p. 389–390) și pentru cutremurele din noiembrie 1829 [I. Caproșu și E. Chiaburu, *op. cit.*, IV (1829–1859), Casa Editorială „Demiurg”, Iași, 2009, p. 14–17], dar nici una pentru „stâlpul de foc” care a fost văzut la Radomirești.

¹⁴ Cf. Th. Codrescu, *Uricariul*, XII, Tipografia Buciumului Român, Iași, 1889, p. 238–261.

urmările sale cu care s-au purtat în vremea oștirea trecute¹⁵, la vârsta bătrânețelor, spre necinstea neamurilor și pierderea averii sale ce au avut-o atunci”; de aceea, testatoarea nici nu a acceptat „să se pomenească că [Maria] i-a fost soră, nici i-au lăsat ceva”.

La șase luni după moartea Zoitei, Departamentul Pricinilor Străine al Moldovei a fost anunțat de Consulatul Rusiei de la Iași că „la ocârmuirea Basarabiei au jăluit ștabul căpitan Vișnevschi din partea soției sale Maria Andrieș și d[umnea]lui Manolache Andrieș, pameșcicul [moșierul] din Basarabia, fratele numitei căpitănese”; lor li se va alătura și Teodosache Andrei, soțul celeilalte surori (Ilinca). Nemulțumiți de prevederile testamentului cu privire la eventuala lor moștenire, ei au reclamat nelegalitatea acestuia, susținând că redactarea lui ar fi încălcat toate regulile – într-un cuvânt, că e un document plăsmuit, care nu a consemnat adevăratele ultime voințe ale surorii lor. Câțiva boieri (între care postelnicul Ioan Neculce, strănepot al cronicarului) au făcut o cercetare amănunțită, cu verificări de documente și audieri de martori, și în octombrie 1817 au înaintat domnului Scarlat vodă Calimachi *anafora* cu rezultatele acestei cercetări, care, firește, au fost respinse de reclamanți. Conform rânduielii, ei au făcut apel la cea mai înaltă autoritate din Stat: domnul însuși. Cercetarea a fost reluată, martorilor – între care și Ioniță Sandu Sturza – li s-a cerut să repete depozițiile la Mitropolie, sub jurământ și, la sfârșit, la 4 februarie 1818, Scarlat vodă a dat hotărârea finală, menținând și validând concluziile comisiei de la Departamentul Pricinilor Străine. Slugerul Iftimie Stamati a rămas la Radomirești, unde la 1831 a ajuns la capătul zilelor sale¹⁶, cu boieria cea nouă, de *ban*. Absența copiilor va da naștere unui alt proces, între moștenitorii de drept și pretendentul ivit în persoana nepotului de frate, căminarul Iordache Stamati. Dar aceasta este altă poveste, care nu încap aici: va veni și rândul ei. Să ne întoarcem la a noastră.

Între martorii pătimirii Zoitei Stamati – în afară de Ioniță Sturza, ale cărui relații prietenești cu slugerul Stamati (confirmate și de însemnarea despre eclipsă) îl aduceau mereu în casa acestuia de la Radomirești – sunt menționați Grigoraș Stroescu, paharnicul Iordache Iurașcu și Ioniță Iurașcu, toți trei veniți, cu soțiile lor, să o vadă pentru ultima oară. Alții au asistat la facerea diatei; între aceștia s-a aflat credincierul Constantin Gorovei (care a și semnat) și ginerii săi, Spiridon Șendrea și Constantin Nour „ce au fost de față la toate”, ultimii doi veniți și cu soțiile lor. Ca întotdeauna în asemenea împrejurări, reclamanții s-au străduit să dărâme credibilitatea martorilor (tactică folosită până și astăzi!), insinuând că „n-ar fi vrednici de credință”. Astfel, despre postelnicul Ioniță Sturza au spus că, „fiind megieș cu slugeriul [Stamati], ar fi alcătuit dieata precum au vrut slugeriul, iar nu cu povățuirea răposatei”. Credibilitatea lui Spiridon Șendrea¹⁷ li se părea îndoielnică întrucât „ar fi orândator [arendaș] a slugerului, fiind o moșie cu anul de la d[umnea]lui”; cât despre socrul acestuia, „Constandin Gorovei credincieriul, fiind om scăpătat, s-ar fi agiutând la pitrecerea vieții din casa slugeriului”. Ceea ce reclamanții se făceau a nu ști era faptul că bătrânul credincier s-a aflat, cu amândouă fiicele și cu ginerii săi, în casa lui Iftimie Stamati în calitate de **rude apropiate ale testatoarei și vecini de moșie**: soția credincierului Gorovei, Maria, era vară de-al doilea a Zoitei (mamele lor, vere primare, erau născute Crăstea)¹⁸ și adusesse soțului ei o parte din cealaltă jumătate de Radomirești¹⁹. Mai mult: una dintre cele două fete ale credincierului (soția polcovnicului Constantin Nour) purta numele „doftoroaei”, *Cassandra*, iar unul dintre băieții purta chiar numele

¹⁵ Adică în anii ocupației rusești din vremea războiului din 1806–1812.

¹⁶ Anul morții slugerului Iftimie Stamati se află în jalba din 1840 a nepotului său, căminarul Iordache Stamati.

¹⁷ Născut pe la 1769 și mort în 1842, Spiridon Șendrea era un urmaș drept al portarului de Suceava, cumnat al lui Ștefan cel Mare, căzut în lupta de la Râmnic (8 iulie 1481); cf. Maria Magdalena Székely, Ștefan S. Gorovei, *Nepoții lui Ștefan cel Mare*, în „Arhiva Genealogică”, V (X), 1998, 1-2, p. 107–123 (despre Șendrea: p. 111–123); Ștefan S. Gorovei, *Urmașii lui Șendrea, portarul Sucevei († 1481)*, în volumul *In honorem Mircea Ciobotaru*, Lucian-Valeriu Lefter, Mihai Bogdan Atanasiu (editori), Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2015, p. 167–179 (v. p. 178 și spița din p. 179).

¹⁸ Întreaga demonstrație în studiul citat *supra*, nota 4.

¹⁹ Cf. Ștefan S. Gorovei, *Mobilitatea populației reflectată în istoria unei familii. II. Purtătorii numelui Gorovei în ținutul (județul) Bacău*, cit. (*supra*, nota 9), p. 292–294.

„doftorului”, *Petrache*, ceea ce poate să indice că fuseseră botezați de soții Geani sau în onoarea lor. Acest din urmă prenume a prins rădăcini în familie, fiind perpetuat în ramurile generate de doi dintre fiii credincerosului, Ioan Gorovei de la Dorohoi și Petrache Gorovei de la Bacău.

Reclamantii pretindeau că Zoița a murit la câteva ore după scrierea testamentului, adică tot în cursul zilei de 12 octombrie, iar unii martori și-ar fi pus semnăturile după moartea ei. Pentru a se stabili data exactă a morții, „au înfățișat slugerul [...] o carte ce are și să numește *Biblie*, în care s-au văzut scris cu însuși slova lui Teodosache Andreiu, cumnatul slugerului, cum că Zoița, soția slugerului, s-au săvârșit din viață la 17 zile octombrie anul 1816, marți dimineață la un ceas din zi”.

O carte cu o însemnare de „stare civilă” a fost, așadar, adusă ca probă într-un proces. Nu știu câte cazuri similare mai sunt cunoscute. Cel de față ridică, totuși, câteva semne de întrebare. Unul a fost deja eliminat prin identificarea *Bibliei* între cărțile păstrate în biblioteca Mănăstirii Secu de d-l Costin Clit; d-sa a avut amabilitatea să-mi comunice o imagine a însemnării, din care se vede că Zoița nu a murit „la 10 ceasuri din zi”, cum a citit arhimandritul Udișteanu, ci, în adevăr, „la 1 ceas din zi”. **Dar alte semne de întrebare rămân.** Primul privește pe scriitorul însemnării: nu a fost, deci, soțul însuși care a consemnat moartea soției, ci cumnatul, Teodosache Andrei, care va fi scris sub dictarea proaspătului văduv?! Al doilea stă în legătură cu mențiunea finală despre calitatea Casandrei ca moștenitoare la Radomirești a unei părți care a trecut „danie și zăstre arătatii mai sus Zoiții pe cari au și crescut-o”: ce rost avea această precizare într-o însemnare despre moartea soției?! Dar poate că suspiciunile omului modern nu sunt potrivite cu împrejurările și cu mentalitățile oamenilor de atunci, pe care nu avem cum și de ce să-i judecăm.

Iată, la împlinirea a două secole de la moartea Zoiței Andrieș-Stamati – care a declanșat atâtea certuri și procese – o propunere de lectură nouă a însemnării cu pricina²⁰:

La anu 1816 oc(tom)vr(ie) 17, la 1 cias din zi, marți, s-au săvârșit pre i(u)bit soțul meu Zoița, fiica răposatului Ioniț(ă) Andrieș jic(ni)cer, cu carile dinpreună am pitrecut viiaț(a), viețuind 22 ani și 4 luni, având înpreună și un iubit fiu ce-au trăit 3 ani, 6 luni, Petrachi cu numele, botezat de răposata soacră-me, Casandra doftoroai, pe numele boeri(u)lui său Petrachi Giani puind nume și fiului nostru. Aciastă moștinitoare ce au fost Ladomireștilor dendu-o și răposata Casandra danie și zăstre arătatii mai sus Zoiții, pe cari au și crescut-o.

Fie că va valida, fie că va corecta vechile mele deducții și reconstituiri întemeiate pe această notă-ghicitoare, sunt convins că publicarea **tuturor** însemnărilor din *Biblia* de la Secu – promisă de d-l profesor Costin Clit – va constitui o contribuție prețioasă atât pentru genealogia Stămățeștilor, cât și pentru istoria Radomireștilor în veacul al XIX-lea²¹.

*

În momentul când acest articol urma să fie trimis spre publicare, am observat că în *Corpusul* însemnărilor de pe cărți mai există una referitoare la cutremurul din 13 noiembrie 1829 resimțit la Radomirești; ea se află pe un *Ceaslov* (Iași, 1817) păstrat în colecțiile speciale ale Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” din Cluj²² și a fost publicată în forma aceasta:

---

²⁰ Autorul *material* al însemnării nu era un om obișnuit cu scrisul, al cărui duct e destul de grosolan; unele litere pot fi citite în două chipuri.

²¹ Cf. mesajul d-lui Costin Clit, din 18 august 2016. Însemnările sunt publicate chiar în acest număr al revistei „Prutul”.

²² I. Caproșu și E. Chiaburu, *op. cit.*, IV, p. 15; preluată din Elena Mosora și Doina Hanga, *Catalogul cărții vechi românești din colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” Cluj-Napoca*, Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, 1991, p. 191, nr. 535. Provine din donația lui Gh. Sion și are cota **BRV 936**.

La leat 1829 noiembrie 13, la 11 ceasuri de noapte, au fost cutremur groaznic la Radomirești.

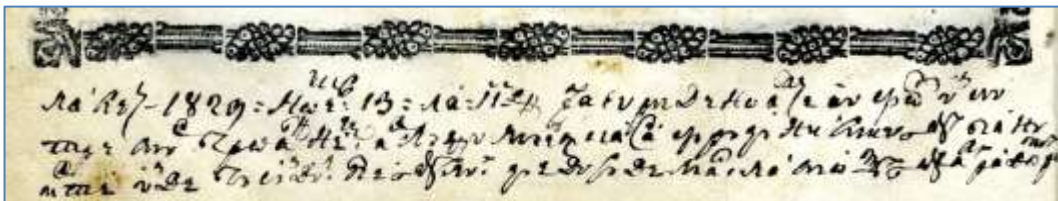
Bănuiala că pe filele acestei cărți s-ar putea găsi și alte informații folositoare pentru cercetarea mea s-a adeverit atunci când, prin bunăvoința deosebită a d-nei dr. Elena Firea, am primit (în timp record !) imaginile însemnărilor. Am constatat, astfel, că aceea despre cutremur are un *conținut mult mai amplu*: editorii au lăsat deoparte mai mult de jumătate din textul ei, poate și cauza greutateii de a identifica pe „banu Ifte” care avea moșie la Radomirești și pe care fratele său, autorul însemnării, l-a găsit ținându-se de masă.

Nici un nume de familie nu este menționat; însă, coroborând informațiile cu cele cunoscute deja și cu prezența Radomireștilor, mi se pare evident că „banu Ifte” este, de fapt, banul Ifimie Stamati, care și el a lăsat, cum am văzut, o însemnare despre cutremur²³. Aceasta înseamnă că *Ceaslovul*²⁴ a aparținut fratelui său, șătrarul Simion Stamati (singurul frate cunoscut și despre care știm că locuia și el la Radomirești), iar Iordache, menționat ca fiind născut la 27 decembrie 1795, este fiul său, viitorul căminar Iordache Stamati, cel cu care va continua povestea Radomireștilor. Or, așa cum am arătat mai sus, din *Vidomostia* din 1829 dedusesem deja că era în adevăr născut pe la 1794/1795. Însemnarea despre nașterea Anastasiei (Anastasia) în 1798 a fost făcută, **fără nici o îndoială**, de aceeași mână, astfel încât se poate conchide că și această fată a fost fiica lui Simion Stamati. Ceea ce urmează, cu un scris elegant, consemnează desigur moartea ei în 1851; scriitorul celor două rânduri nu poate fi decât fiul sau fiica ei („niania me” înseamnă *mama mea*)²⁵. Rămâne de identificat, în cercetări viitoare, cine a fost soția lui Simion Stamati și cu cine au fost căsătoriți copiii săi, Iordache și Anastasia.

Iată însemnările din *Ceaslovul* de la Cluj, împreună cu imaginile lor.

1. Fila 5 verso (**Fig. 1**)

La let 1829 noemv(rie) 13, la 11 ceasuri de noapte, au fost un cutremur groaznic, aflându-mă eu în casa frătăni-miu, d(umnea)lui banu Ifte(mie), unde găsându-l pe dum(nea)lui țându-să de mas(ă), la moșie dum(nea)lui Radomirești.

2. Fila 93 recto (**Fig. 2**):

Să să știe de cându s-au născut fiică-me Anastasiica, la let 1798 la oc(tomvrie) 29 zile, la 10 ciasuri din zi.

²³ Un inventar al cutremurelor, mai ales după însemnările adunate de I. Caproșu și E. Chiaburu, la Igor Cereteu, *Cutremurele de pământ din spațiul moldav în secolele XVI–XIX*, în „Revista de Istorie a Moldovei”, 2015, 3 (103), p. 23–55.

²⁴ Cf. Ioan Bianu, Nerva Hodoș și Dan Simonescu, *Bibliografia românească veche*, III, Edițiunea Academiei Române, București, Atelierele Grafice Socec & Co., 1912–1936, p. 183–185, nr. 936.

²⁵ Deși este cât se poate de evident că au fost scrise de două mâini diferite, în catalogul citat (*supra*, nota 22) aceste două însemnări au fost reunite într-una singură, în chipul cel mai defectuos cu putință: *Să se știe de când l-au născut încă pre Anastasie la leat 1798 ... 29 zile la 10 ciasuri din zi. E. Nicolau. „Fiică-me Anastasiica” a devenit Anastasie, luna nașterii a fost omisă, ca și toată relatarea decesului, iar „Sf. Nicolai” a devenit E. Nicolau.*

<Dedesubt, alt scris:> Și astazi maiu 2 spre 3, 1851, noaptea, s-au săvârșit din viață niania me, în Târg Frumos, înmormântată la bisărica Sf. Nicolai.

3. Fila 237 verso (Fig. 3):

Să să știe de cându s-au născut fiul meu Iordache la anul 1795 în zio de arhidiiaconu Ștefanu.

Anonimatul acestor însemnări încetează acum, când știm că aparțin unor membri ai familiei Stamati, dintr-o ramură a cărei istorie este prea puțin cunoscută.

Dar valorificarea deplină, integrală și corectă, a însemnărilor aflate pe *Biblia* de la Secu și pe *Ceaslovul* de la Cluj – publicate anterior selectiv și fragmentar – pune în lumină și o chestiune de metodă, care merită discutată mai pe larg: **selecția, după criterii obscure, și transcrierea eronată împiedică reconstituirea faptelor la care se referă însemnările respective**. Din câte însemnări se află pe filele *Bibliei*, arhimandritul Udișteanu a ales să publice doar patru, iar dintre acestea **doar una singură** a fost preluată în *Corpus*. În cazul *Ceaslovului*, dintre cele patru însemnări de pe filele sale, au fost selectate doar două (de fapt, *trei*, dar din combinarea a două însemnări a rezultat una singură), *Corpusul* preluând **doar una singură** (tocmai pe aceea transcrisă fragmentar). O altă chestiune delicată privește editarea însemnărilor de acest gen: distribuirea lor sub datele pe care le poartă face greu de identificat legătura dintre ele. De pildă, însemnările despre nașterea copiilor unei familii – deseori intercalate de acelea despre decesele lor –, scrise pe filele unei cărți, își păstrează valoarea întreagă dacă sunt publicate laolaltă, în funcție de „unitatea de păstrare” (pentru a împrumuta un termen din arhivistică), dar o pierde aproape în întregime când sunt risipite în funcție de anul când s-a produs evenimentul. Dar despre toate acestea sper să revin cu alt prilej.

Viena, 13 noiembrie 2016

ULTIMA „ÎNCHINARE” CĂTRE LOCURILE SFINTE ȘI PREMISELE SECULARIZĂRII AVERILOR ECLEZIASTICE*

Lucian-Valeriu LEFTER

Reminiscentă a unui amurg medieval întârziat, ultima închinare a unei mănăstiri românești către Locurile Sfinte s-a petrecut tocmai la începutul secolului al XIX-lea. Vrednicul mitropolit al Moldovei, descendent dintr-o veche și însemnată familie boierească, Veniamin Costachi, determinat de starea precară în care se afla ctitoria familiei sale, mănăstirea Floreștii din județul Vaslui, decide împreună cu rudele sale să o închine Mănăstirii Esfigmen de la Muntele Athos, prin hrisovul din 20 august 1806¹.

Mitropolitul perpetua tradiția familiei sale. Prin închinarea acestui așezământ monastic către Mănăstirea Esfigmen se alătura prin gest strămoșilor săi. În același chip procedase și Gavriiliță Costachi, mare vornic, în anul 1662, cu ctitoria sa de la Bursuci: „o mică mănăstire în valea Ciocăneștilor, ținutul Fălciului, cu hramul Sfinților Apostoli Petru și Pavel, și a închinat-o sus numitei Mănăstiri Esfigmenul cu tot avutul ce o înzestraseră”². Însă la 1806 biserica de la Bursuci se afla într-o stare așa de precară, încât nu numai că era „de puțin folos pentru mănăstirea Esfigmenul, căreia îi este închinată, dar chiar ea însăși n-are starea unei mănăstiri” – preciza Veniamin Costachi în hrisovul amintit. În consecință, înaltul prelat ia hotărârea de a întări gestul strămoșilor săi prin închinarea celeilalte ctitorii a familiei: „o altă mică mănăstire, numită Florești”, aflată atunci în ținutul Tutova. Nici această mănăstire nu era îndeajuns de organizată, pentru că moșiile ei se aflau „unele încălcate, altele în întregime răpite, și toate bunurile mobile în mod simțitor împuținată”. Dezastrul din anul 1802, când „un îngrozitor cutremur de pământ a pricinuit mari stricăciuni bisericii”, sporește dezordinea deja existentă. În aceste condiții, mitropolitul moldovean închină Floreștii cu gândul de bună chiverniseală: „părinții Esfigmeniți care se vor ocupa de o bună administrație a mănăstirilor atârnaătoare de mănăstirea lor, îi vor face fără îndoială doritele îmbunătățiri, și hărăzirea noastră va fi deci satisfăcută când o administrație înțeleaptă va pune în rânduială perfectă avutul părinților noștri”³. Mai ales că egumenul esfigmenit, Teodoret, era văzut ca un „om inteligent și foarte capabil, care se arată gata de a face să se reconstruiască biserica de la Florești, ce-i amenințată de ruină, și a pune pe ambele mănăstiri, Bursucii și Floreștii, sub o administrație înțeleaptă și folositoare”. Hrisovul era semnat de 12 boieri ai familiei Costachi, împreună cu mitropolitul Moldovei Veniamin Costachi: vornicul Vasile Costachi, spătarul Șerban Costachi, spătarul Mihail Costachi împreună cu fiii săi, Ilie și Gheorghe, postelnicul Constantin Costachi, postelnicul Matei Costachi, comisul Neculai Costachi și spătarul Grigore Costachi cu fiii săi, stolnicul Ioan, Teodor și Gheorghe.

Primul ctitor al Mănăstirii Florești a fost marele vornic Cârstea Ghenovici, care o zidește pe la 1590, așezându-o sub patronajul Sfântului Ilie. Până la jumătatea secolului al XVII-lea⁴, mănăstirea poartă numele de Smila sau Florentina, după care s-a substituit noua denumire păstrată până astăzi,

---

* *Versiunea în limba engleză a acestui studiu, The Last „Dedication” to the Holy Places and the Premises of the Secularization of the Monastery Estates, a apărut în „The Romanian Journal of Modern History”, Vol. II, No. 2, December 2011, p. 5-23.*

¹ Preotul Ioan Antonovici, *Mănăstirea Florești din plasa Simila, județul Tutova*, București, 1916, p. X și 53-65 (nr. XXXIII, copie publicată în limba franceză, la 1857).

² *Ibidem*, p. 55 și 61.

³ *Ibidem*, p. 56 și 62

⁴ *Ibidem*, p. VII.

Florești⁵. Biserica a rezistat în forma inițială aproape un secol. Pe la 1686, nepotul vechiului ctitor, marele vornic Gavriiliță Costachi, cel care deja închinase Bursucii, începe construirea altei biserici în locul celei vechi, lucrare continuată de urmașii săi, marele vornic Vasile Costachi, hatmanul Antiohie Jora și marele vistiernic Lupul Costachi, care au sfințit-o în ziua de hram a anului 1694, la 20 iulie, potrivit pisaniei. Însă cele două cutremure majore care au urmat, din anii 1738 și 1802, au avariat grav clădirea bisericii, aceasta ajungând în stare de ruină, fiind astfel închinată în anul 1806. După cum aminteam, ierarhul perpetua gestul strămoșului său de la Bursuci, Gavriiliță Costachi, faptul fiind de natură simbolică. Se alătură în rândul ctitorilor unui așezământ monastic fondat de împărații bizantini, după cum însuși mărturisește în hrisov: „În temeiul deci a acestei *donatii* (*închinări* – n. n.) a strămoșului meu îmi îngăduesc titlul de ctitor a împărăteștii mănăstiri a Mântuitorului din Muntele Athos”. Mitropolitul știa că mănăstirea athonită, numită Esfigmenul din cauza așezării ei „între munții care o încing”, având hramul Înălțării Domnului, era întemeiată de „evlavioșii împărați de slăvită amintire, Sfânta Pulcheria fecioara și fratele său Teodosie cel Mic cu soția sa Evdoxia”.

Putem întrezări aici sensul adevărat al închinării mănăstirilor românești la Locurile Sfinte. „Înțelesul închinării” a fost aprig disputat încă din perioada care a precedat secularizarea averilor mănăstirești. Călugării greci interpretau închinarea în sensul de *dăruire*, traducând în consecință, în franceză, prin cuvântul *donation, doneé*, în loc de *dédié, placé sous l'invocation*, ales în traducerea părții românești, care susținea că „închinarea însemnă numai cât punerea sub protecția spirituală, un soi de suzeranitate religioasă, analoagă acelei politice, sub care se aflau țările române față de împărăția otomană”⁶. În realitate, după cum a scris în urmă cu peste un secol istoricul A. D. Xenopol, „ambele interpretări ale înțelesului cuvântului de «închinare», aceea a grecilor și aceea a românilor, poate găsi un sprijin în documente, deși este de observat că, în vechile hrisoave, dăruirea proprietății se face totdeauna prin cuvintele: *uric stătător în veci*, formulă ce nu se vede nicăiri în hărăzirea mănăstirilor”⁷. De altfel, termenul *propriété* „nu se află nicăiri în textele române”⁸.

Conceptul de proprietate este o emanație a spiritului secular al modernității⁹. Se pare că termenul apare prima dată la 1800, într-o operă literară¹⁰. Ideea este prefigurată, treptat, prin hrisoavele domnilor moldoveni din anii 1805 și 1828. Terminologic o regăsim abia în Regulamentele Organice, la 1831, fiind concretizată prin reforma agrară a lui Alexandru Ioan Cuza, din 1864. Astfel, în Evul Mediu proprietatea funciară absolută nu a existat, termenul care reflectă realitatea vremii putând fi cel de stăpânire funciară, în temeiul condiționării de loialitatea către principe. Mănăstirile athonite s-au folosit de această evoluție legislativă a conceptului de proprietate,

---

⁵ Smila provine din numele slav *Smilj*, care înseamnă *Floare* în română, adică sinonim cu *Florentina*, nume preschimbat ulterior în *Florești*. Floarea *smil* în sârbă sau în Macedonia, *smil* în bulgară, o găsim sub forma *siminoc* în română, fiind o floare numită și „nemuritoare”, galbenă-crem sau roșie-roz, deoarece nu se ofilește ci se păstrează peste iarnă și chiar mai mulți ani (*ibidem*, p. VIII, nota 1).

⁶ A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. XIII, *Domnia lui Cuza Vodă 1859-1866*, Partea întâia, Ediția a III-a, îngrijită și ținută la curent de I. Vlădescu, București, f. a., p. 207.

⁷ *Ibidem*, p. 209.

⁸ *Ibidem*, p. 208, nota 2.

⁹ Despre această problemă și bibliografia aferentă, vezi Lucian-Valeriu Lefter, *Pe urmele unei ficțiuni istoriografice: problema stăpânirii funciare*, în „Caietele Școlii Doctorale”, I, Iași, 2007, p. 5-34; idem, *Răzeși și legende. Imagine și document*, în vol. *Putna. Ctitorii ei și lumea lor*, București, 2011, p. 107-122.

¹⁰ *Țiganiada*, de Ion Budai-Deleanu. Lucrarea este scrisă la 1800, însă publicată abia la 1875. În spiritul Școlii Ardelene, se cerea adoptarea noțiunii de *proprietate*, neologism italian, care să înlocuiască termenii vechi *însușime* și *alsăuire* (Dietmar Müller, *Conceptul de proprietate în istoria economico-juridică românească*, în Victor Neumann, Armin Heinen (editori), *Istoria României prin concepte. Perspective alternative asupra limbajelor social-politice*, Iași, 2010, p. 205).

emițând pretenții retroactive, în vederea transformării unui „drept de oblăduire într-unul de proprietate deplină”¹¹.

Așadar, închinările mănăstirilor românești către Locurile Sfinte au fost condiționate, așa cum arată explicit majoritatea hrisoavelor. Cu toate acestea, mănăstirile din Moldova și Țara Românească au fost desființate și transformate în simple „dependinți administrative ale mănăstirilor din Răsărit, însărcinate cu adunarea veniturilor, spre a le trimite patroanelor lor”¹². Chestiunea era de natură juridică, căci însăși ideea de închinare era necanonică. Atât novela 131 a împăratului Justinian cât și canoanele Bisericii hotărau că „nu se poate închina, nici supune o mănăstire alteia, dacă actul de fundațiune al ctitorilor nu prevede aceasta”¹³. Chiar dreptul de stavropighie al patriarhului asupra unei mănăstiri sau biserici poate fi considerat „abuz medieval”, cu precădere în virtutea canonului 8 al Sinodului IV Ecumenic de la Calcedon, din anul 451, care stipula faptul că „orice cleric să fie sub jurisdicția unui episcop”¹⁴, inclusiv cei ai așezămintelor pentru săraci și ai mănăstirilor. Și alte canoane bisericești, precum 15 și 16 ale Sinodului I Ecumenic de la Niceea¹⁵, ori 6 și 10 ale Sinodului IV de la Calcedon¹⁶, referitoare la statutul clericilor, rezervă drepturile exclusive de jurisdicție episcopilor locali, „fără de care s-ar turbura și s-ar călca unul din principiile cele mai mari ale bisericii creștine: ordinea ierarhică”¹⁷.

Prin urmare, călugării greci urmau legile canonice, potrivit cărora mănăstirile puteau fi supuse doar episcopului locului, nicidecum altor mănăstiri. Ei se aflau în postura de a alege între încălcarea canoanelor și desființarea așezămintele monastice închinare lor în Țările Române. Această din urmă măsură fiind aleasă, venea împotriva aspirațiilor celor care le închinaseră. În ciuda acestui aspect, Locurile Sfinte, „pentru a putea pune mâna pe moșiile și pe averile mănăstirilor, au fost obligate să distrugă ființa lor de mănăstire și să le prefacă în dependenți administrative, pentru ocârmuirea acelor averi”¹⁸, fapt care, în esență, a însemnat desființarea închinării, pentru că „mănăstirile, și nu moșiile lor, fusese supuse Locurilor Sfinte”¹⁹. Suprafața administrată de mănăstirile închinare cuprindea a șaptea parte din teritoriul Țărilor Române, cu cele mai importante moșii și locuită de 60.000 familii de țărani²⁰. Secularizarea averilor tuturor mănăstirilor²¹ din Principatele Unite, atât a celor închinare Locurilor Sfinte din Orient și Muntelui Athos, precum și a

---

¹¹ Mariana Lazăr, *Considerații privind statutul mănăstirilor din Țara Românească închinare Sfintelor Locuri (secolele XVIII-XIX)*, în vol. *Contribuții privitoare la istoria relațiilor dintre țările române și bisericele răsăritene în secolele XIV-XIX*, editat de Petronel Zahariuc, Iași, 2009, p. 28. Tot în acest studiu, vezi despre situația generală a mănăstirilor închinare, precum și referințele bibliografice.

¹² A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 216.

¹³ *Ibidem*, p. 217.

¹⁴ Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, Ediția a III-a îmbunătățită, îngrijită de dr. Sorin Joantă, Sibiu, 2005, p. 90.

¹⁵ *Ibidem*, p. 66-67,

¹⁶ *Ibidem*, p. 88-89 și 91-92.

¹⁷ A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 217.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*, p. 218.

²⁰ *Ibidem*, p. 220; Mariana Lazăr, *op. cit.*, p. 30.

²¹ În Țara Românească existau 45 de comunități monastice închinare Sfântului Mormânt, Patriarhiei Alexandriei, Patriarhiei Antiohiei, Muntelui Sinai, Muntelui Athos și în Rumelia, cu un venit total de peste 995.000 lei (*Ibidem*, p. 20-21). O statistică din 1863, arată că era 98 de așezăminte monastice în ambele Principate, stabilite pe categorii: 42 de mănăstiri (15 rang I, 15 rang II, 8 rang III, 3 rang IV și un schit); 30 de biserici (17 rang I, 7 rang II, 6 rang III); de asemenea, 16 schituri și 10 biserici filiale ale celor principale. Tuturor li s-a acordat un credit de 14.318.709 lei; iscălește A. Odobescu (ANIC, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dos. 686/1863, f. 26 v).

celor neînchinat, prin legea din 17/29 decembrie 1863, însuma 25% din suprafața țării²², inclusă ulterior în Domeniile Statului.

În această situație, mitropolitul Veniamin Costachi a încercat schimbarea statutului mănăstirii sale, mai ales în urma Eteriei grecești din anul 1821, când asupra călugărilor greci, printre care se numărau și cei de la Florești, a persistat învinuirea de colaborare antiotomană. La 1826, egumenii greci au fost înlocuiți de cei români, iar în locul călugărilor au fost aduse călugărițe, „fiice de moldoveni pământeni, urmașe ale acelor ctitori ale sfintelor [...] lăcașuri”²³. În continuarea acestor măsuri, în 1828 mitropolitul impune noi condiții călugărilor esfigmenii: „Ca nu numai acolo, la Florești, să se păzască o bună rânduială întru toate precum se cuvine, dar și chiar acolo, la Esfigmen, să fie cântările la o strană moldovenești, și să se socotească ca un adăpost și liman al moldovenilor, ce vor voi să meargă de aici, acolo”²⁴, fiind permisă reîntoarcerea călugărilor greci de la Mănăstirea Adam. Lucrurile nu au evoluat în sensul dorit, de vreme ce la 9 aprilie 1840, Veniamin Costachi cerea Curții protectoare rusești, ca așezământul monastic de la Florești să fie reintegrat mănăstirilor pământene²⁵.

Închinarea Floreștilor și a metocurilor sale, biserica Badiul din Galați și Bursucii de la ținutul Fălciului, fusese reconfirmată egumenului Luca de Scarlat Callimachi, domn al Moldovei, prin hrisovul din 1813²⁶. În anul următor, 1814²⁷, la cererea aceluiași egumen Luca de la Florești, este reconfirmată prin hrisov domnesc „dania” mitropolitului Veniamin, ctitoria strămoșilor săi, „niamul Costăcheștilor, iscăliți în număr de treisprezece obraze”²⁸, amintiți mai sus, dar de această dată împreună cu alte două metocuri: „schitul acel de la Hârsova în numele Sfintei Adormiri care să numește a lui Gălușcă, ca și acel de la Ivănești în numele celui dintru sfinți, părintele nostru Necolai, Golgotha”.

Dar schiturile de la Golgofta și Hârsova au revocat ulterior închinarea. În acest sens, se pronunță ieromonahul Ghenadie Cazimir, ctitorul bisericii Sfântul Nicolae de la Golgofta-Ivănești²⁹, pe care o construisese din lemn în anul 1774. Prin testamentul său, întocmit la 18 noiembrie 1828³⁰, după 30 de ani de „egumenire” la schitul Golgofta, când Ghenadie simte vremea bătrâneților „aגיעungându-mă și glasul Domnului auzindu-l”, purcede la așezarea în ordine a treburilor așezământului, „cum să urmeze în vremea viitoare, ca nu în nevrednici mâni căzând cu vremi să vii întru răsipiri și pustiiri și cu aceasta și pomenirea noastră să stingă și ostenele și cheltuielile să rămâi zadarnici”. Prin urmare, lăsa schitul în epitropia nepotului său, spătarul Răducanu Cazimir, impunând câteva condiții: „schitul acesta să nu să închine nicăirea, ci să rămâi în privigherea epitropului”, deoarece „e-am cunoscut mai mult folos așa”. Atenționa că, dacă Mănăstirea Esfigmen se va arăta vreodată cu un act de danie al Golgoftei și „va voi a tragi pe schitu supt stăpânire, să nu se ții în samă, că prin mănăstirea sfinții sale părintelui Luca, arhimandritului monastirii Floreștilor, în vremea oaricării slăbăciuni de boală am slobozitu o așa greșită scrisoari, și în urmă cunoscându-i-să scoposul unde atârână, am lepădat ace păreri a me, și de acum hotărâscu a să numi greșală îndreptată”. De asemenea, ctitorul interzicea vânzarea sau înstrăinarea averilor schitului. Noul

---

²² Pentru detalii despre problema secularizării, vezi și *Enciclopedia română*, publicată din însărcinarea și sub auspiciile Asociației pentru literatura română și cultura poporului român, de dr. C. Diaconovich, tom III, Sibiu, 1904, p. 924-925.

²³ Preotul Ioan Antonovici, *op. cit.*, p. XI.

²⁴ *Ibidem*, p. XIII.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*, p. 67-69.

²⁷ ANIC, Colecția Achiziții Noi, MCLXXIII/1, copie din 1830; o altă copie, publicată de preotul Ioan Antonovici, *op. cit.*, p. 71-77.

²⁸ *Ibidem*, p. 74.

²⁹ Despre acesta, vezi Lucian-Valeriu Lefter, *Schitul Gol(o)gofta din ținutul Vaslui, în anii de dinaintea secularizării averilor mănăstirești*, în vol. „Monumentul – Tradiție și viitor”, XI/1, coord. Mircea Ciubotaru, Lucian-Valeriu Lefter, Aurica Ichim și Sorin Iftimi, Iași, 2010, p. 99-128.

³⁰ Arhivele Naționale Iași, Fond Mitropolia Moldovei. Mănăstiri, dos. 245, f. 2-3; copie din 1858.

epitrop, Răducanu Cazimir avea să moară în primăvara anului 1843, chiar la Muntele Athos, la Mănăstirea Esfigmen.

Schitul de la Hârsova este ctitoria șetrarului Ștefan Caracaș, numit și Gălușcă (de unde și denumirea – schitul lui Gălușcă), biserica „Adormirea Maicii Domnului” fiind construită din lemn pe la 1755³¹. Prin testamentul său, întocmit în anul 1783, șetrarul lăsa avere schitului Hârsova: sate, vite și prisăci, pentru „sufletul meu și a părinților miei și a toati neamurile meli, cunoscând că lumea aceasta esti nimica, numai plină de dișărtăciuni”³². Lăsa și blestem, că cine va îndrăzni să strice dania sa, „parte de biserică să nu aibă, ce să aibă parti la un loc cu Iuda, cu Arie”. A murit peste câțiva ani, fiind înmormântat lângă biserica construită de el, așa cum preciza în diată: „ci am făcut-o pi drepti bani miei, undi să cinstești și să prăznuști Adormire Presfintii și de Dumnezău Purure Fecioară Maria”.

Urmând pilda tatălui său, fiul omonim al șetrarului, pitarul Ștefan Caracaș, face și el danii lăcașurilor sfinte, stupi cu albine, vite și bani, prin testamentul din anul 1804³³: Mitropoliei din Iași „pentru pomenirea sufletului”; Mănăstirii Neamț, „cari acești stupi au fost rămași de la tatăl meu cu hotărâre ca în vremi cât voi fi eu în viață sau fratile meu, din venitul lor să facem pomenire pentru sufletul lui”; Mănăstirilor Agapia și Văratice; bani pentru „acoperemântul schitului Munteneștii”. De asemenea, îmbogățește zestrea ctitoriei părințești de la Hârsova, adăugând averii dăruite de tatăl său și moșia Bălițenii din ținutul Vasluiului, pe care „o las Sfântului schit Hârsova, care schit este zidit de tatăl meu”. Desigur, „zidit” în sens metaforic, de construire a bisericii din lemn, despre care lăsa zicere cu limbă de moarte: „care schit fiind zidit de tatăl meu eu n-am avut voe de a-l închina nicăirile, ci cât am putut în viața me i-am purtat grijă cu celi trebuincioase păzind a nu să rășlui din zăstrile ce le ari aferosite de tatăl meu prin diata sa. Și acum din mult puțin, cât și mie Dumnezeu me-au dăruit, îl înzăstrez și eu cu moșia aceasta Bălițanii, pe cari să o stăpânească schitul ca pe a sa dreaptă ocină împreună și cu toate aceli de tatăl meu meu date. Atuncea vitile câte prisosăsc din celi mai sus rânduie să să vândă și să să îplinească. Deci la toate întocma esti buna voință cugetului meu a să urma”.

Neînțelegerile dintre egumenul schitului Hârsova și moștenitori au persistat vreme îndelungată. Ștefan Caracaș lăsase, prin testament, administrarea averii schitului în seama unei epitropii: „fiindcă după sfârșitul meu, de să va întâmpla acum în grabă, nici unul din nepoții mei nu sânt în stari și în vârstă ca să poată iconomisi zăstrea schitului [...], am ales și îl dau în epitropia și purtarea de grijă a Sfintii Mitropolii cu toati ale sali moșii”, până ce, trecând vremea, „nepoții mei vor veni în legiuita vârstă, de să vor alege dintri dânșii vreunul mai cu minte, să fii epitrop ca un ctitor înspre agiutoriu”. Și astfel, epitrop ajunge cumnatul său, clucerul Neculai Racoviță. Dar moare și acesta după doi ani, la 1806. Apoi, la cererea văduvei pitarului Caracaș, mitropolitul cercetează starea schitului Hârsova „și au aflat că schitul zis vini spri a pustiiri din pricina epitropii rudeniilor, [acestea] luând și împărțind loru-și averili schitului”. Ecaterina Caracaș stăruie pe lângă mitropolitul Veniamin Costachi, că „de nu ari Înalt Preosfinția sa înlesnicioasă vremi a-l căuta să-l închini la o mănăstiri mai mari”. Și astfel, schitul Hârsova va fi lăsat ca metoc al Mănăstirii Floreștii, încât apare în hrisovul din anul 1814, an în care egumenul Luca de la Florești împluternicește pe arhimandritul Theodorit să aibă „schitu Hârsova spre a sa lăcuință pi a sa viață”. Începând de la 23 aprilie 1818³⁴, arhimandritul Chiril preia „în a sa purtari de grijă și stăpâniri schitul Hârsova și averea lui pe vade [= termen] cât va trăi arhimandritul Theodorit”.

Vremea a trecut, răposase și Catrina Caracaș, soția ctitorului, în anul 1830, iar nepotul ei, Ioan Racoviță, ajuns la vârsta cuvenită se plânge de necazurile întâmpinate din partea

---

³¹ Despre aceasta, vezi Lucian-Valeriu Lefter, *Ctitoriile și averile boierilor Caracaș. De la fundare la secularizare*, în vol. „Monumentul – Tradiție și viitor”, XII/2, coord. Lucian-Valeriu Lefter, Aurica Ichim și Sorin Ifțimi, Iași, 2011, p. 323-353.

³² ANIC, Fond Schitul Hârsova, I/21; copie din 1818.

³³ Ibidem, I/28.

³⁴ Arhivele Naționale Iași, Colecția Anaforale, nr. 56, f. 4v.

arhimandritului Chiril, care a deschis un proces pentru stăpânirea moșiei Bălițeni. În jalba din 1832³⁵, arhimandritul arăta că respectiva „moșioară de pe Telejna din ținutul Vasluiului” deși este dăruită definitiv schitului, mai cu seamă după moartea Ecaterinei Caracaș, totuși este stăpânită de nepotul acesteia, comisul Ioan Racoviță, care pretindea drept de proprietate asupra averilor schitului pe temeiul înrudirii sale cu ctitorul. Divanul Judecătoresc emite hotărârea din 17 august 1832, nefavorabilă lui Racoviță, dar nerespectată de acesta, după cum ne arată faptele sale ulterioare. Spre sfârșitul aceluiași an, în ziua 13 decembrie³⁶, comisul Racoviță – ne povestește arhimandritul Chiril –, „nivrând a ști de hotărâre”, trimite la Bălițeni un vătav cu țigani de-ai vornicesei Ralu Cuza din satul Dobroslovești și confiscă „piste 500 malduri stuh ci vechilul meu cu lăcuiorii de acolo îl tăisi și iera închipuit ca să acoperi acareturili boierești di acolo, ce sântu în proastă stari. Și măcar că vornicu satului di acolo și cu ficiorul boierescu au cerut ca să le arăte cu ce poroncă ieste a rădica stuhul, însă acestu vatav și cu țăgani au arătat că sântu triimiși de dumnealui comisul și că poronca lor să închei în ciomag”.

Replica arhimandritului Chiril nu s-a lăsat multă vreme așteptată. Primăvara anului 1833 a început năvalnic. În ziua de 6 martie³⁷, pe când comisul Racoviță era la semănat „pe câmpu moșiei Bălițanii”, apare arhimandritul însoțit de oamenii săi, „puind mâna acei invitați și pe mine și înbrâncindu-mă precum le-au fost voia”. La 9 martie³⁸, comisul scria deja a treia sa reclamație către Logofeția Dreptății, povestind faptele lui Chiril, pe care le vedea departe de „shima sa călugărească”. Și iarăși se jeluiește că, aflându-se la Bălițeni cu „îndeletnicire sămănatului a o parti arătură făcută din toamnă cu plugurile mele, deodată s-au pripit și cuvioșie sa, acel ci au luat cruci să urmezi lui Hristos, trăgând după sâni o bandă de douzăci mai bini oameni ai săi cu ciomegi și alti unelti di gătire spre răsboiu. Acești zbandiți, după slobozanie ci le-au dat urmașul apostolilor, strigând cu glas răsunetoriu să dei de tot, că însuși va răspundi rădicând mâna răsboinică asupra me, m-au împinsu i m-au îmbrâncit, mi-au rupt hainile și, în sfârșit, mi-au răpus în privire me și șesăsprezăci lei; cu doî cară sămânță di grâu i orzu și doî cu fân i grăpili și alti unelti i pluguri, pi cari ca o trofei i vitejăii sale monahul cel ci isti modelu smerenii le-au dus undi nu știu”. În cele din urmă, comisul invoca și pe „Sfântul Sion ci apără dreptățile” și cerea Logofeției să-i facă „satisfacție”.

Sfârșitul judecății îl găsim peste câțiva ani, la 9 ianuarie 1836³⁹, când Divanul de Apel încheie jurnalul pricinii dintre Ioan Racoviță și arhimandritul Chiril. În anul următor⁴⁰, Divanul Domnesc lăsa schitul în grija comisului Ion Racoviță, pe motiv că era nepot lui Ștefan Caracaș. Însă arhimandritul Chiril nu renunță. Reîncepe imediat procesul, în 1838. Printr-o nouă cercetare a Divanului Domnesc este ales un alt epitrop, anume serdarul Costachi Caracaș, alt nepot al ctitorului.

Așadar, problema închinării schitului Hârsova a fost dezbătută printr-un lung proces, în timpul căruia s-au petrecut evenimentele relatate mai sus, instanța supremă hotărând la 13 mai 1841 că Mănăstirea Florești nu are nici „cel mai mic amestec la schitu Hârsova”. În alt document, din 14 iulie 1843⁴¹, este explicată și cauza procesului, prin interpretarea greșită a testamentului lui Ștefan Caracaș, în sensul că schitul a fost lăsat doar vremelnic în grija Mitropoliei, până aveau să ajungă moștenitorii la vârsta legală care le permitea să administreze averea.

Prin secularizarea averilor mănăstirești din anul 1863, administrarea schitului Hârsova a fost preluată de la ultimul epitrop, George Racoviță, așezământul fiind desființat prin transformarea sa în biserică de mir⁴². Într-o listă cu averea schitului, din 1864, sunt cuprinse diferite obiecte necesare,

³⁵ Idem, Fond Divanul Domnesc, dos. 11/ 1832, f. 158r.

³⁶ Idem, Colecția Documente, CDXVI/157.

³⁷ Ibidem, CDXIII/49.

³⁸ Ibidem, CDXIII/183.

³⁹ Idem, Colecția Anaforale, nr. 56, f. 4r.

⁴⁰ Idem, Fond Divanul Domnesc, dos. 11/1832, f. 159r.

⁴¹ Idem, Colecția Anaforale, nr. 56, f. 6v.

⁴² ANIC, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, dos. 374/1860, f. 336.

printre care și un clopot nou și mare, „pe care ar trebui să fie înscrisă următoarea: anul, numele domnitorului, al statului Romania, pentru aducerea aminte ca numai făcându-se unirea în vremea ministeriului de față s-au putut lua averea publică din stăpânirea d-lui George Racoviță”⁴³.

Ne întâlnim aici cu o atitudine specifică spiritului modernității, aflat în umbra nașterii sentimentului național. Cuvintele lui Nicolae Istrati sunt edificatoare în acest sens: „strămoșii noștri s-au întrecut a-și sacrifica averea însuși a familiei lor, în fondarea monastirilor pe pământul Moldovei”, gândind ca „monastirile să fie niște adevărate așezăminte ale țerei pentru faceri de bine”⁴⁴. Deplângea „tristul lor aspect [care] stoarce lacrimi de durere și compătimire, revoltând chiar pe acel mai indiferent în contra acestui vandalism, în contra acestui ateism sub masca religiei, în contra aceștii mari ingratitudei către patria și către urmașii ctitorilor, cari astăzi sânt uitați și șterși din memoria acelor ce să folosească de averea lor”⁴⁵. Nici Veniamin Costachi nu este iertat, autorul mirându-se despre „cum s-au ademenit și însuși acest înșămnat patriot a închina monastirea Floreștii fără să aibă nici un drit în aceasta”⁴⁶. Aura romantică aruncată asupra trecutului își spune cuvântul: înaintașii „erau mai moraliști, erau mai patrioți decât noi, pe când disputau în lupte sângeroasă fiecare palmă de pământ a Patriei, apărând hotarale țerei despre toți streinii”. Erau avuți în vedere călugării greci, care acum stăpâneau un sfert din pământul Moldovei, și pe ale căror moșii erau robi sătenii români. Strigătul de indignare se face auzit la starea existentă: „Acei care mureau cu arma în mână pe hotar, apărând din tată în fiu țara lor, nu pot niciodată să fie insultați că au cugetat măcar să rășluiască și să înstreineze cu indiferență pământul Patriei”⁴⁷. În aceeași ordine de idei se exprima și Cezar Bolliac: „nu putem recunoaște însă și proprietatea usurpată a sânilor și mai mult, nu putem respecta proprietatea sânilor străini, cari nesocotesc dreptul și dreptatea țerei”⁴⁸.

*

Problema închinării mănăstirilor românești către Locurile Sfinte se află departe de înțelegerea vremurilor modernității. Trebuie așezată în contextul firesc al spiritului medieval, în care boierii și principii români, ctitori sau urmași ai ctitorilor bisericilor închinare, se raportau la repere simbolice creștine. În acest sens, necunoașterea canoanelor Bisericii Ortodoxe, care interzic închinarea unei biserici către altă biserică, cu greu o putem atribui celor care au făcut „închinările” către Locurile Sfinte. Dimpotrivă, acest fapt le dădea dreptul de ctitor la o mănăstire împărătească, îi așeza pe principii români, în mod simbolic, alături de împărații bizantini, alături de cei care întrupau prin imaginea lor pe Hristos Împăratul pe pământ. Mitropolitul Veniamin Costachi se înscrie în acest orizont, atunci când arată că împărații creștini ai Bizanțului erau fondatorii Mănăstirii Esfigmen de la Muntele Athos. De aceea, putem considera pe acest înalt ierarh moldovean, poate fără ca el să fi fost pe deplin conștient de acest fapt, ca pe un ultim / întârziat apărător al valorilor unei lumi aflate în amurg.

Pe de altă parte, spiritul nou al modernității a atenuat și a deturnat sensul vechilor închinări mănăstirești, de esență medievală, fapt de care au încercat să profite călugării greci, adică să transforme ideea de protecție spirituală a mănăstirilor de la Locurile Sfinte asupra celor din țară, într-o altă idee a lumii moderne, străină lumii medievale, anume aceea de proprietate absolută. În zbuluciumul acesta ideatic, a fost deschisă calea nefastă spre șirul de exproprieri viitoare, precum cele ale reformelor agrare din 1864 și 1921, dar și spre desființarea unor importante așezăminte spitalicești, întemeiate în curtea mănăstirilor, precum Sfântul Spiridon din Iași. Cu certitudine, vechii fondatori nu ar fi dorit acest lucru. Cuvintele scriitorului Mihail Sadoveanu, apărute în ziarul

---

⁴³ Ibidem, f. 361v.

⁴⁴ N. Istrati, *Questia monastirilor închinare din Moldova*, Iași, 1860, p. 4.

⁴⁵ Ibidem, p. 5.

⁴⁶ Ibidem, p. 16.

⁴⁷ Ibidem, p. 20.

⁴⁸ Cesar Bolliac, *Monastirile din România (Monastirile închinare)*, București, 1862, p. 3.

„Adevărul” din 18 decembrie 1932, ca răspuns la starea precară la care ajunsese Spitalul „Sfântul Spiridon” după exproprierea din anul 1921, sunt ilustrative și concludive⁴⁹:

„Marea instituție filantropică din Iași, despoiată și părăsită, a ajuns la un impas, după ce va veni poate ruina totală [...]. Caracterul societăților evoluate și disciplinate este marcat mai ales prin pietatea față de trecut și prin legătura cu generația viitoare. Dacă omul n-are conștiința acestei legături și ale eforturilor succesive ale generațiilor în vederea unui progres moral și intelectual, rămâne într-adevăr un simplu vierme menit să putrezească în groapa gunoaielor. Decăderea a început de aproape un veac, de când adică am intrat în curentul lumii moderne, de când, mai bine zis, am pus firme cu vorbe apusene deasupra vieții noastre orientale [...].

Bătrânii conducători din generațiile trecute aveau [...] multe bunuri pe care noi ne-am grăbit să le lepădăm.

Unul dintre aceste bunuri e în legătură cu grija pe care o avea fiecare pentru sufletul lui. Vorbele n-au atâta importanță în chestia asta. Important este ceea ce cuprinde în acest simbol. Omul nu-i numai țărână. Omul nu-i singur. Omul trăiește în generațiile succesive ce-l urmează și trăiește mai cu samă prin ceva nematerial. Deci pentru bătrâni, în momentul lichidării trupești, exista o altă parte, pe care o numeau, în testamentul lor, partea sufletului [...]. Din asemenea acte de credință și filantropie au ieșit marile averi ale mănăstirilor. Toată viața culturală a și religioasă a neamului nostru din Bucovina, sub domnia habsburgică, s-a păstrat și a înflorit din aceste donații ale bătrânilor boieri și voievozi, pe care străinii le-au păstrat și le-au supravegheat cu respect. Mănăstirile și spitalele lor din Bucovina, palatul mitropolitan [din Cenăuți] stau mărturie de ceea ce erau aceleași bunuri în restul țării și de ce puteau să devie, dacă ar fi fost cu pietate și cu cinste păstrate destinației lor testamentare. Statul românesc a sechestrat aceste bunuri. Mă întreb și acuma, după ce m-am întrebat de o mie de ori: cu ce drept? Aceste danii, după orice lege, sunt inviolabile. Ele au fost legate de bătrâni cu blăstăm”.

---

⁴⁹ Despre aceasta, vezi Mihai Dim. Sturdza, *Familii boierești din Moldova și Țara Românească. Enciclopedie istorică, genealogică, și biografică*, vol. II, București, 2011, p. 87-88.

REFORMA MINISTERULUI DE INTERNE AL MOLDOVEI (1859) ȘI CÂTEVA DETALII DIN ISTORIA ARHIVISTICII ROMÂNEȘTI

Arcadie M. BODALE

Din păcate, până în momentul actual, puțini istorici s-au ocupat de organizarea instituțiilor principatelor Moldovei și Țării Românești în Epoca Regulamentară și în perioada organizării lor sub auspiciile Convenției de la Paris (7/19 august 1858).

Or, una din cele mai importante instituții ale Principatului Moldova din această perioadă a fost Departamentul Trebilor din Lăuntru, care avea, în linii generale, atribuții și o organizare asemănătoare cu cea ce astăzi numim Ministerul Afacerilor Interne.

Înființat la 1 ianuarie 1832¹, acest minister a purtat (până la desființarea sa în 1862), concomitent, mai multe denumiri: Departamentul Ministrului Trebilor din Lăuntru, Departamentul Trebilor din Lăuntru, Departamentul din Lăuntru, Logofeția Pricinilor din Lăuntru, Departamentul Pricinilor din Lăuntru sau Ministerul de Interne al Moldovei. Dintru început, activitatea acestei instituții a fost reglementată prin prevederile Regulamentului Organic, unde se stipula că *toată administrația din lăuntru a prințipatului va atârna de acum înainte de Ministrul Trebilor din Lăuntru*².

În fruntea Departamentului se afla ministrul Pricinilor din Lăuntru, având rangul de mare logofăt³. În subordinea sa se aflau instituții administrative și polițienești. De fapt, deciziile administrative ale Departamentului din Lăuntru trebuiau îndeplinite uneori și prin *polițienești măsuri*⁴, de către instituțiile cu astfel de atribuții, ce se aflau în subordinea sa. Este vorba de Poliția Moldovei, care se împărțea în *Înalta Poliție* și în *obicinuita Poliție*⁵.

Activitatea Ministerului din Lăuntru era împărțită între mai multe secții, fiecare dintre ele fiind condusă de către un șef, dintre care unul este atestat ca având rangul de cămăraș⁶. Se pare că șeful Secției Întâi avea cel mai important rol, deoarece ținea locul ministrului atunci când acesta era plecat din Iași⁷.

În momentul înființării sale, Departamentul Trebilor din Lăuntru a fost împărțit în trei secții. Astfel, Secția Întâi se ocupa de *administrația gheeneralniciei Poliției*, a tuturor municipalităților orășenești și a carantinelor, de supravegherea prețurilor în țară și limitarea speculei, de paza măsurilor de *cântărit și măsurat* și de respectarea normelor sanitare pentru limitarea epidemiilor⁸. Secția a doua avea ca atribuții *îmbunătățirea agriculturii și îndemânarea industriei* prin: săvârșirea

¹ <f.a.>, *Ministerul de Interne*, în vol. *Îndrumător în Arhivele Statului Iași*, vol. III, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului, 1959, p. 14. În continuare: *Îndrumător*, vol. III.

² *Regulamentul Organic al Moldovei*, în vol. Paul Negulescu și George Alexianu, *Regulamentele Organice ale Valahiei și Moldovei*, vol. I *Textele puse în aplicare la 1 iulie 1831 în Valahia și la 1 ianuarie 1832 în Moldova*, București, 1944, p. 267-268. În continuare: *Regulamentul Organic*.

³ *Ibidem*, p. 267.

⁴ AN-Iași, fond Ministerul de Interne, tr. 256, op. 281, ds. nr. 663, f. 1r-7r.

⁵ *Manualul Administrativ al Principatului Moldovei, cuprinzătoriu legilor și dispozițiilor introduse în țară de la anul 1832 până la 1855, inorânduite de o comisie din naltul ordin al Înălț<imii> Sale principelui domnitoriu al Moldovei, Grigorie A<lexandru> Ghica v<oie>v<od>*, tomul întâiu, *Introducerea Regulamentului Organic, Divanul Obștesc, Sfatul Administrativ și Departamentul din Lăuntru*, Iași, 1855, p. 304. În continuare: *Manualul Administrativ*, vol. I.

⁶ AN-Iași, fond Ministerul de Interne, ds. nr. 5/1832, f. 1r.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Regulamentul Organic*, p. 267-268.

arăturilor și a semănăturilor de primăvară și de toamnă la vreme, de calitate și în cantitate cuviincioasă; supravegherea stării recoltelor și a suprafețelor cultivate; stabilirea prețului cuvenit sătenilor pentru muncile agricole; înmulțirea și îmbunătățirea tuturor soiurilor de vite; încurajarea locuitorilor de a fi statornici în satele lor și de a cultiva legume, pomi fructiferi și duzi pentru creșterea viermilor de mătase și prin construcția și întreținerea drumurilor și a podurilor⁹. În sfârșit, Secția a treia răspundea de statistica țării; de adunarea, *prin mijlocirea mitropolitului și a episcopilor eparhioți*, a mitricilor *cuprinzătoare de toți acei născuți, căsătoriți și morți* în anul precedent; de descrierea și protejarea pădurilor, dumbrăvilor, codrilor și a luncilor și de extinderea suprafețelor împădurite precum și de întocmirea planurilor (hărților) ținuturilor Moldovei¹⁰.

Din rațiuni de ordin practic, la sfârșitul lunii aprilie 1832, Departamentul Trebilor din Lăuntru a fost reorganizat în patru secții¹¹. Competențele generale ale fiecărei secții s-au păstrat înregistrate doar într-un dosar din anul 1836 în fondul Arhiva de Cancelarie de la Arhivele Naționale din Iași¹². Celelalte atribuții mai mărunte pot fi reconstituite doar pe baza rezoluțiilor de pe documentele cuprinse în dosarele acestei instituții.

Din lucrările inițiale, Secția Întâi a rămas cu administrarea Poliției Generale (*Gheneralnicii Poliții*)¹³, a Isprăvniciilor și a Ocoalelor¹⁴, precum și cu cea a Eforiilor orașenești¹⁵. Totodată, ea rânduia și scotea pe toți dregătorii din slujbă¹⁶, se ocupa de curmarea samavolnicilor¹⁷ și de lucrările legate de alimentația publică (pitării¹⁸, căsăpii¹⁹) și de munerii²⁰ și răspundea de *împlinirea a <diferitelor - n.n.> feliuri de datorii*²¹.

Secția a doua veghea construirea și întreținerea pavurilor orașului Iași²², dar și a șoselelor²³, drumurilor²⁴ și podurilor²⁵ din întreg principatul. Apoi, avea lucrările legate de ridicarea și aprovizionarea cu cereale a magaziiilor de rezervă²⁶, de prinderea dezertorilor austrieci²⁷, a oamenilor fără căpătâi și a vagabonzilor²⁸, de recrutarea tinerilor în miliție (armată)²⁹ și paza granițelor³⁰, de *lucrările pentru slobozirea posturilor la moametani, facerea arăturilor și semănăturilor, înscrierea nației evereiești, împlinirea datoriilor de pe pâine și pentru roata*

---

⁹ *Ibidem*, p. 268.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Primul document creat de secția a IV-a a Ministerului din Lăuntru este din 1 mai 1832 (AN-Iași, fond Ministerul de Interne, tr. 608, op. 663, ds. nr. 757).

¹² Sever Zotta, *Din trecutul Arhivei Statului a Moldovei. Spicuri din dosarele cancelariei*, în „Arhiva Românească”, Editată de Fundația Mihail Kogălniceanu, București, tomul VI (1941), p. 244-248, doc. nr. VIII. În continuare: Zotta, *Din trecutul Arhivei Statului*.

¹³ *Ibidem*, p. 244, doc. nr. VIII.

¹⁴ AN-Iași, fond Ministerul de Interne, *passim*.

¹⁵ Zotta, *Din trecutul Arhivei Statului*, p. 244, doc. nr. VIII. În perioada regulamentară, Eforii (echivalentul primăriilor de astăzi) erau doar în marile orașe ale Moldovei.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*.

*pojarnicească*³¹. Ca atare, această secție avea responsabilitatea de a dota instituțiile din subordinea Departamentului cu cele necesare; de a verifica activitatea și, eventual, abuzurile funcționarilor acestor instituții (Isprăvnicii, Agie, Poștă, Tribunalul Criminal etc); de a aviza deplasările locuitorilor prin țară; de a întreține legături cu serviciile consulare din țară și străinătate privind extrădarea dezertorilor și a fugarilor; de a sprijini pe consulii marilor puteri pentru ca aceștia să-și poată pedepsi supușii recalcitranți; de a elibera bilete de liberă trecere pentru negustorii străini; de a colabora cu staroștii protecțiilor străine rânduiți pe la ținuturi; de a accepta statornicirea în țară a imigranților; de a împlini dările de la supușii străini; de a se îngriji de primirea în țară a consulilor marilor puteri și de a aproba exporturile și importurile³² și de a veghea prevenirea și stingerea incendiilor (*lucrările pentru roata pojarnicească*)³³.

Secția a treia se ocupa cu *rătunzimea ținuturilor*³⁴. De asemenea, ea cerceta procesele civile dintre locuitori (moșteniri³⁵, conflicte de hotar³⁶, datorii³⁷, pagube³⁸, neîndeplinirea obligațiilor stăpânilor și ale posesorilor față de țărani³⁹, neîndeplinirea zilelor boierescului de către săteni⁴⁰, nerespectarea contractelor de vânzare-cumpărare⁴¹, anularea contractelor de posesie⁴² etc.); purta corespondență cu instituțiile ecleziastice privind supunerea bisericii jurisdicției ținutele⁴³; urmărea buna întocmire a registrelor mitricale⁴⁴; verifica starea spițăriilor⁴⁵ și a cișmelelor din orașe⁴⁶; analiza cauzele strămutării țăranilor și propunea măsuri pentru diminuarea acestui fenomen⁴⁷; răspundea de cheltuielile necesare instituțiilor obștești (școli⁴⁸, spitale⁴⁹ sau Cutia Milelor⁵⁰); aproba alegerea staroștilor de bresle⁵¹; căuta robii fugiți prin țară⁵² și s-a îngrijit de pregătirea venirii domnului Mihail Sturza în Moldova⁵³, dar și de convocarea Adunării Obștești⁵⁴.

În sfârșit, atribuțiile Secției a patra erau legate de cercetările penale (omoruri, furturi, evadări, neplata taxelor către stat)⁵⁵; de prinderea și pedepsirea vinovaților (*tâlharii și pentru*

---

³¹ *Ibidem.*

³² AN-Iași, fond Ministerul de Interne, tr. 256, op. 281, ds. nr. 340-435.

³³ Zotta, *Din trecutul Arhivei Statului*, p. 245, doc. nr. VIII.

³⁴ *Ibidem.*

³⁵ AN-Iași, fond Ministerul de Interne, tr. 256, op. 281, ds. 436-673.

³⁶ *Ibidem.*

³⁷ *Ibidem.*

³⁸ *Ibidem.*

³⁹ *Ibidem.*

⁴⁰ *Ibidem*; Zotta, *Din trecutul Arhivei Statului* p. 245, doc. nr. VIII.

⁴¹ AN-Iași, fond Ministerul de Interne, tr. 256, op. 281, ds. 436-673.

⁴² *Ibidem.*

⁴³ *Ibidem.*

⁴⁴ *Ibidem.*

⁴⁵ *Ibidem.*

⁴⁶ Zotta, *Din trecutul Arhivei Statului*, p. 245, doc. nr. VIII.

⁴⁷ AN-Iași, fond Ministerul de Interne, tr. 256, op. 281, ds. 436-673.

⁴⁸ Zotta, *Din trecutul Arhivei Statului*, p. 245, doc. nr. VIII.

⁴⁹ *Ibidem.*

⁵⁰ *Ibidem.*

⁵¹ *Ibidem.*

⁵² *Ibidem.*

⁵³ Arh. St. Iași, fond Ministerul de Interne, tr. 256, op. 281, ds. 610, f. 2, rezoluția marginală; idem, Colecția Documente, pachet CCXXXIV, doc. nr. 32; Arcadie M. Bodale, *Contribuții privind ceremoniile organizate pentru primirea și înscăunarea domnului Mihail Sturza (iunie-august 1834)*, în „Xenopoliana”, Iași, an XIV (2006), nr. 1-4, p. 18-33.

⁵⁴ AN-Iași, fond Ministerul de Interne, tr. 256, op. 281, ds. 436-673; Zotta, *Din trecutul Arhivei Statului* p. 245, doc. nr. VIII.

⁵⁵ AN-Iași, fond Ministerul de Interne, tr. 256, op. 281, ds. nr. 674-683.

vinovații ce se dau la muierile publice⁵⁶); de construirea închisorilor⁵⁷; de eliberarea vinovaților care și-au ispășit pedeapsa⁵⁸; de combaterea speculei prin urmărirea „prețurilor curente”⁵⁹; de aprobarea căutării comorilor⁶⁰ și de supravegherea spionilor străini⁶¹. Totodată, această secție vindea furajele și lemnele care prisoseau Departamentului⁶²; cerceta cheltuielile instituției și a slujbașilor proprii⁶³; aproviziona oastea rusească⁶⁴, primea grațierile domnești⁶⁵ și lua măsuri pentru siguranța Poștei⁶⁶.

Totuși, din lipsa unor reglementări clare privitoare la atribuțiile secțiilor, adeseori se produceau neînțelegeri între personalul lor, căci unele lucrări de același fel erau întocmite de două sau trei secții în paralel. Ca urmare, după Unirea celor două Principate (24 ianuarie 1859), pentru a elimina aceste suprapuneri de atribuții și pentru a se armoniza competențele Vorniciei din Lăuntru a Țării Românești cu cele ale Departamentului din Lăuntru al Moldovei, s-a decis reformarea acestor instituții.

În consecință, la 4 septembrie 1859, Constantin Brăiescu, șeful Secției Întâi a Ministerului de Interne al Moldovei, raporta cum erau împărțite la acea vreme atribuțiile secțiilor acestui Departament.

Astfel, din lucrările inițiale, Secția Întâi a rămas cu administrarea Isprăvnicilor și a Ocoalelor⁶⁷, a Poliției Generale (*Gheneralnicei Poliției*), precum și cu cea a Eforiilor orașenești. Totodată, ea se ocupa de curmarea samavolnicilor proprietarilor, arendașilor și vechililor față de săteni și decidea numirea sau scoaterea funcționarilor instituțiilor aflate în subordinea sa din slujbe (*numirea și distribuirea amploaianților ramului administrativ în toată țara*)⁶⁸. La aceste sarcini, i s-au adăugat obligația de a ține condicile de calitate ale tuturor funcționarilor administrativi și gestionarea veniturilor statului din arenda unor bunuri imobiliare din orașe (*antreprizuerei tuturor otcupurilor*). De asemenea, mai trebuia să păstreze sinetele și banii ce intrau în depozitul Departamentului, comanda pompierii și se îngrijea de respectarea de către locuitori a unităților de măsură legale pentru capacitate, lungime și greutate (*măsurile drepte*)⁶⁹. În schimb, în urma acestei reforme, Secția Întâi a pierdut pe seama celorlalte secții ale Ministerului de Interne⁷⁰ o parte din lucrările pe care le avusese mai înainte, respectiv cele care erau legate de alimentația publică (pitării⁷¹, căsăpii⁷²) și de mungerii⁷³ și *împlinirea a <diferitelor - n. n.> feliuri de datorii*⁷⁴.

În schimb, atribuțiile Secția a II-a au fost schimbate aproape în totalitate, căci aceasta avea acum în grijă împlinirile de bani după sinete și vecsile (preluată de la Secția întâi); împlinirile după hotărârile judecătorești; punerea în lucrare a contractelor de închiriere și încasarea arenzilor (*împlinirea căștiurilor*); redactarea Buletinului Foi Officiale; lucrările atingătoare de cotării, de

⁵⁶ *Ibidem*; Zotta, *Din trecutul Arhivei Statului* p. 245, doc. nr. VIII.

⁵⁷ AN-Iași, fond Ministerul de Interne, tr. 256, op. 281, ds. nr. 674-683.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ *Ibidem*; Zotta, *Din trecutul Arhivei Statului* p. 245, doc. nr. VIII.

⁶⁰ AN-Iași, fond Ministerul de Interne, tr. 256, op. 281, ds. nr. 674-683.

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² *Ibidem*.

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ Zotta, *Din trecutul Arhivei Statului* p. 245, doc. nr. VIII.

⁶⁵ AN-Iași, fond Ministerul de Interne, tr. 256, op. 281, ds. nr. 674-683.

⁶⁶ *Ibidem*.

⁶⁷ AN-Iași, fond Ministerul de Interne, *passim*.

⁶⁸ Idem, fd. Ministerul de Interne-B (adus de la DANIC-București), ds. nr. 407/1859, f. 1r; Zotta, *Din trecutul Arhivei Statului* p. 244, doc. nr. VIII.

⁶⁹ AN-Iași, fd. Ministerul de Interne-B, ds. nr. 407/1859, f. 1r.

⁷⁰ *Vezi ibidem*, f. 1r-v.

⁷¹ *Vezi* Zotta, *Din trecutul Arhivei Statului*, p. 244, doc. nr. VIII.

⁷² *Vezi ibidem*.

⁷³ *Vezi ibidem*.

⁷⁴ *Vezi ibidem*.

neînvoirile între neînsoțiți, de poște, de antrepriza ocnelor sau cele legate de primirea și petrecerea persoanelor înalte ce intrau în principat; supravegherea cursului monetar și a prețurilor; păzirea religiei domnitoare; ținerea evidenței pasagerilor ce intră în țară și gestionarea banilor proveniți din chezășiile date pentru slujbașii țării (*închizeșluirea slugilor*) și a celor din capital⁷⁵.

Și atribuțiile Secției a III-a au fost schimbate aproape complet, căci aceasta urma să aibă în grijă agricultura și industria, aplicarea așezămintelor dintre locuitorii săteni și proprietarii moșiilor, descurajarea strămutării locuitorilor de la un sat la altul în cuprinsul țării, așezarea statornică într-un sat a foștilor robi, țigani nomazi (*statornicirea dezrobiților sclavi a particularilor*), asigurarea rezervelor sătești de pâine, împlinirea de la locuitori a diferite datorii, supravegherea contractelor de posesie și a celor de produse, transporturi și diferite munci; urmărirea starea sănătății locuitorilor și a vitelor; aduna informații despre boieri și cucoanele văduve ce mureau; asigura înrolarea locuitorilor în armată pentru paza granițelor („Miliție”), cerea și centraliza diferite situații statistice, contribuia la facerea drumurilor și poduri și supraveghea circulația persoanelor, inclusiv a căilor folosite de contrabandiști (*drumurile lăturalnicei comunicații*)⁷⁶.

În sfârșit, Secția a IV-a și-a păstrat o bună parte din vechile sarcini, căci acoperea atribuțiile de ordin polițienesc ale Ministerului. Astfel, ea răspundea de lucrările atingătoare de jandarmi; slujitorii de pe la privighetorii de ocoale și paza granițelor; lucrări atingătoare de pricini criminale; măsurile pentru stârpirea făcătorilor de rele și îndestularea arestaților cu hrană; supravegherea pecetilor sătești, a vânzării vitelor și a vitelor de pripas; urmărirea vânzările prafului de pușcă, a plumbului și a armelor; ținea evidența și supraveghea permisele de călătorie („inamurile”) ce se dădeau la Departament; purta corespondența cuvenită pentru dezertorii străini și porunca plata taxei de timbru⁷⁷. Semnificativ este că, în contextul instituirii garanției colective asupra Principatelor după Convenția de la Paris, această Secție a pierdut obligația aprovizionării oștilor rusești⁷⁸, iar combaterea speculei prin urmărirea *prețurilor curente*⁷⁹, administrarea Poștei și gestionarea veniturilor Ministerului din vânzări, arenzi și din chezășiile date slujbașilor statului (*închizeșluirea slugilor din capital*)⁸⁰ au fost trecute pe seama Secției a II-a.

Dat fiind faptul că Lascăr Catargiu constata că cele mai numeroase cazuri de conflicte între secțiile Ministerului erau determinate de faptul că atribuții similare erau prevăzute pentru mai multe secții în același *contract sau izvor* de organizare a Departamentului, provocând neînțelegere între personalul diferitelor secții, precum cazurile de samavolnicii la care se întâmplă atacuri și violențe împotriva regulilor polițienești sau *administrarea generală a Poliției* cu cuvântul «și altile», care nu e definit și mărginit, încât să întâmplă asemenea cazuri a se lucra și la secția I-ia, și la a IV-a; împlinirile de bani după sânete și vecsele care vin în conflict cu secția a III-a, unde să executează contractele de posesie, de produse și altile⁸¹, la 6 septembrie 1859, ultimul ministru de Interne al Moldovei preciza că în *atributul Secției I-ia sânt, pe lângă cazurile de samavolnicie, și toate celelalte acte rezultate din samavolnicie, adică și călcări sau contraveniri împotriva regulilor polițienești, iar de atributul Secției a IV-a este lucrare numai atunce când fapta s-au transformat în fire criminală prin constatare administrativemente că cazul este de criminal și fiindcă fapta principală trebuie să absorbeze pe acea mai mică, apoi când acta va trece la Secția a IV-a, trebuie să treacă cu toate celelalte atribute precedente*⁸². De asemenea, Lascăr Catargiu mai arăta că atunci când va fi fapta simplă, adică cu un rezultat a samavolniciei ce o călcări numai în contra regulilor

⁷⁵ AN-Iași, fd. Ministerul de Interne-B, ds. nr. 407/1859, f. 1r.

⁷⁶ *Ibidem*, f. 1v.

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ Zotta, *Din trecutul Arhivei Statului* p. 245, doc. nr. VIII.

⁷⁹ AN-Iași, fond Ministerul de Interne, tr. 256, op. 281, ds. nr. 674-683; Zotta, *Din trecutul Arhivei Statului* p. 245, doc. nr. VIII.

⁸⁰ AN-Iași, fd. Ministerul de Interne-B, ds. nr. 407/1859, f. 1r.

⁸¹ *Ibidem*, f. 2r.

⁸² *Ibidem*.

polițienești, precum bătaie, ocară, atac de onor, clevetire, defăimare, atunci de la început cazul este de atributul secției a IV-a⁸³, însă, sub nume de Administrație Generalei Poliției nu intră cazurile văzute la no. 2, care trec la secția a IV-a, nici conflictele izvorâte din relațiile între locuitorii pontasi cu proprietarii, posesorii, vechilii, care sânt de competența secției a III-a⁸⁴.

Apoi, fiindcă toate contractele de posesie, produse și transporturi erau în atribuțiile Secției a III-a, aceasta avea ca sarcină și toate împlinirile de bani care nu să cer cu vecsele și sinete, și contractile atingătoare de averea nemișcătoare și tocmelile între particulari din care izvorăsc drituri și îndatoriri, afară de sinete și contracturi de închiriere de casă, acestea din urmă fiind în atribuțiile Secției a II-a⁸⁵. În același timp, fiindcă Secția a IV-a asigura paza granițelor țării, și jandarmeria trebuia să urmărească și încălcarea hotarelor de către megieși, trecerile frauduloase peste graniță și contrabanda⁸⁶. De asemenea, această Secție porunca achitarea taxei de timbrului, însă, neavând contabilitate, încasarea acesteia se făcea la Secția a II-a, deoarece aceasta din urmă era însărcinată cu aducerea întru îndeplinire a tuturor hotărârilor giudecătorești⁸⁷. Având contabilitate, Secția a II-a efectua și lucrările de așezăminte publice, precum: școli, ospitaluri, orfanatrofii, subscripții în ajutorul celor nevoiași sau loviți de vrea nenorocită întâmplari⁸⁸. În sfârșit, șeful Secției a III-a trebuia să predea nou înființatei Direcții de Statistică toate dosarele al căror conținut urma să intre în atribuția acesteia⁸⁹.

În cazul în care șefii de secții urmau să observe în cursul lucrărilor vreun conflict de atribuție între compartimente ce nu erau reglementate prin noile instrucțiuni, ei trebuiau să raporteze aceste situații Camerei Ministerului de Interne, pentru a se reglementa suprapunerile de atribuții⁹⁰.

Totuși, pe lângă atribuțiile legate de conducerea poliției și a ținuturilor Moldovei, ministrul de Interne era o personalitate de prim rang în viața socială și politică a vremii. Astfel, în virtutea funcției sale, el comunica locuitorilor hotărârile guvernului, ale departamentelor ministeriale și ale instanțelor judecătorești, precum și numirile în funcții. Totodată, raporta periodic domnului activitatea ministerului pe care îl conducea⁹¹.

Apoi, logofătul Pricinilor din Lăuntru era președintele Sfatului Administrativ⁹² și membru în Comitetul Sănătății⁹³. În caz de vacanță a tronului, Regulamentul Organic prevedea că prezidentul

---

⁸³ *Ibidem*.

⁸⁴ *Ibidem*, f. 2r-v.

⁸⁵ *Ibidem*, f. 2r.

⁸⁶ *Ibidem*, f. 2v.

⁸⁷ *Ibidem*.

⁸⁸ *Ibidem*.

⁸⁹ *Ibidem*, f. 3r.

⁹⁰ *Ibidem*.

⁹¹ *Regulamentul Organic*, p. 267.

⁹² Sfatul Administrativ al Moldovei (Sfatul Cârmuitor) era format din ministrul Trebilor din Lăuntru, ministrul Finanțelor (marele vistiernic) și marele postelnic (secretarul statului). El avea rolul de a face eficientă administrația locală, de a pregăti lucrările Adunării Obștești și de a propune acestui organ proiecte de legi cu caracter administrativ (*Regulamentul Organic*, p. 267; *Manualul Administrativ*, vol. I, p. 17 și p. 29). Acești dregători, împreună cu marele logofăt al Justiției și cu hatmanul, alcătuiau Sfatul Administrativ Extraordinar, care se îngrijea de chipurile alinării tuturor greutăților care s-ar întâmpla încă la întocmirile administrative (*Manualul Administrativ*, p. 17). Altfel spus, veghea la starea și nevoile poliției, pompierilor și a Eforiilor (*Manualul Administrativ*, p. 38).

⁹³ Comitetul Sănătății era alcătuit din ministrul din Lăuntru, hatmanul Miliției Domnului și protomedic, și avea ca atribuții supravegherea carantinelor și a barierelor, precum și respectarea normelor sanitare pentru sănătatea publică (*Regulamentul Organic*, p. 280-281). Dregătorii carantinelor și ai barierelor erau aleși de ministrul de Interne și avizați de domn (*ibidem*, p. 279-285).

Înaltului Divan (Divanului Domnesc), ministrul Trebilor din Lăuntru și ministrul Dreptății (Justiției) trebuiau să alcătuiască Căimăcămia Moldovei⁹⁴.

Sfârșitul acestei instituții are loc în ianuarie 1862, când Alexandru Ioan Cuza a unificat Vornicia Mare a Trebilor din Lăuntru a Principatului Țării Românești și Departamentul Trebilor din Lăuntru al Moldovei într-un minister unic, contribuind, astfel, la săvârșirea unirii depline a Principatelor. Pentru finalizarea unor probleme rămase neterminate, la Iași a activat, între ianuarie și 20 iulie 1862, un Directorat ministerial⁹⁵.

Dispariția efectivă a Ministerului de Interne al Moldovei are loc la 1 februarie 1862, când șeful său este retrogradat de la statutul de ministru la cel de director al Departamentului Moldovei, din cadrul noului Minister de Interne al României⁹⁶.

În același timp, documentele relative la schimbarea atribuțiilor Secțiilor Departamentului din Lăuntru ne oferă și importante informații privitoare la istoria arhivelor și arhivisticii românești.

Astfel, în urma unor reclamații primite, șeful Secției a IV-a din Ministerului Interior cerea, la 20 octombrie 1859, Secției I să-i comunice actele aflate în arhiva acesteia din urmă privitoare la pâinea coaptă ce fusese dată de Constanda Papadopulo din Galați în aprovizionarea trupelor otomane în 1848 și la cererile unor proprietari din Tecuci de a li se plăti cele 77.000 de cărămizi pe care le-au dat trupelor rusești în timpul ocupației militare din 1853-1854⁹⁷. La această cerere, Secția I răspundea Secției a IV-a că i se vor da nu numai actele cerute, ci toate actele oștinești, potrivit hotărârii Camerei din 1856⁹⁸. Ca atare, la 10 noiembrie 1859, Secția a IV-a scria din nou Secției I că *până la prădarea cătră această secție a actilor oștinești pe anii 1848, 1849 și 1859*, să-i trimită actele ce i s-au cerut prin adresa nr. 26.867, pentru a putea rezolva petițiile cu despăgubirea acelor proprietari⁹⁹. Or, după rezoluția șefului Secției I pe această nouă cerere¹⁰⁰, se scria iar Secției a IV-a că, potrivit hotărârii Camerei, trebuia să primească toate actele oștinești din dulapurile arhivei acestei Secții¹⁰¹.

Din acest motiv, Secția a IV-a este nevoită să revină cu o nouă adresă, prin care transmite Secției I că, potrivit dispozițiilor date de Cameră, actele oștinești din arhiva sa, nefiind lucrătoare,

---

⁹⁴ *Ibidem*, p. 177.

⁹⁵ *Îndrumător*, vol. III, p. 15.

⁹⁶ Astfel, în „Monitorul Oficial al Moldovei. Principatele Unite” din 1 februarie 1862 era publicat *Jurnalul încheietu la 2 februarie anul 1862*, nr.2, unde se arăta că:

„Dupre dizlegarea primită de la D(omnul) Președinte al Consiliului Miniștrilor a(l) României, prin depeșa telegrafică no. 55, subscrișii Directorii Departamentelor,
încheie:

I. Intitulațiunea ce are a purta adresa fiecăruia Departament este precum urmează:
Directorul Ministeriului din În(lău)ntru a(l) României pentru Departamentul Moldovei.
Directorul Ministeriului de E(c)sterne a(l) României pentru Departamentul Moldovei.
Directorul Ministeriului de Finanse a(l) României pentru Departamentul Moldovei.
Directorul Ministeriului Iustiției a(l) României pentru Departamentul Moldovei.
Directorul Ministeriului de Culte și Instrucțiune Publică a(l) României pentru Departamentul Moldovei.

Directorul Ministeriului Lucrărilor Publice a(l) României pentru Departamentul Moldovei.

II. În chipul arătat fiecare se va adresa în viitoriu către Departamentele respective.

III. Acest jurnal se va comunica tuturor Departamentelor spre regula lor, publicându-se totodată și prin Monitorul Oficial spre știința public.

Domnul Director al Departamentului de E(c)sterne va aduce întru îndeplinire Jurnalul de față.

A. Fotino, T. Veisa, Ganea, T. Boian, Cociu, Lupașcu)” („Monitorul Oficial al Moldovei”, Iași, anul IV, nr. 24, joi, 1 februarie 1862, p. 1).

⁹⁷ AN-Iași, fd. Ministerul de Interne-B, ds. nr. 407/1859, f. 4r.

⁹⁸ *Ibidem*, f. 5r.

⁹⁹ *Ibidem*, f. 6r.

¹⁰⁰ *Ibidem*.

¹⁰¹ *Ibidem*, f. 7r-v.

trebuie pregătite și trimise la Arhiva Statului și că doar actele ce i s-au cerut prin adresele anterioare trebuie să i se trimită neîntârziat¹⁰². Potrivit rezoluției de pe această nouă cerere¹⁰³, i se transmitea din nou Secției a IV-a să primească toate actele oștinești, căci toate sunt *de a ei trebuință*.

Insistența cu care Secția Întâi căuta să predea Secției a IV-a toate documentele referitoare la ocupația militară a Principatului pare să ascundă preocuparea șefilor ei de a scăpa de prelucrarea (numerotarea, posleduirea, șnuruirea, ordonarea și inventarierea) dosarelor solicitate, așa cum ar fi trebuit să facă dacă le-ar fi depus la Arhivele Statului. Prin urmare, ea se folosea de dorința Secției a IV-a de a rezolva cererile primite pentru a-i trimite nu numai actele solicitate, ci toate documentele referitoare la lucrările care acum nu mai erau în competența ei. Într-adevăr, numărul mare de dosare ce fusese lucrate de Secția Întâi și, după reformă, intrau în competența Secției a IV-a explică conflictul dintre aceste structuri ale Ministerului de Interne al Moldovei. Astfel, arhivarul Secției I a alcătuit, la 8 noiembrie 1859, o situație cu dosarele din anii 1857-1859, ce – potrivit noilor atribuții ale compartimentelor ale Departamentului din Lăuntru – trebuiau predate de către dânsul Secțiilor a II-a, a III-a și a IV-a. Astfel, Secția a II-a trebuia să primească 25 de dosare¹⁰⁴, Secția a III-a doar 8 dosare¹⁰⁵, iar Secția a IV-a avea de preluat nu mai puțin de 227 dosare¹⁰⁶.

Prin urmare, la 15 decembrie 1859, șeful Secției a IV-a scria iar Secției Întâi că, în pricina actelor oștinești din arhiva sa, Camera a dispus următoarea rezoluție: *atât Secția întâi, cât și ace(a) a IV^{<a>} vor regula triimitirea actilor la Arhiva Statului, așa precum s-au lucrat la fiecare secție*¹⁰⁷. În consecință, prin rezoluție, Constantin Brăescu, șeful Secției Întâi se vedea nevoit să solicite arhivarului din subordine să facă un deviz de cheltuieli cu pregătirea acestor acte, pentru a se preda la Arhiva Statului¹⁰⁸.

Din acest deviz aflăm că disputa dintre cele două secții era dacă trebuiau predate-preluate doar cele trei dosare necesare rezolvării cererilor petenților sau a întregii arhive devenite nelucrătoare în urma schimbării atribuțiilor structurilor Ministerului din Lăuntru (respectiv, 475 de dosare cuprinzând lucrările oștinești¹⁰⁹). De asemenea, acest document arată că arhivarul Secției I nu lucra deloc în arhiva pe care o avea în gestiune, căci dosarele nu erau legate (se cerea sfoară pentru legat), șnuruite (se cerea sfoară pentru șnur, pentru ca să nu mai fie adăugate documente la dosare), pecetluite (se cerea ceară, pentru a pecetlui încheierea acelor dosare), numerotate, posleduite, ordonate și nu aveau inventare (se cereau două condici pentru întocmirea opiselor)¹¹⁰.

Pentru prelucrarea celor 475 de dosare, deși Departamentul din Lăuntru avea angajați arhivari proprii și, potrivit devizului, un singur lucrător ar fi avut nevoie doar de două luni pentru a o duce la bun sfârșit, Ministerul urma să angajeze temporar un scriitor, externalizând, practic, serviciile arhivistice pe care ar fi trebuit să le facă proprii salariați¹¹¹. Or, acest lucru dovedește că, cel puțin, arhivarii angajați de instituțiile publice de dinainte de Mica Unire constituiau o veritabilă sinecură. Că arhivarul Ministerului habar nu avea ce conțin documentele pe care le gestiona o dovedește și afirmația acestuia că actele oștinești sunt despre „atacuri, bătălii și altili”¹¹². În realitate, aceste documente, asemenea altora care s-au păstrat în această problemă a treburilor „oștinești”, se refereau doar la încartiruirea și aprovizionarea oștilor turcești, austriece și rusești¹¹³. Prin urmare,

---

¹⁰² *Ibidem*, f. 8r.

¹⁰³ *Ibidem*.

¹⁰⁴ *Ibidem*, f. 10v.

¹⁰⁵ *Ibidem*.

¹⁰⁶ *Ibidem*, f. 10v-11r.

¹⁰⁷ *Ibidem*, f. 12r.

¹⁰⁸ *Ibidem*.

¹⁰⁹ *Ibidem*, f. 13r-v.

¹¹⁰ *Ibidem*.

¹¹¹ *Ibidem*.

¹¹² *Ibidem*, f. 10r.

¹¹³ *Ibidem*, f. 14r.

nimic nu s-a schimbat în arhivistica românească până astăzi, când, deși instituțiile publice au arhivari, ele externalizează prelucrarea arhivistică unor firme de profil.

Mai mult chiar, deși Secția a patra cerea doar trei documente, unul din timpul Revoluției de la 1848 și alte două dosare din vremea ultimei ocupației militare rusești a Moldovei (octombrie 1853 – septembrie 1854), Zaharia, arhivarul Secției Întâi din Departamentul din Lăuntru, nu mai avea în gestiune decât dosare din anii 1857, 1858 și 1859¹¹⁴.

Într-adevăr, deși conducerea Ministerului de Interne, Consiliului Miniștrilor Moldovei și domnitorul Alexandru Ioan Cuza au aprobat¹¹⁵, iar Secția I a primit¹¹⁶ suma stabilită prin deviz pentru prelucrarea documentelor nelucrătoare din arhiva sa, în aprilie și mai 1860 se constata că actele solicitate atât de intens de Secția a IV-a, pentru a rezolva petițiile pe care le primise, nu mai sunt¹¹⁷.

În ciuda dispoziției lui Constantin Brăescu ca toți arhivarii Secției Întâi din perioada 1848-1860 să caute actele pierdute¹¹⁸, aceștia fiind amenințați că vor fi făcuți răspunzători de negăsirea lor¹¹⁹, lipsa proceselor de predare-preluare a acestei arhive între numiții arhivari a făcut imposibilă găsirea vinovatului. Totuși, spre deosebire de zilele noastre, arhivarii erau anchetați de instituțiile statului pentru distrugerea neautorizată a documentelor. Astfel, la 21 aprilie 1860, Pavel Culianu se plângea Ministerului de Interne că este anchetat la Prefectura Poliției orașului Iași pentru pierderea documentelor din anii 1848 și 1849, căci, deși a ocupat postul de arhivar al Secției I până la 16 iulie a anului 1852, el a predat atunci toate acele acte succesorului său în funcție, Tudurachi Horhas¹²⁰. În schimb, acesta din urmă se dezvinovăța de distrugerea acelor documente, cerând (știind bine că așa ceva nu există) o dovadă că predecesorul său i-a predat dosarele pierdute¹²¹.

În aceste condiții, speriat de ancheta ce se desfășura, la 6 mai 1860, arhivarul Zaharia solicita ca șefii săi să dispună ca foștii arhivari ai Secției Întâi să-i predea dosarele pierdute, pentru ca să nu fie făcut și el, în viitor, răspunzător de pierderea lor (*pentru că după cum cunoaști onorabila Săcsie unile din acte lipsăsc și ca nu după împregiurări să fiu supus la vreo răspundere în vremi când nu sânt demn*)¹²². Mai mult, solicita să primească aceste documente „cu formă”, adică pe bază de inventar și proces-verbal de predare-preluare, ca să le poată, apoi, pregăti pentru predare la Arhiva Statului. Așadar, după cum se poate observa și în vechile inventare de preluare a documentelor predate la Arhivele Statului, acestea părăseau arhiva instituției creatoare numai după ce documentele erau ordonate, cronologic, pe secții. Într-adevăr, această întâmplare nefericită l-a făcut pe șeful Cancelariei Departamentului din Lăuntru să dispună ca, în viitor, predarea-primirea arhivei între arhivari să se facă pe bază de inventar (*după opisu*), ca să nu se mai piardă acte¹²³.

Totuși, în ciuda anchetei arhivarilor Secției Întâi și a rezoluțiilor șefilor Ministerului de Interne al Moldovei, documentele pierdute n-au mai fost găsite. Știm acest lucru din vechiul Registrul General al Arhivelor din Iași, unde se arată că, din cele 104 preluări de documente făcute între 1860 și 1866¹²⁴, Ministerul de Interne a depus la Arhiva Statului doar 4 dosare în cursul anului 1860¹²⁵, iar în anii 1861¹²⁶, 1862¹²⁷ și 1863¹²⁸, 1864¹²⁹ și în 1865¹³⁰ nu a depus nici un document la Arhive.

---

¹¹⁴ *Ibidem*, f. 14r-v.

¹¹⁵ *Ibidem*, f. 14r-v și 16r.

¹¹⁶ *Ibidem*, f. 17r-v și 18r.

¹¹⁷ *Ibidem*, f. 15r-v și 18r-v.

¹¹⁸ *Ibidem*, f. 15r, 15v și 18r.

¹¹⁹ *Ibidem*, f. 18r.

¹²⁰ *Ibidem*, f. 15r.

¹²¹ *Ibidem*, f. 15v.

¹²² *Ibidem*, f. 18v.

¹²³ *Ibidem*, f. 15v.

¹²⁴ *Idem*, Col. Manuscrise, ms. nr. 40, vol. II, 223r-226r, tr. nr. 1606-1709.

¹²⁵ *Ibidem*, f. 223v, tr. nr. 1616-1619.

¹²⁶ *Ibidem*, f. 226r-v, tr. nr. 1710-1725.

Prin urmare, petiționarii din 1859 nu au mai putut fi despăgubiți pentru cheltuielile făcute cu armatele de ocupație din neglijența unor funcționari ce erau salariați, fără să fie siliți a munci pentru salariul pe care-l luau. Mai mult chiar, pentru a acoperi aceste lipsuri, conducerea Secției întâi a tergiversat printr-o corespondență inutilă predarea acelor trei dosare solicitate de Secția a patra.

ANEXE

1

4 septembrie 1859

Cum sânt împărțite atribuțiile la secții până astăzi, în 4 septembrie 1859.

Secția I^o

- 1° Numirea și distituierea amplexiilor ramului administrativ în toată țara.
- 2° Toate lucrările atingătoare de Eforii, în care înțră îndestulările obștești a antrepruziei tuturor ocupurilor¹³¹.
- 3° Lucrările comănzilor pompierești.
- 4° Samavolniciile de pământ și altele.
- 5° Administrația Generalnicei Poliții.
- 6° Măsurile drepte¹³².
- 7° Pastrarea de sinete și bani ce înțră în depozitul Depart(amentului)¹³³.
- 8° Calitățile tuturor amplexiilor administrativi.

Secția II°

- 1° Împlinirile de bani după sinete¹³⁴ și vecsile¹³⁵.
- 2° Împlinirile după hotărârile judecătorești.
- 3° Punirea în lucrare a contractilor de închirieri și acareturi și împlinirea căștiurilor¹³⁶.
- 4° Lucrarea atingătoare de redacția Buletinului Foaei Oficiale.
- 5° <Lucrarea atingătoare>¹³⁷ de cotării¹³⁸.
- 6° <Lucrarea atingătoare>¹³⁹ de neînvoirile între însoții.
- 7° <Lucrarea atingătoare>¹⁴⁰ de poște.
- 8° <Lucrarea atingătoare>¹⁴¹ de antrepriza ocnelor.
- 9° <Lucrarea atingătoare>¹⁴² pentru priimirea și petrecirea persoanelor înnalte, ce să prilejesc a intra în Principat.
- 10° Lucrarea atingătoare de cursul monedilor.

---

¹²⁷ *Ibidem*, f. 226v-227v, tr. nr. 1726-1747.

¹²⁸ *Ibidem*, f. 228r, tr. nr. 1748-1751.

¹²⁹ *Ibidem*, f. 228r, tr. nr. 1751-1752.

¹³⁰ *Ibidem*, f. 228r, tr. nr. 1752-1755.

¹³¹ Bun sau venit al statului dat în arendă.

¹³² Verifica respectarea de către locuitori a unităților de măsură legale pentru capacitate, lungime și greutate.

¹³³ Punctul 7 a fost tăiat cu o linie.

¹³⁴ Adeverință, chitanță; poliță.

¹³⁵ Poliță.

¹³⁶ Sumă de bani plătită cuiva la date fixe și care reprezintă, de obicei, o rată din arenda unei moșii.

¹³⁷ În documentul original, este semnul continuității.

¹³⁸ Evaluarea, în târguri, a capacității butoaielor și a vaselor mari ce conțineau mărfuri lichide, prin măsurarea lor cu «cotul», pentru a se putea percepe mortasipia cuvenită.

¹³⁹ În documentul original, este semnul continuității.

¹⁴⁰ În documentul original, este semnul continuității.

¹⁴¹ În documentul original, este semnul continuității.

¹⁴² În documentul original, este semnul continuității.

- 11° Adunarea științelor de prețurile curente.
- 12° Păzirea religii dumnitoare.
- 13° Lucrarea pentru pasajerii ce întră în țară.
- 14° Lucrarea atingătoare de închizeșluirea slugilor din capitalie.

Secsicia III°

- 1° Agricultura cu toate ramurile ei și industria.
- 2° Aplicația *Așăzământului relativu între locuitorii lucrători de pământu și proprietarii moșiiilor.*
- 3° Strămutarea locuitorilor de la un locu la altul, în cuprinsul țerii.
- 4° Statornicirea desrobiților sclavi a particularilor.
- 5° Rezervile sătești de pâine.
- 6° Împlinirile de la locuitorii a felurite datorii.
- 7° Contractile de posesii.
- 8° Contracturi de produse, transporturi și osebite munci.
- 9° Starea sănătății lăcuitorilor.
- 10° Adunarea științelor despre boieri și cucoanile văduve ce să întâmplă a să sevârși din viață.
- 11° Starea sănătății vitelor.
- 12° Miliția.
- 13° Statistica.
- 14° Drumurile și poduri<le>¹⁴³.
- 15° Drumurile lăturalnicei comunicații.

Secsicia a IV°

- 1° Lucrările atingătoare de jandarmi.
- 2° Slujitorii de pe la privig<h>¹⁴⁴itorii de ocoale și paza graniților.
- 3° Lucrări atingătoare de pricini criminale.
- 4° Măsuri pentru stârpirea făcătorilor de rele și îndestularea areștanților cu hrană.
- 5° Atributul peceților sătești.
- 6° Regula vânzării vitelor.
- 7° Regula vitelor de pripasu.
- 8° Regula vânzării pravului de pușcă, a plumbului și a armilor.
- 9° Pentru inamurile¹⁴⁵ ce să dau la Departamentu.
- 10° Coresponența pentru dezärtorii străini.
- 11° Împlinirea banilor pe timbru.
Șeful Secției întâi, C(onstantin) Brăescu <m.p.>.

AN-Iași, fd. Ministerul de Interne-B (fond adus de la DANIC), ds. 407/1859, f. 1r-v, orig., grafie chirilică de tranziție, c. maro.

2

6 septembrie 1859

No. 27.222.
Sub 4.014

Închiere
1859 septemvrie în 6 zile

---

¹⁴³ Omis.

¹⁴⁴ Omis. Este folosit «g» din grafia latină.

¹⁴⁵ Permis de călătorie.

Spre lămurire atributelor secțiilor din Ministeriu și evitarea conflictelor și neînțelegeri care au produs de a să lucreze la deosebite secții, cazuri care izvorăscu din același contract sau izvor și între acele(a)și persoane, care atribute de conflict sânt mai cu samă:

- A. Cazurile de samavolnicii, la care să întâmplă atacuri și violenții împotriva regulilor polițienești.
- B. Administrația Generalii Poliției cu cuvântul «și altele» care nu e definit și mărginit, încât să întâmplă asemenea cazuri a să lucreze și la Secția I^{iu} și la a IV^{<a>146}.
- C. Împlinirile de bani după sânete și vecsele care vin în conflict¹⁴⁷ cu Secția a III^a, unde să ezcăutează contractele de posesie de produse și altele.

Apoi să face închiere:

1^{iu}. Că de atributul Secției I^{iu} sânt pe lângă cazurile de samavolnicie și toate celelalte acte rezultate din samavolnicie, adică și calcări sau contravenire împotriva regulilor polițienești, iar de atributul Secției a IV^a este lucrare numai atunci când fapta s-au transformat în fapte criminale prin constatare administrativmente că cazul este de criminal; și fiindcă fapta principală trebuie să absorbeză pe acea mai mică, apoi când acta va trece la Secția a IV^a trebuie să treacă cu toate celelalte atribute pendente.

2. Când va fi fapta simplă, adică cu un rezultat a samavolniciei ce o calcări numai în contra regulilor polițienești, precum: bataie, ocară, atac de onor, clivire, defăimare, atunci de la început cazul este de atributul Secției a IV^{<a>148}.

Să lămurește că sub nume de Administrație Generalii Poliției nu intră cazurile văzute la no. 2, care trecu la Secția a IV^a.

Nici conflictele izvorâte din relațiile între locuitorii pontăși cu proprietarii, posesorii, vechilii, care sânt de competența Secției a III^a.

3^{<b>149e}. Fiindcă toate contractele de posesie, produse, transporturi *gg*¹⁵⁰ sânt de atributul Secției a III^a, apoi de atributul acelei Secții sânt tot felul de împliniri de bani care nu să cer cu vecsele și sinete; de atributul Secției a III^{<a>151} sânt și toate contractele atingătoare de avere(a) nemișcătoare; în fine, toate tocmelele între particulari din care izvorăscu drituri și îndatoriri, afară de sinete și contracturi de închiriere de casă, care sânt de atributul Secției a II^a.

4^{le}. Fiindcă la Secția a IV^{<a>152} este paza granițelor țerii și jandarmeria, apoi de aceeași Secție este toată încălcarea hotărârilor despre megieși, toate călcările de graniță din partea particularilor și contrabandile.

5^{le}. Fiindcă la Secția a IV^{<a>153} să fac lucrări pentru împlinirea banilor timbrului, după comunicațiile ce primește de la celelalte secții, și Secția a IV^{<a>154} nu faci altă lucrare decât sloboade ordine de împlinire, cu care însărcinarea sa conținește, neavând nici o contabilitate; alta, apoi spre a lipsi corespondența între secții și pentru simplificarea lucrărilor, fiecare secție în lucrarea di ea atârnată va da și poronca de împlinire(a) timbrului, iar la Secția a II[<]

¹⁴⁶ Omis.

¹⁴⁷ Așa în orig.

¹⁴⁸ Omis.

¹⁴⁹ Omis.

¹⁵⁰ Semnul are sensul de «și așa mai departe».

¹⁵¹ Omis.

¹⁵² Omis.

¹⁵³ Omis.

¹⁵⁴ Omis.

^{a>155}, însărcinată cu aducerea întru împlinire a tuturor hotărârilor giudecătorești, să vor împlini și banii timbrului după comunicațiile Depart(amentului) Dreptății.

6^{le}. Toate lucrările atingătoare de așazămintे publice, precum: școli, ospitaluri, orfanotrofii, subscripții în agiutoriul celor nevoieși sau loviți de vreo nenorocită întâmplari neprevăzută în tablou vor fi de competența Secției a II^a.

7^{le}. Fiindcă s-au înființat Direcția de Statistică, a căria atribute sânt specificate în proiectul de orgnizare publicat în Monitoriu, apoi d(umealui) șef(ul) Secției a III^a cu referat va trăda în lucrarea acelei direcții toate actile și lucrările atârinate de a ei atribute.

Această regulare va servi ca o aneasă la tabloul general împărțitoriu atributeleor secțiilor, fiecare șef de secție observând în cursu' lucrărilor vreun conflict de atribuție nedizlegat nici prin tablou, nici prin această aneasă, să refereză Camerii spre îndreptari și lămurire.

L. Catargiu <m.p.>.

<de a doua mână:>

La Secția I^{ia} s-au văzut regularisirea aceasta și să va urma întocmai.

Șeful Secției

<De a treia mână:> C(onstantin) Brăescu <m.p.>.

<De a patra mână:>

Am văzut, Baicu¹⁵⁶ <m.p.>.

<De a cincea mână:>

Văzut, I. Rolin¹⁵⁷ <m.p.>.

<De a șasea mână:>

Am cetit-o, G. Focșa <m.p.>.

AN-Iași, fd. Ministerul de Interne-B (fond adus de la DANIC), ds. 407/1859, f. 2r-3r, orig., grafie chirilică de tranziție, c. maro.

3

24 octombrie 1859

Secția a IV^{<a>158} din

Minist(erul) Interior

Biroul I

No. 26.867

1859 octombri(e) 20

Onorab(ilei) Secției I^o

La această Secție fiind priimate reclamații din partea d(umisale) epitropa și soție răpos(atului) Costanda Papadopulo din Galați pentru a i să face îndestulare cu costul a 3.585 ocă pâni coaptă dată în aprovizionarea trupilor otomani în <1>848, a d(umi)s(ale) proprietariului spițeriei din târgul Tecuciu cu costul a 25.000 cărămidă luati în trebuința oștilor rosiene și a d(umi)s(ale) Gr. Iosifescu, tot din Tecuciu, cu 52.000 cărămidă luată asămine în trebuința trupilor rosiene și pentru că actele acestor lucrări să află în arhiva acei onorab(ile) Secției, cu onoară i să faci poftire să binivoiască a le comunica aceștiea, spre a s(ă) înnainti lucrările cuvinite.

P(entru) șef(ul) Secției, Docan <m.p.>.

---

¹⁵⁵ Omis.

¹⁵⁶ «Baicu», lectură nesigură.

¹⁵⁷ «I. Rolin», lectură nesigură.

¹⁵⁸ Omis.

<Rezoluție:>
No. 4.378
Octombrie 24
Spre urmare de cuviință!
Șef(ul) Secției, Brăescu <m.p.>.

AN-Iași, fd. Ministerul de Interne-B (fond adus de la DANIC), ds. 407/1859, f. 4, orig., grafie chirilică de tranziție, c. neagră.

4 **27 octombrie 1859**

La Secția a IV^{<-a>159}
No. 27.271
1859 oct(ombrie) 23.

La adresa acei Secții, sub no. 26.867, cu onor să răspunde că, precum prin adresa no. 25.252 din anul 1856, asămine și acum, să face invitare a regula primire nu numai actelor ce să cer, dar și a tuturor celorlante acte oștinești, după regularisire ci Camera încă de atunci au făcut.

<Rezoluție:>
Primit 27 oct(ombrie), A. Fani <m.p.>.

AN-Iași, fd. Ministerul de Interne-B (fond adus de la DANIC), ds. 407/1859, f. 5r, concept, grafie chirilică de tranziție, c. neagră.

5 **19 noiembrie 1859**

Secția <a> IV^{<-a>160}
No. 29.119
1859 noiembrie 10

Onorab(ilei) Seccuni 1^{-iu} din Minister(ul) Intern

La adresa acei Onorabile Secții sub no. 27.271, cu onoare să răspunde că până să va regula tradarea cătră această Secție a actilor oștinești pe anii <1>848-<1>849 și <1>859, se binevoiască triimete pe acele ce i s-au cerutu prin adresa no. 26.867.

Șef(ul) Secții, I. Rolin¹⁶¹ <m.p.>.

<Rezoluție:>
No. 4.655
Noiembrie 19.

Să să răspundă Secsii că, în urmare închierilor Camerii, să regulezi priimire tuturor actelor oștinești ce sint rămasă în dulapurile arhivei acestii Secsii.

Destri¹⁶² <m.p.>

---

¹⁵⁹ Omis.

¹⁶⁰ Omis.

¹⁶¹ «I. Rolin», lectură nesigură.

¹⁶² «Destri», lectură nesigură.

AN-Iași, fd. Ministerul de Interne-B (fond adus de la DANIC), ds. 407/1859, f. 6r, orig., grafie chirilică de tranziție, c. neagră.

6

21 noiembrie 1859

La Secția a IV^{<-a>}¹⁶³

No. 29.468
1859 noiembrie 19.

La adresa acei Secții sub no. 29.119, în urmare(a) închierilor Camerii, cu onor i să răspunde ca potrivit încunoștințării ce i s-au făcut prin adresa no. 27.271, să reguleze primire tuturor actelor oștenești ce sânt rămasă în dulapurile arhivei acestei Secții¹⁶⁴.

<Rezoluție:>
<Primit la>¹⁶⁵ douăzeci <și>¹⁶⁶ una, A. Fane <m.p.>.

AN-Iași, fd. Ministerul de Interne-B (fond adus de la DANIC), ds. 407/1859, f. 7r-v, concept, grafie chirilică de tranziție, c. neagră.

7

7 decembrie 1859

Secția a IV^{<-a>}¹⁶⁷
No. 30.982
1859 decembrie 1

Onor(a)b(ilei) Secțiuni 1^{-iu}

După regularizarea făcută de Cameră, asupra adresii acei onor(a)b(ile) Secții sub no. 29.468, cu onoare să faci cunoscut că actile oștenești din arhiva sa, nefiind lucrătoare, urmează a se pregăti și trimite la Arhiva Statului și că actile ce i s-au cerut prin adresile aceștii Secții no. 26.867 și no. 29.119, să se împărtaşască neîntârziet conform acelorași adresă.

Se adaogi, dar, poftire onor(a)b(ilei) Secții, spre răspuns la adresile no. 26.867 și 27.271, ca să se conformeze acii regularisiri.

Șeful Secții, I. Rolin¹⁶⁸ <m.p.>.

<Rezoluție:>
No. 4.865
Dichemv(rie) 7.

Să i să răspundă că, pentru ce(a) de pe urmă data în corespondența de fați, i să face poftire ca să urmeze ordinilor Camerii și să priimască la despoziție ca toate actele oștenești care stau deosăbite și gata a să prăda la ace(a) Secție, fiind toate de a ei atrebuție.

¹⁶³ Omis.

¹⁶⁴ Fragmentul «ca potrivit ... acestei secții» scris în locul fragmentului: «această Secții trebui a deplini nu poate a slobozi numai actele cerute, ce trebui a să conforma închierii Camerii din trecutul an 1856, comunicată ei prin adresa no. 25.252 și chear a regularesirii din nou făcute de Cameră. Prin urmare să va binevoi a regula primire acelor acte asămine, căci acum i să face invitare», care a fost tăiat.

¹⁶⁵ Omis.

¹⁶⁶ Omis.

¹⁶⁷ Omis.

¹⁶⁸ «I. Rolin», lectură nesigură.

Destri¹⁶⁹ <m.p.>

AN-Iași, fd. Ministerul de Interne-B (fond adus de la DANIC), ds. 407/1859, f. 8r, orig., grafie chirilică de tranziție, c. neagră.

8

9 decembrie 1859

La Secția a IV^a
No. 31.169
1859 decemvrie 7

La adresa acei Secții sub no. 30.982, cu onor să răspunde că, pentru ce di pe urmă dată în corespondența de fați, i să faci poftire ca să urmezi ordinilor Camerii și să priimască la despoziția sa toate actile oștinești care stau deosăbite și gata a să trăda la ace Secții, fiind toate de a ei atrebuție.

<Rezoluție:>
<Primit la>¹⁷⁰ nouă <decembrie>¹⁷¹, A. Fani <m.p.>.

AN-Iași, fd. Ministerul de Interne-B (fond adus de la DANIC), ds. 407/1859, f. 9r, concept, grafie chirilică de tranziție, c. neagră.

9

28 decembrie 1859

Secția a IV^{<-a>172}
No. 32.385
1859 decemvrie 15

Onor(a)b(ilei) Secții 1

Asupra adresii acei Secții cu no. 13.169 (sic!¹⁷³) atingătoare de actile oștinești din arhiva sa, Camera au însămnat următoare(a) rezoluție: «atât Secția întâi, cât și ace(a) a IV^{<-a>} vor regula triimitirea actilor la Arhiva Statului, așa precum s-au lucrat la fiecarei secție. ss.¹⁷⁴».

Această închiere cu onoare i se împărtășește spre regulare.
Șeful Secții, I. Rolin¹⁷⁵ <m.p.>.

<Rezoluție:>
No. 4.993
Dichemv(rie) 28.

Domnul arhivariu va face un deviz de cheltuiala ce ar trebui spre a să pregăti asămine acte pentru Arhiva Statului și-l va supune cu referat, spre a să înainti cele cuvenite.

Șef(ul) S(ecției), C. Brăescu <m.p.>¹⁷⁶.

---

¹⁶⁹ «Destri», lectură nesigură.

¹⁷⁰ Omis.

¹⁷¹ Omis.

¹⁷² Omis.

¹⁷³ Numărul corect este «31.169».

¹⁷⁴ «ss.» pare să fie o prescurtare pentru «Semnătură».

¹⁷⁵ «I. Rolin», lectură nesigură.

¹⁷⁶ Semnătura în grafie latină.

10

30 decembrie 1859

Referat
Arhivariul Secsii I^{iu}
1859 dechemvri(e) 28 zile

Spre îndeplinire rezoluții însumată pe adresa Secsii <a> 4^{<a>177}, no. 32.385, subscrisul făcând divizu pentru cheltuiala ci ar fi nicisară la pregătirea actilor oștinești spre a să da Arhivii Statului, cu respect el prezăntează în dosul acestui referat.

Zahari(a) <m.p.>

Devizu' de cheltuiala nicisară în pregătire(a) pentru Arhiva Statului a 475 acte de lucrări oștinești

lei	par(ale)	
10	–	zăci lei două condici, câte de două conțuri ¹⁷⁸ , pentru opisă.
18	–	optsprizăci lei pentru cutii de ceară tare pentru pecetluit actile.
2	20	doi lei, douăzăci parale zăci păpuși șfoară pentru șnur.
3	–	trii lei giumătate ocă șf(o)ară groasă pentru legat actile.
300	–	trii sute lei plata pe două luni unui scriitor cari să lucrezi în pregătirea actilor ce sânt la no. 475.

Zahari(a) <m.p.>.

<Rezoluție:>

Dichemvrie 30

Să să prezentezi Camerii, cerându-să deslegare.

Șef(ul) S(e)cției, Brăescu <m.p.>¹⁷⁹.

<De o altă mână, a doua rezoluție:>

Dichemv(rie) 30

Să să refereze Consiliului cu adăogire că Ministeriul acesta, având o iconomie de 1.176 lei 20 parale, cursul Fiscului, au trimes-o spre încăsuire Ministeriului de Finans.

C. Ralu <m.p.>.

AN-Iași, fd. Ministerul de Interne-B (fond adus de la DANIC), ds. 407/1859, f. 13r-v, orig., grafie chirilică de tranziție, c. neagră și maro.

11

2 ianuarie 1860

Referat
1859 no(ie)mv(rie) 8

¹⁷⁷ Omis.

¹⁷⁸ Grup de 24 de coli de hârtie.

¹⁷⁹ Semnătura în grafie latină.

După noa(ua) dispoziții, urmând ca toți actii de atacuri, bătălii și alții să se triacă fiecare în lucrare(a) săcșiilor competente, subscrisul făcând diosăbire actilor, fiicari de ce săcție atâră și cari trebui a-și treci în lucrările lor ca să nu se mai facă confuzie, pentru anii <1>857, <1>858 și <1>859, făcând lămurire în dosul acestuia, cu supuneri referențiale să binevoască onorata Săcșii a dispovăra arhiva, trecându-li fiecare la săcșiile de care atâră lucrările, precum să lămurești no. acti<lo>¹⁸⁰r și no. opisului la care sânt trecute.

Arh(ivar), Zahar(ia) <m.p.>.

1859 no(ie)mv(rie) 8.

Secție a 2 ^a	Secție <a> 3 ^a a>181	Secție <a> 4 ^a								
Anul 1857	Anul <1>858	Pi <1>857			Pi anul <1>858			Pi anul <1>859		
No.	<No.>	<No.>	<No.>	<No.>	No.	<No.>	<No.>	No.	<No.>	<No.>
49	16	15	204	402	17	193	395	8	193	315
180	46	19	215	403	23	196	402	10	195	316
202	93	21	233	417	49	201	405	11	205	317
393	505	22	236	418	56	206	407	14	218	322
430	537	30	244	427	59	208	421	17	219	328
Pe <1>858	Pi <1>859	43	251	428	63	216	429	18	221	329
<No.>	<No.>	45	268	435	73	222	436	22	222	333
48	127	47	282	439	80	230	437	26	223	335
149	165	59	288	443	86	265	442	40	224	360
177	173	61	289	445	92	275 ¹⁸²	473	43	227	363
199		71	294	446	100	284	474	47	232	
244		76	295	447	101	287	476	53	239	
266		77	296	453	102	291	477	55	245	
417		84	303	454	107	303	484	66	246	
469		90	305	465	119	304	490	77	247	
502		96	334	467	126	323	521	86	275	
544		97	335	470	129	324	534	89	277	
551		104	336	476	130	332	559	99	278	
562		107	350	477	132	335	564	125	281	
Pe <1>859		112	359	502	134	340		130	290	
<No.>		122	362	514	138	350		134	295	
63		129	364	518	140	352		139	298	
65		135	369	528	146	357		149	300	
185		154	370		161	365		152	302	
242		155	371		166	381		179	304	
288		166	372		180	386		182	307	
318		177	377		182	388		184	309	

¹⁸⁰ Omis.

¹⁸¹ Omis.

¹⁸² Urmează încă odată nr. «208», ce se regăsește mai sus.

362		188	378		185	391		188	310	
366		191	~~393~~ ¹⁸³		188	392		192	312	

<Rezoluție:>

Noiemvrie.

Acest referat, subscrisul îl supune Camerii ca să binevrouiască a da deslegare dacă actele arătate să pot trăda acum toate la Secția a 4^a sau că să rămâie a să da pe rând, când s-ar mai ivi motivuri relativi la cauza fiecărui act.

Șef(ul) S(ecției) 1^{ca}, Brăescu <m.p.>.

<De altă mână, o a doua rezoluție:>

Ghen(arie) 2

În conformitate(a) închierii din 6 sept(em)v(rie), căria șefii de secție să vor conforma, toate actile precum vor veni la lucrare, adică la ocazie, să vor trada secțiilor.

Destri¹⁸⁴ <m.p.>

AN-Iași, fd. Ministerul de Interne-B (fond adus de la DANIC), ds. 407/1859, f. 10r-11r, orig., grafie chirilică de tranziție, c. neagră.

12

10 ianuarie 1860

Principatele Unite Moldova și Valahia
Referat
Consiliului Miniștrilor a<|>¹⁸⁵ Moldovei
De la Ministeriul din Năuntru
Secția¹⁸⁶ întâi

No.¹⁸⁷ 1004

Iasi¹⁸⁸ anul 1860¹⁸⁹, genarie, în¹⁹⁰ 10 zile¹⁹¹

Pentru a să pregăti după regulă și a să triimete la Arhiva Statului un număr de 475 acte atingătoare de cfartiruirea și aprovizionare(a) oștilor rosiene ce au fost în țară și care acum nu mai sânt lucrătoare¹⁹², trebuind a să cheltui suma de trei sute triizăci și trei lei, 20 parale¹⁹³, duple cum să arată în divizul ce să însoțăște¹⁹⁴ pe lângă aceasta în copie, cu onor, să referează Consiliului spre a da deslegare de unde și din ce anume §¹⁹⁵ să să cheltuiască arătata sumă de 333 lei, 20 parale.

Șef(ul) Secției, C(onstantin) Brăescu¹⁹⁶ <m.p.>.

¹⁸³ Tăiat cu o linie.

¹⁸⁴ «Destri», lectură nesigură.

¹⁸⁵ Omis.

¹⁸⁶ Antetul «Principatele Unite Moldova și Valahia [...] Secția» tipărit în grafie latină.

¹⁸⁷ «No» din antet a fost tipărit în grafie latină.

¹⁸⁸ «Iasi» din antet a fost tipărit în grafie latină.

¹⁸⁹ «anul 1860» din antet a fost tipărit în alfabet chirilic de tranziție.

¹⁹⁰ «în» din antet tipărit a fost în alfabet chirilic de tranziție.

¹⁹¹ «zile» din antet tipărit a fost în alfabet chirilic de tranziție.

¹⁹² «lucrătoare» scris de o altă mână desupra rândului, după ce a tăiat cuvântul «trebuitoare».

¹⁹³ «trei sute triizăci și trei lei, 20 parale» subliniat cu o linie.

¹⁹⁴ «însoțăște» scris de o altă mână desupra rândului, după ce a tăiat cuvântul «alătorează».

¹⁹⁵ Acest simbol pare să aibă sensul de «pot».

¹⁹⁶ Semnătura în grafie latină.

<De altă mână:>

Cu adăogire că Ministeriul acesta având economie de 1.176 lei 20 par(ale), curs(ul) Fiscului, au triimis-o spre încăsuire Ministeriului de Finans.

AN-Iași, fd. Ministerul de Interne-B (fond adus de la DANIC), ds. 407/1859, f. 14r, orig., grafie chirilică de tranziție, c. neagră.

13

1 februarie 1860

No. 5.283
Principatele Unite
Ministeriul Trebilor Streine al Moldovei
Secția¹⁹⁷ II
No.¹⁹⁸ 973
Iassi, 1860¹⁹⁹, februar(ie), 26 zile²⁰⁰

Onorab(ilului) Ministeriu Interior

După raportul Consiliului Miniștrilor sub no. 766, încuviențindu-se de Înnațimea Sa Prințului Domnitoriū a se slobozi din § ecstraordinariu a Visteriei soma de trii sute treidzieci și trii lei 20²⁰¹ parale mijlocită de acel Onorab(il) Ministeriu prin referatul sub no. 1.004 pentru pregătirea după regulă și triimetirea la Arhiva Statului a unui număr de 475 acte atingătoare de cvartiruirea și aprovizionarea oștrilorō rossiene ce au fostū în țiară, Ministeriul acesta, odată cu comunicația cătră Ministeriul de Finance, cu onorū îi face cunoscutū spre regulă.

P(en)tru ministrul D.M. A. Fotino²⁰².
Șeful Secției, Slătineanu²⁰³

<Rezoluție:>

No. 336
Secția I^{iu}, fevr(uarie) 27
Spre cuvenita lucrare.
Destri²⁰⁴ <m.p.>.

AN-Iași, fd. Ministerul de Interne-B (fond adus de la DANIC), ds. 407/1859, f. 16r, orig., grafie moderă, c. neagră.

14

29 februarie 1860

La Ministeriul de Finance
No. 4.578
1860 fevr(uarie) 29.

¹⁹⁷ Antetul «Principatele Unite [...] Secția» tipărit în grafie latină.

¹⁹⁸ «No» din antet a fost tipărit în grafie latină.

¹⁹⁹ «Iassi, 1860» din antet a fost tipărit în grafie latină.

²⁰⁰ «zille» din antet tipărit a fost tipărit în grafie latină.

²⁰¹ «trii sute treidzieci și trii lei, 20 » subliniat cu o linie.

²⁰² « P(en)tru» și «D.M. A. Fotino» scris de altă mână, cu cerneală maro.

²⁰³ «Slătineanu», lectură nesigură.

²⁰⁴ «Destri», lectură nesigură.

Pe temeiul comunicației ce dă²⁰⁵ acel Onorat Ministeriu au priimit de la Ministeriul Trebelor Streine, precum încredințază prin adresa no. 973, i să face poftire ca să sloboadă în priimire(a) d(umnealui) ...²⁰⁶ soma de trei sute treizeci și trei lei, încuviințați de Înălțime(a) Sa Prințul Domnitor din §²⁰⁷ ecstraordinar a<l>²⁰⁸ Vesterie(i) pentru pregătire(a) și triimetre(a) la Arhiva Statului a un<ui n>²⁰⁹umăr acte oștenești din acest Ministeriu.

AN-Iași, fd. Ministerul de Interne-B (fond adus de la DANIC), ds. 407/1859, f. 17r-v, concept, grafie chirilică de tranziție, c. neagră.

15

28 aprilie 1860

No. 11.307

Referat
1860 april(ie) 28

De la Ministeriul de Finans priimindu-să <o>²¹⁰ sumă de trii sute triizăci și trii lei 20 parale²¹¹ în cursul pieții, încuviințați pentru pregătire(a) a un număr acte oștenești din acest Minister și trimitere(a) lor la Arhiva Statului.

Casier, Dimitriu <m.p.>
Se refereaz(ă).

<Rezoluție:>

No. 914

Aprilie 28

D(umnea)lui șeful biuroului Arhivei va pune în lucrare pregătire(a) actelor arătate cu agiutoriiu practicantului Ionășăscu.

Șef(ul) S(e)cției, Brăescu²¹² <m.p.>.

AN-Iași, fd. Ministerul de Interne-B (fond adus de la DANIC), ds. 407/1859, f. 18r, concept, grafie chirilică de tranziție, c. neagră.

16

6 mai 1860

Referat
1860 mai 6

Conform rezăluții onorabilii săcsii însămnată pe referatul din dos, subscrisul mai întâi faci rugăminte onoratii săcsăe să binevoiască a pune însărcinare arhivarilor în a căroră lucrare și în a căroră păstrare au fost aceli acte atingătoare de lucrările oștenește ca, după regulă, să-mi [a] dei aceli acte în priimire me(a), căci subscrisul până acum n-au avut nice un amestic în arhiva oștinească și nici poate a să amesteca până când, după regulă, nu mi să vor trăda actele, pentru că, după cum cunoaști onorabila Săcsie, unele din acte lipsăsc și ca nu, după înpregiurări, să fiu supus la vreo

---

²⁰⁵ «dă» lectură nesigură.

²⁰⁶ Loc lăsat liber în text.

²⁰⁷ Acest semn are să aibă sensul de «venit».

²⁰⁸ Omis.

²⁰⁹ Omis.

²¹⁰ Omis.

²¹¹ «trii sute triizăci și trii lei, 20 parale » subliniat cu o linie.

²¹² «Brăescu» în grafie latină.

răspundere în vreme când nu sânt demn di e<a>²¹³; iară priimindu-li cu formă, îndată li voi pregăti pentru trădare la Arhiva Statului, precum sânt ordonat.

Zahari(a) <m.p.>

<Rezoluție:>

Mai 13.

Domnul Șef a<l>²¹⁴ Biuroului Arhivei cu agiutoriu practicantului Ionășăscu va pune în lucrare pregătirea actelor arătate spre a să trăda Arhivei Statului.

Pe foștii arhivari îi va îndemna de-a dreptul și prin dejurnile²¹⁵ Canțileriei ca să iei parte la aceasta și ca să dei pe samă fiecare cee(a) ce-l privește. Dacă însă nu vor urma la caz de lipsa vreunei acte, răspundere(a) nu poate privi decât pe acel ci nu <a>²¹⁶ dat sau nu va da samă în oaricare înpregiurare; actele ce să va găsi de față, în dulap, să vor pregăti, dupre cum s-au zis, pentru Arhiva Statului.

Șef(ul) Secției, C(onstantin) Brăescu²¹⁷ <m.p.>.

AN-Iași, fd. Ministerul de Interne-B (fond adus de la DANIC), ds. 407/1859, f. 18r-v, concept, grafie chirilică de tranziție, c. neagră.

17

10 mai 1860

No. 11.742

Onorabelului Menister Interior

Cetățanul Pavăl Culiuanu
Petițiune

Subscrisul astăzi au luat particulară înștiințare cum că la 12 a corentei <luni>²¹⁸ s-ar fi slobozât de cătră deviziunea întâi din acest Minister ordinu' sub no. 8.177 cătră onorabila Prefectură a acestui oraș spre a mă învita de a mă înfășoșa la Minister și a da samă de arhiva și din actele din ea înființate în trista memorie a invaziunei oștirilor străine în ace(a)stă țară, în timpul anilor 1848 și 1849, când avui onoară de a ocupa postul de arhivari a acelor lucrări.

Prin aceasta, subscrisul vine întru tot plecat de a supune cunoștințai Onorabilului Minister cum că în adivăr am ocupat zâsul post, însă până la 16 iulie a anului 1852, când, de atunce, am trădat acele acte în dispoziția Diviziunii Întâi, potrivit dislegării Sfatului Administrativ, comunicată acestui Minister prin adresa Secretariatului de Stat cu no. 2.193. De când am și rămas liber de la zâsa ocupație, potrivit încono[s]științării ci mi-au adresat onorabilul Minister prin zapisca sa din 16 iulie a[l] acelu an sub no. 13.068 și prin adresu' sub no. 2.282, pe lângă care mi să alătorează și copie legalizată²¹⁹ di pi condica de calități. Și, în finit, eu de atunce am dat samă de zâsăle acte către d(umnealui) d(omnul) Tudurachi Harhas, ci în acel timp să afla ocupând postul de arhivari al zâsei Deviziuni. Pi temiul arătatelor rezoani²²⁰, vin a ruga pe onorabilul Minister de a binivroi a ordona Prefecturii de a mă lăsa liniștit și di a nu mă mai chiema a răspunde de un lucru care mi s-au luat di sub dijpoziția²²¹ me de 8 ani și de care au dispozat mai multe persoane în curgire(a) acestor ani.

P. Culiuanu <m.p.>

²¹³ Omis.

²¹⁴ Omis.

²¹⁵ Dispozițiile.

²¹⁶ Rupt.

²¹⁷ «C. Brăescu», în grafie latină.

²¹⁸ Omis.

²¹⁹ Așa în orig.

²²⁰ Cauză, motiv, temei.

²²¹ Așa în orig.

1860 aprilie 21.

<De a doua mână, prima rezoluție, semnată de Destri:>

No. 955

April(ie) 26

S(ecția) 1^{-iu}

Să va îndatori pe d(umnealui) Harhaz a căuta în unire cu d(umnealui) Culieano și arhivariul actual a<1>²²² Secții 1^{-iu} acta ce lipsăște.

Destri²²³.

<de a treia mână:>

Referat Camerii

1860 mai 1

Arhivar la Secția 1^{-iu} am fostă dar n-am priimit nimică pe samă, cum a întrat așa am și ieșitu; cel ce zice că me-au datu acte, dei și dovadă (cfitanție).

Harhaz <m.p.>

<de a patra mână, a doua rezoluție, semnată de Destri:>

Secsiei 1^{-iu}

Mai 10

Când domnul Culiano va urma a trada arhiva oștinească de la Secsicia a 4^{-a} în priimire actualului arhivar, d(umnealui) Fanu, conformă închierii din 7 mai di pe referatul d(umnealui) Fanu, să va îndatori pe d(umnealui) Culiano a trada asămine și arhiva oștinească de la Secsicia 1^{-iu} în priimire actualului <arhivar>²²⁴ d(umnealui) Zahariea, după opise, la care operație vor ave(a) îngrijâre a să căuta și acta pierdută, spre a să găsi numaidecât.

Destri²²⁵ <m.p.>

AN-Iași, fd. Ministerul de Interne-B (fond adus de la DANIC), ds. 407/1859, f. 15r-v, orig., grafie chirilică de tranziție, c. neagră.

---

²²² Omis.

²²³ «Destri», lectură nesigură.

²²⁴ Omis.

²²⁵ «Destri», lectură nesigură.

CLARIFICĂRI PRIVITOARE LA SPĂTARUL ȘTEFAN ANGHELUȚĂ ȘI LA ȘCOALA ACESTUIA DE LA CHIȚOC

Gheorghe BACIU

Referindu-se la boierii din zona Vasluiului, purtători ai numelui Angheluță, în cunoscuta sa *Arhondologie*, Constantin Sion preciza că aceștia nu aparțineau unor vechi familii boierești și că numele acestora (Angheluță) provenea din prenumele purtate de tații lor. Această afirmație era susținută cu exemplul lui Ștefan Angheluță, căruia domnitorul Mihail Sturdza (1834-1849) îi acordase rangul de spătar, pentru că ajunsese bogat, deși tatăl acestuia, „Angheluță pâslarul”, era „țaran birnic din satul Muntenii de Gios”, care, între 1809 și 1812, fusese crâșmar, în slujba tatălui autorului *Arhondologiei Moldovei*, „la ratoșul Bahnarilor de la gura Muntenilor”¹, adică la hanul situat pe drumul Vaslui-Bârlad, în dreptul locului numit Gura Muntenilor, acolo unde valea pe care se afla atunci satul Muntenii de Jos intersecta pomenitul drum. La originea bogăției care i-a deschis lui Ștefan Angheluță calea spre înalte ranguri boierești s-a aflat chiar crâșmarul Angheluță care, potrivit consemnării aceluiași autor, ar fi „găsit o comoară” cu care și-ar fi „cumpărat dugheană în Vaslui”, fapt ce ar fi înlesnit apoi fiilor săi arendarea unor moșii precum „Bahnarii, Moara Grecilor și Negreștii”, îndeletnicire din care „s-au înstărit foarte” și au dobândit ranguri boierești².

Documente aflate în depozitele filialei din Vaslui a Arhivelor Naționale confirmă pe deplin afirmația lui C. Sion referitoare la prosperitatea dobândită de progeniturile crâșmarului Angheluță din Muntenii de Jos. Din consultarea acestora rezultă că pe o uliță ce ducea din „tractul mare Iassy-Berladu” spre „piața mare a orașului Vaslui”, precum și în piața respectivă existau mai multe dughene ce aparțineau lui Ștefan Angheluță, lui Ioan Angheluță, nepot de frate, și Paraschivei Andoniu, sora celor doi frați³. Aceleași documente dovedesc că, în timp ce fratele moștenit de fiul Ioan și sora Paraschiva s-au mulțumit cu achiziționarea unor dughene în orașul Vaslui și a unor „hlize” din moșiile învecinate ce fuseseră scoase la vânzare, doar Ștefan Angheluță s-a învrednicit și de ranguri boierești.

Născut pe la 1789, potrivit datelor consemnate în certificatul de deces, în 1820, adică la vârsta de 21 de ani, Ștefan Angheluță era înscris în Catagrafia târgului Vaslui printre polcovnicii „cu cărți gospod”⁴. A urmat o ascensiune rapidă pe scara ierarhiei sociale, deoarece într-o altă catagrafie, din septembrie 1831, era menționat cu rangul de paharnic⁵, în 1848, atunci când cumpăra moșia Bahnari de la aga Iorgu Strătulat, era spătar⁶, pentru ca pe tabloul aflat în biserica din Chițoc, pictat pe când era „în etate de 62 ani”, să fie consemnat cu rangul de postelnic.

În varianta preotului Ioan P. Popa (1910-1998), originar din satul Mânjești, vecin cu Muntenii de Jos, care și-a început cariera preoțească la biserica din Chițoc, ctitorită de spătarul Ștefan Angheluță, acesta s-ar fi născut în anul 1799, în satul Muntenii de Jos, ca fiu al lui Angheluță Simion. „Numele său întreg ar fi fost”, deci, „Ștefan Angheluță Simion”, un argument în acest sens fiind, în opinia autorului, faptul că „nepoții săi de văr din Mânjești-Vaslui” purtau „adevăratul lor nume de familie: Simion”⁷.

¹ C. Sion, *Arhondologia Moldovei*, Iași, Tipografia Buciumul Român, 1892, p. 18.

² *Ibidem*.

³ Arh. St. Vaslui, Fond Tribunalul Vaslui. Transcripțiuni, dos. 3/1875, f. 18 verso și f. 19.

⁴ Gh. Ghibănescu, *Surete și Izvoade*, vol. XV, Iași, Institutul de arte grafice „Viața Românească”, 1926, p.158.

⁵ *Ibidem*, p. 273.

⁶ Arh. St. Iași, Fond Judecătoria Vaslui, tr. 1641, op. 1907, dos. 109, f. 45.

⁷ Ioan P. Popa, *Postelnicul Ștefan Angheluță (1799-1876)*, articol publicat în „Sentinela ortodoxă”, anul III, nr. 4-12, aprilie-decembrie 1937, p. 6-11, republicat cu mici modificări în „Cronica Hușilor”, anul V, nr. 2, februarie 1938, p. 48-51, și în vol. *Credință și istorie*, Rovimed Publishers, Vaslui, 2013, p. 137-141.

Afirmațiile preotului Ioan P. Popa sunt contrazise, însă, de informațiile cuprinse în „Actul de moarte” cu numărul 152, „din anul una mie opt sute șaptezeci și cinci, luna iune, paisprezece”, înregistrat în Registrul stării civile pentru morți din orașul Vaslui. Potrivit acestor informații, decedatul se născuse cu 86 de ani în urmă, adică în anul 1789, deci cu zece ani mai înainte de data indicată de preotul Popa, ca fiu al lui Anghel Morcheci și al Ruxandei Morcheci. Mai rezultă că nici anul morții precizat de preotul Popa (1876) nu era corect, din moment ce „actul de moarte” indica anul 1875⁸.

Și în privința sursei care a stat la baza propășirii celor din familia Angheluță, relatarea preotului Popa diferă de aceea lui C. Sion, ale cărui informații proveneau de la tatăl său, fără alți intermediari. Din relatarea preotului, bazată pe informații transmise pe cale orală, rezultă că norocosul descoperitor al comorii fusese chiar Ștefan Angheluță, „pe când avea 18 ani” și „ducea chirie de la Vaslui la Galați”. Fericitul eveniment s-ar fi produs „la podul Olisei”, situat „în dreptul gării Munteni”, care la vremea respectivă nu exista, în timpul unui popas. Atunci tânărul Angheluță „ar fi zărit un cazan cu galbeni, ascuns în pământ, probabil de turci”. Dovedind că, pe lângă privirea ageră, avea și prezență de spirit, viitorul boier ar fi simulat „o durere de stomac”, pentru a părăsi convoiul de care și a se ocupa de schimbarea destinului său⁹.

În ceea ce privește descoperirea unei comori ce justifică îmbogățirea bruscă a unei persoane, se pare că fenomenul era destul de frecvent în epocă. Atât de frecvent încât ne face să credem că aceasta pare să fi fost principala metodă utilizată atunci pentru a realiza ceea ce astăzi se numește „spălare de bani”. În spatele unei comori găsite se putea ascunde o tâlharie reușită sau o fraudă nedescoperită. În cazul lui „Angheluță pâslarul”, alias Angheluță Morcheci, „comoara” putea proveni din capacitatea acestuia de a trage o cotă parte din veniturile crâșmei de la „ratoșul Bahnarilor” în timpul celor trei ani cât a slujit la stabilimentul respectiv. Ar conduce spre această supoziție concluzia că în „cazanul cu galbeni” nu s-ar fi aflat o comoară prea mare din moment ce descoperitorul ei nu și-a permis decât achiziționarea unei dughene în orașul Vaslui.

De altfel, originea și mărimea „comorii” nici măcar nu reprezintă elementele cele mai importante ale acestei întâmplări. Important este doar faptul că aceasta, fie ea reală sau inventată pentru a acoperi o posibilă fărâdelege, a schimbat în mod radical existența unei familii de clăcași, în mod deosebit a celui căruia îi consacram materialul de față. Acesta a știut să se folosească atât de bine de saltul, înlesnit de tatăl său, de la condiția de țaran clăcaș la aceea de comerciant, încât a ajuns suficient de bogat pentru a primi ranguri ce îl propulsau în rândurile boierimii. Mai mult de atât, Ștefan Angheluță s-ar fi făcut remarcat și în plan politic, fiind văzut, potrivit aprecierii lui Gh. Ghibănescu, ca un fel de portdrapel în jurul căruia s-ar fi „grupat tot spiritul nou de democrație, de emancipare” reprezentat de „G. Petala, C. Sion, M. Kogălniceanu”. Formulând o asemenea apreciere, Ghibănescu avea în vedere rolul pe care îl deținuse Ștefan Angheluță, „ales președinte al Eforiei Vasluiului în 1853”, în conflictul dintre târgoveții orașului respectiv și Elena Șubin, sora domnitorului Grigore Alexandru Ghica (1849-1856) și proprietara moșiei Vaslui. Disputa dintre cele două tabere, purtată prin intermediul lui Mihail Kogălniceanu, ca avocat al târgoveților în frunte cu Ștefan Angheluță, și al lui Manolache Costache Epureanu, ca avocat al proprietarei, s-a încheiat cu victoria celor dintâi, deoarece Elena Șubin, deși se afla în deplină legalitate, a înțeles să cedeze în favoarea orașului toate veniturile provenite din banii pe care îi datorau toți cei care locuiau pe moșia sa¹⁰.

În mod paradoxal, deși procedând astfel proprietara moșiei Vaslui dovedea disponibilitate pentru înțelegerea și acceptarea „spiritului nou”, pentru cei care au acordat atenție acestui episod al așa-numitei lupte dintre „vechi și nou”, ea a continuat să fie considerată întruchiparea „vechiului”.

La fel de paradoxal este și faptul că cercetarea numeroaselor documente de arhivă, ce îl au ca personaj principal pe Ștefan Angheluță, conturează o contradicție flagrantă cu imaginea de

⁸ Arh. St. Vaslui, Fond Starea Civilă, Orașul Vaslui, dos. 2 / 1875, f. 77 verso.

⁹ Ioan P. Popa, *Credință și istorie*, Rovimed Publishers, Vaslui, 2013, p. 141.

¹⁰ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, Iași, 1932, p. XLVIII-XLIX.

simbol al „spiritului nou” pe care i-a creionat-o Gh. Ghibănescu, asociindu-l cu G. Petala, C. Sion sau M. Kogălniceanu. De altfel, din prezentarea pe care i-o face în pomenita Arhondologie, în care-i indică proveniența din rândurile clăcașilor și apartenența la categoria celor „porecliți” boieri, C. Sion nu lasă câtuși de puțin impresia că s-ar situa, prin apartenența de clasă, ori prin aspirații, alături de un asemenea „boier” care, pentru el, nu putea fi decât un parvenit. Și mai forțată era asocierea lui M. Kogălniceanu cu un asemenea personaj, bazată doar pe faptul că acest veritabil reprezentant al „spiritului nou” acceptase să-i fie avocat în procesul cu Elena Șubin, această colaborare, strict profesională, neputând fi considerată o dovadă a situării de partea aceleiași baricade în plan politic. Spre susținerea acestei afirmații, este suficient să amintim că M. Kogălniceanu s-a situat printre fruntașii acelei orientări politice care, în domeniul vieții sociale, a militat și a înfăptuit emanciparea robilor țigani și emanciparea clăcașilor prin împrumut. Câteva documente extrase din depozitele arhivelor ne vor edifica dacă Ștefan Angheluță se situa în aceeași tabără cu M. Kogălniceanu.

În 1853, adică la nouă ani după ce Mihail Sturdza decretase eliberarea robilor țigani de pe moșiile statului și ale mănăstirilor, și cu doar doi ani înainte ca Grigore Alexandru Ghica să decreteze eliberarea robilor de pe moșiile boierești, spătarul Ștefan Angheluță și sardariul Petrache Vrabie cumpărau „de veci triizăci și unul suflet țigani” de la spătarul Răducanu Botezatu, cu prețul de „optusprezăci galbini blanchi cu zimți pe fiicari suflet”¹¹. În martie 1833, în calitate de arendaș al moșiei Muntenii de Jos, paharnicul Ștefan Angheluță era acuzat de cei ce puteau fi considerați consătenii săi că nu le acorda „locuri de hrană” în conformitate cu prevederile legale. În acest context, amintim că, potrivit prevederilor agrare ale Regulamentului Organic, pus în aplicare în Moldova, cu rol de constituție, la 1 ianuarie 1832, o treime din cuprinsul unei moșii era rezervată exploatării în folosul exclusiv al proprietarului, iar celelalte două treimi erau destinate folosinței clăcașilor de pe moșia respectivă. Din dorința de a-și spori veniturile, unii proprietari de moșii sau, precum în cazul de față, unii arendași încercau să extindă treimea prevăzută prin lege prin limitarea „locurilor de hrană” acordate clăcașilor, acțiune ce avea ca rezultat diminuarea veniturilor, și așa mici, ale țăranilor și condamnarea lor la înfometare¹². Și mai elocventă în privința evidențierii „spiritului nou” de care ar fi fost animat Ștefan Angheluță, este atitudinea adoptată de acesta, în calitate de proprietar al moșiei Bahnari-Chițoc, față de reforma agrară din 1864, în înfăptuirea căreia Mihail Kogălniceanu avusese un rol hotărâtor. Printr-o jalbă adresată ministrului de Interne, la 5 mai 1865, sătenii din Bahnari se tânguiau că nu intraseră în posesia pământului ce li se cuvenea, potrivit prevederilor Legii rurale din august 1864, deoarece „d-l proprietar Ștefan Angheluță [...] nicidecum nu voiește a proceda la asemenea activitate”. La încercarea sătenilor de a apuca „de la sine bucățile de pământ” ce li se cuveneau, fostul proprietar a ripostat aducând „jandarmii de la Vaslui, să ne bată ca pe hoți”¹³.

Un document nedatat, aflat în depozitele filialei Arhivelor Naționale din Iași, dovedește că personajul nostru nu se sfia să acapareze bunuri în folos propriu nici atunci când păgubiții îi erau rude apropiate. Prin acest document, ce datează din perioada când era purtătorul rangului de paharnic, Ștefan Angheluță era dăruit de Andrei din Dobârceni și de familia acestuia cu partea de moșie pe care o aveau în „partea despre răsărit și trupul Băcani” a moșiei Deleni din „țânutul Tutovii, ocolul Similii”. Respectiva bucată de moșie, moștenită de la „maica noastră Anghelușa, fata lui Grigoraș, strănepoata lui Danciul-Diacul”, se învecina cu hliza care ajunsese în stăpânirea paharnicului ca zestre primită de soția sa „Zmaranda, fiica răposatului Ioan Pâslă” din Deleni, „văr primare” cu donatorul Andrei din Dobârceni. Donația era justificată prin dorința de a-l răsplăti pe beneficiar pentru „nenumărați faciri di bine” cu care „multă vreme” ar fi „fost miluiți” Andrei și ai lui pe vremea când rubedenia lor îndeplinea rolul de „vechil moșii Băhnarii a d-li logof. Safta

¹¹ Arh. St. Iași, Colecția Documente, pachet 425, doc. 380, f. 1 și verso.

¹² Idem, Fond Isprăvnicia ținutului Vaslui, tr. 726, op. 813, dos. 72, f. 1.

¹³ Cf. Ioan P. Popa, *op. cit.*, p. 330.

Cantacuzino”¹⁴, moșie pe care avea să o cumpere în 1848. Ceea ce surprinde la acest document, din care nu rezultă natura facerilor de bine de care s-ar fi bucurat donatorul din partea soțului nepoatei de văr, este faptul că „binefăcătorul” acceptă această răsplată, deși este știut că, pentru țaranul răzeș, pământul reprezenta bunul cel mai de preț, era cheazășia unei vieți sigure și demne pentru el și urmașii său. Cineva care dorea cu adevărat binele unui răzeș nu putea, credem noi, să-și dovedească mai bine generozitatea decât ajutându-l să se bucure de ocina lui, nicidecum lăsându-l fără ea.

Un număr mare de documente de arhivă, ce-l prezintă pe Ștefan Angheluță în conflict cu satele ce se megieșeau cu proprietățile sale, cu evrei, cu țigani căldărari, cu boieri cărora le împrumutase bani cu camătă, îi conturează acestuia o imagine de om care nu se împiedica în niciun fel de scrupule atunci când era vorba să dobândească un profit. Din inventarul mijloacelor utilizate pentru atingerea scopurilor propuse nu lipsea, se pare, nici recursul la violența extremă, cauzatoare de moarte. Edificatoare, în acest sens, este scrisoarea pe care, la 23 iunie 1849, George Suțu o trimitea, din împuternicirea domnitorului Grigore Alexandru Ghica, marelui logofăt al Moldovei, pentru a-l înștiința de moartea vătafului Enachi Popa din Vaslui, cauzată de bătaia primită de la spătarul Ștefan Angheluță, al cărui slujitor era. Marelui Logofăt i se cerea să numească o nouă comisie de anchetă, care „să aplice legea în toată severitatea sa”, deoarece acuzatul făcea presiuni asupra anchetatorului și asupra familiei victimei, pentru a fi declarat nevinovat, la fel ca și în alte șapte cazuri de acest fel¹⁵.

În ciuda acestei intervenții, întreprinsă chiar din inițiativa domnitorului țării, voluminosul dosar al morții vătafului Enachi Popa este o dovadă, cum nu se poate mai elocventă, asupra modului în care funcționa justiția din Moldova la mijlocul secolului al XIX-lea, asupra faptului că într-o pricină ce implica un om de rând împotriva unui om bogat, primul nu avea nicio șansă de câștig, oricâtă dreptate ar fi avut. Parcurgerea acestui dosar dovedește că acuzatul era ținut la curent cu orice mărturie făcută în susținerea vinovăției sale, situație ce îi permitea să intervină imediat pentru anihilarea efectelor acestora. Așa se explică faptul că, rând pe rând, martorii acuzării, fie nu s-au mai prezentat pentru a depune mărturie, fie și-au schimbat mărturiile, iar rudele victimei, soția și frații răposatului, și-au retras plângerea după ce acuzatul s-a arătat dispus să le cedeze bunurile ce s-ar fi convenit fostului vătaf al moșiei Bahnari pentru cei 20 de ani de slujbă. Realizarea acestei înțelegeri, care îl scotea pe Ștefan Angheluță de sub urmărirea justiției, echivala însă cu recunoașterea *de facto* a vinovăției sale.

Retragerea acuzației de omor nu l-a făcut, însă, să manifeste nici cea mai vagă urmă de grațitudine față de văduva fostului vătaf. Aflând că frații răposatului pretindeau cumnatei lor să le facă și lor parte din bunurile primite drept plată pentru retragerea acuzației, făptuitorului i-a venit ideea de a diminua paguba suferită, informând văduva și autoritățile că ar fi descoperit niște „țidule” din care rezulta că fostul vătaf nu i-ar fi predat niște sume de bani. A abandonat această pretenție abia atunci când a aflat că frații mortului au fost capabili să-și retragă cererea referitoare la partajarea despăgubirii. Pentru a nu rămâne, totuși, pe deplin păgubit, Ștefan Angheluță a hotărât să diminueze despăgubirea, retrăgând din bunurile promise o pereche de boi și o trăsură. Apelul văduvei la sprijinul autorităților l-a determinat să restituie doar trăsura pe care, chipurile, ar fi împrumutat-o unei cunoaștințe pentru o deplasare la Iași, fără intenția de a o reține pentru sine.

Cele relatate până acum l-ar putea determina pe cititor să se întrebe de ce ar merita un astfel de personaj să fie scos din uitarea care s-a așternut asupra lui, pentru a fi readus în atenția trăitorilor din zilele noastre. Răspunsul ar fi acela că, printre numeroasele fapte, mai mult sau mai puțin reprobabile, săvârșite de Ștefan Angheluță se numără și câteva care nu se încadrează în categoria celor arătate până acum. Una dintre acestea ar fi ctitorirea bisericii din Chițoc, sat situat în partea de vest a moșiei Bahnari, pe care, așa cum s-a mai precizat, o cumpăraseră în 1848. Potrivit consemnării lui Ioan Antonovici, întemeiată pe informațiile furnizate de Teodor Negură, fost psalt la biserica respectivă, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, Chițocul număra doar „câteva case în care

¹⁴ Arh. St. Iași, Colecția Litere - Gh. Asachi, dos. 1/12, vol. I, f. 93.

¹⁵ Idem, Fond Ministerul de Interne, tr. 1772, dos. 16555, f. 4.

stăteau pădurarii moșiei boierului de pe atunci”. Satul s-ar fi întemeiat de-adevăratelea abia după 1848 „cu oameni aduși de Angheluță”, care, apoi, ar fi făcut și „iazul, moara, curțile, biserica și, în fine, școala”¹⁶. Consultarea unor documente de arhivă dovedește, însă, că nu toate informațiile de mai sus sunt într-un tot exacte. Un astfel de document, din 12 noiembrie 1836, dovedește că la vremea respectivă în Chițoc existau deja 28 de capi de familie, care semnau o chezășie prin care asigurau Isprăvnicia ținutului Vaslui că nu erau implicați într-un furt de vite. Ținând cont de faptul că la vremea respectivă satele nu erau foarte mari, putem aprecia că cele 28 de familii alcătuiau deja o așezare sătească desemnată în documentul respectiv drept „cotuna Chițocu”. La aceeași dată existau atât iazul, cât și moara alimentată de apa acestuia, deoarece printre cei suspecți de comiterea furtului de vite¹⁷ și de sacrificarea acestora se număra și morarul de la Chițoc, în cărdășie cu un evreu din Vaslui. Celelalte realizări enumerate de I. Antonovici s-au datorat într-adevăr lui Ștefan Angheluță care, după achiziționarea moșiei pe care odinioară fusese vechil, a hotărât să-și stabilească „curtea” la Chițoc, deși beneficia și de aceea existentă la Bahnari din vremea foștilor proprietari.

Referindu-se la decizia spătarului Ștefan Angheluță de a edifica biserica din Chițoc, arhiepiscopul Veniamin Pocitan Bârlădeanu, vicarul Episcopiei Hușilor, consemna în 1855 că aceasta se întemeia pe „sentimente cu adevărat creștinești”¹⁸. Deși portretul creionat de mărturiile documentelor de arhivă, prezentate în acest material, ar fi în măsură să arunce o serioasă umbră de îndoială asupra sentimentelor creștinești ale ctitorului, nu vom contesta aprecierea arhiepiscopului, încercând doar să arătăm că la baza deciziei de a ctitori un lăcaș bisericesc se puteau afla și alte motive. Unul dintre acestea îl reprezenta credința că, printr-o astfel de faptă, ctitorul putea obține iertarea, măcar parțială, a păcatelor săvârșite în timpul vieții, atunci când avea să se înfățișeze în fața Judecătorului Ceresc. Un alt motiv se leagă de disconfortul pe care îl încearcă omul la gândul că, după trecerea în neființă, va fi condamnat la uitare. Or, prin asumarea sarcinii de a edifica lăcașe de cult, ctitorii puteau beneficia de așa numitul *ius imaginis* (dreptul imaginii), ce le conferea posibilitatea de a-și ostenta calitatea de ctitori prin pomelnice și pisanii, prin tablouri votive, prin pietre funerare și prin dreptul de a fi înhumați în incintele propriilor ctitorii, toate acestea având ca scop și realizarea „unei ierarhizări postume între ctitori și marea masă a credincioșilor”¹⁹. Este de presupus că disconfortul provocat de gândul uitării veșnice și, în mod implicit, dorința de a preveni căderea în uitare sunt direct proporționale cu importanța pe care fiecare și-a atribuit-o în timpul vieții. În cazul lui Ștefan Angheluță, dorința de ostentare a calității de ctitor era, probabil, amplificată și de faptul că lui și soției sale nu le-a fost hărăzit să aibă urmași care să-și asume perpetuarea amintirii răposaților.

Biserica din Chițoc a fost zidită alături de curtea boierească, lângă pădurea din partea de nord-vest a satului. Lucrările, începute în 1852, au fost finalizate după trei ani de muncă, sfințirea ei făcându-se în cadrul unei ceremonii la care a luat parte „o mulțime de preoți și credincioși”, printre care se număra și ieromonahul Gherasim Ionescu, primul slujitor al ctitoriei lui Ștefan Angheluță²⁰. După sfințire, deasupra ușii de la intrare, zugravul Gheorghe Ulinescu a scris un text, astăzi șters, ce s-a păstrat doar transcris în sinodicul bisericii, ce atesta că „Acest sfânt lăcaș, cu hramul Nașterea Maicii Domnului și Sfântul arhidiacon Ștefan, s-a făcut din temelie până la sfârșit de robii lui Dumnezeu Ștefan Angheluță și soția sa Smaranda, sfințindu-se de Prea Sfințitul Episcop de Huși Meletie Istrati la anul 1855, sept. în 30 zile, în timpul blagoslovitului domn Grigorie Alexandru

¹⁶ I. Antonovici, *Istoria comunei Bogdana*, Bârlad, Tipografia George V. Munteanu, 1905, p. CLV.

¹⁷ Arh. St. Iași, Fond Judecătoria Vaslui, tr. 504, op. 547, dos. 33, f. 6.

¹⁸ Veniamin Pocitan, *Școlile catihetice din eparhia Hușilor*, în *Studii și articole privind istoria orașului Huși*, vol. II, coordonat de Costin Clit și Mihai Rotariu, Bârlad, Editura Sfera, 2009, p. 355.

¹⁹ Maria Voica Pușcașu, *Actul de ctitorie ca fenomen istoric în Țara Românească și Moldova, în secolele XIV-XVIII*, Iași, 1987, p. 50.

²⁰ Veniamin Pocitan, *op. cit.*, p. 355.

Ghica Voievod, fiind mitropolit a Moldovei P. S. Chirie Chir Sofronie Miclescu”²¹. Ulterior, imediat după intrarea în naos, pe peretele din dreapta, a fost instalat un tablou care îi înfățișează, în mărime naturală, pe cei doi ctitori. Pe acest tablou este scris „Postelnicul Ștefan Angheluță în etate de 62 ani, alături de soția sa Smaranda în etate de 53 de ani”, iar pe grilajul metalic instalat pentru protejarea părții inferioare a tabloului este înscris anul 1861. Pornind de la aceste repere cronologice, preotul Ioan P. Popa a ajuns la concluzia că tabloul a fost realizat în anul 1861, când Ștefan Angheluță avea 62 de ani și, prin urmare, anul nașterii sale era 1799. În opinia noastră, în 1861 a fost făcut și instalat grilajul menit să protejeze portretul care fusese realizat mai înainte, atunci când postelnicul avea 62 de ani, adică prin 1851, cu rolul de a împodobi, probabil, una din încăperile locuinței sale din Vaslui, de unde a fost strămutat în naosul bisericii din Chițoc care, de 161 de ani, își îndeplinește misiunea ce i-a fost hărăzită: să răspundă necesităților spirituale ale sătenilor și să perpetueze amintirea fostului proprietar al moșiei. Spre împlinirea acelorasi scopuri a contribuit și biserica din Bahnari, „la fel de frumoasă cu cea de la Chițoc”, pe care Ștefan Angheluță a construit-o, potrivit consemnării preotului Ioan P. Popa, „la 1860”²², datare ce este contrazisă, însă, de o însemnare pe o carte bisericească cu următorul cuprins: „Să știe de când al nostru părinti boeriul c(u) c(onul) Ștefan Angheluță, marile spătariu, prin silința și multa râvnă atātu și cu neadormită osteneală trupească și cu ajutorul între celei mai înalte împărătesăi și cu totul prea multu milostivă a totu puternicului IS HS pre dulce maică (Mariia) s-au săvârșitu în satul Bahnariul o mănăstire la anul 1861 iunie 1”²³.

La conturarea unei imagini pozitive a lui Ștefan Angheluță a contribuit, însă, și o altă „ctitorie” a sa, într-o măsură, apreciem noi, cu mult mai mare decât ctitorirea celor două biserici, cu deosebirea că, în timp ce bisericile își îndeplinesc misiunea și astăzi și o vor îndeplini și de acum încolo, cealaltă „ctitorie” a avut o durată mult mai scurtă și de existența sa mai știu doar cei pasionați de cercetarea documentelor istorice. Este vorba despre școala pentru copiii de săteni pe care a deschis-o la Chițoc în anul 1857²⁴.

Despre această școală, cele mai multe informații sunt furnizate de Ioan Antonovici, într-o notă consistentă de subsol din *Istoria comunei Bogdana* și provin din amintirile sale de fost elev al respectivei școli, în 1867 și 1868, precum și din relatările lui Teodor Negură, cu care a rămas în relații bune multă vreme după aceea. Din aceste informații rezultă că școala a fost înființată la îndemnul pomenitului psalt Teodor Negură, că funcționa după programa școlilor primare de la orașe, că pe lângă disciplinele acestei programe se mai predau muzica vocală, cântările bisericești, cunoștințe de limba latină și de științele naturale și că cei ce îndeplineau misiunea de institutori absolviseră școli ce îi pregătiseră pentru a deveni clerici: psaltul Teodor Negură – școala catihetică din Botoșani, preotul Ștefan Buzdugan – patru clase seminariale la Huși, Teofan Oancea – șapte clase seminariale la Iași, și diaconul Ioan Buzdugan – cinci clase seminariale la Huși. Ca elevi, erau primiți băieți de țărani din satele ținutului Vaslui, dar și din alte ținuturi, întreaga cheltuială pentru cazare, masă, cărți, rechizite, îmbrăcăminte, cât și salariile institutorilor fiind suportate de Ștefan Angheluță. Această realizare, care se încadrează întru totul în categoria operelor filantropice, a avut ca rezultat schimbarea destinului a câteva sute de copii de țărani, care au devenit preoți, cantori, psalți, funcționari, profesori, învățători, administratori de moșii, silvicultori și altele. Asumându-și această misiune, păgubitoare prin cheltuielile pe care le presupunea, dar atât de profitabilă prin câștigul pe care îl aducea beneficiarilor direcți și, implicit, societății, întemeietorul școlii din Chițoc a fost motivat, cu siguranță, și în acest caz, de dorința de a lăsa posterității o imagine pozitivă, dar, mai ales, credem noi, de conștiința faptului că, în afara „comorii” de la „podul Olisei”, succesul său

²¹ Ioan P. Popa, *op. cit.*, p. 138.

²² *Ibidem*, p. 139.

²³ Costin Clit, *Însemnări de pe carte veche*, în „Lohanul”, nr. 36, decembrie 2015, p. 18.

²⁴ Vezi Gh. Baci, *Școala spătarului Ștefan Angheluță de la Chițoc (1857-1874)*, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, XXVIII - XXIX, 2007-2008, vol. I, și în vol. *Contribuții privind istoria comunei Lipovăț*, Iași, Editura Panfiliu, 2014.

în viață s-a datorat științei de carte, o „comoară” pe care a decis să o pună și la dispoziția altora, din 1857 și până la sfârșitul existenței sale.

Despre școala de la Chițoc, arhiepiscopul Veniamin Pocitan consemna că aceasta ar fi fost înființată la îndemnul lui Meletie, episcopul Hușilor, care înființase Seminarul din Huși, și că ar fi fost „o școală bisericească”, pusă „sub conducerea unui seminarist de cursul inferior, Teofan Oancea”. Pregătirea catihetică a elevilor acestei școli ar fi fost atât de temeinică, încât absolvenții ei „cereau a fi admiși la preoție, pe aceeași linie cu cei de la celelalte școli catihetice din eparhie”, chiar dacă ea, școala, „nu se afla sub privegherea și conducerea comitetului și a Epitropiei seminarului de Huși ca celelalte școli catihetice din eparhie”. Arhiepiscopul mai afirma că școala de la Chițoc „nu ar fi durat multă vreme, căci, pe la 1865, pe Teofan Oancea îl aflăm institutor în târgul Fălciu”²⁵.

Consemnările arhiepiscopului, preluate în secolul următor și de preotul Ioan P. Popa, nu prea aveau, însă, legătură cu realitatea. Această situație este cu atât mai puțin de înțeles dacă avem în vedere că acesta știa foarte bine că școlile catihetice se aflau „sub privegherea comitetului și a Epitropiei seminarului din Huși” și că în eparhia Hușilor școli catihetice se aflau la Huși, cu 31 de elevi, la Bârlad, cu nouă elevi, și la Vaslui cu 34 de elevi, așa cum rezultă dintr-un raport al Comitetului Seminarului Eparhial Huși, către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, din 17 noiembrie 1858²⁶. Arhiepiscopul mai știa și că absolvenții școlii din Chițoc nu puteau cere decât să fie admiși la Seminarul din Huși, pentru a deveni preoți, mai ales că Ștefan Angheluță, în 1862, obținuse, pe cheltuiala sa, șase locuri în cadrul Seminarului din Huși pentru absolvenții școlii sale²⁷, fapt ce și explică că cei mai mulți dintre aceștia au devenit preoți. Nici indicarea anului 1865 ca dată a încetării existenței școlii din Chițoc nu este corectă, deoarece Teofan Oancea, de la care, probabil, arhiepiscopul și aflase cele mai multe lucruri despre școala respectivă, funcționase acolo, ca institutor la clasa a patra, doar între anii 1860-1864, după plecarea sa ca profesor la Seminarul din Huși, fiind înlocuit de diaconul Ioan Buzdugan²⁸.

Totodată, dacă școala de la Chițoc ar fi fost o școală catihetică, nu s-ar putea înțelege de ce Ioan Antonovici, un slujitor important al Bisericii, mai întâi ca preot și protoiereu, apoi ca episcop, sub numele de Iacov Antonovici Bârlădeanul, ar fi trecut sub tăcere acest lucru. În niciuna din scrierile sale, inclusiv în amintirile din copilărie publicate de economistul stavrofor V. Ursăcescu²⁹, fostul vlădică al Hușilor nu vorbește despre școala al cărei elev a fost ca despre o școală bisericească. Acest fapt dovedește și de ce Alexandru Ioan Cuza care, ca domnitor al Principatelor Unite, a desființat școlile catihetice, a lăsat școala din Chițoc să funcționeze nestingherită de nimeni și de nimic.

Argumentele de mai sus sunt pe deplin susținute de cele câteva documente referitoare la școala lui Ștefan Angheluță, aflate în păstrarea filialei din Iași a Arhivelor Naționale. Dintre acestea menționăm aici un Catalogu a elevilor din clasa a II-a dinu schola primară din Chițocu, anulu 871 semestrul în. I³⁰ și un Attestatu Scolasticu acordat, în august 1864, tânărului „Marculu Ioanne [...] din satulu Deleni, districtulu Vasluiului”, pentru că „au finitu cursulu sciințeloru de patru clase primari în scola din satulu Chițoculu, proprietate a DD Stephanu Angheluțse...”³¹. Pe cel de-al doilea document, înregistrat cu numărul 36, pe lângă semnătura cu caractere chirilice a fondatorului școlii și a aceea, cu caractere latine, a sachelarului Buzdugan care, probabil, la vremea respectivă

²⁵ Cf. Costin Clit și Mihai Rotariu, coordonatori, *Studii și articole privind istoria orașului Huși*, vol. II, Bârlad, Editura Sfera, 2009, p. 355.

²⁶ Arhivele Statului Iași, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dos. 25/1858, vol. I, f. 34.

²⁷ Idem, Colecția Manuscrise, dos. 127, f. 1.

²⁸ I. Antonovici, *op. cit.*, p. CLVI.

²⁹ V. Ursăcescu, *Sărbătorirea P.S. Iacov Antonovici, episcopul Hușilor cu prilejul împlinirii vârstei de 70 de ani, la 18 noiembrie 1926*, Huși, 1929, p. 76-88.

³⁰ Arh. St. Iași, Fond Documente, pachet 610/91, f. 1.

³¹ Idem, Colecția I. Antonovici, dos. 4, vol. 2, f. 289.

îndeplina rolul de „profesor primar”, se afla și pecetea școlii. De formă ovală, aceasta reprezenta un copac cu o coroană bogată și cu un trunchi care devenea mai viguros pe măsură ce se apropia de sol. Sub copac era înscris anul 1860, iar legenda peceții, scrisă cu majuscule, era următoarea: SCHKOLA DIN SAT. KIZOK PROPEITA A D. STEFAN ANGELUZE. Mai adăugăm și că opt preoți, dintre cei care în anul 1902 răspundeau întrebărilor protoiereului Ioan Antonovici, consemnau că și-au făcut studiile primare la școala din Chițoc, fără a pomeni cumva că aceasta ar fi fost școală catihetică³².

Spre deosebire de Veniamin Pocitan, care încheia existența școlii din Chițoc în anul 1865, Ioan Antonovici și preotul Ioan P. Popa indică anul 1874, cel dintâi asociind acest eveniment cu moartea fondatorului, iar cel de-al doilea cu „secătuirea” pungii acestuia. În varianta preotului Popa, întreținerea a 200 de elevi în fiecare an, „cu hrană, haine, cărți, cheltuielile cu personalul” și cu „alte opere de binefacere” ar fi secătuit „punga lui Ștefan Angheluță”, moșia sa fiind sechestrată de „grecul Costache Bacalbașa”. În aceste condiții, în 1874, cu „adâncă părere de rău”, a închis „porțile școlii” care contribuise la formarea atâtor „preoți, învățători sau buni creștini”³³, iar moartea, survenită în 1876, l-ar fi găsit într-o sărăcie totală, fiind înmormântat „din colectă publică”³⁴.

Mai multe documente, aflate în filiala din Vaslui a Arhivelor Naționale, dovedesc, însă, că nu toate afirmațiile preotului Popa sunt adevărate. Din cele relatate până acum, se știe deja că Ștefan Angheluță și-a încheiat existența în ziua de 13 iunie 1875. Nu a murit în sărăcie, ci în casa sa din Vaslui, casă cu două nivele, situată pe partea „stângă a șoselei naționale mergătoare spre Bârladu”, pe care văduva sa avea să o vândă peste vreo trei luni pentru suma de 3000 de galbeni³⁵, și nici nu a fost înmormântat din colectă publică. În plus, la data morții, Ștefan Angheluță nu pierduse niciuna din proprietățile sale funciare: moșia Portari, moșia Deleni și moșia Chițoc-Bahnari. Este foarte adevărat că toate acestea fuseseră puse cheazășie pentru un număr foarte mare de datorii, provenite din împrumuturi, care, cu siguranță, fuseseră făcute pentru întreținerea școlii și pentru construirea celor două biserici, poate și pentru că boierul avea obiceiul de a merge pe la „feredee”, pentru a-și îngriji sănătatea. O estimare sumară a valorii datoriilor și a valorii proprietăților conduce spre concluzia că Ștefan Angheluță era solvabil. În acest scop, în 1875, a scos la vânzare o parte din „benalele” pe care le avea în Vaslui, a vândut proprietatea din podgoria Burtea și a închiriat casele din Chițoc aredașului moșiei respective³⁶. După moartea sa, la cererea celor care îl împrumutaseră cu bani, cele trei moșii au fost puse în vânzare prin mezat, după ce succesoarea lui Angheluță, sora sa, Paraschiva Andoniu, declarase că nu era în măsură să achite datoriile decedatului. De pe urma acestor proceduri, ea nu a rămas câtuși de puțin în pagubă, deoarece tot ceea ce depășea valoarea datoriilor îi revenea în calitate de succesoare.

Moșia Chițoc-Bahnari, cea mai mare din proprietățile lui Ștefan Angheluță, care garanta nu mai puțin de 27 de împrumuturi, a fost adjudecată provizoriu, la 17 iunie 1876 (prețul de pornire fiind de 12000 de galbeni), cu suma de 27000 de galbeni. La 26 iunie 1876, în ziua adjudecării definitive, C. Gheorghiu Bacalbașa a oferit în plus o zecime din valoarea adjudecării provizorii, provocând reluarea licitației. Cu suma de 35600 de galbeni, valoarea celei de-a doua licitații, Bacalbașa a devenit proprietarul moșiei Chițoc-Bahnari.³⁷ Rezultă, deci, că C. Gheorghiu Bacalbașa nu se număra printre creditorii lui Ștefan Angheluță și că el a devenit proprietarul moșiei respective, pentru că a oferit prețul cel mai mare.

Peste nici doi ani de zile, dintr-un „act de donațiune”, din 25 aprilie 1878, aflăm că „doamna Sophia Topali”, nepoata deja răposatului unchi C. Gheorghiu Bacalbașa, pe care îl moștenise, dăruia „fiului său Panaiotti Topali, minor”, fosta moșie a lui Ștefan Angheluță, „în toată întinderea sa, cu

³² Arh. St. Iași, Colecția Manuscrise, dos. 127.

³³ Ioan P. Popa, *op. cit.*, p. 146.

³⁴ *Ibidem*, p. 141.

³⁵ Arh. St. Vaslui, Fond Tribunalul Vaslui. Transcripțiuni, dos. 3/1875, f. 101 verso.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*, f. 160-169.

toate îmbunătățirile aflătoare pe dânsa”³⁸. În proprietatea lui Panaiotti Spiru Topali, care nu avea cetățenie română, moșia Chițoc-Bahnari a rămas până la reforma agrară din 1921, când a fost distribuită în totalitate țăranilor din cele două state. Din tot ceea ce edificase Ștefan Angheluță la Chițoc, astăzi se mai află doar biserica și digul iazului, care a fost secat. *Sic transit...*

Erată

Printr-o întâmplare nefericită, articolul intitulat *Mavocordații din istoria Moldovei*, publicat în numărul anterior, a ajuns la redacția revistei „Prutul” însoțit de un „parazit”, de un fragment dintr-un alt material consacrat urmașilor lui Constantin Vodă Mavocordad. O dată cu scuzele cuvenite cititorilor, adresate pe această cale, precizăm și că articolul respectiv se încheia cu propoziția: „Se consuma astfel ultimul episod din istoria prezenței Mavocordaților pe tronul Moldovei” (rândurile 15-16, pagina 15).

---

³⁸ Arh. St. Vaslui, Fond Tribunalul Județului Vaslui. Registrul de transcripțiuni, nr. 1/1879, f. 88.

CONTRIBUȚII REFERITOARE LA ACTIVITATEA ȘI FAMILIA LUI GRIGORE VERICEANU, FOST PRIMAR AL HUȘILOR (1877 – 1948)

Adrian BUTNARU

La începutul secolului al XX-lea, unul dintre primarii orașului Huși a fost avocatul Grigore Vericeanu, descendent al familiei Vericeanu din Muntenia.

Născut în anul 1877, acesta era fiul lui Costache N. Vericeanu, din Brăila, și al Cleopatrei Depărățeanu¹. Urmează cursurile Școlii Primare de Băieți din Brăila², iar în mai 1898 este student în ultimul an al Facultății de drept din București³. Își începe activitatea profesională ca supleant al Tribunalului Fălciu⁴, funcție în care activează între 13 octombrie 1899 și 27 iunie 1903, când este numit substitut la Tribunalul Argeș⁵, unde nu rămâne pentru multă vreme, pentru că demisionează la 30 august același an⁶.

Căsătorindu-se cu fiica lui Costache N. Iamandi de la Epureni, revine la Huși, unde devine primar al orașului, funcție pe care o deține mai puțin de un an, în perioada 1 aprilie 1906 – 22 martie 1907⁷. În ziarul „Tribuna” din 24 martie 1907 se sugera că revocarea primarului Vericeanu a avut loc ca urmare a faptului că pe parcursul derulării mișcărilor țărănești din primăvara anul 1907 „i-a instigat pe săteni” la revoltă⁸. De altfel, în timpul tulburărilor menționate, din postura de primar, Grigore Vericeanu, alături de prefectul dr. N. Lupu, V. Ralea, senatorii Iancu Pivniceru, D. Andreiescu și deputatul Adam Mitache, a solicitat printr-o telegramă adresată prim-ministrului Dimitrie A. Sturza menținerea trupelor militare în Huși până la restabilirea ordinii publice⁹.

Ziarul „Opinia”, din 4 septembrie 1907, ai cărui directori erau Gh. Ghibănescu și Lascăr Antoniu, publica o corespondență din Huși, care cuprindea o scurtă prezentare a primarilor care s-au aflat în fruntea urbei până la acel moment. În cadrul articolului, fostul primar este caracterizat astfel: „Sărit așa, fără știre, în Partidul Conservator, grație atitudinii șefului; temperament demagogic și mare cu cei mici și mic cu cei mari, duce ponosul firii lui insinuante și zvăpăiate. Vericeanu e o formulă în Poliția Hușilor, cu atât mai greu de dezlegat cu cât cuprinde în ea nu numai graba omului de a parveni, dar și metoda inerentă acestei grabe”¹⁰.

Ca membru al Partidului Conservator-Democrat¹¹ a fost susținut și ales deputat al județului Fălciu în februarie 1911¹² și mai 1914¹³. În această perioadă, respectiv la data de 9 mai 1912, regele

¹ „Studii și cercetări de istorie literară și folclor”, 1954, vol. 2-3, p. 139.

² În august 1886 promova clasa a II-a („România liberă”, an X, nr. 2700, din 6/18 august 1886).

³ „Epoca”, seria II, anul IV, nr. 775, din 31 mai 1898.

⁴ În locul lui Iordan Pandelescu (MO, nr. 157, din 13/25 octombrie 1899).

⁵ „Adevărul”, anul XVI, nr. 4995, din 27 iunie 1903.

⁶ MO, nr. 125, din 30 august 1903.

⁷ Vasile Calestru, *Hușii de ieri și de azi*, prefață de Gh. Buzatu, indice de Alexandrina Ioniță, Casa Editorială „Demiurg”, Iași, 2010 p. 286.

⁸ „Tribuna”, anul XI, nr. 68, 24 martie/6 aprilie 1907.

⁹ Vasile Calestru, *op. cit.*, p. 286.

¹⁰ „Opinia”, anul IV, nr. 235, din 4 septembrie 1907.

¹¹ *Bibliografia românească modernă (1831-1918)*, vol. IV, lit. R-Z, coordonare generală și prefață de Gabriel Ștrempel, Editura Academiei Române, 1996, p. 741.

¹² La 18 februarie 1911 era ales deputat împreună cu Enacache V. Emandi („Adevărul”, anul XXIV, nr. 7703, din 20 februarie 1911). Pe locul trei în alegeri, fără a fi ales, se plasase cumnatul lui Grigore Vericeanu, Emil Iamandi, proprietar la Epureni (MO, nr. 257, din 19 februarie/4 martie 1911).

Carol I îi conferea Ordinul Coroana României în Grad de Ofițer¹⁴, iar la 26 iunie același an devenea membru al filialei Huși a *Ligii pentru unitatea culturală a românilor*¹⁵.

Ca deputat în partidul condus de Take Ionescu, se implică în dezbaterile referitoare la necesitatea intrării României în Primul Război Mondial. În 1914, pe fondul propagandei întreprinse de Constantin Stere în Transilvania în favoarea Puterilor Centrale, deputatul Grigore Vericeanu a adresat o interpelare Ministrului Instrucțiunii și Cultelor, solicitându-i să dea o serie de explicații¹⁶. În același an se poziționează împotriva înfăptuirii reformei agrare și afirmă într-un discurs în Camera Deputaților: „Constituția noastră datează de la 1864, așadar are o vechime de jumătate de veac. În acest interval de timp România a realizat progrese imense. Învățământul public s-a dezvoltat, populația a sporit, importul și exportul au crescut, armata a fost mult sporită, puterea de comunicație a țării a sporit și ea. Cu toate aceste progrese considerabile, realizate sub regimul actualei Constituții, vedem că Partidul Liberal vine cu revizuirea ei, voind să introducă principiul exproprierii și al colegiului unic. Reformele acestea sunt nepregătite, dovadă că nici liberalii n-au specificat modul lor de realizare”¹⁷.

În anul următor, la 13 iunie 1915, era prezent la o întrunire a senatorilor și deputaților conservator-democrați, organizată în casa lui Ioan Lahovary din București, unde semnează o moțiune referitoare la „necesitatea realizării idealului național” și solicită intrarea României în război¹⁸. Într-un discurs susținut în Parlamentul României după deschiderea sesiunii 1915-1916, Grigore Vericeanu solicita guvernului o declarație clară în politica externă: „Viitorul neamului cere ca guvernul să arate hotărât că țara merge acolo unde de secole o mână avântul și idealul său, cere ca să se știe în toate părțile și să se știe în mod statornic cum că această țară vrea hotărât unirea cu Ardealul”¹⁹. La 11 decembrie 1915, într-o altă alocuțiune susținută în Parlamentul României, condamnă faptul că guvernul liberal a neglijat armata și afirmă că „sentimentul dinastic este adânc înrădăcinat în sufletul poporului român. Cu atât mai mult ne simțim legați de dinastie cu cât țara așteaptă de la regele Ferdinand să realizeze idealul național”²⁰.

De asemenea, conservatorul Grigore Vericeanu s-a implicat, alături de M. Brăileanu, P. Rădulescu și C. C. Bacalbașa, în adoptarea proiectului *Legii meseriilor*, conceput încă din anul 1888 de către P. P. Carp²¹.

În calitate sa de deputat al județului Fălciu, se preocupă de rezolvarea unor probleme ale orașului Huși. Astfel, în ședința Camerei Deputaților din 30 martie 1916, solicita reprezentanților guvernului finalizarea căii ferate Crasna – Huși și modificarea programului trenului ce mergea din Crasna către Bârlad, pentru a-i putea transporta și pe călătorii veniți de la Huși²².

Ca avocat, apare pledând în diferite dosare, după cum relevă presa vremii. La 19 decembrie 1915 era procurator al creditorului G. Grosvalt și solicita Tribunalului Fălciu vânzarea la mezat a

---

¹³ MO, nr. 38, din 21 mai/3 iunie 1914; MO, nr. 49, din 4/17 iunie 1914; MO, nr. 38, din 21 mai/3 iunie 1914. În mai 1914, conservatorul Grigore Vericeanu era ales deputat la colegiul II Fălciu, alături de cumnatul său, Emil Iamandi (MO, nr. 49, din 4/17 iunie 1914).

¹⁴ MO, nr. 30, din 9/22 mai 1912.

¹⁵ Costin Clit, *Simpozionul „Marea Unire. Implicații politice și culturale”*, în „Lohanul”, anul III, nr. 4 (10), noiembrie 2009, p. 16.

¹⁶ Anastasie Iordache, *Parlamentul României în anii reformelor și Primului Război Mondial. 1907-1918*, Editura Paidea, 2000, p. 103.

¹⁷ „Adevărul”, anul XXVII, nr. din 19 iunie 1914.

¹⁸ Idem, nr. 10.149, din 14 iunie 1915.

¹⁹ Constantin Paraschiv, *Parlamentul român și pregătirea Marii Uniri*, în „Revista de istorie”, tom. 40, nr. 1, ianuarie 1987, Editura Academiei, 1987, p. 42.

²⁰ „Adevărul”, anul XXVIII, nr. 10.332, din 14 decembrie 1915.

²¹ Anastasie Iordache, *op. cit.*, p. 87-88.

²² „Adevărul”, anul XXIX, din 31 martie 1916.

averii debitorilor Maria N. Cozadini și Margareta Boronescu, respectiv balta Lambrinoasa (691 ha), din comuna Fălciu, județul Fălciu²³.

La 6 iulie 1916, era ales din nou primar al orașului Huși²⁴, implicându-se în activitatea politică a urbei. În august găzduia în locuința sa din Huși (str. I. G. Duca, nr. 62) ședințele membrilor filialei Fălciu a Partidului Conservator, pe care o conducea, printre participanți numărându-se și cunoscutul istoric Gh. Ghibănescu. În ședința din 7 august, proprietarul Alexandru Calciu susține candidatura lui Grigore Vericeanu în funcția de președinte al filialei, iar ca vicepreședinți îi propune pe Petru Teleman (fiul generalului Gh. Teleman) și Gh. Ghibănescu²⁵.

La 13 martie 1919, Grigore Vericeanu figura pe lista alegătorilor Camerei de Comerț din județul Fălciu, iar în noiembrie același an candidează pentru un nou post de deputat, fără a întruni însă numărul de voturi necesar²⁶. În perioada 5 octombrie 1920²⁷ – 28 martie 1921²⁸ a deținut funcția de prefect al județului Fălciu, fiind numit în acest post de către ministrul de Interne C. Argetoianu, înlocuindu-l pe Aurel Avram²⁹. G. T. Kirileanu, bibliotecar la Palatul Regal, afirma în memoriile sale că, în 1921, în calitatea sa de prefect de Fălciu, Grigore Vericeanu a solicitat ca doi săteni din comuna Vutcani să fie bătuți de către autorități. În acest context, regele Ferdinand a solicitat detalii despre prefectul județului Fălciu, răspunzându-i-se că este „unul Vericeanu, poreclit Vericeanu Dol, în urma unei afaceri scandaloase, un vestit scandalagiu în toate parlamentele conservatoare”³⁰.

În debutul campaniei electorale din mai 1927, îl regăsim printre membrii Comitetului electoral al Partidul Național, alături de C. Cihodariu, Gh. Tașcă, D. Munteanu-Râmnic, N. Batzaria, Șt. Meteș, D. Țoni, D. Țopa, N. Bosnieff Paraschivescu, A. Rășcanu și I. Sân-Giorgiu³¹. În anul următor era director al ziarului „Steaua”, publicație de propagandă politică în județul Fălciu a istoricului Nicolae Iorga, șeful Partidului Național, și a generalului Al. Averescu, președintele Partidului Poporului³².

Mai târziu, în mai 1930, Grigore Vericeanu ocupă în București un post de inspector general administrativ în cadrul Ministerului de Interne³³, într-o perioadă de amplificare a mișcării naționaliste și antisemite. Într-o telegramă din aprilie 1933, profesorul Cădere, directorul Poliției Generale, este informat de către inspectorul Grigore Vericeanu de „sosirea a încă unui foarte mare număr de legionari călăreți, cu destinația de a împănă județul Tutova, încă mai înainte de ziua de alegeri. Aici se află masat un număr de 50 studenți legionari, identificați de către noi”. Potrivit aceluiași inspector, din județul Covurlui, peste 20 de studenți legionari „au pătruns în Tutova, prin comunele limitrofe”, iar în Bârlad se afla „studentul Nișa Stelescu, președintele arhangheliștilor”³⁴.

²³ MO, nr. 213, din 19 decembrie 1915/1 ianuarie 1916.

²⁴ MO, nr. 90, din 20 iulie/2 august 1906.

²⁵ „Adevărul”, anul XXIX, nr. 10568, din 11 august 1916.

²⁶ MO, nr. 163, din 7 noiembrie 1919.

²⁷ „Adevărul”, anul XXXIII, din 7 octombrie 1920.

²⁸ Petru Ghenghea, *Monografia școlii nr. 3 băieți Huși și a circumscripției școlare nr. 3*, în *Studii și articole privind istoria orașului Huși*, vol. II, coordonat de Costin Clit și Mihai Rotariu, Editura Sfera, Bârlad, 2009, p. 377-378; Adrian Butnaru, *Epurenii. Timpuri și oameni*, Editura Pim, Iași, 2010, p. 118.

²⁹ MO, nr. 147, din 6 octombrie 1920.

³⁰ G.T. Kirileanu, 1921. *Culise regale (I)*, în „Ziarul Financiar”, nr. din 9 februarie 2007 (pagina de internet <http://www.zf.ro/ziarul-de-duminica/1921-culise-regale-i-3045708>, on line la data de 30 septembrie 2016).

³¹ Florin-Răzvan Mihai, *Alegerile generale din mai 1927*, pe pagina <http://mihaiFlorinrazvan.ro/?p=138> (online la data de 10 octombrie 2015).

³² Costin Clit, *Repertoriul presei din municipiul Huși*, în „Prutul”, serie nouă, anul III (XII), nr. 1-2 (51-52), 2013, p. 192.

³³ „Monitorul Comunal al Municipiului București”, anul LVII, nr. 3, din 24 ianuarie 1932.

³⁴ Costin Clit, *Despre manifestările naționaliste din orașul Bârlad*, în „Academia Bârlădeană”, anul XX, 1 (50), trim. I, 2013, p. 16.

Grigore Vericeanu a avut și o modestă activitate publicistică. În numărul 21/1909 al revistei „Curierul Judiciar” publică articolul *Câteva cuvinte asupra art. 195 și 1.000 din Codul civil*³⁵. De asemenea, a publicat la Huși broșura *Programul de activitate politică a democratului Partid Conservator de sub șefia lui Take Ionescu, din județul Fălciu*. În ședința Camerei Deputaților din 5 februarie 1915, Grigore Vericeanu își exprima uimirea: „...Cum se face că d. Stere are voie să facă propagandă austriacă în Transilvania, iar dl. Take Ionescu nu are voie să-și exprime sentimentele?”³⁶. Și-a publicat și lucrarea de licență, *Despre mandat în dreptul roman și civil românesc*, susținută în anul 1898 la Facultatea de Drept din București³⁷. Ulterior, la 8 februarie 1912, ține un discurs în Camera Deputaților, cu ocazia discuțiilor generale asupra legii pentru modificarea unor dispoziții din legea pentru Curtea de Casație și Justiție, publicat la București³⁸. În 18 iunie 1914, susține un alt discurs cu ocazia discuțiilor prilejuite de răspunsul la mesajului tronului, tipărit în același an³⁹.

Publică și două lucrări cu caracter politic și electoral, *Peirea orașelor* (Huși, 1914), *Discurs rostit asupra răspunsului la mesajul tronului* (București, 1915), precum și cartea *Provocatorii* (Huși, octombrie 1916), în ultima scoțând în evidență faptul că declanșarea Primului Război Mondial s-a datorat provocărilor Germaniei și Austro-Ungariei⁴⁰.

În introducerea lucrării *Provocatorii*, Vericeanu afirmă că a scris-o „pentru a încerca să stabilesc, atât pe cât mi-au permis puterile, cât și puținele izvoare ce le-am avut la îndemână, asupra cui cad răspunderile groaznicului război. (...) Nedumeriților, celor cu inima strâmtă, acelor cu cari natura nu a fost darnică, în a-i împodobi cu simțiri alese, și cari, de altfel, sunt foarte puțini la număr, pentru fericirea gloriosului nostru neam, le dau sfatul că cetind cele ce urmează, să vadă și să

³⁵ C. Hamangiu, *Codul civil adnotat*, vol. I, București, 1925, p. 223.

³⁶ Sorin Popescu, *Câteva date noi cu privire la familia de boieri moldoveni Emandi*, în „Lohanul”, anul VI, nr. 1 (21), martie 2012, p. 18.

³⁷ Florin Rotaru, *Bibliografia cărților bucureștene de la origini până în prezent (1494-2006)*, partea I, vol. IV, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2007, p. 343.

³⁸ *Ibidem*, p. 1035.

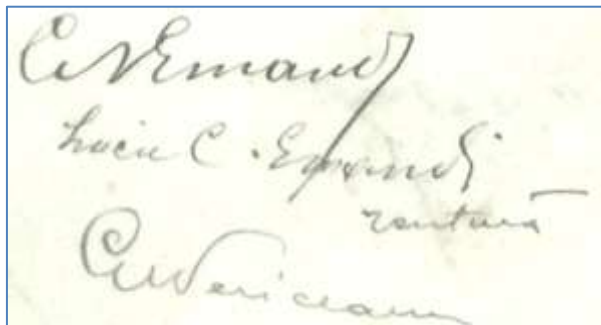
³⁹ *Ibidem*, p. 1036. Aceeași situație și în discursul la mesajul tronului din 12 decembrie 1915 (*ibidem*).

⁴⁰ *Bibliografia românească modernă (1831-1918)*, vol. IV, p. 741.

înțeală odată pentru totdeauna, cum singurul popor vinovat de a fi aprins războiul fără de nici un motiv binecuvântat au fost germanii”⁴¹.

Grigore Vericeanu a fost căsătorit cu Lucia Iamandi (n. 1881 – † 8 aprilie 1949), fiica lui Costache N. Iamandi, proprietar din Epureni, județul Fălciu. În data de 3 iunie 1900 se încheia un *contract matrimonial* între aceștia⁴², socrul Costache N. Iamandi declarând că îi va da zestre fetei sale: moșia Bălțați (comuna Știoborăni, plasa Crasna, județul Vaslui), pe care fata o primise moștenire, pe când era minoră, de la „bunul ei, George Levescu”, prin testamentul din 10 august 1890; o parte din moșia Duda (jud. Fălciu); suma de 70.000 lei, plătită după trecerea a trei ani de la săvârșirea căsătoriei, la care se adaugă 8.000 lei anual pe perioada cât cei 70.000 lei rămâneau la tatăl viitoareii mirese; se adăuga și trusoul de 7.000 lei⁴³. Ulterior, la 7 octombrie 1903, ambii soți confirmau că au primit zestre⁴⁴, iar anul următor Lucia vinde moșia Bălțați, pentru suma de 13.500 lei⁴⁵. La scurt timp, cei doi soți achiziționează de la Ion S. Spartali moșia Răcăciuni-Marcoteți, situată în județul Bacău, pentru suma de 205.000 lei⁴⁶. Lucia și Grigore Vericeanu aveau la Iași și o jumătate dintr-o casă, situată pe strada Carol, nr. 49, pe care o împărțeau cu Emil Iamandi⁴⁷.

În aprilie 1914, Lucia a cerut Tribunalului Fălciu autorizația de a vinde imobilul său dotal, compus din: o moșie situată pe teritoriul comunei Răcăciuni, din jud. Bacău, în suprafață de 709,28 ha, care se învecina în partea de răsărit cu râul Siret și pe care se afla un conac, construit din bârne; un trup de moșie, Marcoteți, în suprafață de 128,70 ha, situat pe teritoriul comunei Gropi, plasa Troțuș, în același județ Bacău (proprietatea aparținuse, mai înainte, lui Dimitrie I. Strat)⁴⁸.

The image shows a rectangular section of a document with three handwritten signatures in dark ink. The top signature is 'C. Emandi', the middle one is 'Lucia Emandi', and the bottom one is 'Grigore Vericeanu'. The handwriting is cursive and somewhat faded.

Semnături ale lui Costache N. Emandi, Lucia Emandi și Grigore Vericeanu pe contractul matrimonial din 3 iunie 1900

La 5 mai 1919, Lucia a intentat proces de divorț. Cu prilejul procesului, aceasta afirma că soțul are următoarea avere: o casă și terenul aferent, situate în Huși, str. Cuza-Vodă, 2,86 ha vie în zona Coțoi-Huși, 250.000 lei și averea dotală de 91.000 lei⁴⁹.

La 7 aprilie 1938, Grigore Vericeanu solicita Casei de Depuneri și Consemnațiuni București, prin Sindicatul Bursei din București, preschimbarea bonurilor de împrumut pe care le avea din dota ex-soției sale, în sumă de 1.839.000 lei, în bonuri de aceeași valoare reală de

⁴¹ Grigore Vericeanu, *Provocatorii*, Huși, 1916.

⁴² Adrian Butnaru, *Iamandi. Cronica unei familii*, Editura Pim, Iași, 2016, p. 240.

⁴³ *Ibidem.*

⁴⁴ *Ibidem.*

⁴⁵ *Ibidem.*

⁴⁶ *Ibidem.*

⁴⁷ Document păstrat în arhiva Primăriei Duda-Epureni.

⁴⁸ MO, nr. 27, din 7/20 mai 1914.

⁴⁹ MO, nr. 42, din 11 iunie 1919.

stabilizare sau dezvoltare, emisiunea 1929 și 1931⁵⁰. Apoi, la 9 martie 1939, achiziționa moșia Miroslava, din comuna Uricani, județul Iași, în suprafață de 145 ha, pentru suma de 1.450.000 lei⁵¹.

Imaginea lui Grigore Vericeanu a rămas pentru mulți ani în amintirea unora din-locuitorii orașului Huși, care își aminteau cum „Conu Grigoriță” umbla „foarte țațoș, numai în trăsură prin oraș, cu ghete și mănuși albe”⁵². În ceea ce o privește pe soția sa, și în prezent persistă în amintirea bătrânilor din Duda, care o rememorează ca pe o femeie foarte deșteaptă, dar urâtă și neglijentă în vestimentație, devenită, în sat, termen de comparație pentru o persoană prost îmbrăcată: „Parcă-i Vericeanca!”. De altfel, în mediul acelorași bătrâni se spune că fusese luată în căsătorie doar pentru averea ei⁵³.

Grigore Vericeanu a murit în anul 1948, fiind îngropat la Cimitirul „Bellu” din București⁵⁴, iar fosta soție, Lucia Iamandi, a decedat un an mai târziu, la 8 aprilie 1949, la spitalul Sf. Spiridon din Iași, fiind înmormântată în cimitirul *Eternitatea* din același oraș, în cavoul bunicului, colonelul Nicolae Iamandi.

Din mariajul celor doi s-au născut patru fete⁵⁵. În anul 1903 a venit pe lume *Virginia*, căsătorită cu profesorul universitar Anițescu, absolventă a Facultății de Drept și Filologie din Iași (limbi slave), devenită ulterior asistentă a istoricului N. Iorga. A urmat, la 18 august 1904⁵⁶, *Julieta-Lucia* († 26 februarie 1974⁵⁷). Sora acestora, *Veturia* (n. în 7 noiembrie 1905), a absolvit actualul Colegiu Național „Cuza Vodă” din Huși (1924) și a devenit soția inginerului Emil Drăgănescu, specialist în electrotehnică. După ce a urmat cursuri universitare la Paris, Veturia a devenit o remarcabilă traducătoare în limba franceză, cunoscută sub numele Veturia Drăgănescu-Vericeanu. Ultima fată, *Elena Vericeanu* (foto jos, n. 1907 - † 1987), licențiată în istorie universală a Universității din Iași (1930), a devenit profesoară de limba greacă și latină la Iași, unde s-a căsătorit cu Vasile Radu⁵⁸. A fost înhumată, ca și sora Virginia, în cavoul străbunicului lor, colonelul N. Iamandi, din cimitirul *Eternitatea* Iași (alături de soț, decedat în anul 1983)⁵⁹.

Elena Vericeanu (n. 1907 - † 1987)

⁵⁰ Adrian Butnaru, *Iamandi. Cronica unei familii*, p. 243.

⁵¹ *Ibidem*; MO, partea a II-a, anul CVIII, nr. 89, din 13 aprilie 1940.

⁵² Sorin Popescu, *op. cit.*, p. 14.

⁵³ Adrian Butnaru, *Epureni*, p. 287.

⁵⁴ Sorin Popescu, *op. cit.*, p. 14.

⁵⁵ MO, nr. 42, din 11 iunie 1919.

⁵⁶ Certificatul de naștere al acesteia, emis de Sfătul Popular al Orașului Huși, păstrat în arhiva Primăriei Duda-Epureni, județul Vaslui.

⁵⁷ Certificatul de deces al acesteia, emis de Consiliul Popular al Sectorului 6 - București, păstrat în arhiva Primăriei Duda-Epureni, județul Vaslui.

⁵⁸ La 6 februarie 1948 este menționată profesoara de latină și elină *Ileana Vericeanu*, la Liceul Teoretic de Fete din Satu Mare (MO, anul CXVI, nr. 30, din 6 februarie 1948).

⁵⁹ Sorin Popescu, *op. cit.*, p. 14.

După cum afirmam și în debutul articolului, Grigore C. Vericeanu era descendent al familiei Vericeanu din Muntenia, menționată în anul 1837 în *Arhondologia Țării Românești*⁶⁰. Mărturiile documentare nu ne oferă foarte multe informații, care să ne permită să restabilim cu certitudine filiațiile acestei familii noi, puțin cunoscută, ridicată la începutul secolului al XIX-lea din rândurile unor persoane, cel puțin în primele două generații, cu îndeletniciri militare sau administratori de moșii. Făceau parte din „rândul unor generații complet obscure, care n-au contat și n-au fost considerate niciodată ca aparținând boierimii, întrucât nici nu au putut prinde rădăcini în această clasă, deoarece rangurile și privilegiile boierești au fost abolite, prin Convenția de la Paris” (1856)⁶¹. Ascensiunea pe plan social sau politic a unora dintre membrii familiei Vericeanu a avut loc mai târziu și după alte criterii⁶².

În timpul ocupației austriece asupra Olteniei, în anul 1719, familia Vericeanu, de clasa a III-a, apare menționată în ținutul Dolj⁶³. Următoarele informații despre această familie sunt mult mai târzii.

La 1 mai 1796 îl aflăm pe căpitanul de dorobanți **Sterie Vericeanu**, care îi vindea lui Stamatache Șerban Bagdatlău o pereche de case „în fața podului, pe ulița hanului Șerban Vodă, în mahalaua Sf. Nicolae din Șelari”, pe locul Pantelimonului, cu chirie de 10 taleri pe an⁶⁴. La 18 iulie 1800, **Serghie Vericeanu**, căpitan de dorobanți⁶⁵ din Muntenia (probabil același cu Sterie de mai sus), apare căsătorit cu o reprezentantă a familiei Hâncu din Moldova, Ruxandra Hâncu. La data respectivă Serghie Vericeanu cerea Divanului scoaterea la vânzare a locului lui Nicolae Hâncu, din Târgul Fâinii Vechi din Iași, pentru a fi despăgubită soția sa, deoarece cumnatul Nicolae Hâncu a vândut partea din moșia Săcăreni, din ținutul Orhei, dată zestre soției sale⁶⁶. Încă din data de 15 iulie 1800, Serghie Vericeanu și soția sa vindeau lui Ion fost mare serdar locul lor din Târgul Fâinii Vechi din Iași, luat de la Nicolae Hâncu, pentru suma de 230 de lei⁶⁷.

Peste câteva zeci de ani, îl regăsim în mai multe documente, însărcinat cu trasarea hotarnicilor unor moșii. La 18 aprilie 1820, Serghie Vericeanu, „fost mare căpitan de dorobanți” la acea dată, hotărnicia moșia Ciocăneasa, din județul Saac, între moșnenii Nisipeni și cei Borcești, moșia învecinându-se cu pământurile altor răzeși⁶⁸. Peste patru zile, același îi scria fostului mare vornic Constantin Bălăceanu cu privire la fixarea hotarelor unei moșii, Nisipoasa⁶⁹. Anul următor, în timpul mișcărilor Eteriei, Serghie Vericeanu „biv căpitan za dorobanți din Ploiești” figura printre

⁶⁰ Paul Cernovodeanu, Irina Gavrilă, *Arhondologiile Țării Românești de la 1837*, Muzeul Brăilei, 2002, p. 46.

⁶¹ Paul Cernovodeanu, *Ascensiunea și decăderea unor familii boierești în lumina Arhondologiilor din Țara Românească (1837-1858)*, în „Arhiva Genealogică”, III (VIII), 1996, nr. 3-4, p. 291.

⁶² *Ibidem*.

⁶³ C. V. Obedeau, *Marile familii oltenești relatate de germani în noiembrie 1719 în timpul ocupațiunei*, în „Arhivele Olteniei”, anul II, nr. 7, mai-iunie 1923, p. 196.

⁶⁴ Ion Ionașcu, *Documente bucureștene privitoare la proprietățile Mănăstirii Colțea*, 1941, nr. 172, p. 270.

⁶⁵ Despre instituția *căpităniei*, Nicolae Stoicescu afirma: „La începutul secolului al XIX-lea, slujba de căpitan era foarte bănoasă. (...) Dintre toți căpitani, un rol de seamă a jucat *căpitanul* sau *marele căpitan de dorobanți*, care a ajuns, la sfârșitul secolului XVII, boier de treapta IV, membru al divanului domnesc, și care îndeplinea diverse atribuții polițienești în orașele capitală, Iași și București” (*Instituții feudale din Țările Române. Dicționar*, coordonatori Ovid Sachelarie, Nicolae Stoicescu, Editura Academiei, București, 1988, p. 84).

⁶⁶ Arhivele Naționale ale României (ANR), colecția *Achiziții Noi*, pachet MCCCXLIX, doc. 8-9.

⁶⁷ *Ibidem*, doc. 10.

⁶⁸ Idem, fond *Documente muntenești*, pachet CXXXVI, doc 3.

⁶⁹ Idem, fond *Achiziții noi*, pachet MMCMXXIII, doc 68.

refugiații munteni în localitatea Baci, de lângă Brașov⁷⁰. La 30 decembrie 1825, din porunca domnului Grigore Ghica, Serghie Vericeanu realiza hotarnica moșiei Urlați (județul Saac), care aparținea slugerului Scarlat Urlățeanu și logofetesei Ruxandra Brănescu⁷¹.

La 28 septembrie 1816 *serdarul Vericeanu* îi scria lui Neculai Tresnea fost mare serdar în pricina moșiei Cioara, aflată în vecinătatea moșiilor Fundeni și Goștilele⁷².

Serghie are un fiu, *Nicolae Vericeanu* (n. 1803 – † 1 ianuarie 1873), menționat în 8 octombrie 1823, fără vreun rang boieresc, când împreună cu Ioan Ioan adevereau că au cumpărat de la boierii Urlățeanu o pădure a acestora, numită Ulmii, ca să o taie și să o vândă într-un interval de trei ani, cu prețul de 4.000 taleri⁷³. Următoarea mențiune este din anul 1831, când îl regăsim în județul Prahova, fără moșie⁷⁴. Anul următor, la 29 aprilie 1832, figura printre ploieștenii care se adresează domnului, solicitându-i să-l trimită la Ploiești pe doctorul Daniel Homor⁷⁵. Peste șase ani, mai multe documente din anul 1838 îl prezintă, la Ploiește, ca secretar al Ocârmuirii județului Prahova⁷⁶.

*Mormântul lui Nicolae Vericeanu (1803 – 1 ianuarie 1873)
din Cimitirul Bellu, București⁷⁷*

⁷⁰ Georgeta Penelea, *Date noi despre mișcarea revoluționară condusă de Tudor Vladimirescu (refugiații în districtul Brașov)*, în „Studii. Revistă de istorie”, tom 24, 1971, nr. 1, p. 56.

⁷¹ ANR, fond *Butculescu*, pachet VII, doc 270.

⁷² „Creșterea colecțiilor”, 1912, p. 108. În aceeași perioadă, la 28 ianuarie 1819, documentele muntenești surprind pe un anume *Gheorghe Vericescu*, căpitan de dorobanți (ANR, fond *Documente muntenești*, pachet CLXXV, doc. din 28 ianuarie 1819).

⁷³ Idem, fond *Colecția George Potra*, doc. 513, din 8 octombrie 1823. Tot atunci se mai menționa că, în cazul în care nu reușesc să vândă pădurea în timpul precizat, urma să rămână în stăpânirea boierilor Urlățeanu.

⁷⁴ Menționat sub forma „*Nicule Vericeanu sin Serghie biv capitan za dorobanți ot Ploiești*”, cf. „*Analele Parlamentare ale României*”, tom II, București, 1892, p. 147.

⁷⁵ Alături de Nicolae Vericeanu îi mai aflăm pe Gheorghe Boldescu, Constantin Cuțarida, Constantin Donescu, Teodor Chirițescu, Constantin Gheorghită staroste, Andrei Cuțarida, Hagi Anton Gheorghiu, Const. Podeanu și alții (Pompei Gh. Samarian, *Medicina și farmacia în trecutul românesc, vol. II, 1775-1834*, București, 1938, p. 292).

⁷⁶ Documente din 28 iunie, 29 iulie, 15 și 28 noiembrie 1838 (George Potra, Nicolae Simache, *Contribuții la istoricul orașelor Ploiești și Tîrșor (1632-1857)*, Ploiești, 1970, doc. 98, 101, 116, 118 (siteul www.turnu.ro, on line la data de 15 august 2016); vezi și Bogdan Mateescu, *Recensământul și administrația publică în Țara Românească. Studiu de caz și documente de arhivă despre recensământul Țării Românești inițiat în 1837*, Cluj-Napoca, 2015, p. 281.

⁷⁷ Mulțumim și pe această cale doamnei Flori Jianu pentru punerea la dispoziție a acestei fotografii.

Pe același Nicolae, sub forma Nae Vericeanu, îl întâlnim la 8 aprilie 1860, la moșia Greabăn, când îi scria proprietarului Grigore C. Suțu, întrebându-l dacă poate să încheie contractul de vânzare a grâului cu Mastrapa, care era interesat și plătit o arvună de 100 lire otomane⁷⁸. La 28 decembrie, același an, Nae Vericeanu îi comunica lui Grigore C. Suțu o serie de probleme legate de administrarea moșiei⁷⁹.

Pe acest personaj îl identificăm cu Nicolae Vericeanu, decedat la București, în anul 1873, la vârsta de 70 de ani⁸⁰. A avut trei fii, *Alexandru Vericeanu* (profesor la Facultatea de Drept din București), *Costache N. Vericeanu*, *Nicolae N. Vericeanu*, și o fată, *Ana (Aneta) Vericeanu*.

Deși era un simplu administrator de moșie, bun gospodar, a avut capacitatea de a-și aduna un capital financiar, care i-a permis să-și susțină copiii inclusiv la studii în străinătate.

La mijlocul secolului al XIX-lea, la 14 octombrie 1855, este menționat la Brăila *Dumitrache Vericeanu*, care urma a fi însărcinat de către logofeteasa Ruxandra Suțu să-i aducă la Buzău, de la Gheorghe Petrovici, suma de 77 galbeni, destinați construcției unei mori⁸¹.

Alexandru Vericeanu (n. la Ploiești, la 20 februarie 1839 – † 1 iunie 1912, București), unul dintre cei mai cunoscuți reprezentanți ai acestei familii⁸², era fiul lui Nicolae Vericeanu, de mai sus. A absolvit liceul la București și a făcut studii de drept și economie politică în Italia, încununată cu obținerea diplomei de doctor în drept, în 1863, la Geneva-Elveția, cu tema *Dissertatione sulle imposte a tesi*⁸³.

În timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, Al. Vericeanu cunoaște o dezvoltare profesională remarcabilă. În jurul anilor unirii de la 1859, alături de alți economiști ai vremii, precum I. Ghica, I. Ionescu, E. Winterhalder, Al. Moruzi, au început să sprijine și să propună, ca doctrină economică care să asigure dezvoltarea României, pe cea a liberului schimb, direcție imprimată economiei naționale de Alexandru Ioan Cuza⁸⁴. În paginile ziarului „Românul” scrie o serie de articole, prin care atacă protecționismul, întrucât „violează cele mai sacre principii: justul, libertatea, proprietatea”; de asemenea, elogiază libertatea comercială, îndemnând: „înlesniți schimburile și veți vedea ce mare progres dobândește industria națională (...); libertatea comercială nu poate vătăma nici de cum industriei naționale, pentru care pozițiunea locului este favorabilă (...); cu libertatea comercială industria unui stat bine organizat progresa cu pași gigantici”. Cu toate acestea, nu a oferit soluții pentru dezvoltarea industriei noastre⁸⁵.

La 16 aprilie 1864, Al. Vericeanu devine profesor de economie politică la Facultatea de Drept din București, deși locul era destinat economistului Dionisie Pop Marțian, și profesează acolo

---

⁷⁸ ANR, fond *Suțu*, doc. 268, din 8 aprilie 1860.

⁷⁹ Diferite socoteli cu locuitorii de pe moșie, referitoare la fânul și paiile date, vânzările de fân, nuiele, moartea a 20 de vite, din cauza viscolului (*ibidem*, doc. 269, din 28 decembrie 1860).

⁸⁰ G. Bezviconi, *Necropola capitalei*, București, 1972, p. 281.

⁸¹ ANR, fond *Suțu*, doc 170, din 14 octombrie 1855.

⁸² Despre viața și activitatea lui Alexandru Vericeanu a scris Victor Slăvescu, în volumele: „*Curs de economie politică*”, predat în 1877 la Facultatea de drept din București. Text redat de un elev al său, G. Georgescu, tatăl profesorului Constantin Georgescu (București, f. a.) și *Doi profesori economiști. Alexandru Vericeanu și Alexandru I. Gheorghiu* (București, f. a.), lucrări rămase în manuscris, cf. Iulian Oncescu, Andrei Tudorache, Victor Slăvescu – *schită de portret interbelic*, în „Analele Universității din Craiova”, Seria Istorie, anul XVI, nr. 1(19), 2011, p. 221.

⁸³ *Bibliografia românească modernă (1831-1918)*, coordonare generală și prefață de Gabriel Ștrempel, vol. IV (R-Z), coordonare generală și prefață de Gabriel Ștrempel, Editura Academiei Române, 1996, p. 741.

⁸⁴ G. Zane, *Politica economică a Principatelor în epoca unirii și capitalul străin*, în „Studii. Revistă de istorie”, anul XII, 1959, I, p. 234; Radu-Dan Vlad, *Opinii privind dezvoltarea industriei naționale în anii 1859 - 1866*, în „Revista de istorie”, tom 42, nr. 1, ianuarie 1989, p. 61.

⁸⁵ Idem, *Gândirea economică românească despre industrializare. 1859-1900*, Editura Mica Valahie, București, 2011, p. 36.

vreme de 30 de ani, până la 5 septembrie 1894⁸⁶. Devine adeptul ideilor liberale, fiind unul dintre apropiații lui George D. Vernescu, și se impune ca unul dintre „marii gânditori economici români din Muntenia, alături de Nacian și Aurelian”, după cum aprecia, în anul 1938, Victor Jinga, profesor la Academia Comercială din Cluj⁸⁷.

În perioada 29 ianuarie 1864 – 1865, beneficiind de încredere din partea domnului Alexandru Ioan Cuza, este numit de acesta secretar general al unui Consiliu de stat⁸⁸, după care este ales membru al Comitetului Ateneului Român⁸⁹. Peste doi ani îl regăsim implicat în dezbaterile pe marginea legii monetare a României⁹⁰.

Din aprilie 1869, Al. Vericeanu devine deputat de Brăila⁹¹, membru al unei comisii parlamentare (alături de Manolache Costache Epureanu, Gr. Balș, Cezar Boliac, C. Boerescu și I. Heliade Rădulescu) ce avea menirea de a controla activitatea Ministerului de Finanțe, aferentă perioadei 11 februarie 1866 – 16 noiembrie 1868⁹².

Avocatul Al. Vericeanu a fost cenzor al Băncii Naționale a României pe întreaga perioadă a anilor 1891 – 1900⁹³, iar între anii 1901 – 1911 a ocupat funcția de director al acestei importante instituții. De-a lungul timpului, a mai ocupat și alte funcții: procuror de secție la Curtea de Casație (1872), Ministru al Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor, în guvernul generalului I. Em. Florescu (3-26 noiembrie 1891)⁹⁴, membru al Consiliului de Administrație al Societății Române de Construcții și Lucrări Publice (1898)⁹⁵, al Consiliului de Cenzori al Casei de Depuneri, Economii și Consemnațiuni (1904 – 1906)⁹⁶ și al Băncii de Scont din București (aprilie 1905)⁹⁷.

În plan politic, a fost ales, în mai multe rânduri, deputat și senator din partea Partidului Național Liberal, reprezentând județul Argeș⁹⁸ (la 23 martie 1907 era vicepreședinte al clubului liberal din Pitești⁹⁹). În iunie 1880, a candidat la colegiul III Ilfov, fără a fi ales¹⁰⁰, iar în februarie 1884 era declarat eligibil pentru Senat în județul Argeș¹⁰¹. La 13 octombrie 1888, era ales deputat la Argeș, alături de I. Rădulescu¹⁰² și face parte dintr-o comisie vizând descoperirea ilegalităților săvârșite de cabinetul Ion Brătianu¹⁰³, de unde demisionează la 15 februarie 1889. La alegerile din

---

⁸⁶ „Anuarul Bucureștilor pe anul 1886-1887”, București, 1887, p. 39; „Anuarul Bucureștilor pe anul 1890-1891”, București, 1890, p. 28; „Revista Economică”, anul XLII, nr. 45-46, din 16 noiembrie 1940; Mihail Polihroniade, Alexandru-Christian Tell, *Domnia lui Carol I*, vol. I, 1866-1877, 1937, p. 119; Andrei Rădulescu, *Cercetări asupra învățământului dreptului în Țara Românească până la anul 1865*, București, 1913, p. 61.

⁸⁷ Victor Jinga, *Gândirea economică românească în secolul al XIX-lea*, în „Țara Bârsei”, anul X, nr. 3, mai – iunie 1938, p. 264.

⁸⁸ C. Gane, *P. P. Carp și locul său în istoria politică a țării*, vol. I, București, 1936, p. 92.

⁸⁹ „Anuarul Ateneului Român pentru 1936”, București, 1937, p. XIV.

⁹⁰ C. I. Băicoianu, *Istoria politiceii noastre monetare și a Băncii Naționale. Acte și documente*, vol. I, partea a II-a, București, 1932, p. 15.

⁹¹ „Albina”, anul IV, nr. 41, din 18/30 aprilie 1869.

⁹² George D. Nicolescu, *1866 – 1901. Parlamentul român. Biografii și portrete*, București, 1903, p. 54.

⁹³ Victor Slăvescu, *Istoricul Băncii Naționale a României (1880-1924)*, 1925, p. 144.

⁹⁴ M. Theodorian-Carada, *Efemeridele. Însemnări și amintiri*, vol. I, București, 1930, p. 12; *Cuvântările regelui Carol I, 1866 -1914*, vol. II, 1887-1914, ediție îngrijită de Constantin C. Giurescu, București, 1939, p. 100.

⁹⁵ „Anuarul Bucureștilor pe anul 1893-1894”, ediția a XI-a, București, 1894, p. 112 și 119.

⁹⁶ „Anuarul Bucureștilor pe anul 1904”, București, 1904, p. 175.

⁹⁷ MO, nr. 22, din 29 aprilie/12 mai 1905.

⁹⁸ Dimitrie R. Rosetti, *Dicționarul contemporanilor*, ediția I, București, 1897, p. 194-193.

⁹⁹ „Voința Națională”, anul XXIV, nr. 6551, din 25 martie/7 aprilie 1907.

¹⁰⁰ „România Liberă”, anul IV, nr. 904, din 7 iunie 1880.

¹⁰¹ MO, nr. 254, din 22 februarie/8 martie 1884.

¹⁰² MO, nr. 153, din 13/25 octombrie 1888; „Epoca”, anul III, nr. 865, din 13/25 octombrie 1888; „Anuarul Bucureștilor pe anul 1890-1891”, București, 1890, p. 6; MO, nr. 199, 5/17 decembrie 1890.

¹⁰³ „Epoca”, an IV, nr. 973, din 16/28 februarie 1889.

18 aprilie 1891 și 22 noiembrie 1895, a fost ales deputat de Argeș¹⁰⁴, iar în data de 7 februarie 1905 candidează pentru un post de senator la același județ, însă nu este ales¹⁰⁵.

Ca parlamentar, îl regăsim implicându-se în rezolvarea mai multor probleme ale județului Argeș și nu numai. De exemplu, în ianuarie 1890 solicita Camerei Deputaților să rezolve problema căii ferate Pitești – Curtea de Argeș¹⁰⁶. În august 1893, se număra printre personalitățile care contribuiau cu diferite sume pentru un fond destinat a acoperi valoarea amenajării și cheltuielilor de judecată prilejuite de condamnarea de către justiția din Ardeal a fruntașilor mișcării românești¹⁰⁷. La 5 februarie 1897, senatorul Al. Vericeanu participa la înființarea Societății naționale de agricultură și a comisiilor agricole¹⁰⁸.

Iată o descriere, subiectivă credem (având în vedere că a fost publicată inițial în ziarul „Lupta”¹⁰⁹ – „ziar liberal-opoziționist”), făcută lui Al. Vericeanu de către George Panu, în lucrarea *Portrete și tipuri parlamentare*: „Dl. Vericeanu este și el un vernescist de frunte, profesor la universitate, avocat, om cu avere, el întrunește toate calitățile de a face parte din grupul eminent burghezesc al d-lui Vernescu. Dl. Vericeanu este nul în politică. În Cameră, nu are alt rol decât doar că e președintele secției din care face parte. Profesor de economie politică, el are pretenția de a-și da cuvântul în chestiile economice și financiare. Dar ce idei, dar ce cunoștinți! Dl. Vericeanu este partizanul tuturor vechiturilor cari se târăsc în tratatele banale de economie politică clasică. Teoriile sale miros a mucezit, iar felul cum le susține nu dă o odoare mai bună. Dl. Vericeanu are o slăbiciune, slăbiciunea profesiei sale, este liber-schimbist, și încă înfocat. La fiecare ocazie e gata de a debita mica sa teorie și e foarte fericit când poate să o aplice, fie chiar pe scara cea mai mică. Atunci, numai atunci vorbește, iar vorba lui pare că reproduce textul din vreun manual de economie politică, între atâta este de stereotip, în toate ocaziile. (...) Nu o dată, în discuții sau în voturi, dl. Vericeanu se pronunță pentru măsuri protecționiste (...)”¹¹⁰.

În perioada anilor 1901 – 1903, avocatul Al. Vericeanu a fost procuratorul Băncii Evlogie Georgieff, din București¹¹¹.

A deținut o casă, situată în București, pe Calea Călărașilor, nr. 41, dar și mari suprafețe de teren la Gliganu¹¹², județul Argeș, diminuate prin aplicarea Reformei agrare din anul 1921. Încă din 14 octombrie 1877 vindea de pe această moșie 100 care cu fân¹¹³. A mai avut și moșia Scorila, comuna Prisăceana, județul Mehedinți¹¹⁴, iar în ianuarie 1910 apare menționat ca proprietar peste moșiile Greci și Grecii-Sălătrucu, din județul Mehedinți¹¹⁵. Peste un an, în octombrie 1911, figurează ca proprietar al unei păduri în suprafață de 138,86 ha din Gârdoaia, comuna Ceovărnășani, județul Mehedinți¹¹⁶.

---

¹⁰⁴ MO, nr. 15, din 18/30 aprilie 1891; „Voința națională”, anul VIII, nr. 1960, din 18/30 aprilie 1891; „Epoca”, seria II, anul I, nr. 18, din 24 noiembrie 1895.

¹⁰⁵ MO, nr. 250, din 8/21 februarie 1905.

¹⁰⁶ „Voința națională”, anul VII, nr. 1593, din 17/29 ianuarie 1890.

¹⁰⁷ „Voința națională”, anul X, nr. 2642, din 29 august/10 septembrie 1893.

¹⁰⁸ Radu Rosetti, *Acte și legiuri privitoare la chestia țărănească*, seria II, *Din domia regelui Carol*, vol. VII, București, 1908, p. 575.

¹⁰⁹ *Portrete parlamentare*, în „Lupta”, anul VI, seria III, nr. 938, din 23 septembrie 1889, ziar al cărui director era George Panu.

¹¹⁰ G. Panu, *Portrete și tipuri parlamentare*, București, 1892, p. 169-171.

¹¹¹ MO, nr. 85, din 13/26 iulie 1903; nr. 185, din 20 noiembrie/8 decembrie 1901. Pentru mai multe date despre Evlogie Georgieff, vezi Mihaela Deșliu, *Personalitatea fraților Hristo și Evloghi Gheorghieff*, în „Biblioteca Bucureștilor”, anul IV, nr. 12, p. 13.

¹¹² „Românului”, anul XXII, din 23 februarie 1878; MO, nr. 68, din 27 iunie/9 iulie 1885.

¹¹³ „România liberă”, anul I, nr. 125, din 14 octombrie 1877.

¹¹⁴ MO, nr. 188, 20 noiembrie/2 decembrie 1899.

¹¹⁵ MO, nr. 237, din 22 ianuarie/4 februarie 1910.

¹¹⁶ MO, nr. 179, din 3/26 noiembrie 1911.

Al. Vericeanu a publicat numeroase articole pe teme economice, în reviste precum „Românul” (din 18 octombrie 1861)¹¹⁷ sau „Revista generală de drept și științe politice” (1886), coordonată de N. Basilescu, alături de N. Blaramberg, C. Boerescu, I. Kalenderu, N. Mandrea, A. Pascal, T. Rosetti și G. Schina¹¹⁸.

Reprezentativ pentru modul de gândire al profesorului Al. Vericeanu este mesajul pe care acesta îl transmite viitorului mare economist român Theodor Ștefănescu¹¹⁹, cu prilejul examinării acestuia: „În urma concursului am constatat cu plăcere că ai destulă stofă și o să devii un bun profesor; viața noastră nefiind decât un studiu, te consiliesc a te ocupa continuu ca să ajungi la înălțimea misiunii ce ți se confiază”¹²⁰.

Ajuns la o vârstă destul de înaintată, de 73 de ani, Al. Vericeanu a decedat la data de 1 iunie 1912, fiind înmormântat, cu onoruri militare (un regiment de infanterie și un detașament de roșiori) la Cimitirul Bellu, din București. Serviciul religios a fost săvârșit de către episcopul Calist al Argeșului, printre cei care l-au condus pe ultimul său drum numărându-se: Ion I. Brătianu, liderul PNL, Em. Porumbaru, fost ministru și președintele Ateneului Român, C. Dissescu, decan al Facultății de drept, Anton Carp, guvernatorul BNR, Vintilă Brătianu, Victor Antonescu, Gr. Goleescu etc. Cu prilejul înmormântării, I. Procop-Dumitrescu, cenzor la Banca Națională, a ținut următorul discurs:

„...De la anul 1864 și până la 1895, Vericeanu a fost profesor de economie politică, al generațiunii astăzi vârstnice. (...) Însă nu a mărginit activitatea lui numai la simpla propagandă de pe catedră, ci a pus teoria în aplicare, lucrând parte cu munca, cu averea și cu stăruința lui, la întemeierea și susținerea marilor instituțiuni economice și financiare, a căror menire este de a stimula energiile naționale, de a le concentra și uni în luptă, cu scopul ca să creeze, să mărească și să apere avuția națională. (...) Era pe atunci un mare merit, de a avea încredere în capacitatea financiară și economică a României. Dar era mai mare și mai rar meritul de a încredința averea sa instituțiunilor înființate și conduse de români. Vericeanu a avut și acest merit, mai ales atunci, când puțini îl aveau, așa încât dânsul poate fi privit ca un ajutător al inițiatorilor nașterii economice a poporului românesc. (...) Bărbat integru, caracter stoic, dotat cu o putere de muncă prodigioasă, sobru, econom și devotat împlinirii tuturor îndatoririlor sale, a adus servicii însemnate țării, fără nici o ostentație și cu o modestie proverbială”¹²¹.

La rândul său, C. Dissescu îl numește „întemeietorul economiei naționale” și afirmă că „Alexandru Vericeanu a întemeiat învățământul economic la Facultatea de drept București și a infiltrat în studențime ideea și învățământul economic. A înțeles cel dintâi că nu se poate independență politică fără independență economică”¹²².

Al. Vericeanu a fost căsătorit cu Elisa, menționată la 3 august 1892, când președintele Tribunalului Ilfov a solicitat punerea în vânzare a caselor și terenului aferent din București, str. Polonă, nr. 168, care reprezenta averea defunctei Maria Leordeanu, printre ai cărei moștenitori se numără și Elisa A. Vericeanu. Cei doi soți domiciliau în București, pe Calea Călărășilor, nr. 41¹²³.

¹¹⁷ „Revista istorică”, an XXI, nr. 7-9, iulie-septembrie 1935, p. 299; „Românul”, anul V, nr. 291, din 18 octombrie 1861.

¹¹⁸ „România liberă”, an X, nr. 2676, din 9/21 iulie 1886; *Publicațiunile periodice românești (ziare, gazete, reviste)*, descriere bibliografică de Nerva Hodoș și Al. Sadi Ionescu, introducere de Ioan Bianu, tom I, 1820-1906, București, 1913, p. 601.

¹¹⁹ Theodor Ștefănescu (1842 - 1909) a fost un economist român, guvernator al [Băncii Naționale a României](#) în perioada 12 martie 1907 - 1 noiembrie 1909.

¹²⁰ *Album, 85 de ani de la înființarea Corpului Experților Contabili și Contabililor Autorizați din România*, Editura CECCAR, București, 2006, p. 15.

¹²¹ *Înmormântarea lui A. Vericeanu*, în „Voința națională”, anul XXVIII, nr. 8042, din 6 iunie 1912.

¹²² *Ibidem*.

¹²³ MO, nr. 101, din 6/18 august 1892. Moștenitori ai Mariei Leordeanu mai erau: Mimica Dimancea, din Galați, Alexandrina col. Macarovici, din Iași, lt.-col. Isvoranu, din Galați, lt. A. Strejea, din Iași, G.

La 16 iunie 1881, o Elisa Vericeanu era menționată ca pianistă, în anul I, secția a II-a a Conservatorului din București¹²⁴.

Soții Alexandru și Elisa Vericeanu au avut doi copii: un fiu, **Italin A. Vericeanu** (n. 1863), și o fiică, **Emilia** (n. 1864 - 1927), măritată, la 23 februarie 1886, cu generalul de brigadă George Grămățescu (n. 15 iulie¹²⁵ 1846, la Craiova, județul Dolj – † 19 martie 1901¹²⁶, fratele președintelui Curții din Craiova¹²⁷), împreună având doi copii, **Gheorghe** (n. 1888 – † 1913), și **Grigore Grămățescu** (n. 1890 – † 1951)¹²⁸. La Cimitirul Bellu din București, lângă mormântul bunicului Nicolae Vericeanu (tatăl profesorului Alexandru Vericeanu) își dorm somnul de veci și membrii familiei Grămățescu, menționați mai sus, alături de Dinu C. Mitache (n. 1925 – † 1967) și Elena Petit (1885 – 1972)¹²⁹. La același mormânt, probabil ca urmare a legăturilor de familie, mai regăsim membri ai familiilor Missir (Petre Th. Missir, n. la Roman, în 1856 – † București, 1929; Petruș N. Missir, n. 1920 – † 1937; Niculae Missir, n. 20 noiembrie 1887 – † 25 mai 1964, și soția sa Graziella Missir, n. 1893 – † 25 septembrie 1943).

*Mormântul lui Nicolae Vericeanu și al familiilor Grămățescu și Missir,
la cimitirul Bellu din București*

Leordeanu, Zoe Leordeanu, din București. Domiciliul celor doi soți, la acea adresă, este menționat și la 20 noiembrie 1899 sau 28 mai 1913 (MO, nr. 42, din 28 mai/10 iunie 1913).

¹²⁴ „România liberă”, anul V, nr. 1203, din 16 iunie 1881.

¹²⁵ Pe o placă de mormânt de la cimitirul Bellu este precizată luna aprilie ca moment al nașterii.

¹²⁶ Site-ul http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/George_Gr%C4%83m%C4%83tescu (on line la data de 20 august 2016).

¹²⁷ „România liberă”, an X, nr. 2369, din 23 februarie/7 martie 1886. La 27 mai 1916 era menționată Emilia General Grămățescu, care anunța că a pierdut o chitanță de capital social, pe numele lui Alexandru Vericeanu (MO, nr. 43, din 27 mai/9 iunie 1916).

¹²⁸ Site-ul de internet <http://florijianu.ddt.ro/index.php/la-nunta/monument-Nicolae-Vericeanu> (on line la data de 01 octombrie 2016).

¹²⁹ *Ibidem*.

Generalul George Grămățescu, soțul Emiliei Vericeanu

La 20 octombrie 1877, **Italin A. Vericeanu** (n. 1863 – † 18 ianuarie 1901), fiul lui Al. Vericeanu, era elev în clasa a V-a a Liceului „Matei Basarab” din București¹³⁰. Urmează cursurile Facultății de Drept din Paris, după care, la 17 ianuarie 1889, este numit supleant la Tribunalul Ilfov¹³¹. Un an mai târziu era avocat la București¹³², iar între anii 1891 – 1893 a fost judecător de instrucție, secția de notariat, la Tribunalul Ilfov, locuind la București, str. Călărașilor, nr. 31¹³³. La 25 ianuarie/6 februarie 1889, ziarul „Voința națională” anunța că „tânărul Vericeanu, fiul deputatului Al. Vericeanu, numit supleant la Tribunalul Ilfov, a demisionat pentru motivul că nu a fost consultat de ministrul de Justiție. Cum, vreo neînțelegere s-a ivit între G. Vernescu și Vericeanu, cari până aici trăiau în cea mai bună armonie?”¹³⁴.

În perioada care a urmat, Italin Vericeanu devine avocat, intră în politică și publică articole pe teme aflate în dezbateră vremii. În 1883 publică la București lucrarea *Despre testamente în dreptul roman și dreptul român*¹³⁵, în 1896 lansează broșura *Câteva observațiuni critice la legea pescuitului* (pe care o combate)¹³⁶, iar în 1897 era propus să ocupe funcția de director al ziarului „Liberalul”, în care publica diverse articole¹³⁷. Peste un an, la 22 ianuarie 1898, Italin Vericeanu,

¹³⁰ „Românul”, an XXI, din 20 octombrie 1877.

¹³¹ „România liberă”, anul XIII; nr. 3400, din 17/29 ianuarie 1889.

¹³² „Anuarul Bucureștilor pe anul 1890-1891”, București, 1890, p. 99.

¹³³ „Anuarul Bucureștilor pe anul 1892-1893”, ediția X, București, 1892, p. 64; MO, nr. 167, din 26 octombrie/6 noiembrie 1899; „Anuarul Bucureștilor pe anul 1893-1894”, ediția a XI-a, București, 1894, p. 110; MO, nr. 26, din 4/16 mai 1895. La 14 octombrie 1894 era membru al tribunalului (MO, nr. 32, din 13/25 mai 1895).

¹³⁴ „Voința națională”, anul VI, nr. 1310, din 25 ianuarie/6 februarie 1889.

¹³⁵ *Bibliografia românească modernă, 1831-1918*, vol IV (R-Z), prefață și coordonare generală de Gabriel Ștrempel, Editura Academiei, 1996, p. 741.

¹³⁶ „Epoca”, seria II, anul II, nr. 136, din 19 aprilie 1896.

¹³⁷ „Epoca”, seria II, anul III, nr. 381, din 20 februarie 1897.

„un prea simpatic avocat, fost magistrat și distins publicist”, e numit avocat al Casei Școalelor¹³⁸, în locul lui G. Morțun, care era trimis prefect la Botoșani¹³⁹.

Tânăr fiind, Italin Vericeanu s-a sinucis la data de 18 ianuarie 1901¹⁴⁰. A fost deținătorul unei biblioteci importante, pe care, la începutul secolului al XX-lea, tatăl său o dona Colegiului „Ion C. Brătianu” din Pitești, urmând a purta numele „Biblioteca Italin Vericeanu”. Tot pentru bibliotecă aceluiși liceu, în 1902, tatăl Al. Vericeanu a donat suma de 5.000 lei, utilizați de către profesorul Nicolae I. Apostolescu pentru a cumpăra de la Paris cărți de literatură universală și filosofie, toate în limba franceză¹⁴¹.

Nicolae N. Vericeanu l-a avut ca fiu și pe avocatul **Costache N. Vericeanu**, menționat la data de 5 octombrie 1877 în funcția de consilier local la Primăria Brăila¹⁴². În același an, pe fondul coagulării în țară a tot mai multe cluburi conservatoare, inițiativa primei opoziții conservatoare din acest oraș aparține membrilor fondatori Constantin Vericeanu, Ion Suditu și Ștefan Economu. Ulterior a fost propus pentru un post în Parlament, la 6 noiembrie 1886, alături de I. Negrulescu, Ch. Suliotis și M. I. Marghiloman¹⁴³, și ales deputat la acest județ în octombrie 1888 (alături de M. Marghiloman și Ch. I. Sulioti¹⁴⁴) și în aprilie 1891¹⁴⁵. La 7 mai 1888, C. Vericeanu se numără, la Brăila, printre semnatarii unui proces-verbal ce-și propunea organizarea filialei Partidului Liberal-Conservator¹⁴⁶ și constituirea unui comitet electoral, „din dorința de a încredința conducerea intereselor orașului nostru unor persoane independente, oneste și active”¹⁴⁷.

La 19/31 octombrie 1891, avocatul C. Vericeanu, împreună cu C. Georgescu, „două somități, care fac fală clicei cârmuitoare din Brăila”, pleda în apărarea ziarului „Mesagerul Brăilei”, într-un proces de calomnie din partea lui G. I. Berceanu¹⁴⁸. Peste un an, C. N. Vericeanu devine, pentru scurt timp, primar al orașului Brăila (1892 – martie 1893)¹⁴⁹, iar în perioada februarie 1893 – 1895 este senator de Brăila¹⁵⁰. La 22 noiembrie 1895, C. N. Vericeanu era ales deputat de Brăila¹⁵¹, iar peste 10 ani, la 7 februarie 1905 candidează pentru un post de senator la același județ, însă nu a fost ales¹⁵².

---

¹³⁸ „Foaia Populară”, anul I, din 1 februarie 1898, p. 6.

¹³⁹ „Epoca”, seria II, anul IV, nr. 6676, din 24 ianuarie 1898.

¹⁴⁰ „Voința națională”, anul XVIII, nr. 4773, din 20 ianuarie 1901.

¹⁴¹ Constantin Vărășcanu, *Evoluția învățământului în orașul Pitești între anii 1892-1914*, în „Omul și societatea”, anul II, nr. 3, octombrie 2011, p. 206; site-ul <http://colegiulbratianu.ro/istoric/> (online la data de 10 mai 2016).

¹⁴² DIR, *Războiul pentru Independență*, vol. VI (1 septembrie 1877 – 15 octombrie 1877), Editura Academiei, 1955, doc. 1064, p. 534-535. Costache Vericeanu apare menționat la 1860 într-un sechestrul întărit de Tribunalul Teleorman (MO, nr. 152, din 3/15 octombrie 1882) și la 1879 într-o sentință a aceluiși tribunal (MO, nr. 119, din 28 august/9 septembrie 1881).

¹⁴³ „Telegraphul”, anul XVII, nr. 4318, din 6 noiembrie 1886.

¹⁴⁴ MO, nr. 155, din 15/27 octombrie 1888; „Voința Națională”, anul V, nr. 1234, din 20 octombrie/1 noiembrie 1888; MO, nr. 174, din 6/18 noiembrie 1888.

¹⁴⁵ MO, nr. 12, din 14/26 aprilie 1891; „Voința națională”, anul VIII, nr. 1961, din 19 aprilie/1 mai 1891; Mihai Sorin Rădulescu, *Elita liberală românească (1866-1900)*, Editura All, p. 224.

¹⁴⁶ Formațiune aflată sub conducerea lui Lascăr Catargiu și Grigore Vernescu.

¹⁴⁷ „Epoca”, anul III, nr. 760, 2/14 iunie 1888.

¹⁴⁸ „Voința națională”, anul VIII, nr. 2104, din 19/31 octombrie 1891.

¹⁴⁹ „Analele Brăilei”, anul III, nr. 1, ianuarie-martie 1931, p. 58; „Lupta”, anul X, nr. 1965, din 27 martie 1893; Ioan Munteanu, *Stradele Brăilei*, Editura Ex LIBRIS, Brăila, 2005, p. 242, *apud* Alexandrina Manea, *Primarii Brăilei (1866-1914)*, în *Brăila eroică*, aprilie 2005.

¹⁵⁰ „Anuarul Bucureștilor pe anul 1893-1894”, ediția a XI-a, București, 1894, p. 3; MO, nr. 270, din 6/18 martie 1892; „Anuarul Bucureștilor pe anul 1895”, ediția a XII-a, 1895, p. 3; „Epoca”, seria II, anul I, nr. 18, din 24 noiembrie 1895.

¹⁵¹ „Epoca”, seria II, anul I, nr. 18, din 24 noiembrie 1895.

¹⁵² MO, nr. 250, din 8/21 februarie 1905.

Constantin N. Vericeanu a trăit până după 1905, când figurează ca proprietar la Brăila¹⁵³. A a fost căsătorit cu Cleopatra¹⁵⁴, fiica lui Petrache Depărățeanu și a Elisabetei Depărățeanu. La momentul căsătoriei celor doi (1862), la dota Cleopatrei a contribuit și fratele său, poetul Alecu Depărățeanu¹⁵⁵.

Cei doi soți au avut mai mulți copii: pe **Grigore Vericeanu** (a cărui biografie am prezentat-o la începutul articolului), **Felicia C. Vericeanu** (menționată că promova clasa a II-a, la Școala primară de fete din Brăila, în anul 1886)¹⁵⁶, și pe **Virginia Vericeanu** (căsătorită cu Ion Nițulescu-Bistriceanu¹⁵⁷, unul dintre primii medici formați în școala medicală românească). Într-un discurs în Camera Deputaților, din 11 decembrie 1915, Grigore Vericeanu pomenește faptul că mai avea un frate¹⁵⁸.

Cea mai mare parte a vieții lor, soții Virginia Vericeanu și Ion Nițulescu-Bistriceanu au locuit în orașul Bârlad. Din această legătură se va naște, la Piatra-Neamț, la 6 iunie 1895, Iuliu Nițulescu (profesor al Facultății de Medicină din Iași, membru al Academiei de Științe Medicale din România, al Societății de Fiziologie și Istoria Medicinii, al Asociației Medicilor de Limbă Franceză și al Societății de Medicină Comparată din Paris)¹⁵⁹.

*Cleopatra Vericeanu (sora poetului Alexandru Depărățeanu),
mama lui Grigore Vericeanu*

Nicolae N. Vericeanu (1851-1941¹⁶⁰), domiciliat în București, str. Concordiei, nr. 10, căsătorit cu Elena N. Vericeanu¹⁶¹, a fost cel de-al treilea fiu al lui Nicolae Vericeanu, secretar al

¹⁵³ MO, nr. 81, din 9/22 iulie 1903.

¹⁵⁴ Cleopatra C. Vericeanu mai apare și în alte documente: în 1890 (MO, nr. 249, din 12/24 februarie 1892) și la 29 septembrie 1915, când este menționată într-un decret regal, în legătură cu „transmiterea unui drept de pensiuine” (MO, nr. 146, din 29 septembrie/12 octombrie 1915).

¹⁵⁵ „Studii și cercetări de istorie literară și folclor”, 1954, vol. 2 - 3, p. 139. Poetul Alexandru Depărățeanu a murit la data de 9 ianuarie 1865, în casa surorii sale, Cleopatra Vericeanu, situată în apropierea bisericii Manea Brutarul din București (Al. Ciorănescu, *Alexandru Depărățeanu. Studiu critic*, în *Analele Academiei Române, Memoriile secțiunii literare*, seria III, tom VII, București 1934-1936, p. 292).

¹⁵⁶ „România liberă”, an X, nr. 2700, din 6/18 august 1886.

¹⁵⁷ MO, nr. 145, din 2 octombrie 1901.

¹⁵⁸ „Adevărul”, anul XXVIII, nr. 10332, din 14 decembrie 1915.

¹⁵⁹ Liviu Mărghitan, Ioan Mancaș, *Academicieni ai județului Vaslui*, Editura Ramira, Arad, 2010, p. 91.

¹⁶⁰ „Gazeta municipală”, anul X, nr. 462, din 9 martie 1941.

¹⁶¹ MO, nr. 175, din 5 noiembrie 1921.

Ocârmuirii județului Prahova. Nicolae (sau Nae) Vericeanu este menționat prima oară în anul 1878, în funcția de ajutor al Subprefecturii plășii Bolintin, din comuna Potlogi¹⁶². La 6 septembrie 1882, este numit, prin decret semnat de regele Carol I, „agent de urmărire” pe lângă Ministerul de Finanțe¹⁶³. Ulterior, devine președinte de tribunal, iar în perioada 8 august 1885¹⁶⁴ - 17 iunie 1886¹⁶⁵ ocupă funcția nou înființată de judecător la ocolul II Caracal. La 29 mai 1887, fostul controlor N. Vericeanu este numit revizor în serviciul exterior al spiritoaselor¹⁶⁶. Anul următor, la 21 august, pe când trăia la Caracal, „vechi președinte al tribunalului, avocat”, era membru al unui comitet constituit în oraș în vederea strângerii unei sume de bani pentru participarea României la Expoziția de la Paris, din anul 1889¹⁶⁷. Peste un an, este numit subprefect al plasei Ocolu, din județul Romanați, în locul lui Constantin Pavlidi¹⁶⁸, după care a fost numit subprefect al plasei Dâmbovița¹⁶⁹. La 20 octombrie 1890, Nae N. Vericeanu, subprefect al plasei Corbu, din județul Romanați, este mutat în aceeași funcție la ocolul Balta-Oltu de Jos¹⁷⁰, unde se află până la 1 februarie 1892¹⁷¹. În aceeași lună, prin decret regal, Nicolae N. Vericeanu, „polițai al orașului Târgoviște”, a fost numit subprefect în plasa Dealu, județul Dâmbovița¹⁷².

La 8 aprilie 1897 era delegat al filialei Partidului Conservator din Dâmbovița la Congresul Conservator din București¹⁷³, iar la 1 aprilie 1905 este menționat inspector comunal în județul Dâmbovița¹⁷⁴. S-a pensionat la 17 iunie 1918 din postul de administrator al plasei Buftea, județul Ilfov¹⁷⁵, după care a trăit la București, unde apare menționat la 14 martie 1924¹⁷⁶, 24 mai 1928 (alături de soția sa, Elena, din Bacău¹⁷⁷) și la 15 mai 1929¹⁷⁸.

Este posibil să existe o legătură între Nicolae N. Vericeanu și **Ana (Aneta) Vericeanu** (probabil erau frați), menționată în anul școlar 1866-1867 în Caracal, institutor la Școala nr. 2 de fete¹⁷⁹.

Faptul că Al. Vericeanu, Costache N. Vericeanu, Nicolae N. Vericeanu și Grigore Vericeanu, de la Huși, aparțineau aceluiași trunchi comun este demonstrat și prin aceea că figurează, împreună, printre rudele menționate în anunțul privind decesul lui Italin Vericeanu, din anul 1901:

„Întristații, Alexandru și Elisa Vericeanu, Emilia și general Grămățescu cu copiii lor, Constantin și Cleopatra Vericeanu, Virginia și dr. Ioan Nițulescu, Iulieta și Toma Drăgulinescu, Grigorie și Lucia Vericeanu, familiile: Borcescu, Libert, Plarino, Homoriceanu și Dimancea au durerea de a face cunoscut pierderea prea iubitului lor

¹⁶² „Telegraphul”, anul VIII, nr. 1766, din 4 martie 1878.

¹⁶³ MO, nr. 134, din 11/23 septembrie 1882; „Telegraphul”, anul XII, nr. din 12 septembrie 1882.

¹⁶⁴ „România liberă”, an IX, nr. 2412, din 8 august 1885.

¹⁶⁵ „Telegraphul”, anul XVII, nr. 4202, din 17 iunie 1886; „România liberă”, anul X, nr. 2658, din 16-17 iunie 1886; „Memoria Oltului și Romanaților. Revistă de istorie și cultură a Oltului și Romanaților”, anul IV, nr. 3 (37), martie 2015, p. 101 (siteul www.memoriaoltului.ro, online la 19 iulie 2016).

¹⁶⁶ „România liberă”, an XI, nr. 2930, din 29 mai/10 iunie 1887.

¹⁶⁷ George Bibescu, 1889, *exposition universalle. La Roumanie. Avant-pendant-après*, Paris, 1890, p. 382.

¹⁶⁸ „România liberă”, an XIII, nr. 3399, din 15/27 ianuarie 1889.

¹⁶⁹ „Epoca”, seria II, anul III, nr. 544, din 27 august 1897.

¹⁷⁰ MO, nr. 174, din 3/15 noiembrie 1890.

¹⁷¹ MO, nr. 252, din 15/27 februarie 1892.

¹⁷² MO, nr. 270, din 6/18 martie 1892.

¹⁷³ „Epoca”, seria II, anul III, nr. 421, din 8 aprilie 1897.

¹⁷⁴ MO, nr. 1 bis, din 1/14 aprilie 1905.

¹⁷⁵ MO, nr. 65, din 14/27 iunie 1918.

¹⁷⁶ MO, nr. 57, din 14 martie 1924.

¹⁷⁷ MO, partea I, nr. 112, nr. din 24 mai 1928; MO, partea a II-a, nr. 104, din 15 mai 1929.

¹⁷⁸ MO, partea a II-a, nr. 104, din 15 mai 1929.

¹⁷⁹ Paul Aretzu (coord.), *Monografia Colegiului Național „Ioniță Asan” 2008-2013*, Caracal, 2015, p. 43.

fiu, frate, cumnat, unchi, nepot și văr, Italino A. Vericeanu, fost magistrat, avocat, în etate de 38 de ani”.

Tot în legătură cu această familie trebuie pusă și existența unor alte persoane. De exemplu, în anul 1890 apare menționat **Em. Vericeanu**, avocat din București, domiciliat pe aceeași stradă cu unii dintre cei menționați mai sus, respectiv str. Călărășilor, nr. 31¹⁸⁰.

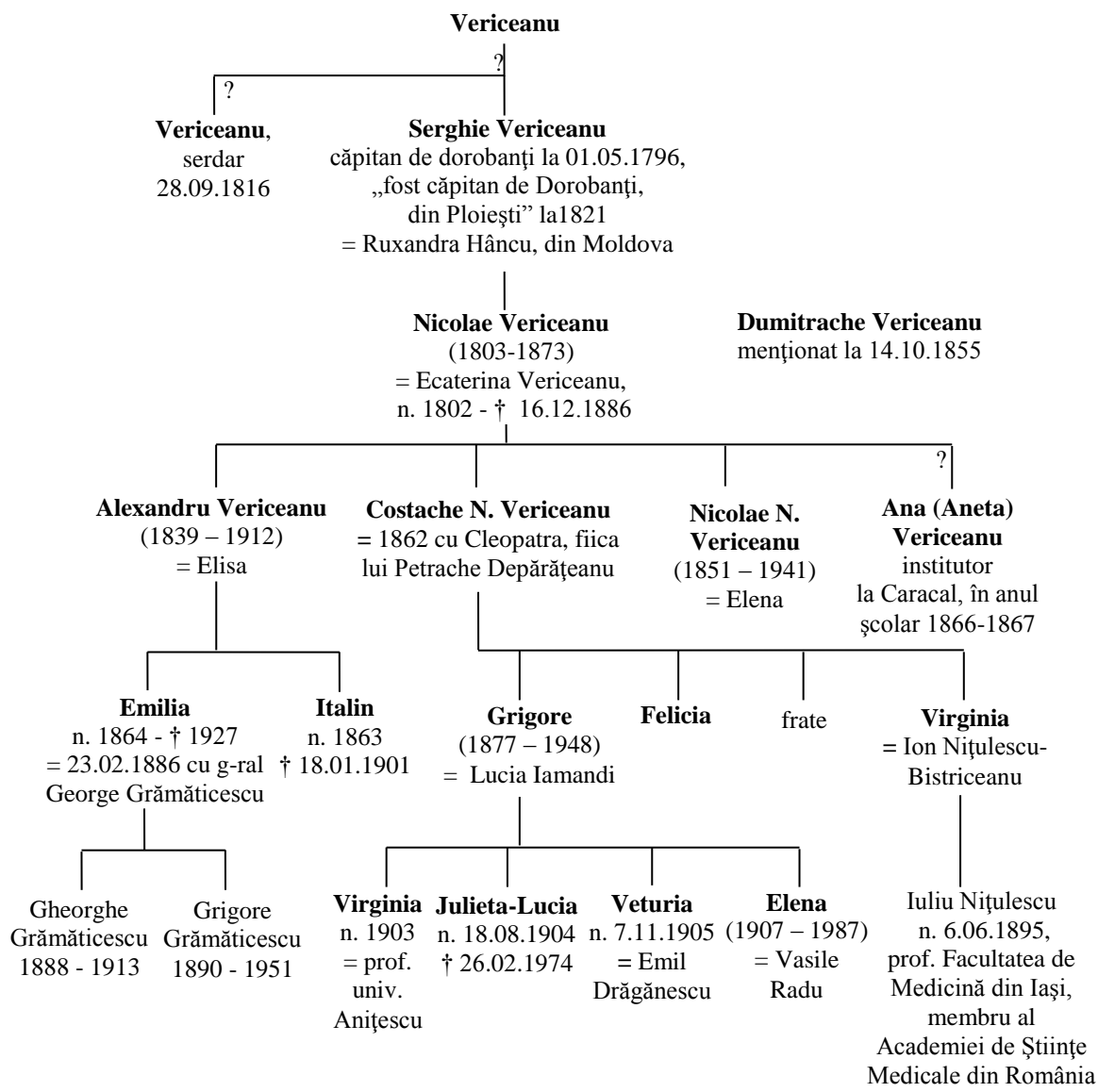
Documentele de la finele secolului al XIX-lea și din secolul următor surprind existența și a altor purtători ai numelui Vericeanu, însă nu cunoaștem dacă au legătură cu această familie¹⁸¹.

Deși cercetarea genealogică asupra familiei Vericeanu nu e finalizată, încheiem materialul de față cu o încercare de reconstituire a arborelui genealogic, cu convingerea că reprezentanții acestei familii reprezintă un exemplu de ascensiune a unui neam nou, care a jucat un rol de seamă în viața politică și economică a României moderne și a cunoscut notorietatea după mijlocul secolului al XIX-lea.

---

¹⁸⁰ „Anuarul Bucureștilor pe anul 1890-1891”, București, 1890, p. 99.

¹⁸¹ Astfel, la 6 octombrie 1888, este menționat la Cordăreni, în județul Dorohoi, **Ioan Vericeanu**, membru al unei comisii interimare, care urma să „gireze afacerile comunei până la instalarea unui nou consiliu” (MO, nr. 147, din 6 octombrie 1888). La 4 iunie 1911, apare **Nicolae Vericeanu**, pensionar din București (MO, nr. 49, din 4/17 iunie 1911). Apoi, la 31 mai 1929, o regăsim pe **Ecaterina Vericeanu**, la București, domiciliată pe str. Uranus, nr. 57, căreia îi era dator cu 50.000 lei Gh. I. Ciobanu. Întrucât nu primise datoria, Ecaterina Vericeanu solicita tribunalului scoaterea la vânzare a 4 ha teren din comuna Mătăsaru, județul Dâmbovița. Cea în cauză o mai regăsim menționată și la 9 iunie 1938, la aceeași adresă din București (MO, partea a II-a, anul CVI, nr. 129, din 9 iunie 1938). În iunie 1970, îl regăsim pe **Gheorghe C. Vericeanu**, conferențiar la Institutul Pedagogic din Constanța. În cuprinsul decretului nr. 506/1972 privind conferirea unor ordine și medalii îl aflăm și pe **Neculai C. Vericeanu** (n. 1933, la Medgidia - † martie 2014), arhitect la Institutul de Proiectări Iași, devenit unul dintre cei mai cunoscuți arhitecți ai Iașilor. Acesta a avut încă doi frați (informații preluate de pe pagina de internet www.ziaruldeiasi.ro) și în legătură cu el a fost și **Carmen Vericeanu**. Printre rudele lui **Neculai C. Vericeanu** din Constanța sunt și **Raluca Ștefan Vericeanu** și **Margareta Vericeanu** (<http://www.ziarulevenimentul.ro/anunturi/funerare/condoleante/48326.html>, on line la data de 30.09.2016). Tot la Iași îl regăsim, în ultimii ani, pe **Tudor Vericeanu**, fost arhitect șef al Primăriei Iași, iar la Piatra-Neamț a trăit **Nicolae Vericeanu**, scenograf în jurul anului 1982 în reprezentările corului și orchestrei simfonice a Conservatorului „George Enescu”.

ÎNSEMNĂRI DE PE CĂRȚI (VI)

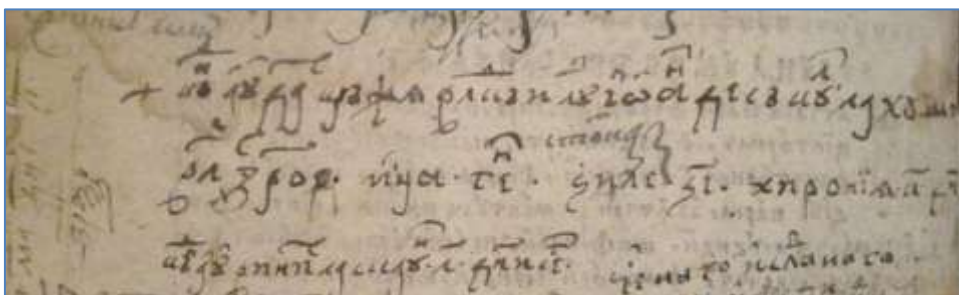
Costin CLIT

1667 (7175) ianuarie 16

† Când au dat crăja¹ vl(ă)d(i)căi lui Ioan de Săcul la Huși. Б(Ѡ)Л(Ѡ)Т(Ѡ) *ЗРОЕ² <7175>
 М(Ѡ)С(Ѡ)ЦА ген(аріе) zile сѣ <16> / hiro(to)niiā Ѧ ДН(И) / Când au vinit la scaun Ѧ <30> ДНИ
 СЕПТ(ЕМВРИЕ).

¹ Cârja vlădicească.

² Peste cifra Ѧ <4> este notată cu altă cerneală cifra Ѧ <5>.

Pe o *Îndreptarea legii*, Târgoviște, 1652, fără pagină de gardă, coperta 3; Biblioteca Mănăstirii Secul; Altă însemnare: „Stoinea”.

<după 1743-prima jumătate a sec. XIX>

Adică eu diaconul Vasili din Bazga am vându(t) acest *Pindicostariu* dat de părintile lui (?), l-am vândut preutului Toader din Costuleni drept 6 lei, mai fiind vr(e)o pricină despre a (...) ¹ și despre alți oameni să aib eu a răspunde eu și pentru credința m-am și iscălit / diaconul Vasăli / Vasili, Maria / Erei Chiur (?) Ghiorghii, Marfa (?)

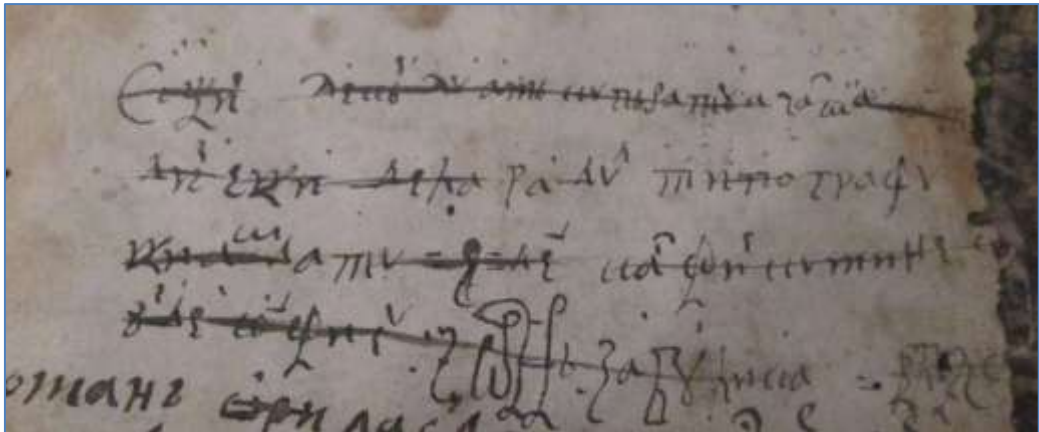

Pe un *Penticostar*, 1743, fără pagină de gardă, p. 28v.-32, pecete la p. 31; proveniența: parohia Bunești; Muzeul Eparhial Huși (III 265).

¹ Rupt.

<1753-ante 1760 (7269) octombrie 20>

Să știi de cându am cu(m)păratu aceasta carte din Eși de la Radul tipografu și am datu 6 lei ca-s fii cu mine (...) ¹ unde să fiu eu. / Ion Zabulica / В(Ъ)Л(Ъ)Т(Ъ) *З(Ъ)Г(Ъ)² <72(69)>.

Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753, p. 223v.-224; Fără proveniență; Muzeul Eparhial Huși (III 231).

¹ Rupt.

² Rupt; datat după vânzarea cărții din 20 octombrie 1760.

<după 1753-prima jumătate a sec. XIX>

În zilele preluminatului / Samoil.

Să-s știi di când am scris eu Samoil dascălul că am învățat.

Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753; proveniența: parohia Rădeni; Muzeul Eparhial Huși (III 241).

1760 (7268) iunie 2

Să să știi de cându au p(i)erit soarele în zilele lui Ioan Teodur voevod într-o viner(i) la cinci ceasuri de zi la ВЕЛЕТ *З(Ъ)Г(Ъ) <7268> ИСНІЕ В <2> zile / Să să știi că am scris eu Gligori.

Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753, la sfârșitul *Predosloviei*; proveniența: parohia Țuțcani; Muzeul Eparhial Huși (III 228).

1760 (7268) iunie 2

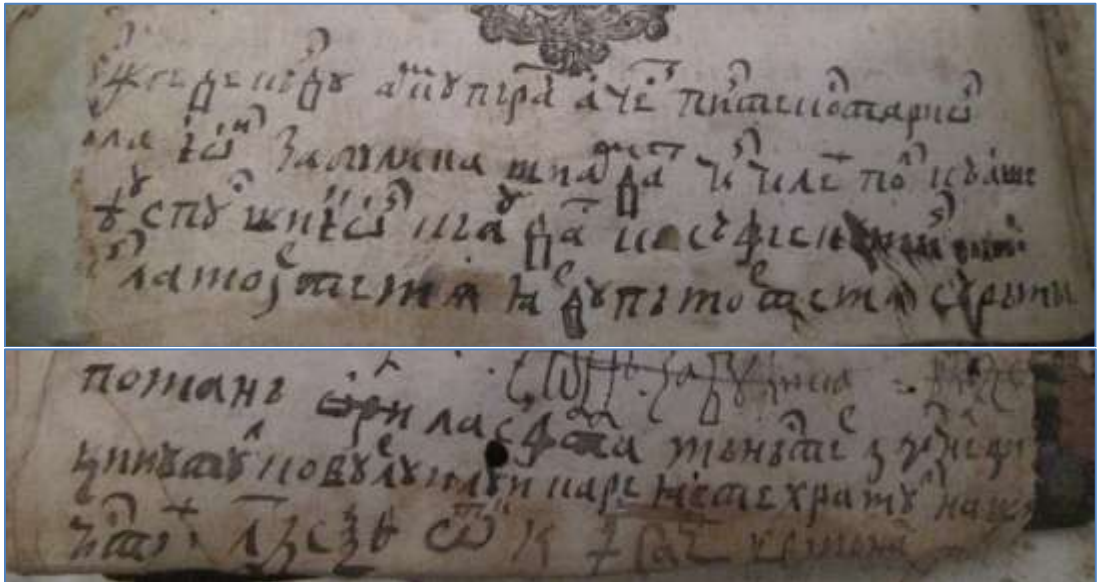
Să-s știi de cându au p(i)erit soaril(e) în zilele lui Ioan Teodor voevod într-o viner(i) la cinci ceasur(i) din zi / îmbla ВЕЛЕТ *З(Ъ)Г(Ъ) <7268> ИСНІЕ(Е) В <2>.

Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753, p. 223v.; proveniența: parohia Țuțcani; Muzeul Eparhial Huși (III 228).

1760 (7269) octombrie 20

(S)¹ă-s știe de cându am cumpărat acest *Pintecostarion* (d)²e la Ion Zabulica și am dat cinci lei pol că așe (m)³e-au spus și Ion că au dat ca să fie c(u)⁴ min(e) (pâ)⁵n(ă) la moarte(a) mia, iar după mo(a)rte(a) mia să rămă(i)e pomană ori la sf(â)nta mănăster(e) la Cerneți⁸, ținutul Covurluiului, care

iaste hramul Naști(rea)⁶ (Pre)⁷cistii. / ЛЕТ *333 <7269> ОКТ(МВРІЕ) К̂ <20> / Isa(i)e,
ier(o)monah.

Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753, p. 223v.-224; Fără proveniență; Muzeul Eparhial Huși (III 231).

^{1, 2, 3, 5, 6, 7} Rupt în partea stângă.

⁴ Ilizibil din cauza cernelii.

⁸ Probabil Cernații, înglobat în satul Cepești, județul Vaslui.

<după 1761>

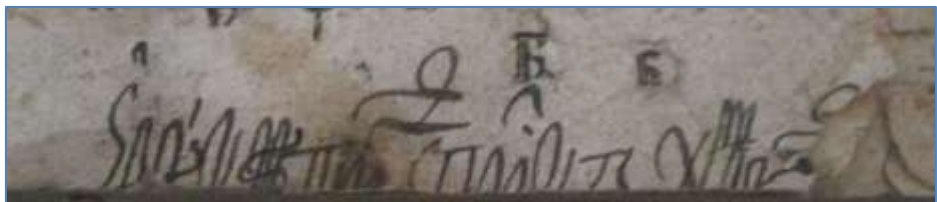
† La această carte me-au dat agiutor Ion Lipscanul și cu soțul dumisal(e) Sanda din Eși din târgul Baisării un zlot copii.

Pe un *Triodion*, Râmnic, 1761, coperta 2; proveniența: parohia Lupești (a aparținut mănăstirii Grăjdeni); Muzeul Eparhial Huși (III 405).

<1761> ianuarie 27

(...) hramu(l), să te / Enohentii, episcop Huș(ului) (...) ¹ / (...) și ace(...) (...) ² răzășii toț(i) (...) ³.

Acestu *Penticostar* (...) ⁴ pe ceastă carti (...) ⁵ în генар(іе) К̂3 <27> (p. 81v.-82v.)

Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753; proveniența: parohia Crăsnășeni; Muzeul Eparhial Huși (III 244).

^{1, 2, 3} Rupt.

^{4, 5} Șters.

1761 (7270) decembrie 8

Să să știi a cui esti acest *Pi(n)ticostar*, e(s)t(e) a răzășilor di Crăsnășeni, l-au cumpărat să fii a bisărici(i), de la Huș(i) di la ipiscopul Enohentii în **ⲛⲉⲗⲉⲧⲧⲟⲩ** <7270> **ⲁⲗⲉⲕⲉⲙⲃⲣⲓⲉ** **ⲏ** <8> / (ș)i au cumpărat o(a)mini mai aleș(i) (...) ¹erei Lețcărachi, iro diacon Ștefan Mă(...) ², Iftini Andronachi monah, Dănilă Aliuș, Idricean Vasăli, Gavril, săn diiaconului (Ște) ³fan și cu toț(i) răzăși(i) și Ioniț(ă) diiacon, tot răzăș di Crăsnășeni / și să fii pomană lor și ficiilor lor la bisărică și ci preut ar fi tot pome(...) ⁴gd la bi svor și să-i pominiască și pe (...) ⁵au scris a(i)ce.

Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753, p. 224v.; proveniența: parohia Crăsnășeni; Muzeul Eparhial Huși (III 244); Alte însemnări: „Andronache Ivașcu / Să să știe că am scris și eu cu toată sălința me aice pre ace(a)st *Pinticostariu*”, p. 224v., grafie chirilică; „Această carte, cini au cumpărat / Epistolie ce(a) cu adevărat trimisă di la D(u)mnezeu(l) nostru I(su)s H(risto)s / Zi-s-au un volnicu săracu cătră un dascal filosof”, p. 224v., grafie chirilică; „Ca să să știe cini au cumpărat această carte, adică *Pe(n)ticustaru*, adică răzăși(i) di Crăsnășini toți cu toți”, p. 224v, grafie chirilică.

¹ Șters.

^{2,3} Deteriorat.

^{4,5} Ilizibil, șters.

<1761 (7270) decembrie 8>

Cadi-să a ști a cui este această carte, anume *Penticostariu*, l-au luat răzășii din Crăsnășeni de la ipiscopie de la Huș(i) 6 (?) lei pol, și au dat anume o(a)meni mai aleși doi lei (...) ¹și au dat doi d(...) ²lu (...) ³.

Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753, p. 224; proveniența: parohia Crăsnășeni; Muzeul Eparhial Huși (III 244).

^{1,3} Șters.

² Ilizibil.

1767 (7275) <f. l. z.>

Acest sfânt *Penticostariu* l-au cu(m)părat robul lui D(u)mnăzeu eréi Tudorachi Borșu din Leești ¹ și au datu zeci le(i) în zilele domnului nostru Ioan Grigorii Alexandru Ghica voevod, când era cursul anilo(r) de la Adam **ⲛⲉⲗⲉⲧⲧⲟⲩ** <7275> iar de la H(risto)s **ⲁⲡⲩⲪⲩⲰ** <1767>, și cine a fura-o sau ar găsi-o și n-ar spune-o preutului, să fie blăstămat de 318 părinți, herul, pe(a)tra să putredască, iar trupul lui să ste(a) întreg.

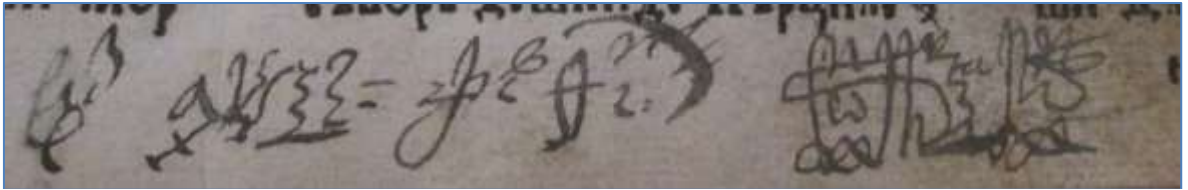
Pe un *Penticostarion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1767, p. 1-31; proveniența: parohia Ciortolom; Muzeul Eparhial Huși (III 278).

¹ Liești.

1767 februarie 19

(...) ¹unde să cinstești și să prăznu(i)ești (Sfânt) ²ul (...) ³Ierarh Neculae, (...) ⁴și a soțului meu Sanda, și a fiilor noștri, iar cine o va (în)streina de la sv(â)nta biserică (...) ⁵Ierarh Neculae înainte a strașnicului giudeț a Domnului Dumnezeului nostru Ii(su)s H(risto)s. Amin. **Ⲛⲉⲗⲉⲧⲧⲟⲩ** **ⲁⲡⲩⲪⲩⲰ** <1767> **Ⲏⲉⲃⲉⲣⲁⲣⲓⲉ** **ⲛⲓ** <19> / <ss>

Pe un *Triodion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1761, p. 9-20; proveniența: parohia Deleni de Huși; Muzeul Eparhial Huși (III 404).

¹ lipsă p. 2-8.

^{2, 3, 5} Lipit.

⁴ Lipsă.

1767 (7275) iunie 15

(Acest)¹ *Pindicostariu* (...) dar lui Nene, în zălile mării sale (...) al doile(a) domnii / la **ВИАЕТ *ꙗꙋꙋѣ <7275 / 1767> иꙗнї(е) ѿ <15>** / și cini (s-ar ispiti)⁴ ca să o furi, să fii blăstămat de Domnul Dumnezeu și de toț(i) sfinții și am scris eu multu păcătosul (...) ⁵.

Pe un *Penticostar*, Râmnic, 1767, fără început, începe cu p. 2, p. 2-și următoarele; proveniența: parohia Horga; Muzeul Eparhial Huși (III 297).

¹ Lipsă p. 1.

² Șters, rupt.

^{3, 4} Rupt.

⁵ Tăiat la legatul cărții.

<după 1768-prima jumătate a sec. XIX>

Acest *Penticostar* l-am cumpărat / † eu preutul Vasili ot Spineni / am cumpărat acest *Penticostar* și am dat 10 lei pe dănsul; și mi-au dat ajutor Ștefan Vacă 1 leu și Gavril Gădeiu 2 lei și gineril(e) lui o da(t) un zlot.

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1768, p. 7-9; proveniența: parohia Spineni (biserica din Sărățeni); Muzeul Eparhial Huși (III 264); Alte însemnări: „Dat-am adivărat și încredințat / To(a)dir Ifrim / Vasăli Vlasăi / To(a)dir Ifrim”, ultima pagină albă, grafie chirilică; „Sf(ân)ta M(aica) Domnului la mai 14 / VI / 918”, p. 32; „Sfânta M(aica) Domnului Florești 18 / 6 / 1935”, p. 33.

<după 1769-prima jumătate a sec. XIX>

Să-s știi (...) l-am cumpărat eu Ștefană (...) cu 20 lei bani gata și l-am dăruit sfinții besărici (...) unde au mai dăruit și părintile un *Menii* rumănescu și unde (a)u dăruit Lupul Hiliuțe și o *Ev(an)ghelie* și un *Apostul* și o *Liturghie* și un *Ceaslov* (...) (și s-au mai găsit găsit) și un *Triodu* (...) (de la Eși) și unde au cumpăratu și Sandul Hiliuțe un *Molitvănicu* și (...) au dăruitu Lupul Gălugărului (un *Minietu*).

Pe un *Triodion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1769, p. 39v.-60; proveniența: parohia Țuțcani; Muzeul Eparhial Huși (III 416).

^{1, 2, 3, 4, 5, 6, 8} tăiat la legatul cărții.

^{7, 9, 10, 11} Tăiat.

1770 <f. l. z.>

Această cartă ce să chiamă *Pintecostar* l-au cumpărat preoții amândoi, Neculai, Ioniți și cu alți poporeni care s-au îndurat ca-s fii pomană la sfânta biserică la Mircești, iară cine ar lua ș(i) iar tăgădui să fi(e) (...) $\Delta E T \overline{\Delta \Psi O} <1770>$ ²

Și am scris.

Această carte am cumpărat-o noi cu toții cu pochi cu po(...)³

Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753, ultima pagină albă; proveniența: parohia Rediu Galian; Muzeul Eparhial Huși (III 229); Altă însemnare: „Neculai preut”

---

¹ Spațiu gol.

² Rupt dedesupt de văleat.

³ Rupt.

<1774 - ante 1779 decembrie 25>

Această sfântă și d(u)mnezeiască cartă anume *Oftoih(u)* s-au vândut de mine robul lui D(u)mnezeu, anume Stanciu vânzătorul de cărți dinu mitropolie Bucureștilor, o amu cumpărat eu gramaticul Vasilie cu taleri 12, prin multă nevoie și silință și cine îl va fura să fie afurisitu, toată sămânța lui să fie anatema maranata.

Pe un *Octoih*, București, 1774, p. 426v., tăiat la legatul cărții partea de jos; proveniența: parohia Râșești; Muzeul Eparhial Huși (III 377).

<1777>

Ace(a)stă sfântă¹ cartă *Triodu* s-au cumpărat de Ene Focșa în 19 lei, și s-au datu la besărica de la Rășcani (...)² și s-au datu pent(r)u slufetul³ său și al (...), și cine a fura-o, să fie ne(i)ertatu de Domnul Dumnezău și de Maica Precista / Ene Focșa, titor besărici(i) / și de patru su(...) (...)⁴.

Pe un *Triodion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1777, prima p. 1-8, pecete; proveniența: parohia Țifu; Muzeul Eparhial Huși (III 413).

---

¹ sfântă.

² lipit.

³ sufletul.

⁴ tăiat la legat.

1777-1778 (7286) <f. z. l.>

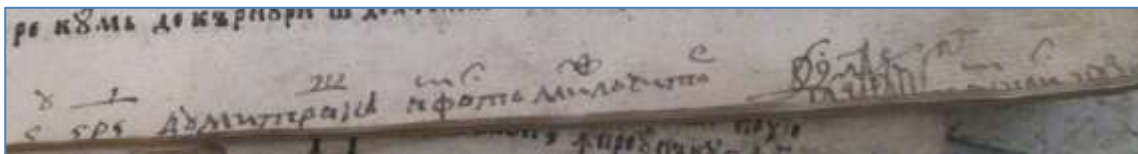
Această sfântă carte ce să cheamă *Triodionu*, au cumpărat-o ctitorii sfintii besericii ot Ibănești, care este hramul Sfete Nicolai, și am dat 17 lei pol, ca să fie pentru slujba sfintii besăricii care mai sus s-au numit, și să fie pentru bună fericiria și sănătate(a) ctitorilor sfântului lăcașului acestu(i)e și (i)ertare(a) păcatelor părinților, fraților, moșilor, strămoșilor și a tuturor pravoslavnicilor creștini, er cine s-ar ispiti a o înstreina de la sfânta bese(ri)că aceasta care mai sus s-au numit, fără de vo(i)e și blagoslovenie ctitorilor sfântului lăcașului acestu(i)e, să fie sup(t) blăstăm(ul) celor trei sute optsprăzece de părinți. ✠³снѣ <7286 / 1777-1778>. Erei Constandin, ot Ibănești, i papadie Irina.

Dréptate înaltă ne(a)mul, er păcatele înpuține(a)ză sămințiile pentru răutăți / o vai și amar celor de nu să pocă(i)escu. Aceasta să o (în)țelegim, o fraților. / Ermonah Calistru, ot Ibănești.

Pe un *Triodion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1769, p. 13-60; proveniența: parohia Ibănești; Muzeul Eparhial Huși (III 429).

1778 martie <f. z.>

(...)¹ Postul Lucăi, To(a)der (...)² Mărinii (...)³, Ion (...)⁴, Timofti (...)⁵, To(a)der Cerchez, Tănas Hoțoțuiu, Ioan, sin Simion, Mihalachi Ciostoi, To(a)der Miron, Vas(i)le (...)⁶ Simion Răzmiriți, Pavăl Bălan, Ioniți, sin I(...), (...)⁷, Ioan Ungurașul, Ion (...), cumpărat-o cu 19 lei (...)⁸ mutau făr(ă) de știri(a) acistor ctitori să fii blăstămați (de trei sute)⁹ optsprăzăci di oteț(i) ci au pe(trecut)¹⁰ la Ni(che)¹¹ia (...)¹² putriz(e)ască, iar trupurile acilora să nu putriz(e)ască, și s-au cumpărat în zilili mării sale priînălțatului și luminatului domn Costandin Dimitrii (Moruz)¹³ (...)¹⁴ (domnia întâiu)¹⁵ di(n) v(ă)le(a)t 1778, marti(e). / Eu erii Dumitrașcu am fost mijlocitor. (...) Arhip, am scris cu zi(sa) (lor).

Pe un *Triod*, Râmnic, 1777, fără pagină de gardă (începe de la p. 4), p. 10-20; proveniența: parohia Duda; Muzeul Eparhial Huși (III 417).

^{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 14} Tăiat la legat.

^{9, 10, 11, 12, 15} Rupt.

¹³ Tăiat la legat; se vede puțin partea superioară.

1778 martie 4

Să-s știi că acestu *Triod* l-am cumpărat eu Ion Bigul, ot Dragom(i)rești, dreptu doisprezăci lei, 10, și l-am dat-o sfintii bisericii din Dragom(i)rești să fii pentru sufletul nos(tru) și să nu fii volnic din n(e)am(u)rile mele nici din copii, nici din nepoț(i), a-m luare di la biserică ca să-l ducă să o de(a) la alti bisericii sau a(...)¹ din n(e)am(u)rile mele să nu fii volnic. ¹αψου <1778>, ²μαρτ(ί)ε ³Α <4>. Și cându s-au cumpărat acestu *Triod* și l-au dat sfintii bisericii ne-am întâmplat și noi faț(ă) și am iscălit.

Și l-am vândut eu Ioan Cărstea ot Râmnic ¹αψου <1778>, ²φ(ε)βρ(σ)αρ(ί)ε (?) ³Α <4>.

Pe un *Triodion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1777, p. 1-; proveniența: parohia Rădeni; Muzeul Eparhial Huși (III 415).

¹. Rupt.

<1778 august>

Să să știi când s-au tăet 2 boeri, anumi Manolachi Bogdan și unul Cuza, aflând cărți vicleni și prinzând Cost(ant)in Dumitru Moruzu voevod cărțili s-au găsit boeri mulți iscăliți într-acili cărți, pre alții i-au bătut și pre unii i-au dus în ocnă ca să pedipsască. Iar Bogdan fiind vrédnic și învățat și având și bogății s-au înălțat la domni și pi Cuza vrând și gândind ca să-l pui postelnic și după ci s-au prins toț(i) boerii s-au făcut divan de judecat(ă) din(s)pri toț(i) ca să fi(e) plat(ă) și cealalt(i) toț(i) au scăpat (...) Bogdan vinovat iar bogății lui ce multă ce-au fostu stră(n)s cu mu(...)² (...)³ și lui (...)⁴.

Pe un *Penticostar*, 1767, fără început, începe cu p. 12, p. 253; proveniența: parohia Hălărești; Muzeul Eparhial Huși (III 301).

^{1,2,3,4} Rupt.

1779 <f. l.z.>

Să-s știi de când dăscălescu eu dascalul Ștefan Zugrav la Sfântul Dimitrii la Polifronii, umbra velet 17079¹.

Lăudați pri Domnul din ceriuri, (lă)udați pre El în (...).

Pe un *Triodion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1769, p. 419; proveniența: parohia Țuțcani; Muzeul Eparhial Huși (III 416).

EDIȚII: Ștefan Bujoreanu, *Note despre cărțile bisericești dela biserica Țuțcani-Mănăstire <Covurlui>*, în „Cercetări istorice”, An XIII-XVI, nr. 1-2, Iași, 1940, p. 413; I. Caproșu, E. Chiaburu, *Însemnări de pe manuscrise și cărți vechi din Țara Moldovei*, vol. II (1751-1795), Iași, Casa Editorială Demiurg, 2008, p. 297.

¹ 1779.

1779 (7287) martie 25

(...)¹ acela, om sau priot, să fii blăstămat de 3 sutu 18 părinți ce-au fostu sobor la Nicăi și di D(o)mnul H(risto)s și di Maica Pricista și de trii arhi(ere)i, Vasile cel Mare, Grigor(e) Bogoslov și Ion Zlatuast, încă cini l-ar îndura milostiv, D(u)mnezeu să fii mână de agiutor, fiind că este bisăric(a) făr(ă) ctitori, că și eu smeritul și prostul am obrăznicit la mila pravoslavnicilor, ereu Costantin ot Crăngu, erei Ion (?) ot Sfeti Dimitru sau tământat când s-au cumpărat acestu *Penticostar*, îndămnând pre creștin(i) la această pomană. **ЛѢТ *СНЗ <7287 / 1779> МАРТ(ІЕ) КѢ <25>**.

Iordachi, Marie, Iordachi, Pa(ra)schiva / Vasilachi, Nastasie / Costantin, Gani, Marii / Donciu, Costantin, Néculai / Ilii, Gici, monah Patanufți / Stancé, Sanda, Gligoraș, Zoița (p. 28-31v., grafie chirilică).

Această sfântă carte este cumpărată de mini smeritul între preoți Costantin cu cănon (p. 252-253, grafie chirilică).

Pe un *Penticostar*, 1767, fără început, începe cu p. 12, p. 12-17; proveniența: parohia Hălărești; Muzeul Eparhial Huși (III 301).

---

¹ Lipsă până la p. 12.

1779 iunie 4

***ЗСНЕ** <7255 / 1747-1748> / Să-s(e) știi de când s-au cutremurat pământul la anii di la Hristos 1779, iunii 4. / Eu eram de șasespre(ze)ce (ani)¹, și era duminica (...).

Pe un *Triodion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1761, p. 189; proveniența: parohia Vovidenia, Bârlad; Muzeul Eparhial Huși (III 407); Alte însemnări: „În Hristos, Safta”, p. 2; „(...)”³ hram Intrării în biserică a Pre(a) Sfintii Născăto(a)rîi de Dumnezeu (...)”⁴, p. 5-9.

---

^{1, 2, 3, 4} Tăiat la legat.

1779 aprilie 1

Să-s știi că a(...) (...)”¹ i giu(m)ătat(e) și să-s știi cini au dat ace(...) (...)”² (...)”³ înapoi la scară / la **ЛЕТ** **ЛѸСѸ** <1779>, **АПРІЛІЕ** **А** <1>.

Să-s știi cini au dat bani pi această carti <un leu au dat popa Costantin (...)”⁴ cari slujjiti la **ПРАПАДОМНЪ** Paraschiva ot Igiștii / un liu au dat Pitri Boros / 20 par(ale) au dat Gavril Cosa Ilieaș / zăci par(ale) au dat Niculai Carpu / zăci parali au dat Știfan Carpu / zăci par(ale) au dat Savin Carpu / zăci par(ale) au dat Ene Focșa ot Micliștii / zăci par(ale) au dat Ioniți Gricul / 30 par(ale) au dat Vasili Bratașan / u(n) leu Costa(n)tin Igescul / <50 parali Vasile Hadraban>⁵ / 18 parali au dat Vasile Hadraban / 1 u(n) leu a dat Niculaiu Cosa / 18 parali au dat Oprișan / 10 parali a dat Șt(efan)⁶ / 10 parali au dat Costa(n)tin Hadraban / 10 parali a dat Io(a)na Ige(a)sca / 18 parali au dat Ștefan Cosa / 10 parali (a) dat Gheorghii Igescu / 10 parali au dat Alisandru Chifani / 2 parali au dat Dumitru Toma / 10 parali au dat Păladi / (...)”⁷ parali a dat preutu(l) Sandu / 10 parali au dat preutu(l) Gavriil.

Și acest *Pinticostar* l-au cumpărat Igeștii / și cu cine l-au îndurat Dumneziu care slujește fiindu înapoi cine ce au dat să fie bis(e)ric(ă) ot Igești, fiindu hramul **ПРАПОДЕНА** Paraschiva, să fie neclătitu de la sfânta bes(e)rică; nici de preut, nici de altcineva, iar fiind că s-ar ispiti cineva ori cu ce fel de chip să-l ia sau să-l fure făr(ă) de ștere(a) ctitorilor și a poporănilor să fie blăstămat și afurisit de Domnul nostru Isus H(risto)s și de Pre(a)curat(a) Maica sa și 318 oteț din Nichie și de toț(i) Sfintii Apostoli și de toț(i) Sfintii. / **ЛЕТ** ***ЗСПЗ** <7287> **МАИ** **ВІ** <12> (p. 31-42)

Pe un *Penticostar*, fără pagina de gardă (începe cu p. 2), p. 2- 30; 31-42; proveniența: parohia Igești; Muzeul Eparhial Huși (III 282)

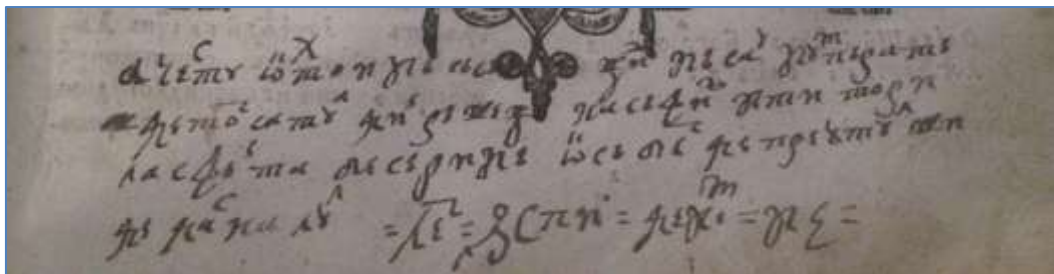
---

^{1, 2, 3, 6, 7} Rupt.

^{4, 5} Tăiat.

1779 decembrie 25

Acestu *Ohtoih* să să știi că s-au cumpărat de tot satul din Rășești ca să fii ctitori la sfânta bisărică osăbet de preutul și de dascalul. **ЛЕТ** ***ЗСПИ** <7288 / 1779> **ДЕКЕМ(ВРИЕ)** **КЕ** <25>.

Pe un *Octoih*, București, 1774, p. 271, tăiat la legatul cărții partea de jos; proveniența: parohia Râșești; Muzeul Eparhial Huși (III 377).

1780 mai 3

Această sfântă carte ci să chiamă *Pinticostar* l-am cumpărat eu erii Gavril Corciovă în 8 pol lei și mi-a dat milostenie câți în acești o(a)meni ci sint scrisă numile lor la scândură ca să le fie pomană, fi(i)nd o(a)meni strein(i), iar cielalți bani i-am dat toț(i) eu ca să fie pomană pi(n)tru sufletul meu și / eriu Corciovă și soțul miu să fie / și am dat-o sfintii biserici a meli ci este în Sărățeni, unde să prăznuște Adormiri(a) Precistii, unde am mai dat și un *Triod*, iar în urma mi(a) cine ar (...) Dumnezău ca să fie preut, afară din ficiorii mei, să nu fie volnic a o vinde, ori să o înstreineză, iar tănplându-să di tănplările vrimilor a să înstriina să aibă a o aduce la (s)fânta biserică, iar cari n-ar urma după cum zic să fie blăstămat de Domnu(l) Dumnezău și de Pre(a)curata Lui Maică și di Sfiti Ioan Botezătorul și de Apostoli și de 318 oțeți di la Nichee, de mine smeritul eriu Gavril Corciovă / adică să fie afurisit. Amin. / ЛѢТ $\overline{\text{A\P\P}}$ ¹ <1780>, МАИ $\overline{\text{Г}}$ <3>.

Pe un *Penticostarion*, fără pagină de gardă, p. 76-92v.; proveniența: parohia Sărățeni; Muzeul Eparhial Huși (III 281).

¹ Cifra unităților ștearsă.

1781 ianuarie 26

Să-s știe di când s-au răposatu-să fratele meu Pavăl aice la Băsăști ЛѢТ $\overline{\text{A\P\P\Lambda}}$ <1781>, ГЕН(АРІЕ) $\overline{\text{К\text{S}}}$ <26> într-o marți, într-amiazăz(i).

Pe un *Penticostarion*, 1753, fără pagina de gardă, penultima pagină albă; proveniența: parohia Vișoara; Muzeul Eparhial Huși (III 233).

<după 1782-prima jumătate a sec. XIX>

Dascalu Neculai Pevneceru (prima pagină albă).

Această sfântă carti, anumi *Triod* esti cumpărată de purure(a) pomeniții ctitori din satul Șchiopenii și s-au dăruit la sfă(n)ta biserică ce să prăznuști hramul ei Sfântul părintele nostru Ierarhu(l) Nicolai, cu prețul ei 50 lei bani (p. 47v.-50).

Aice am însemnat parali au dat la legatul acestor, cini cât, (p. 1-3) / doao cărți, anumi *Triodul* și *Minii* / 20 parali Sandul Ghibanul / 20 parali Ioniți Ghibanul / 15 parali Ion Tăbăcarul / 15 parali Gavril Dascalul / 10 Ion Dămien / 20 parali Ion Păcăra(r) / 10 parali Catrina Ghizdavățoi / 14 parali Vasili Onofrei / 10 Vasili Onosi / 4 parali Ioniți Păcurar / 5 parali Postul / 10 Murguleț Păcurar / 10 Livinti Păcurar / 16 parali Costantin / 10 Gligori Vasilachi / 10 Sandul Șolomon / 14 Iftemi Vasilachi / 5 Sava, zet Lupușorul / 5 Toader Rotarul / 10 irei Vasili Bălțatul / 6 Ion Botezatul / 10 paral(e) Mătei / 10 parali preute(a)sa / 17 parali Costantin Stănilescul / 7 Postu Șolomon / 10 dascalul Costantin / 10 Gavril Ghiban / 20 Ștefan Bădărău / 6 Io(a)na Cocules / 10 Paraschiv Vărnă / 20 Ioniți Borde (?) (p. 1-45).

Un leu Irimie Vasilahi (p. 73v.- 74)

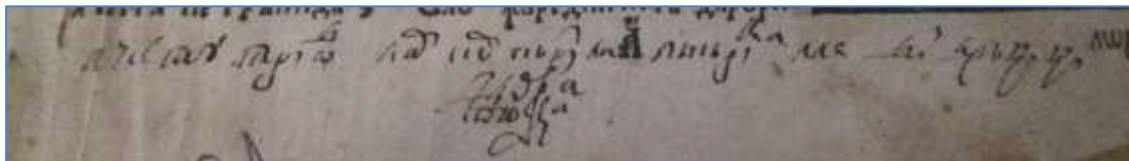
Să să știi că s-au cumpărat carti de ctitorii bisericii ot Șchiopenii (p. 125v.-130).

Dascal Neculai Pivnicerul.

Pe un *Triodion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1782; proveniența: parohia Văleni (Șchiopeni); Muzeul Eparhial Huși (III 435).

<1783-începutul sec. XIX>

Acestu *Triod* l-am cumpărat la bisărica me din Drăgești. / Ion Per cap(itan) (?).

Pe un *Triod*, 1783, fără pagină de gardă, p. 1; proveniența: parohia Drăgești; Muzeul Eparhial Huși (III 430).

1784 aprilie 10

Această carte *Octoicu* s-au cumpărat cu 15 lii aici în satu Blăgeștii, să fii la sfânta băsărică ci est(e) hram(ul) Sfântului (...) ¹ pintru cii ce-au dat / opt par(ale) Știfuanu Carpu / opt par(ale) Nicolaiu Carpu / opt par(ale) Sandul Gociul / 40 paral(e) preotu(l) Gheorghit(ă) Miliancă / 20 par(ale) Dămiiian / 15 Roș Diiacon / 22 par(le) Vasăl(e) Buța / zăce par(ale) Ștefan, sãn Gavrilaş / 20 par(ale) Glog(o)raș Dandiș / zăce par(ale) Tănas Samsonu / zăce par(ale) Ionu Daghie / 8 par(ale) Costandin Daghie / cinci par(ale) Ștefan Bordiiian / (...) ² Sandul B(...) ³ / cinci par(ale) Mariie Ciocaon (?) / 20 par(ale) Ilie Triche / (...) (f...an) ⁴, sãn Trinche / 40 par(ale) Lipădat, ot Bărlad / zăce par(ale) Mihaiu And(...)iu ⁵ / zăce p(arale) (...) ⁶ (G)ligoraș / zăce p(arale) (Mi) ⁷halachi Zănti / zăce par(ale) Sămionu Țocu / zăce par(ale) Ionu Munt(eanu) / 30 par(ale) Stahi Vălcul / 20 par(ale) Gavril Strătulat. Umbla **ВЕЛЕТ** ***АУПА** <1784>, **АП(РИ)ІЕ** **†** <10>.

Și la aceast(ă)sfântă carte pe alții i-au lăsat inima de au dat mult puțin, au zăs să fii pintru pominare(a) lor. Iar cine s-ar întâmpla la vr(e)o răzvărtiri de vrimi să oi găscă la robie sau la altuciniva cumpărat di la altu, sau de s-ar învrednici ciniva a o fura, or(i) de aici, or(i) de aiure, acela să fii lipădat di drag(o)sti(a) lui H(risto)s și de sfânta bisărică și de toati săboarăle și de toț(i) sfinții din lume carii au pu(...) pentru noi. Amin.

Pe un *Octoih*, București, 1774, fără pagină de gardă, p. 182v.-201v.; fără proveniență; Muzeul Eparhial Huși (III 372); Altă însemnare: „G. Bulgaru”, grafie latină.

^{1, 4, 5} Partea de jos a paginii tăiată la legatul cărții.

² Șters.

^{3, 6, 7} Rupt.

1784 (7293) noiembrie 8

Acestu *Oftoih* l-am cumpărat eu și l-am dat la sfânta biserică ce să faci acum noo la la¹ Băbușa în Fundul Bărlăzălului unde este hramul Mai Marilor Vo(i)evozi Mihail și Gavriil, să fii pentru sufletul moșilor și părinților noștri și pentru sufletul a pre iubiț(ilor) fraț(i) și surorile no(a)stre, și pentru (i)ertare(a) păcatilor a tot sufletul pravoslavnicilor crești(ni) ce-au răposat din ve(a)h, și pentru a me(a) nevredniciei, ticălo(su)l Macarie, proeg(umen) Agapii. ***ЗСЧГ** <7293 / 1784> **НОЕМ(В)ІЕ** **И** <8>.

Iar cine ar cuteza să o înstreineze de la sfânta biserică de unde s-au dat, Sfinții și Mai Marii Vo(i)vozi să-i fii părăș la strașnicul județ la a do(u)ă venire, și ctitorii sfinții mănăstiri Agapii să-s(e) pomenească / hatmanul Gavriil, Liliiana **И** **В(Ъ)СЕ** **РОДИ**².

Pe un *Octoih*, p. 229; proveniența: parohia Băcești; Muzeul Eparhial Huși (III 363).

---

¹ Repetiția, conform textului.

² și tot neamul lor.

1785 februarie 14

Ace(a)stă carte ce să che(a)mă *Triod* l-am cumpăratu eu preutul Vasile Praja din Bărlad în 50 lei, p(o)l parale, din București, cari mi l-au adus hagiul din Focșeni, Ion, și eu l-am cumpărat pre iubiților fiilor mei, erei Ion și lui Panainte, ca să fie vecinica pomenire, la **Λ(Ε)Τ** ***ΑΨΠΕ** <1785>, **ΦΕ(Β)ΡΣΑΡ** **ΑΓ** <14> zile.

Pe un *Triodion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1781, p. 175; proveniența: parohia Murgeni; Muzeul Eparhial Huși (III 432).

1785 martie 4

† Să să știe de cându au răposatu părintele nostru, erei Vasile, în zilele preluminatulu(i) domnului nostru Alicesandru, voevod, do(a)mna Zanfira, în luna lui mart(ie) în 3 zile, în zio(a) de Sfinți(i) Mucenici Entropie, Cleonic și Vasilisc(u), în marț(i)a a 2 săptămâni din postu(l) cel mare, marți, cându să răvă(r)sa zorile. **Λ(Ε)Τ** ***ΑΨΠΕ** <1785>. Și l-am îngropat m(i)ercuri în dis(e)ară.

Cini s-ar întâmpla a ceti să zic(ă) D(u)mmzeu să-l (i)erte: 1785, mart(ie) 4.

Pe un *Triodion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1781, p. 116v.; proveniența: parohia Murgeni; Muzeul Eparhial Huși (III 432).

1785 martie 4

Să să știe de când au murit nene, erei Vasile Praja, la **Λ(Ε)Τ** ***ΑΨΠΕ** <1785> **ΜΑΡΤΣ** în **Γ** <3>, marți au murit, dimineața, în răvă(r)satul zorilor, au răposat (...) ¹ și la **Α** <4> s-au îngropat m(i)ercuri.

Pe un *Triodion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1781, p. 175; proveniența: parohia Murgeni; Muzeul Eparhial Huși (III 432).

---

¹ Tăiat la legat.

1785 martie 20

Această sfântă carte ci să numește (...) ¹ la domnie mării sale Alecsandru Costantin Mavruncordat voevod, fiind domnu pământului acestu(i)e a Moldovii, și am dat-o sfintii bisărici din satul nostru Beneștii, ca să fii pomană pentru sufletul meu și a părinților mei, iar cine s-ar ispiti a o fura sau a o tăinui, unul ca acela să aibă a să judeca cu toate păcatile mele înainte(a) strașnicului județ și să-l (i)erte Dumnezău când l-oi (i)erta eu, căci că eu am dat pomană la sfânta bisărică să să slujască sfânta Liturghii în veci, care s-au cumpărat cu 14 lei și 12 parale. Și pentru încredințare am și iscălit Niculai Roman. / **ΛΕΤ** ***ΑΨΠΕ** <1785> **ΜΑΡΤΙΗ** **Κ** <20>.

Pe un *Triod*, Râmnic, 1782, fără pagina de gardă, începe cu p. 2, p. 2-15; proveniența: parohia Benești; Muzeul Eparhial Huși (cota: III 434); Alte însemnări: „Neculai, sân nepot (...) ²”, p. 448; „(Gh)eorghei, sân nepot Săver(in)”, p. 448; „Neculai, sân nepot lui Săverin / cruceri”, p. 449; „Credincioș(i) boiari domnii meli de la ținutul Vaslui, au jăluit (...) Vasile, dascălu, cu luare”, p. 476.

---

¹ Lipsă pagina 3.

² Rupt.

1785 septembrie 25

Să să știi de cându au murit Manolachi potropopol în luna lui septe(m)vri(e) 25 zile, și au murit vineri s(e)ara (...) prestăvri Sftilui Ion Bogoslov, și l-au îngropat sânbătă a doo zi în disară.

Λ(Ε)Τ *ΑΨΠΣ <1786> СЕНТЕ(М)ВРІ(Ε) КĚ <25> zile. / Erei Panaite.

Pe un *Triodion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1781, p. 776v.; proveniența: parohia Murgeni; Muzeul Eparhial Huși (III 432).

1786 octombrie 24

† Să să știe de când au murit proto(po)pul Manolache Boul la luna lui septe(m)vri(e) în 25 și în 26 s-au îngropat la Λ(Ε)Τ *ΑΨΠΣ <1786>. / p(o)p(a) Ion p(opa) / Și vlădică Iacov răpoosat la oct(o)mvrii în 24.

Pe un *Triodion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1781, p. 361-364; proveniența: parohia Murgeni; Muzeul Eparhial Huși (III 432).

<1785-prima jumătate a sec. XIX>

Această sfântă carti anumi *Penticostar* esti cu(m)părat cu milostenie la bisărica Sfântului Marilui Mucenic Gheorghi ot Huși. De să va întâ(m)pla să o furi cineva și n-a arăta să fie afurisit de Domnul D(u)mnezău și de P(r)e(a)curate sa Maică, f(i)erul, lemnile să putrez(e)ască, iar trupurile lor să ste(a) întregi, iar cine a o arăta să fii (i)ertat și blagoslovit în veci. Amin.

Pe un *Penticostarion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1785, p. 1-26; proveniența: biserica Sfântul Gheorghe din Huși; Muzeul Eparhial Huși (III 362).

1786 octomvrie 30

Această sfântă și dumnezăiască carte, ce să numești *Triod*, este al sfintei bisărici din satul Raiul, ot ținut(ul) Fălciului, cunpărat de poporâni acei bisărici cu 18, adică optsprezăci lei, bani gata, la anul *ΑΨΠΣ <1786>, ΟΚΤ(Ο)ΜΒΡΙΕ Α <30> zile. / Ioan, prot(opop) di Fălciu.

Pe un *Triodion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1777, p. 1-4; proveniența: parohia Vădeni; Muzeul Eparhial Huși (cota: II 414).

1787 <f. l. z.>

Să-s(e) știi de cându am legat carti(a) aceasta. ΒΕΛ(Ε)Τ *ΑΨΠΣ <1787>.

Pe un *Triod*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1769, p. 147v.; proveniența: parohia Unțești; Muzeul Eparhial Huși (III 422); Alte însemnări: „Să-s(e) știi di cându au fostu răzmiriță în zilile”, p. 106v., grafie chirilică; „Această carti ci să numești *Triod* la sfânta bisărică la ost Onțiști”, p. 268v.-261, grafie chirilică.

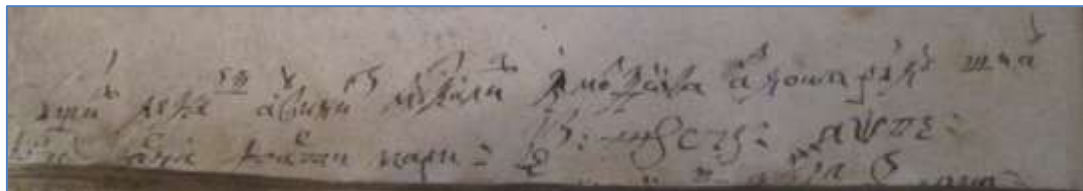
1787 iunie 1

Această sfântă carte ce să numești *Octoih*, este drept al mi(e)u cumpărat cu bani gata 16 lei, adică șasăsprăzăci lei, di la un Ghiorghie, dascălul, Muntean, și l-am cumpărat să fie di zăstri priubit fiului mi(e)u Iancul, și l-am cumpărat în zălili priluminatului și priînălțatului d(o)mn mărie sa Ion Alicsandru Mavrocordat, v(oie)vod, la ΒΗΛΕΤ *ΑΨΠΣ <1786>, iar mitropolit Moldovii era priosvințitul Leon, și episcop la Huș(i) era părintele Iacov, iar cini s-ar ispiti al înstriina cu chip di stăpânire, să fie blăstamat di D(o)mnul Domnizău și di a sa Maică și di mii <318> svinți părinți di la săborul Nichii, și când l-am cumpărat eram prot(o)pop la ținut(ul) Fălciului din mila priosvinții sali părintelui Iacov di mai sus numit. *ΑΨΠΣ <1787> ΗΣΝ(ΙΕ) Α <1>. / Ioan, prot(opop).

Pe un *Ohioih*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1774, p. 374v.; proveniența: parohia Curteni; Muzeul Eparhial Huși (III 354); Alte însemnare. „Ioan, prot(opop) de Fălciu”, p. 437v.

1787-1788 (7296)

Să-s știi de când au vinit muscalii în Moldova al doile(a) răndu și au (f)ost iarna foarti mari. $\Lambda(\epsilon)\tau$ * зччѣ <7296 / 1787-1788> * лѣтѣ <1785>.

Pe un *Octoih*, București, 1774, p. 136v., tăiat la legatul cărții partea de jos; proveniența: parohia Râșești; Muzeul Eparhial Huși (III 377).

1788 <f. l. z.>

Să să știe de când au venet mării sa Manoil voivod. Бѣ лѣтѣ * лѣтѣ <1788> <ss>.

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1768, p. 98v.-99; proveniența: parohia Vinderei; Muzeul Eparhial Huși (III 415).

1789 martie 23

Acest *Penticostar* s-au cumpărat de mine și s-au afierosit sfintii bisericețe a mea din Fundulea. * лѣтѣ <1790> март (іе) кѣ <23>.

Pe un *Penticostarion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1785, a 2-a pagină albă; proveniența: parohia Sfinții Trei Ierarhi din Bârlad; Muzeul Eparhial Huși (III 267).

1790 aprilie 30

Acest *Pindicostariu* iaste cumpărat cu milostenia, cari milostinea au dat Ioniță (...) le(i) 5, și cumnātu său Ștefan Dranga iară cinci lei, și am pus și eu preotul Gheorghii cinci lei părăli, și preotul Boțul părări 60, și ace(a)stă milosteni(e) me-(a)u dat-o (...) mii cât oi ave(a) zele, or(i)undî oi fi, să fi(e) pi mâna me(a) carte(a) ace(a)sta / preutu(l) Gheorghii / și când s-au cumpărat carte(a) ace(a)stă iramu preut la satul Bujărinenii în luna lui apriil 30, și cei ce-(a)r apuca de la mini carte(a) aceasta să caute pomelnicul celor cu melosteneia să aibă datorii ai pomini ca să ne iarte și pre noi Dumnezeu frațilo(r), și umbla veletul de la H(risto)s * лѣтѣ <1790>.

Pe un *Penticostarion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1785, p. 42v.-85; proveniența: parohia Sfinții Trei Ierarhi din Bârlad; Muzeul Eparhial Huși (III 266).

1789 octombrie 7

Să-s știi di cându au răpăosat d(umn)e(a)ei cucoana Catrina Rus(e)t vor(niceasa) în zălele moscalilor în al doile(a) venir(e) când au fost și némții agiutor moscalilor viand întâi nemții de s-au bătut cu turcii pără la Vaslui; să-s știi și aceasta că pace(a) s-au stricat la let 1787 av(gus)t 15; și dum(nea)ei cucoana au răposat la al doile(a) an la let 1789 oc(tombrie) 7, m(i)ercuri la 11 ceasuri de zi.

Pe un *Triod*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1782, p. 440-441v; proveniența: parohia Unțești; Muzeul Eparhial Huși (III 426).

C(o)st(an)d(i)n ǂ <2> vist(ier).

Ereu Neculae, Dragna, priz(vitera), Stanciul, Bălașa, Iordache, copiii ai mii buni. / Popa Neculae / Câte trii și прроч. / *АΨЧ <1790>.

Pe un *Penticostarion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1785, p. 178; proveniența: parohia Sfinții Trei Ierarhi din Bârlad; Muzeul Eparhial Huși (III 267); Altă însemnare: „C(o)st(an)d(i)n ǂ <2> vist(ier) / Popa Neculae”, p. 73.

1790 ianuarie 9

Dă cându m-am făcutu eu Neculae pop(ă) la satul Crângul lui Slădălă și-amu cheltuitu bani mulți amu dat optuzece și 2 numai la vlădica Cozma. Ге(нар)іе ǂ <9> *АΨЧ <1790>.

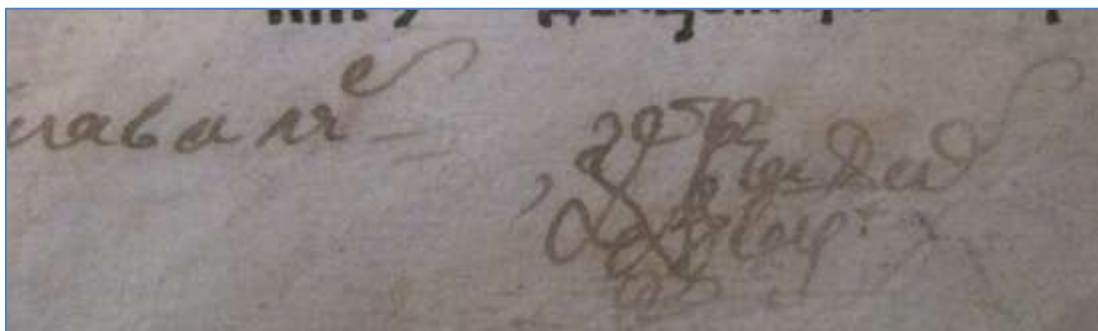
Ereu Neculae, Dragna, prez(v)i(tera), Stanciul, Bălașa, и прроч.

Scris-am eu logofăt(ul) Stanciu și cine va ci(ti) să zicu D(u)mnez(e)u s(ă) ierte păcatile și to(a)te greșalile. Amin.

Pe un *Penticostarion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1785, a 2-a pagină albă; proveniența: parohia Sfinții Trei Ierarhi din Bârlad; Muzeul Eparhial Huși (III 267).

1790 martie 23

Această sfântă carte ce să numești *Triodion* iaste a me(a) a lui Arghire Cuza, fiu lui Ioan Cuza, vel spat(ar), și nepot de ficior lui Miron Cuza, vel log(o)f(ă)t, (...) lui Dumitrașcu Cuza, vel spat(ar), și nepot de nepot lui Ioniță Costinu, hat(man), care sf(ă)nt(ă) carte am dat-o la bisărica me(a) ce-am făcut-o dintăiu în sat(ul) meu Tatomireștii, unde am făcut și așăzare. Deci cine s-ar ispiti să o fure sau să o mistuiască să fii blestemat de de Domnul nostru I(isu)s H(risto)s și de Pre(a) curata sa Maică și de 318 sfinți părinți de la săborul Nicheia și parte(a) lui să fii cu Iuda. S-au scris la let 1790, mart(ie) 23, în zălili pre(a) puternicii înperatricii Ecaterinii Alexievunii, și săngură stăpânitoare a (...), pe când au fost în Iaș(i) cniazu(l) Sfetlisăi Gligori Alexandru Potănci(n) Tavriceschi¹ și comandir a toată armaia rusăști de pre mări și di pe uscat, genăral felmareșal și a toati ordinele cavaler. / Arghire Cuza, sărdar.

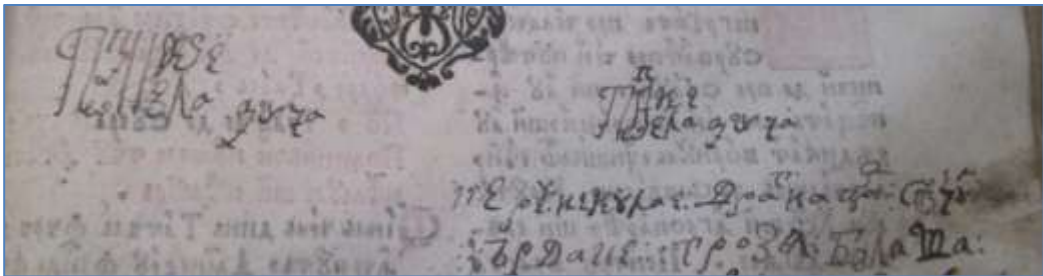

Pe un *Triodion*, Râmnic, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1781, p. 1-11; proveniența: parohia Delești (biserica din Răduști); Muzeul Eparhial Huși (III 429).

¹ Grigori Aleksandrovici Potemkin de Taurida (1739-1791), om de stat și feldmareșal rus, favorit al țarinei Ecaterina a II-a (1769-1796).

1791 <f. l. z.>

Popa Neculae / *АΨЧ <1791> / Popa Neculae / *АΨЧ <1791> / Iereu Neculae, Dragna, priz(vitera), Stanciul, Iordache, Grozia, Bălașa.

Pe un *Penticostarion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1785, p. 100; proveniența: parohia Sfinții Trei Ierarhi din Bârlad; Muzeul Eparhial Huși (III 267); Alte însemnări: „Popa Neculae”, p. 101, grafie chirilică; „Popa Neculae / *АѲЧА <1791> / Popa Neculae / *АѲЧА <1791>”, p. 12v.; „Popa Neculae / *АѲЧ <1790>”, p. 140v., p. 141; „Popa Nec(u)lae / *АѲЧА <1791> / Ereu Neculae / *АѲЧА <1791>”, p. 184v.

<1792>

Această sfântă biserică esti făcută de mine din nou cu toate cele trebuincioase și când s-au făcut îmbla vele(a)tul de la H(rist)o(s) *АѲПГ <1783>, *апрѡл(тѣ) ѿ* <8>, s-au deschis în sâmbăta Sfântului Lazor și întâi au slujit protopopul Grigorie ot Bârlad, iar la biserică s-au așezat preot, preotul Pavăl Borza, ș(i)-au slujit 1 (an) și s-au dus la Liești, preotul Neculaiu Nacul de la Bogești au slujit patru an(i) și au murit și iar au venit preotul Pavel ș(i)-au slujit pân(ă) s-au rășcheat (?) moscalii.

Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753, p. 106 v. - 112 v.; proveniența: parohia Hălărești; Muzeul Eparhial din Huși (III 293).

¹ împrăștiat, dus.

<1792-prima jumătate a sec. XIX>

Nicolaiu med(elnice)r, sat Zăzânca, ot ținut(ul) Vasluiului.

Gligori, vătavu de copii.

Acestu *Octoih* sau căslegat¹ (...) ² prin osteneala lui să-s pomin(e)ască (...) ³ / Ioniță Buluț cu T(...) ⁴olatie / pomini.

Pe un *Octoih*, București, 1792, fără pagină de gardă, p. 1-4; proveniența: parohia Deleni II de Sus (a aparținut bisericii din Zizinca); Muzeul Eparhial Huși (III 390).

¹ câștigat.

^{2,4} Rupt în partea de jos.

³ Iizibil.

<1792-prima jumătate a sec. XIX>

Să-s știe cine ce au dat danie la ast(ă) sfân(tă) Cazanie p(r)in sfuletel(e) ¹lor / Chiriac, Maria, Stan, par(a)li 6 / Neagul, Armana, Stanciul, Neaga, Lupul, Par(a)schiva / Frățil(ă), Neaga, Stoeiana, par(ale) 10 / Mihaiu, Ivan, Pavimva (?), Maria, Dimitra, 10 / Ivan, Dumitra, Taltul (?), Neacșa / Ion, Dubra, 10 pa(r)ale), Păun, Marica, 10 / Anca, 5 / Niță (?), (...)tul (...), 5, / Tudor, Paraschiva, 10 / Mariinci, Mari(a), 10 / Ștefan, Anca, 5 / Stoica i Sandul / Dumitru, Pancu.

Pe o *Cazanie*, Râmnic, 1792, p. 60-67, grafie chirilică; proveniența: parohia Bogdănița; Muzeul Eparhial Huși.

¹ sufletele.

1793 <f. l. z.>

Să-s se știe că amu scris eu Ioniți cându am fostu grămăticu la pop(a) Neculae ot Crăng, și eu sin Stanciul (..blă ...ugat) aceasta ✕ $\overline{\text{AV}\Psi\text{CT}}$ / 1793.

Pe un *Penticostarion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1785, a 2-a pagină albă; proveniența: parohia Sfinții Trei Ierarhi din Bârlad; Muzeul Eparhial Huși (III 267).

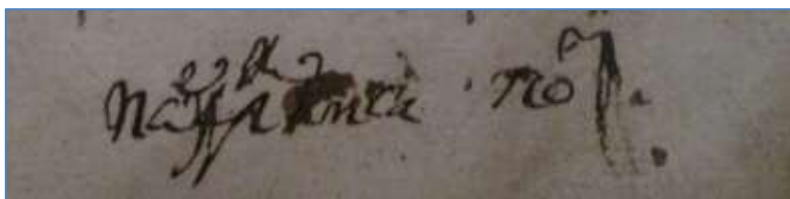
1793 mai 12

Această sfântă carti ci să cheamă *Pinticostar* am vândut-o eu dum(nealui) căp(i)t(anului) Iordach(e) Liga de bună vo(i)e me(a) și am iscălit. / Eu diaco(n) Moisi Burgele / ✕ $\overline{\text{AV}\Psi\text{CT}}$ <1793>, $\overline{\text{MAM}}$ $\overline{\text{BI}}$ <12>. / Și la vânzare(a) acei cărți am fostu și eu față / Ereu Gheorghii, brat lui Moisi.

Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753, p. 69v.; proveniența: parohia Țuțcani; Muzeul Eparhial Huși (III 228).

<după 1793 mai 12>

Această sfântă carti ci să chiamă *Pinticostar* este dire(a)ptă a me(a) a post(elnicului) Iordachi Liga, cumpărat di la diiaconul Moisaïu Burgele și mi-o vândutu-o de bună voia lui nesălit di nimi(ni) și cini ar vre(a) să o furi să fie afurisit de trii suti 18 părinți di l(a) Nichiia. / Iordache Liga, post(elnic).

Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753, p. 201v.-și următoarele; proveniența: parohia Țuțcani; Muzeul Eparhial Huși (III 228).

1793 noiembrie 25

Să să știi de că(n)d s-au cutremurat pămâ(n)tu, sara la doi ceasuri de no(a)pti, $\overline{\text{NOBPIA}}$ $\overline{\text{KE}}$ <25> / ✕ $\overline{\text{AV}\Psi\text{CT}}$ <1793>.

Pe un *Triodion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1777, p. 90v-91v; proveniența: parohia Rădeni; Muzeul Eparhial Huși (cota: III 415).

<după 1793-prima jumătate a sec. XII>

Să-s știi că această sfântă carte este a me(a) a preutului Ioan Burgele și cine ar fura-o sau fără vo(i)e me(a) ar lua-o să fie afurisit di Domnul Dumnezeu (88v.-93v.).

Această sfânt(ă) carti / Moisi (105v.-109)

Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753, p. 88v.-93v.; proveniența: parohia Țuțcani; Muzeul Eparhial Huși (III 228).

1794 septembrie <f. z.>

Această sfântă carti ci să numește *Triod*, l-am cumpărat eu dascalu(l) Proca, ot Măcărești, drept 25 lei, de la Andoni, sãn Irimie Tăna(se), și l-am vândut satului, anumi Roșănilor, să fii la sfânta bisărică în satu(l) lor, și l-am vândut drept 23 lei, pol, și ca să nu fii cineva volnic ca să-l

întoarce cu vreo pricină, și s-au templat eréi Teodor, ot Măcărești. / Proca, dascal ot Măcărești / 1794 în să(ptembrie) (...)¹.

Pe un *Triodion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1781, p. 11-25; fără proveniență; Muzeul Eparhial Huși (III 413).

---

¹ Tăiat la legat.

1797 martie <13>

Să-s(e) știe dé când au dat un gro(a)znic viscol caré s-au înce(put) la luna lui martie în zăci zili și la ВЕЛЕАТ *АΨЧЗ <1797> și au ținut trei zili, și s-au făcut mare periaré în dobito(a)ci în cirézi negostoréști. Și am scris eu Costandin eréi.

Pe un *Penticostar*, 1767, fără început, începe cu p. 12, ; proveniența: parohia Hălărești; Muzeul Eparhial Huși (III 301).

---

¹ Rupt.

1798 septembrie 14

Să să știi de când am fost eu Costantin dascal aice la (mănăstirea Grăjdenii ...) ¹ umbla ВЪЛЕАТЪА *АΨЧИ <1798> СЕПТЪ(М)В(Р)ІЕ АИ <14>.

Pe un *Triodion*, Râmnic, 1761, p. 165; proveniența: parohia Lupești (a aparținut mănăstirii Grăjdeni); Muzeul Eparhial Huși (III 405).

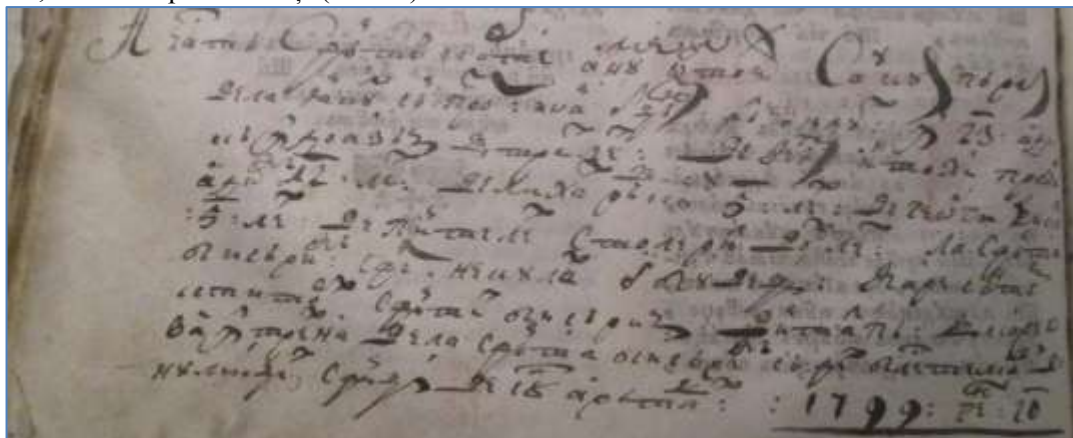
¹ Tăiat rândul de jos la legat.

1799 ianuarie 10

Această sfântă carte, anume *Octoih*, s-au cumpărat de la Iancul, săn prot(opopului) Ioan, ot țăn(u)t(ul) Fălciului, în 23, adică în doazăci și trei lei, de căp(i)t(anul) Antohi Prohir, adică 12 lei de Mihai Rășcanu, 5 lei de Gheorghe Vicol, 5 lei de Pintelei Stoleriul, dui (?) lei, la sfântă bisărică Sfânt(ul) Neculai, ot Budești, care săntem ctitori sfintei bisărici din talpă, și care va înstreina de la sfânta bisărică să fii blestemați de numiții sfînți de sus arătați. / 1799, ghen(a)r(ie) 10.

Și domnu fiind țării Moldovei Alisandru Ioan Calimah, voevod (p. 375).

Pe un *Ohtoi*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1774, p. 374v.; proveniența: parohia Curteni; Muzeul Eparhial Huși (III 354).

<sf. sec. XVIII-înc. sec. XIX>

Acest sfânt *Triod* l-am cumpărat eu preot(ul) Ioniță¹ din Bogdana, și am dat pre dânsul 17 lei și un zlot, ca să fie pentru trebuința bisericii Sfântului Ierarhu Niculae, și la acești ban(i) au dat di(a)conu(l) Chirica 60 parale, și diaconu(l) Costantin au dat 1 leu, și Toderașcu Mălaiu Rău au dat 1 leu, și Simeon Chelmul au dat 1 leu, și priscornița Măriuța 10 parale, Grigori Todos 10 parale, pentru pomenanie (p. 46v.-49).

Ierei Ioniți, Safta / Pomen(e)ște D(oa)mne / Gheorghe / Pomen(e)ște D(oa)mne, Ion, Io(a)na, Sanda (p. 244v.-246).

Acest *Triod* cine-l va ceti bine și cu socoteală și cu dragoste de la inimă, să va mantua de păcate (p. 306).

Sfântul) *Triod* a sfântului lăcaș Sfântului Ierarhu Necolai (p. 364).

Pe un *Triodion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1769, fără început (începe cu p. 10), p. 46v.-49; p. 244v.-246; proveniența: parohia Bogdana; Muzeul Eparhial Huși (III 418).

¹ Probabil, Ioniță Buciumaș, atestat documentar în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, primește în păstrarea sa actele moșiei la 1795, pe care le păstrează în biserică până la decesul său de pe la 1805 (Cf. Preotul Iacov Antonovici, *Istoria comunei Bogdana din Plasa Simila, județul Tutova*, Bârlad, Tipografia George V. Munteanu, 1905, p. CXXXIX).

<sf. sec. XVIII-înc. sec. XIX>

Această carte *Octoih*, am vândut-o eu prot(o)popul Ionu, și am dăruitu și eu 2 lei (p. 23v.24).

Aghios, aghios, aghios, Kirios savaot, Pliris / ouranis ke i e titis thoxisu / Osana o en tis ipsistis. / Evloghimenos o erhomenos en onomati kiriu. / Osana o en tis eepsistis¹ (coperta 3).

Pe un *Octoih*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1792, p. 23v.-24; proveniența: parohia Corodești; Muzeul Eparhial Huși (cota: III 379).

¹ Aghios, aghios, aghios, Kyrios savaoth, Pliris o ouranos ke ee yee tis thoxis sou. Osanna en tis eepsistis. Evloyimenos o erchomenos en onomati kyriou. Osanna o en tis eepsistis.

<sf. sec. XVIII-înc. sec. XIX>

Ace(a)stă carti ci să che(a)mă *Octoih* iasti a Sfântului Ierarhu Nicolai, biserica la satul Bogdănești. Cine s-a ispiti să o furi să fii afurisit și (a)naftima cu totu numă(e) lui și dus în focul ni(s)tă(n)s în (...)ul și v(i)ermii cei neadormiți cu to(a)ți ne(a)murili lui.

Pe un *Penticostar*, 1774, fără început, coperta 2; proveniența: parohia Fălciu; Muzeul Eparhial Huși (cota: III 355).

<sf. sec. XVIII-înc. sec. XIX>

Această sfântă carte ce să numeștei *Pe(n)tecostaru* iaste dreptu a lui Ioniță popa, fecior lui Mânălauche¹ popa, și pentru ca să fac știut s-au scris aceasta / nume Ioniță popa iaste din sat(ul) Rășăștei.

Pe un *Penticostarion*, Iași 1753, prima pagină albă; proveniența: parohia Rășești; Muzeul Eparhial Huși (III 246); Altă însemnare: „Această sfântă carti ci să numești Pindicostari esti a pre”, prima pagină albă, grafie chirilică.

¹ Manolache.

(sfârșitul sec. XVIII-început sec. XIX)

Să să ștei că acestu *Penăteicosăstariu*¹ l-au cumpărat o(a)minii din Venderei cu zeci lei, de la preutul Ion din Lunăgeștii, să să știi că eu preutu(l) Toader n-am dat nici un ban, iară la *Triud* au dat sătenii cinci lei și eu cinci lei. / Erei Toader / Și aceasta am dat să scriu aici (p. 85-90).

Tănasii Viega (p. 81).

Simion (p. 83).

Lefăteri Mare / Maria (p. 98).

Gheorghie Sîntu, Marin, Mar(i)e, Ioana, Ghirighii, Mar(i)e, Neculaiu / G. Costan, Grogun / Ștefan / Manoli Rovgatu² (?) erei Dim(it)ru / Cozima Ștefan i Sandlăn i Aniți / (101-106).

Paraschiva / Ghioguni, Vasili (p. 109).

Vasili, Vasilca (p. 111).

Maren, Marie / Roghiuin, Lupacă, Sandu / Niculu (p.124-126).

Erei Cosătatîn papadii Catirina (p. 152).

Zafir (p. 154).

Morți

Antohii, Tofanna, Co(n)stantin, Mar(i)e, (...) ³, Ioniți, Rusanda (p. 277v.).

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1768; proveniența: parohia Vinderei; Muzeul Eparhial Huși; Alte însemnări: „1944 an de suferință”, p. 155 v.; „Ioan Bumbu, cânt(ăreț) bisericesc, Parohia Vinderei, Jud(ețul) Tutova, 16 mai 1946”; „Poalelungi, cântăreț”, coperta 3, grafie latină.

---

¹ Conform textului.

² Numele în grafie greacă.

³ Rupt.

<prima jumătate a sec. XIX>

În numele Tatălu(i), și al Fiulu(i), și al Sfântului Duh. Amin.

Pe un *Triodion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1761, coperta 2, grafie chirilică; proveniența: parohia Schineni; Muzeul Eparhial Huși (cota: III 403); Altă însemnare: „Acest *Triod* este a bisericii Sf. Nicolae din Serețeni”, pagina de gardă, grafie latină.

<prima jumătate a sec. XIX>

Ace(a)stă sf(â)n(tă) carti esti legată de robu(l) lui Dumnezeu Tudurachi și mă rogu cini va cete să să ro(a)gi pintru mini păcătosul, și am iscălit. Tudurache, rogu¹ Domnului (prima pagină albă).

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1768, prima pagină albă; proveniența: parohia Vinderei; Muzeul Eparhial Huși.

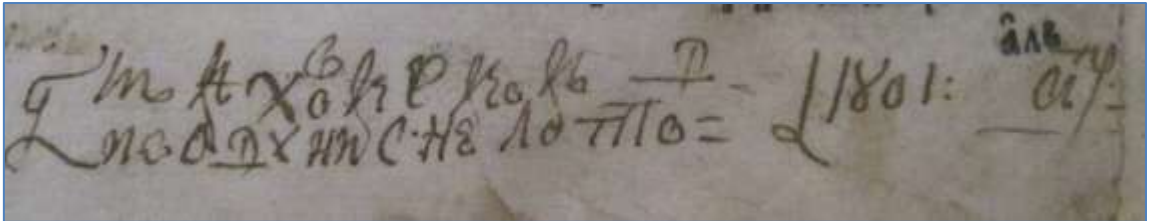
---

¹ robu(l).

1801 septembrie <f. z.>

Simeon, duhovnic Sf(ântul) Necolaiu g(os)pod / 1801, săpt(embrie).

Pe un *Octoih*, București, Sfânta Mitropolie, 1792, p. 126; proveniența: parohia Dănești; Muzeul Eparhial Huși (cota: III 392); Altă însemnare: „Această sfântă carti ce să numește *Octoih*”, la sfârșitul *Predosloviei*, grafie chirilică.

1802 februarie 13

Să să știi de când s-au schimbat domniia¹.

Să se știe de când s-au însurat Costandin a popii lui Manolachi Cocul la velet 1802, fău(rar)

13.

Întru naștere ficiorii ai (...)ăzis întru adormire, lume(a) nu o ai parasite, dă D(o)mnul născăto(a)rii. Mutatu-tăi viața, fiind maica vieții și rugăciunile mele, izbăvești din mo(a)rte sufletele noastre.

Gligoraș, sin popa Ion Praja, dascal.

Pe un *Triodion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1781, p. 476; proveniența: parohia Murgeni; Muzeul Eparhial Huși (III 432).

---

¹ 19 septembrie 1802.

1802 aprilie 2

(...)¹ și (...)² drepte (...)³ târgu (...)⁴ 7 lei, 8 p(a)rale cu milostenie să fie pomeniț(i), și am mai strâns de aice din sat 3 (?) lei (...)⁵ să fie cu (...)⁶ pomeniț(i) ei cu datul, eu cu osteneala, și m-am sămnat ca să se știe (...)⁷ și am hirotosit-o aici la sat(ul) Vărlez, lângă târgu(l) Bărladului, la țanutu(l) Tutovii, la biserica de la Vărlez, ce am făcut-o iar cu (a)jutoriu(l) creștinilor să fie toț(i) pomeniț(i) în veci nesfârșit, amin. / Erei (...)⁸ la veleat 1802 (?), (...)⁹ în 2 zile.

Pe o *Cazanii*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1792, p. 6-31; proveniența: parohia Frunțișeni / Grăjdeni; Muzeul Eparhial Huși; Altă însemnare: „(...) Costică Șlicaru, cântăreț, 1906, iunie 29”, p. 30.

---

^{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9} Tăiat la legat.

1802 octombrie 14

Și să știi di cându s-au cutremurat pământul în zioa di (...) den velet 1802, octo(m)vri(e) 14.

<ss>.

Pe un *Triod*, Rîmnic, 1782, fără pagina de gardă, începe cu p. 2, p. 152; proveniența: parohia Benești; Muzeul Eparhial Huși (III 434).

1802 octombrie 14

Să-s știi de când s-au întâmplat un cutremur foarte mare în zioa praznicul *прапа Дмниі* Paraschivii într-o Veniri la 8 ceasuri. / 1802 octom(brie) 14. / La Ipsila(n)t.

Pe un *Triod*, 1783, fără pagină de gardă, p. 476v.; proveniența: parohia Drăgești; Muzeul Eparhial Huși (III 430).

1802 octombrie 14

Să să știi de când s-au cutremurat pământul / octomvri(e) 14 / 1802.

Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753, la sfârșitul *Predosloviei*; proveniența: parohia Țuțcani; Muzeul Eparhial Huși (III 228).

<1802 octombrie 14>¹

De când s-au cutremurat pământul foarte tare la vinere(a) mare. / 1811² / 1803.

Pe un *Penticostarion*, 1753, fără pagina de gardă, penultima pagină albă; proveniența: parohia Vișoara; Muzeul Eparhial Huși (III 233).

¹ Propunerea noastră după referirea la vinerea mare.

² Tăiat.

1803 martie 11

Să se știi de când au răposat părintele mitropolit E(a)cob în sfânta mitropolie Eșului la 1803, mart(ie) 11. / La Moruz / Ioan (...).

Pe un *Triod*, 1783, fără pagină de gardă, p. 476v.; proveniența: parohia Drăgești; Muzeul Eparhial Huși (III 430).

1804 ianuarie 30

Să se știe de când au p(i)erit soarili / ghenar 3 / 1804.

Pe un *Penticostarion*, Iași, 1753, la sfârșitul *Predosloviei*; proveniența: parohia Țuțcani; Muzeul Eparhial Huși (III 228).

1804 aprilie 4

Aciast sfânt și du(mne)zeesc *Pindicostari* s-au învrednicit dum(nea)lui Ene (?) Avram di l-au cumpărat și l-au dăruit sfi(n)tii bisărici Ciortolom pentru pomenire(a) părinților și a dumisale Ene, Ioca (?), părinți, Gheorghită, Avrămia, să fie pominiți. Iar cil ce să va speti să o fure sau să o de aci de sfânta bisărică să fie ligat di trii sute și optsprăzeci sfinți p(ărin)ți. / april(ie) 4 / 1804.

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, p. 28v.; proveniența: parohia Ciortolom; Muzeul Eparhial Huși (III 260).

1807 <f. l. z.>

Si se știi di când au vinit moscalii în Moldova la anii d ela Hristos 1807.

Pe un *Penticostarion*, 1753, fără pagina de gardă, penultima pagină albă; proveniența: parohia Vișoara; Muzeul Eparhial Huși (III 233).

1807 noiembrie 17

Să-s știi de când au vinit moscalii în Țara Moldovii, cei di al triile(a) rând, umbra velet 1807 și au vinit to(a)mna în noiemvr(ie) 17.

Pe un *Triodion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1769, p. 208v.; proveniența: parohia Țuțcani; Muzeul Eparhial Huși (III 416).

1807 <noiembrie 17>

Să-s știi de când au vinit moscalii cei di al triile(a), umbra velet 18(0)7. I proci. Aceasta.

Eu dascălul Știhan Zugrav am scris cu toată știința me(a).

Pe un *Triodion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1769, p. 222; proveniența: parohia Țuțcani; Muzeul Eparhial Huși (III 416).

1808 ianuarie 17

Să se știe de când am cumpărat acest *Triod* (...) ¹ la anul 1808, ghenar 17 zili, de toț(i) răzășii bisăricii Beneștii, anumi din parte(a) de jos, fin ficiorii moșului Ioniț(ă), anumi Andrieș, To(a)der, Sava, (...) ² diaconului Cost(an)din, anumi Gheorghii (...) ³, Andrieș, de-a lui Ștefan, Constantin Săverin, din parte(a) Cotoveștii, anumi Ion Stancu, din parte(a) lui Simion, (...) ⁴ niscului, ci să numescu Sărbești, anumi Toader, Sandu, Maria, Neculai, Nicolai, și de alți o(a)meni streini.

Pe un *Triod*, Râmnic, 1782, fără început, începe cu p. 21, p. 25-37; proveniența: parohia Benești; Muzeul Eparhial Huși.

---

^{1, 2, 3, 4} Tăiat la legat.

1809 <f. l. z.>

Acist *Triod* l-au cumpărat răzășii din Benești, de la Vasăli, diiaconu(l), ficior popii Tomii (...), drept patruzăci lei și una merțe de grâu, (...) ¹ și cini ce au dat să (se) știi, și sănt puș(i) fișticare, și am dat și eu ajutori la ace(a)stă sfântă ca(rte) patru lei, să fii pentru sufletu(l) păr(inți)lor și pomenirea lor ș-a me(a), și am isc(ălit) cu mâna me(a), pentru să-s(e) știi. / 1809 / Eu Neculai Bed(...), ficior diiaconului Gavril.

Pe un *Triod*, Râmnic, 1782, fără început, începe cu p. 21, p. 98-105; proveniența: parohia Benești; Muzeul Eparhial Huși.

---

¹ Lipsesc paginile 101-104.

1809 octombrie <f. z.>

Di când s-au făcut bisărica di Băsești di Ioan Botezatu / 1807 / am sfințit 1809 o(ctombrie).

Pe un *Penticostarion*, 1753, fără pagina de gardă, penultima pagină albă; proveniența: parohia Viișoara; Muzeul Eparhial Huși (III 233).

1811 mai 26

Acest *Penticostar* s-au cumpăratu de mine și l-am afierositu sfintei biserici a mea ot satu(l) Crăngu lu(i) Zlăd. / Pop(a) Necu(l)ai ot Crăngu am scrisu / Costandinu vel vistierul. ✕ **awia** <1811> mai 26.

Pe un *Penticostarion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1785, a 2-a pagină albă; proveniența: parohia Sfinții Trei Ierarhi din Bârlad; Muzeul Eparhial Huși (III 267).

<după 1811>

Să-s(e) știe de când am scris aice, ca cine va vre(a) să cetească să mă și pomene(a)scă. / <ss> Costache diacon.

Pe un *Chiriadromion*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1811, prima pagină albă; proveniența: biserica din Bărboși, parohia Deleni; Muzeul Eparhial Huși (cota: IV 1537).

<după 1811>

Izvod de părăle ci am la tătăe miu.
6 lei părăli și părăli / patru vedre de vin.
3 de ai mână.

7 șepti părali pi răsāt.

Șesprezăci pol pi pești când ai (a)vut o(ame)¹ni la vii.

5 zeci ocă de făină că(nd) te-(a)i dus la Pogonești.

5 o dimir(l)ii de po(pu)șoi tij la Pogonești.

5 o dimir(l)ii de po(pu)șoi Ioanii pe trii.

Pe banii ce am(a)vut să dau tetii ne-(a)m socotit și nu m(i)-a rămas nici să dau, nici să i(a)u / că la socotit a fost nașu(u)l Co(n)stantin Băian și moșu(l) Vasăli Băian.

Pe un *Chiriadromion*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1811, coperta 3; proveniența: biserica din Bărboși, parohia Deleni; Muzeul Eparhial Huși (cota: IV 1537).

---

¹ Pătat.

1812 aprilie 23

La Sfântul și marile mucenic Ghe(o)rghei când au chicat brumă di au stricat poamili. / 1812, luna lui aprili(e) 23 / <ss> Toadir Sin (?), fecior lui (?) Nistor.

Pe un *Triodion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1777; proveniența: parohia Alexandru Vlahuță; Muzeul Eparhial Huși (III 409).

<după 1813 >

Megalusa Luca monahii / Această carte iunie este a me a Megalusii Luca monahii și cântăreții.

Morți¹ / Ioan, Mariia, Ana, / Dumitru, A(n)ghilina, / Arhireu, Varlăm, Xinii shimonahi, / Epraxia shimonahi(e), / Fevronii shimonah(ie), / Epraxia mon(a)hi(e), Tiodora mon(a)h(ie), / Marta shimonah, / Tiodori monahi, / Vasili, Eftimi, Ioani, / Vasili, Smar(an)da, / Elena, Ioan, Catrina, / Costin, Mariia, / Vasilcă, priotul Ghe(o)rghei, priotul Dimitru, priotu(l) Vasili, / Ghe(o)rghei, Nicolai, / Miftodi, shimonahi Afanasăi, shimonahi Agania, monahi Gligori monahi, Epraxia shimonah(ie), Ghenadi iroschi(...). / cu ne(a)mul.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui iunie*, Sfânta Mănăstire Neamțul, 1813, de la pagina de gardă verso la p. 1v.; parohia Miclești; Muzeul Eparhial Huși (IV 1605).

---

¹ Pomelnic scris pe o coală de hârtie găsită în interiorul cărții, grafie chirilică.

1813 august 13

Știință să fi(e) di cându s-au dus muscali(i) din Moldova și s-au închis Prutu(l) / 1813 la avgust 6 s-au înecat podul la Răbâia cu trecere(a) muscalilor. / Ioan Golăi, dascălu(l), am scris.

Pe un *Octoih*, București, 1774, p. 182v., tăiat la legatul cărții partea de jos; proveniența: parohia Râșești; Muzeul Eparhial Huși (III 377).

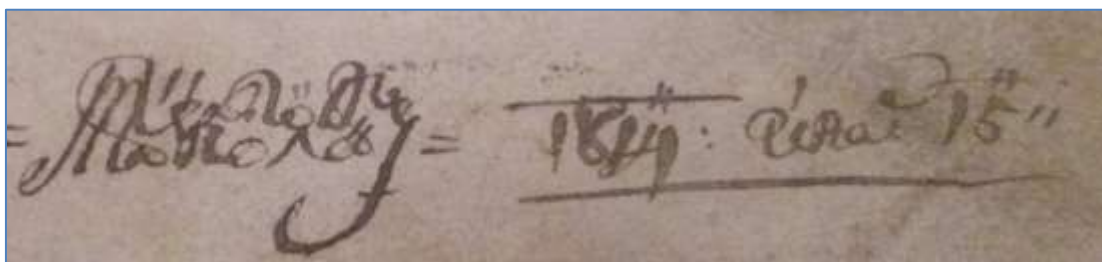
1813 august 15

În știință să fii di cându s-au închis Prutu(l) și au rămas Rosiia. / 1813, avgost 15. / Irei Vasăli Cărlăcu / Ioan Golăi, dascal.

Pe un *Octoih*, București, 1774, p. 136v.; proveniența: parohia Râșești; Muzeul Eparhial Huși (III 377).

1814 ianuarie 15

Fiind nistatornici a lumii așa și vânzare(a) arătată în dărăpt, iar mii agiutându-mi Dumnezău, și voidn și vânzăturiul, l-am cumpărat de la Ioan, diaconul, ot Bunești, acest sfânt *Triod*, și s-au hărăzit besăricii ot Davedești, unde să prăznuește hramul Mai Marilor Voivozi, și zic să nu fii nimene volnic a o înstreina <ss> Matei Postolachi / 1814, ghenar 15.

Pe un *Triodion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1781, p. 25v.-29; fără proveniență; Muzeul Eparhial Huși (III 413).

1814 martie 3

S-au afi(e)rosit în tipografie sf(intei) mă(năstiri) Neamțul sf(â)n(tului) schit Orgueștii Noi, unde este hramul Sfântului Ierarh Necolaiu spre pomenire(a) celor ce s-au ostenit a o tipări, și să fie neclintită pentru ace(a) bisărică, iar cine o va înstreina să fie ne(i)ertat și supt cano(n) greu. / 814, mart(ie) 3.

Această carte este a sf(â)ntului schit Orgueștii Noi (pagina e gardă).

Pe o *Viețile sfinților pe luna lui noiembrie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1811, p. 1-6; proveniența: parohia Lipovăț; Muzeul Eparhial Huși (cota: IV 1550).

1814 iunie 17

De la Ioniță dasc(al) am cumpărat din Focșani(i) Moldovei. / 1814 iunie 17.

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1800, la *Predoslovie*; proveniența: parohia Cartierul Nou, Vaslui; Muzeul Eparhial Huși (III 314).

1814 martie 14

La anii de la Hristos, 1814, mart(ie) 14, m(i)ercuri în 6 ceasuri din zi s-au cutremurat pământul, aflându-mă eu cetind pe această față a cărții aciastă. / Mihalachi Hacıu.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui iunie*, Sfânta Mănăstire Neamțul, 1813, fără pagina de gardă (începe cu p. 1), p. 32; parohia Vovriești; Muzeul Eparhial Huși (IV 1600).

<1815>

Această carti *Viața sfinților* iaste cu(mpărată) de mini spat(arul) Vasăli Miclescu și am afire(o)²săt-o la bis(e)rica ci am zidit la satul Grecii ci-s prăznuiești hramu(l) Sfântului Nicolai

Pe o *Viețile sfinților din luna lui aprilie*, Sfânta Mănăstire Neamțul, 1812, p. 1-4; proveniența: parohia Cartierul Nou din Vaslui; Muzeul Eparhial Huși (IV 1603).

---

^{1,2} Rupt.

<1815>

Această carti *Viața sfinților* iasti cumpărată de mini spat(arul) Vasăli Miclescu și am afirosit-o la bisărica ci am zidit la satul Grecii, ci-s(e) prăznuiaști hramu(l) Sfântului Nicolai.

Pe o *Viețile sfinților pe luna lui mai*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1813, p. 1-4; proveniența: parohia Cartierul Nou din Vaslui; Muzeul Eparhial Huși (cota: IV 1566); Altă însemnare: „Ace(a)sta carti esti tipăriti la anul 1860 (sic!), oc(tom)vr(ie) 3”, p. 10, grafie chirilică.

<1815>

Această carti *Viața sfinților* iaste cumpărată de mini spat(arul) Vasăli Miclescu și afierosită la bisărica ci am zidit la satul Grecii, ci să prăznuiaști hramul Sf(â)ntului Nicolai.

Pe o *Viețile sfinților pe luna lui iunie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1813, p. 1-4; proveniența: parohia Cartierul Nou din Vaslui; Muzeul Eparhial Huși (cota: IV 1551).

<1815>

Această carti *Viața sfinților* am cumpărat-o eu spat(arul) Vasăli Miclescu și am afiarosăt la bis(e)rica ci am zidit la satul Grecii, undi să prăznuiaști hramu(l) Sfântului Neculai.

Pe o *Viețile sfinților pe luna lui iulie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1814, p. 1-4; proveniența: parohia Cartierul Nou din Vaslui; Muzeul Eparhial Huși (cota: IV 1610).

<1815>

Această carte esti cumpărată de dum(neal)u(i) Vasilee Miclescu, spătari, și cine va îndrăzni a o fura di la Sfânta biserică ce se prăznu(i)ește hramul Sfântului Ierarh Nicolae, s(ă) fii supt blăstămul sfintii biserici.

Pe o *Viețile sfinților pe luna lui august*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1815, p. 3-5; proveniența: parohia Cartierul Nou din Vaslui; Muzeul Eparhial Huși (cota: IV 1549).

1816 <f. l. z.>

Doamne, Doamne, zi-s-au Domnul, ce-mi ziciți / Doamne, Doamne și vo(i)e me(a) nu o faciți / M-am înțeleș. / 1816.

Pe un *Penticostarion*, 1753, fără pagina de gardă, penultima pagină albă; proveniența: parohia Viișoara; Muzeul Eparhial Huși (III 233).

1816 iulie <f. z.>

Acest *Octoihu* l-am cumpărat eu pentru slujba bisericii din Susăni / (1)816 iuli(e).

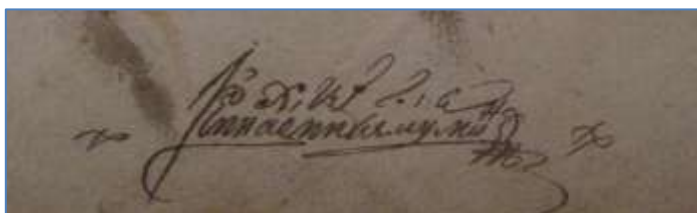
Pe un *Octoih*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1792, p. 1-3; proveniența: parohia Băcani, Vaslui; Muzeul Eparhial Huși (III 402).

<după 1817>

Agafie monahie Panu.

Agafie monahie Panu, dati Svântului Ioan Botexătorul (p. 1v-2).

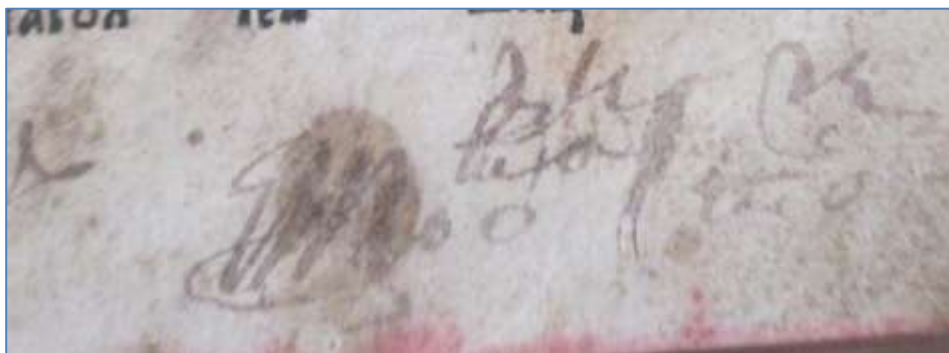
Irinarh Miclescul monah (p. 1).

Pe o *Viețile sfinților*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1813, p. 1; proveniența: biserică Sfântul Ioan din Huși; Muzeul Eparhial Huși (IV 1595).

1817 noiembrie 28

Această cartă ce să numești *Penticostariu* s-au cumpărat cu 28 lei la anu(l) 1817 no(i)em(v)r(ie) și s-au aferosit sfintei bisărici den sat(ul) Benești, ț(nu)t(ul) Vasluiului, ce să prăznu(e)ști hramul Sfântii Adormirii¹ (?) Precestii / <ss>.

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1800, p. 1-7; Proveniența: parohia Zorleni (a aparținut bisericii din Benești); Muzeul Eparhial Huși (III 361), pecetea parohiei Benești, comuna Tanacu, din 1894 (p. 44).

¹. Ilizibil; O biserică cu hramul Adormirea Maicii Domnului o întâlnim în satul Tanacu (satele Tanacu și Benești formau parohia Benești).

1820 ianuarie 30

Să să știe di când s-au cutremurat pământul, ianuari în treizăci, velet anii di la Hristos 1820. / Ion dascal Prute(a)n(u) (?).

Pe o *Viețile sfinților din luna lui aprilie*, Sfânta Mănăstire Neamțul, 1812, p. 37; proveniența: parohia Cartierul Nou din Vaslui; Muzeul Eparhial Huși (IV 1603).

1820 februarie 1

Ace(astă)¹ (sfântă carte)² *Viețile sfinților* ce să prăznu(e)ște pomenirea lor în cuprinsul lunii februarie, una din dousprezece cărți ci mi s-au trimis de prea cuviosul părintele arhimandritul și starețul sfintei Mănăstiri Neamțul, chir Ilarie, pe care (am dat-o)³ sfintei besărici de pe moșăe me(a) Dealu Mare la care să prăznu(e)ște hramul Sfântului Marele Mucenic Gheorghie. / (1)820 fevr(uarie) 1. / <ss> Ion Codreanu, stol(ni)c.

Pe o *Viețile sfinților pe luna lui februarie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1812, p. 1-14; proveniența: parohia Odaia Bursucani; Muzeul Eparhial Huși (cota: IV 1557); Altă însemnare: „Ștefan Rusu (...)⁴” Dealu Mare, cu hramul Sf(ântul) Gheorghie, ultima pagină.

^{1,2,4}. Rupt.

³ Lipsă pagina 9.

1820 februarie 1

Această carte c(u) *Viețile sfinților* ce să prăznu(i)ește pomenire(a) lor în cuprinsul lunii lui aprilie, una din 12 cărți ci mi s-au trimis de precuviosul părintele arhimandritul și starețul sfintei Măn(ă)st(iri) Niamțul chir Ilarie, <prin îndemnare(a) cuviosul(u)i pări(n)til(u)i Dionisie Codrian(u), ierochirix>¹, pe care le afierosesc sfintei bisări(ci)i di pi moșie me Dialu Mari la caré să prăznu(i)ești hramul Sfântul(u)i Mareli Mucenic Gheorghie. / (1)820 fevr(uarie) 1 / <ss> Ion Codreanu, stol(ni)c.

Pe o *Viețile sfinților pe luna lui aprilie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1813, de la pagina de gardă la p. 10; proveniența: parohia Trestiana; Muzeul Eparhial Huși (cota: IV 1594).

1820 februarie 1

Această carte cu *Viețile sfinților* ce să prăznu(i)este pomenire(a) lor în cuprinsul lunii lui maiu, una din 12 cărți ci mi s-au trimis de precuviosul părintele arhimandrit și starețul sfintei Mănăstiri Niamțul chir Ilarie <îndemnare(a) cuviosul(u)i părintelui Di(o)nisie Codrianu ierochi(...)>¹, pe care cărți le afierosesc bisăricii din pi moșie me Dialu(l) Mari, la care să prăznu(i)ești hramul Sfi(n)tului Marelui Mucenic Gheorghie. / (1)820 fevr(uarie) 1. / <ss> Ion Codreanu, stol(ni)c.

Pe o *Viețile sfinților pe luna lui mai*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1813, de la pagina de gardă la p. 9; proveniența: parohia Trestiana; Muzeul Eparhial Huși (cota: IV 1612).

---

¹ Alt scris.

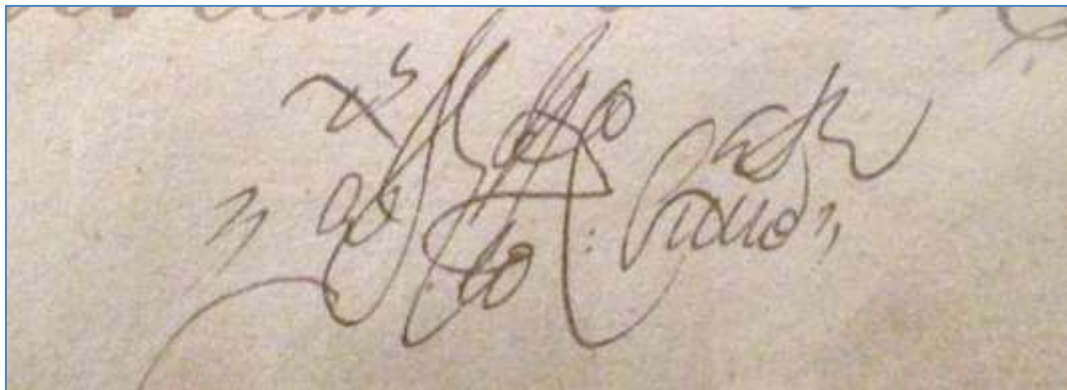
1820 februarie 1

Aciastă carte cu *Viețile sfinților* ce să prăznuește pomenire(a) lor în cuprinsul lunii lui iunie, una din 12 cărți ci mi s-au trimis de precuviosul părinte arhimandritul și starețul sfintei Măn(ă)stiri Niamțul, chir Ilarie, pe care cărți le afierosesc sfintei bisărici di pi moșie me(a) Dealu Mare, la care să prăznuești hramul Sfânt(u)l(u)i Marelui Mucenic Gheorghie. / (1)820 fevr(uarie) 1. / <ss> Ion Codreanu, stol(ni)c.

Pe o *Viețile sfinților pe luna lui iunie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1813, de la pagina de gardă la p. 8; proveniența: parohia Trestiana; Muzeul Eparhial Huși (cota: IV 1555); Altă însemnare: „1834 / che(l)tuiala tipariului 80 lei”, p. 159.

1820 februarie 1

Această carte cu *Viețile sfinților* ce să prăznuești pomenire(a) lor în cuprinsul lunii lui no(i)emvrie, una din 12 cărți ci mi s-au trimis de precuviosul părintele arhimandritul și starețul sfintei Mănăstiri Niamțul, chir Ilarie, <prin îndemnare(a) cuviosul(u)i pări(n)tel(u)i Dionisie Codrian(u), ierochirix>¹, pe care cărți le afierosesc sfintei bisărici di pi moșie me De(a)lu Maré, în care să prăznu(i)este hramul Sfântul(u)i Marelui Mucenic Gheorghie. / (1)820 fevr(uarie) 1. / <ss> Ion Codreanu, stol(ni)c.

Viețile sfinților pe luna lui noiembrie, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1814, de la pagina de gardă la p. 9; proveniența: parohia Trestiana; Muzeul Eparhial Huși (cota: IV 1596).

---

¹ Alt scris.

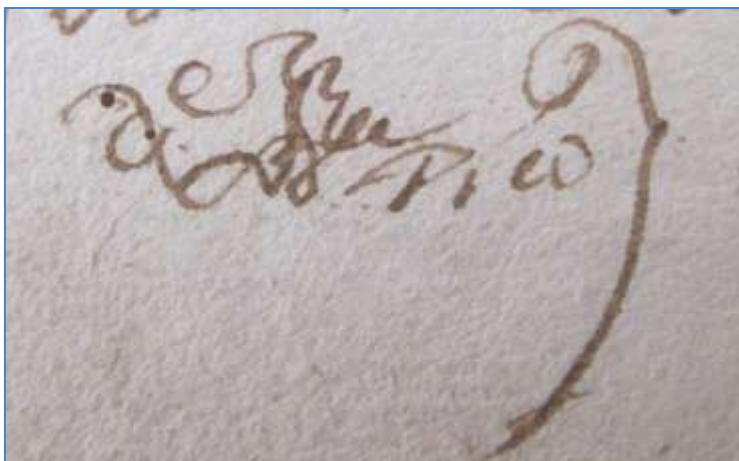
1820 aprilie 20

La let 1820, apr(ilie) 20, fi(i)nd eu dătoriu preut Ștefan Bole Gheuca cu soția me(a) Căsandra, s-au legat această sfântă carte cu plată dum(sa)li isprav(ni)c(u)lui Toader Păl(a)di.

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1768, fătă început, p. 44v.-45; proveniența: parohia Bogdana; Muzeul Eparhial Huși (III 285).

1820 mai 2

Arghirie Cuza, marile post(e)l(nic), cu soțul meu Elinca, fiica vornicului Lupul Costachi, iar eu fiul răp(o)s(atului) spat(ar) Ioan Cuza, nepot de ficior lui Miron Cuza, log(o)f(ă)t, și a soției sale Elenca, fiica lui Ioan Costin, hat(man), ficior lui Miron Costin, log(o)f(ă)t, am afierosit această sfântă carti, ce cuprinde în sine *Viețile sfinților din luna lui iulie*, la sfânta bisărică din satul meu Tatomireștii pe cari cu a me răvnă și cheltuială am zidit-o din nou de piatră, unde să prăznu(i)ești Nașterea și Adormirea Maicei Domnului, cari esti zidită la anul 1792; Deci oricari întru sine va cugeta a o înstrăina sau a o mistui de la sf(ânta) bisărică să fie răspunzătoriu înaintea strașnicului județu și partea lui să fie cu a Iudei vânzătoriu, nefiind (i)ertat și de mine păcătosul robul lui D(u)mnezău. Amin. / <ss> Arghirie Cuza post(elnic). / 1824 maiu 2 / Și scris de mini lo(go)f(ă)t dum(i)s(ale) <ss> Ioanu Miron.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui iulie*, Sfânta Mănăstire Neamțul, 1814, p.1-10v.; proveniența: parohia Tatomirești; Muzeul Eparhial Huși (IV 1601); În interiorul cărții se păstrează un ordin de plată cu însemnarea: „Bun și aprobat de mine pentru suma de lei patru sute / <ss> Gh. Banu”.

1821 martie <f. z.>

Această carti ci să numești *Octoih* l-am (cumpărat)¹ eu preutul Ștefan Me(...)² cu preț (...)³ lei (...)⁴ (...)⁵ s-au legat de fiul preutului Ștefan cu to(...)⁶ lor (...)⁷, erei Neculaiu, sãn preutului Ștefan (...)⁸ / 1821, mart(ie) (...)⁹”.

Pe un *Octoih*, București, 1774, p. p. 137v.-138; 141v-143; proveniența: parohia Mănjești; Muzeul Eparhial Huși (cota: III 366).

^{1, 2, 4, 6, 7, 8} Rupt.

³ Ilizibil.

⁵ Șters și rupt.

1821 mai 5

1821 maiu 5 / În vreme(a) răzvrătirii grecilor asupra împăra(tu)lui sultan(ul) Mihmit, ni-am pornit cu bejenie, eu robul lui Dumnezeu, Gheorghie Cuza, biv vel post(e)lnic, împreună cu nepot(ul) Iordachi Cuza, biv vel com(i)s, și cu cumnata Elenco, soțul frătine-meu, dumisale Arghire Cuza, biv vel spat(ar), împreună și cu nepoata Safta Cuza, med(elni)ce(reasa), și ni-am pornit la Eș(i), și de la Eș(i) la sat(ul) Frosineștii, la mal(ul) Prut(u)lui.

Pe o *Viețile sfinților pe luna lui mai*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1813, p. 65v.-68; proveniența: parohia Tatomirești; Muzeul Eparhial Huși (cota: IV 1548).

1823 mai 13

Cărticica aceasta, este a tatălui meu părintele Alexandru Codreanu de aicea din satul Băsăștii, ținutul Fălciului, cumpărată cu șasă lei, spre care știință urmează a me(a) însămnare și iscălitură. / 1823, mai 13 / <ss> Gheorghie Codreanu.

Pe o *Carte folositoare de suflet*, traducere din limba greacă, 1800, ediția a II-a, prima pagină albă; proveniența: biserica Sfântul Dimitrie din Bârlad; Muzeul Eparhial Huși.

1823 mai 15

Cărticica aceasta este a tatălui meu, sfinția sa părintele Alexandru Codreanu din satul Băsăștii, ținutul Fălciul. / <ss> Gheorghie Codreanu. / 1823, mai, 15 / Băsăștii.

Pe o *Carte folositoare de suflet*, traducere din limba greacă, 1800, ediția a II-a, p. 1-3; proveniența: biserica Sfântul Dimitrie din Bârlad; Muzeul Eparhial Huși; Semnătura lui Gheorghie Codreanu și la p. 6.

<după 1823 mai>

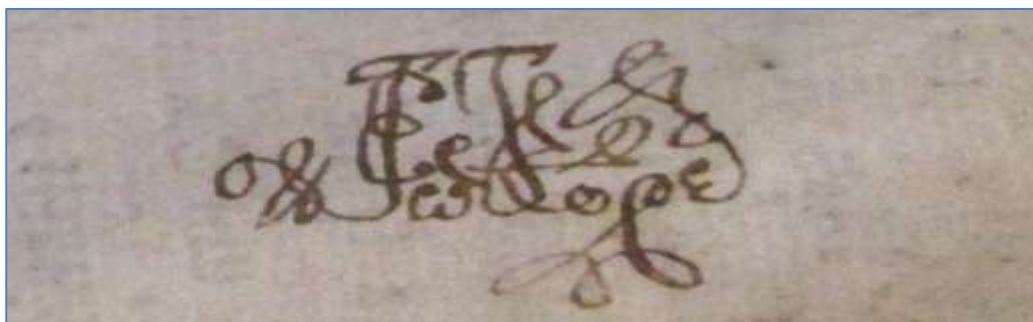
Această sfântă carte ce să numește sfântă pravilă este a părintelui Alecxandru, ot Băsăști. / <ss> Alecsă, preut ot Giurcani.

Pe o *Carte folositoare de suflet*, traducere din limba greacă, 1800, ediția a II-a, p. 156v.; proveniența: biserica Sfântul Dimitrie din Bârlad; Muzeul Eparhial Huși.

1823 iulie 8, Băsăști

Gheorghie Codreanu / 1823, iuli(e) 8. / Băsăști / De vreme ce este lucru trebuincios foarte bun și de folos a fi toate cu însămnare, ca să nu cadă întru uitare aceasta, și eu am socotit pe lucrul meu l-am învrednicit cu această a me(a) însămnare ca să nu cază întru înstreinare.

Vrând a metahirisi vreun lucru de cele care să-ți fie de mică și de norocire, umblă cu dreptete și cu. / <ss> Gheorghie Codreanu.

Pe o *Carte folositoare de suflet*, traducere din limba greacă, 1800, ediția a II-a, ultima pagină albă; proveniența: biserica Sfântul Dimitrie din Bârlad; Muzeul Eparhial Huși.

1823 decembrie 21

Se să știi că am fost și eu dascăl și am slujit la sfânta biserică din Rășcanii la let 1823. / Alexandru, dascăl ot Rășcani / 1823, dic(emv)rie 21.

Pe un *Triodion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1777, prima p. 303-305; proveniența: parohia Țifu; Muzeul Eparhial Huși (III 413).

1824 mai 2

Arghirie Cuza, marile post(elnic), cu soțul meu Elenca, fiica vornicului Lupul Costachi, iar eu fiul răposatului spatariu Ioan Cuza, nepot de ficior lui Miron Cuza, log(o)f(ă)t, și a soții sale Elinca, fiica lui Ioan Costin, hat(man), ficior lui Miron Costin, log(o)f(ă)t, am afierosit această sfântă carte ce să numești *Chiriadromion* la sfânta besărică din satul meu Tatomireștii, pe care din a mi(a) râvnă și cheltuială am ziiit-o din nou de piatră, unde să prăznuești Nașterea și Adormirea Maicii Domnului, cari esti zidită la anul 1792. Deci, cari întru sine va cugeta a o înstrăina sau a o mistui de la Sf(ânta) biserică, să fie răspunzătoriu înaintia strașnicului județu și partea lui să fie ca a Iudei vânzătoriu, nefiind (i)ertat și de mine păcătosul robul lui Dumnezău. Amin. / 1824 maiu 2 / Arghire post(elnic).

Pe un *Chiriadromion*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1811, până la p. 5; proveniența: parohia Tatomirești; Muzeul Eparhial Huși (cota: IV 1538).

1824 mai 2

Arghirie Cuza, marile post(e)l(nic), cu soțul meu Elenca, fiica vornicului Lupul Costachi, iar eu fiiul răposatului spătar Ioan Cuza, nepot de ficior lui Miron Cuza, log(o)f(ă)t, și a soției sale Elenca, fiica lui Ioan Costin, hat(man), < ficior lui Miron Costin, log(o)f(ă)t, am afierosit această sfântă carte ce să numești¹ *Viețile sfinților* din luna lui maiu la sfânta biserică din satul meu Tatomireștii, pe cari cu cu a me(a) osârdie și cheltuială am zidit-o din nou de piatră, unde să prăznu(i)ești Naștere(a) și Adormiria Maicii Domnului și este zidită la anii 1792. Deci, oricari întru sine va cugeta a o < înstrăina sau a o mistui de la Sf(ânta) biserică, să fie răspunzătoriu înaintia strașnicului județu >² și partia lui să fie cu a Iudei vânzătoriu, ne(i)ertat fiind și de mine păcătosul, robul lui D(u)mnezău. Amin. / Arghirie post(elnic) / Anul 1824, maiu 2 zile.

Pe o *Viețile sfinților pe luna lui mai*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1813, p. 1-10; proveniența: parohia Tatomirești; Muzeul Eparhial Huși (cota: IV 1548).

---

¹ Lipsă p. 4.

² Lipsă pagină.

1825 martie 25

Acest sfă(n)t și dumnezeesc *Triod* este a besericii satului Avereștii. / 1825 mart(ie) 16¹.

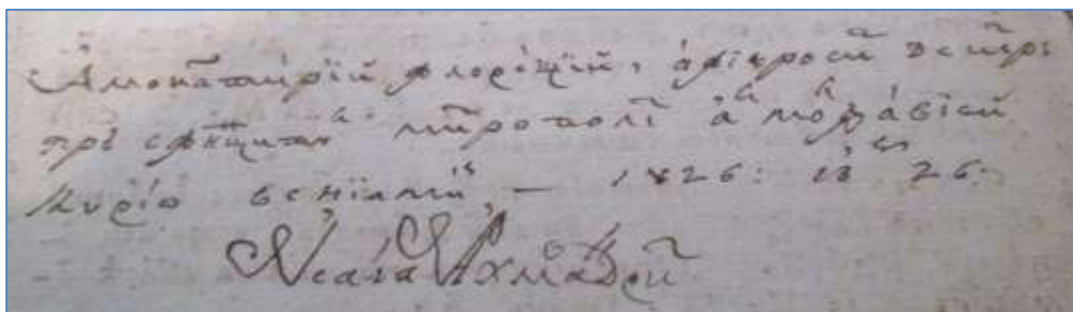
Pe un *Triod*, Sfânta Episcopiei a Râmnicului, 1761, ultima pagină; proveniența: parohia Tăbălăești (a aparținut bisericii din Averești); Muzeul Eparhial Huși (III 408); Altă însemnare: „Cu mila lui Dumnezeu am început și sfânt(ul) *Triod*, ce esti mult folositor pentru suflet. Cini va vre(a) al primi si va mantua / și al asculta cu credință si va folosi”, a doua pagină albă.

---

¹. Scris de preotul Fotachi; A se vedea însemnarea din 17 februarie 1852.

1826 iunie 26

A monastirii Floreștii, afierosit de cătră prea sfințitul nitropolit al Moldaviei Kirio Veniamin. / 1826, iuni(e) 26. / <ss> Isaia, arhimandrit.

Pe un *Chiriadromion*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1811, pagina de gardă, verso, cu o transcriere a către preotului I. Vrânceanu; proveniența: parohia Florești, cu o fișă întocmită de preotul Vrânceanu în 1977; Muzeul Eparhial Huși (IV 1816).

1830 <f. l. z.>

Această sfântă carté ce să numește *Chiriadromion* a Sfinților Apostoli dată zăstre bisăricii Maicii D(o)mnului cu hramu(l) Adormirii di(n) orașul Vaslui, și oricini ar îndrăzni a o înstreina di la acelaș Sfânt lăcaș pentru al său căștig lumesc, partea lui să fie cu partea furilor și sufletul cu sufletele lor, iar dându înapoi bisăricii să fii (i)ertat și blagoslovit. S-au dat la anu(l) 1830 de cocoana Mari(a), sârdăreasă, pentru sufletili a d(umnea)l(o)r băieților răpăosați, Teodor, Stavru, Neculai și (...). / Erei Teodor, duh(ovnic).

Pe un *Chiriadromion*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1811, la *Predoslovie*; proveniența: parohia Adormirea Maicii Domnului Vaslui; Muzeul Eparhial Huși (IV 1536).

1832 februarie <f. z.>

Acest *Triod* est(e)¹a bisăricii din satul Buda, prin ostenelele a un(ora)² și altora, și prin îndemnul (...) ³ de obște ca să le fie spre v(eșnica)⁴ pomenire lor și a tuturor (...) ⁵ iară s-au legat osârdia das(c)alu(lu)⁶i Feodor Nistor ot B(uda)⁷ (...) ⁸. / 1832, f(evruar)⁹ie (...) ¹⁰.

Dară cine ar îndrăzni a o ar(...) ¹¹, a(ce)l¹²a să fie (i)ertat (...) ¹³ de svint sav(...) ¹⁴ (...) ¹⁵ (car)tea aceasta (...) ¹⁶. / Preot Dimitr(i)e (...).

Pe un *Triodion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1777, coperta 2; proveniența: parohia Alexandru Vlahuță; Muzeul Eparhial Huși (III 409).

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 Mâncat de carii.

1832 august <f. l. z.>

Una din numărul a dousprăzăci cart(i) esti luati pentru bisărica din Dialul Mari. / 1832 av(gust) / <ss> Ioan Codreanu (?) spat(ar).

Pe *Mineiul lunii lui martie*, Sfânta Mănăstire Neamțul, 1831; proveniența: parohia Trestiana; Muzeul Eparhial Huși.

1833 martie 17

Acest *Minei* împreună cu celelalte unsprezăce s-au dat de sf(în)ția sa Dometian, arhimandrit și stareț S(fintei) M(ănăstiri) Neam(țul) și Secu la s(fântul) schit Lipova ca să fie nestrămutate acolo, iară cine va îndrăzni a le înstreina să fie supt ne(i)ertat canon până le va întoarce înapoi. / 1833 mart(ie) 17.

Pe *Mineiul lunii lui mai*, Sfânta Mănăstire Neamțul, 1831; proveniența: parohia Armășoiaia; Muzeul Eparhial Huși.

1834 iunie 2

Țănut Fălciului, târgul Hușii, ocolul Podolenii. / 1834, iunie 2 zile.

Teodor Rusul, văduv, di aici din Huș(i), în vrăstă de atâta ani, de a sa buna voia vo(i)ește a lua întru însoțire pe Nastasiia, văduva, fiica lui Vasăle Vrabie, tot de aici din Huș(i); în vrăstă de atât(ia) ani, de a sa buna voia vo(i)ește a merge la căsătorie după numitul de mai sus și am cercetat de carele apără Sf(ânta) pravilă și nu să află nici o pricină între ei; după publicari(a) spre ce li s-au făcut, au răspuns tot norodul că sânt amândoi știuț(i) și fără nici o pricină, sânt dreپți hristiiani botezați în botezul Sf(intei) bisericei no(a)stre (...) ¹ (...) și amândoi știu rugăciune (...) ² Tatăl nostru și Sembolul credinț(e)i (...) ³ mărturie a scoate peciu de (...) ⁴ (cu)nuna cu a no(a)stre iscălitur. (...) ⁵ adeverez / (...) ⁶ ntez.

Pe un *Chiriadromion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1801, pagina a 2-a albă; proveniența: parohia Sfântul Dumitru din Huși; Muzeul Eparhial Huși.

---

^{1, 2, 3, 4, 5, 6} Rupt.

1833 iulie 8

Am cetit întru această carti și am aflat mângâieri și folos. / <ss> Ioan Miron.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui iulie*, Sfânta Mănăstire Neamțul, 1814, coperta 2; proveniența: parohia Tatomirești; Muzeul Eparhial Huși (IV 1601).

1835 aprilie 7

Să să știi că ace(a)stă săfintă carti iaste legată de mini dascălu(l) Dinu Popa cu prețu(l) 17 lei, adică șaptesprezăci lei, și să fii pominit. / 1835 aprili 7.

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1768, p. 137v-139; proveniența: parohia Vinderei; Muzeul Eparhial Huși.

<1835 aprilie 7>

Să să știi că ace(a)stă sfântă carti ci să che(a)mă *Penticostar* iasti legat di robu(l) lui Dumnezeu Dinu Popa și soțul lui Ștefana, să fii iertați și blagosloviți (prima pagină albă).

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1768, prima pagină albă; proveniența: parohia Vinderei; Muzeul Eparhial Huși.

1835 mai 27

Adică eu cari mai gi(o)s mă voi iscăli, dat-am adivărat și încredințat zapisul meu la mână dascalul Vasăli, precum știut să fie și să știe. / 1835 maiu în 27 / Eu Gheorghii, sãn Ion Alecsandrul.

Pe un *Octoih*, București, Sfânta Mitropolie, 1792, coperta 2; proveniența: biserica Sfântul Spiridon din Bârlad; Muzeul Eparhial Huși (III 391); Alte însemnări: „Șt(iut) (să fie)¹ cini au scris întru acest *Octoih*. / Eu Gheorghii, sãn Ion Alecsandru dum snaloi (!)”, coperta 2, grafie chirilică; „G. Anghelescu”, grafie latină.

---

¹ Lipită o etichetă peste însemnare.

1838 aprilie <f. z.>

Această carte este la biserica în Mălăești. / 1838 aprili(e).

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1800, ultima pagină albă; proveniența: parohia Vutcani I; Muzeul Eparhial Huși (III 309); Alte însemnări: „Gheorghie Mare / Costantin Leon”, p. 47, grafie chirilică; „Toată vviața, toată viața sa, orbul noapte socotindu-o”, coperta 3, grafie chirilică.

1839 martie 9

Acest *Penticostarion* s-au dăruit de sfinție sa părintele Neonil, arhimandritul și starețul Sf(intei) Monast(iri) Neamțul și Secul, la schitul de la Hu(și)¹, care să numește Zgura, ca să fie nestrămutat în biserica de acolo, unde să prăznuiaște hramul Pogorârei Sf(ântului) D(u)h, iar carele va îndrăzni al înstreina de la acea biserică va fi supt ne(i)ertat canon până când îl va întoarce iarăși înapoi la aceeași biserică. / 1839, mart(ie) 9 zile.

Pe un *Penticostarion*, Sfânta Mănăstire Neamțul, 1834, p. 1-43; proveniența: parohia Epureni; Muzeul Eparhial Huși (III 326).

---

¹ Pătat.

1839 martie 15

Ace(a)stă sfântă carti *Viețile sfinților* esti dre(a)ptă a me cumpărată di la un călugăr Isaia, nacialnic(ul) schit(ului) Tisa. Deci îndrăznind cineva / dacă o va cere / și nu va mai aduci la stăpânul ei, acela proclit să fii și pentru rugăciunile acestora sfinți niertat di împăratul cel fără di moarti H(risto)s, adivăratul Dumnezeu. / Anul 1839 mart(ie) 15.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui avgust*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1815, pagina a 2-a albă; proveniența: parohia Codăești; Muzeul Eparhial Huși (IV 1592).

1840

Această carte bisăricească ce să numești *Octoih* s-a afierosăt de zmeritul Veniamin, mitropolitul Moldaveii, la sfânta strămoșasca monastiri Floreștii, ot ț(i)nu)t Tutovei, spre pomenirea

sa și a tot niam(ul). Am scris eu cu slova mea din cuvânt în cuvânt ce-m rostit. / <ss> / 1840 (?) / Eșii.

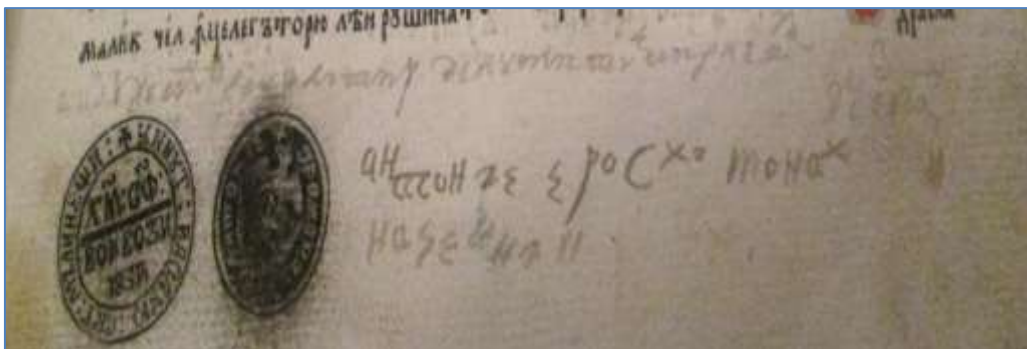
Pe un *Octoih*, 1774, fără pagină de gardă, începe cu *Predoslovia*, p. 14-14v.; proveniența: parohia Deleni I; Muzeul Eparhial Huși (III 367); Alte însemnări: „Ghe. I. Drăgănescu”, p.264; „Gh. Drăgănescu, cantor, 1908”

¹ Anul, luna și ziua, tăiate l-a legat. Se vede puțin anul în partea de jos.

1840 ianuarie 15

Ace(a)stă carte s-au plătit de dum(nea)lu(i) Chiriac Cozban, ot Săcălen(i), spre pomenire(a) dum(i)sali și soții și părinților dum(i)sali Niță și Dobriț(a), Panaite și Ili(a)n(a) și Măranda și Ion(i)că și tot ne(a)mul, și s-au plăt(i)tu patruzeci și patru de lei ținuți pentru mănăstire(a) schitul Mălinești, prin osârdua părintelui Antoon, ieroschi(mo)nah, nace(a)l(nic)ul de la acel schit, și nu are nimene vo(i)e a înstreina ace(a)stă carte de la schit(ul) mănăstiri(i), pe care eu plătitoor(ul) am iscălit, Chiriac Cozba(n), ot Săcălen(i), moșia sfint(ei) mitropoli(i).

Și cine va voi să furi această carti sau să să facă stăpân pi dănsa să fii supt blestem(ul) sfinților părinți celor din Nicăia, al șaptele(a) sobor, undi s-au pus pecete(a) mănăstirii Mălineștii dinpreună cu a me(a) cel mai mic între (i)er(o)monahi și mai păcătos și începătoriu acestui sfânt lăcaș. / 1840 ghenar 15. / de când s-au plătit de numitul Chiriac Cozban / Antonie (i)eroshimonah, nace(a)lnic.

Pe *Mineiul lunii lui iulie*, Sfânta Mănăstire Neamțul, 1831, p.1-10; 11-12; proveniența: parohia Gârceni; Muzeul Eparhial Huși (IV 299).

1841 mai 26

Cetind eu în această Sfântă carti, am aflat aceste dou(ă) file întru una, și socotindu-le eu că sânt numai una, s-au aflat do(u)ă, și li-am dizlipit eu. / Enachi / 1841, maiu 26.

Pe un *Chiriacodromion*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1811, p. 45v; proveniența: parohia Florești, cu o fișă întocmită de preotul Vrânceanu în 1977; Muzeul Eparhial Huși (IV 1816).

1842 martie 20

Această carte este cumpărată de dumne(a)lui Vasăle Miclescu, marelui spătariu, proprietarul moșii Mo(a)ra Grecilor și Muntenii de Sus, tot această moșie. S-au scris spre aducere aminti. / 1842 martie 20 / Gavril Țurcan, iconom.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui aprilie*, Sfânta Mănăstire Neamțul, 1812, prima pagină albă; proveniența: parohia Cartierul Nou din Vaslui; Muzeul Eparhial Huși (IV 1603); Altă însemnare: „D. Pruteanu”, aceeași pagină, grafie latină.

1844 aprilie 23

Popa Costa(n)din ot satu(l) Fu(n)dulea, de la biserica ci să află hramu(l) Sfântu(l) Nicolaiu (p. 100).

Popa Costandin / 1844 aprilie 23 (p. 101).

Pe un *Penticostarion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1785, p. 101; proveniența: parohia Sfinții Trei Ierarhi din Bârlad; Muzeul Eparhial Huși (III 267).

1844 iulie 29

Această carte esti a mea. / 1844 iulei 29 / Iorest doh(o)vnic, naceal(nic).

Pe o *Viețile sfinților din luna lui noiembrie*, Sfânta Mănăstire Neamțul, 1811, p. 1-11; proveniența: parohia Rădeni; Muzeul Eparhial Huși (IV).

1844 noiembrie 18

Io(r)est doho(v)ni(c), nacealnicu, această carti este a me. / 1844 no(i)em(brie) 18.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui noiembrie*, Sfânta Mănăstire Neamțul, 1811, pagina de gardă; proveniența: parohia Rădeni; Muzeul Eparhial Huși (IV).

1846 mai 30

Iar eu preotu(l) Radu l-am adus iarăș la urma lui la leatul 1846 mai 30.

Pe un *Penticostarion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1785, p. 100; proveniența: parohia Sfinții Trei Ierarhi din Bârlad; Muzeul Eparhial Huși (III 267).

1847 martie 25

Să știi de când s-au hirotonisit preot și diacon Petrachie Ioan la an(ul) 1847 martie 25.

Pe un *Penticostarion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1785, p. 217v.; proveniența: biserica Sfântul Gheorghe din Huși; Muzeul Eparhial Huși (III 362).

1847 aprilie 25

La anul 1847, april(ie) în 25, s-au început a să preface bisărica din satul nostru Rășcanii și a să zidi fiindu de lemnu durată, care s-au adus de la satul Slobozia, fiindu dăruită de dumn(e)ai cucoana Rucsanda Răznovănița. / Alexandru, preut.

Pe un *Triodion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1777, prima pagină albă; proveniența: parohia Țifu; Muzeul Eparhial Huși (III 413).

1848 <f. l. z.>

Această carte este cumpărată de d(umnealui) c(uconul) Vasăle Miclescu, spătari, închinată bisăricei ce să prăznuești hramul Sfântului Iera(r)h Neculai, și 1848.

Pe o *Viețile sfinților pe luna lui iunie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1813, ultima pagină albă; proveniența: parohia Cartierul Nou din Vaslui; Muzeul Eparhial Huși (cota: IV 1551).

1848 mai 12

Această carti esti cumpărată di d(umnealui) c(u)c(onul) Vasăli Micliscu, spătari, închinată bisărici(i) ci să prăznuești hramul Sfânti I(e)ra(r)h Necolai, și 1848, mai 12. / <ss> Vasăle Vulbac.

Pe o *Viețile sfinților pe luna lui iunie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1813, ultima pagină albă; proveniența: parohia Cartierul Nou din Vaslui; Muzeul Eparhial Huși (cota: IV 1551).

1849 <f. l. z.>

(Să se știe)¹ di cându am intrat clisiarhu la mănăstirea Grăjdenii. **Εκ χραμοσ τ'αραχ** Necolai / 1849.

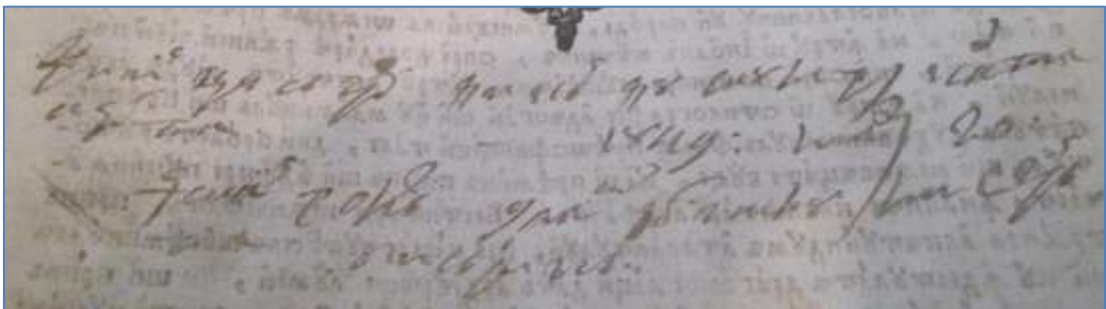
Pe un *Triodion*, Râmnic, 1761, coperta 2; proveniența: parohia Lupești; Muzeul Eparhial Huși (III 405).

---

¹ Rupt.

1849 martie 20

Știință să fii di cându s-au legat carte(a) aciasta. / 1849, mart(ie) 20 / Ioan Golăi / Iram dascălu la sfânta bisărică.

Pe un *Octoih*, București, 1774, p. 3v.; proveniența: parohia Râșești; Muzeul Eparhial Huși (III 377).

1849 iunie 7

1785: s-au însurat tată(l) meu.

1807: s-au săvârșit din viață maică-me.

1788: s-au născut frate-meu Ștefan Talpeș.

1811: apriil(ie) 21, au murit.

1793: Iordache s-au născut.

1795: s-au născut Safta băneasa.

1798: avg(u)st 3, s-au născut Costache, zis și Climent.

1800: noemv(rie) 1, s-au născut Gheorghie / Gavriil.

1803: s-au născut Mărioara / mart(ie) 28.
1806: s-au născut Neculai / april(ie) 13 / Nazare.
1849: maiu 16, au răposat părintele Nazare.
1849: iunii 7, au răposat părentele Climent².

Pe o *Viețile sfinților din luna lui februarie*, Sfânta Mănăstire Neamțul, 1812, pagina a 2-a albă; proveniența: parohia Punișeni; Muzeul Eparhial Huși (IV 1608); Altă însemnare: „1892 martie 27 / Creangă Iordache, dascăl la schitul Monastirea Păr(vești)”, grafie latină.

---

¹ Rupt.

² Despre înmormântarea ieromonahului Nazare a se vedea Costin Clit, *Documente inedite privind schitul Pârvești, fostul județ Tutova (1803-1864)*, în „Cronica Episcopiei Hușilor”, IX, 2003, p. 754, nr. 13.

1850 februarie 12

Ace(a)stă carti a *Vieților sfinți(lor) pi luna lui avgust* s-au cumpărat de gios iscălit(ul) cu drepți banii mei de la văduva preote(a)sa Ecaterina Livische și cine le-(a)r întoarci înapoi sau le-(a)r fura, ne(i)ertat de Dumnezeu să fie. Amin. / Irei Gheorg(he) Neculau / 1850 fevr(uarie) 12 zili.

Deși cuvântul zis mai sus prin viu grai de iscălitul, apoi acum am venit ca să dezlegăm și să (i)ertăm cu tot suf(le)tu pe vânzătoru(l) acestor cărți pentru cari Dumnezău să-l (i)erte. Amin. / Ierei Gheorghî Necolau / 1851 fevr(uarie).

Ace(a)stă pre sfântă carti esti a lui Ion Pălășan / cini a fura-u să fii afurisit cu tot ne(a)mul lui (prima pagină albă).

Această carte au fostu a d(umnealui) Ioan Rodian / în 4 iulie 1856. M(i)ercuri (prima pagină albă).

Pe o *Viețile sfinților din luna lui avgust*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1815, pagina a 2-a albă; proveniența: parohia Codăești; Muzeul Eparhial Huși (IV 1592).

1852 <f. l. z.>

Această carte *Viața sfinților* pe luna lui noemvr(ie) ci esti cumpărată de mine¹ iscălitul dinpreună cu alte cărți precum să arată prin carti(a) lunii apr(ilie) și maiu ci le-(a)m dăruit dinpreună cu aceasta bisăricii din satul Popeștii înspre pomnire, atât a me, cât și a răp(o)s(atei) soți(e)i mele, cătră cari zic ca oricari va îndrăzni a o aferisă vreuna din cărțile arătate să fii ne(i)ertat de Maica Domnului și anaftima. / (1)852.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui noiembrie*, Sfânta Mănăstire Neamțul, 1811, p. 1-11; proveniența: parohia Rădeni; Muzeul Eparhial Huși (IV).

---

¹ A se vedea însemnările din 29 iulie și 18 noiembrie 1844.

1852 februarie 17

Au scris și velet au pus, și n-au iscălit spre științi sau pomnirătosit, preut(ul) Fotachi au scris mai sus, și am poftorit eu urmașul seu fiu Enăcachi, fiind dascăl al bisericii din sat(ul) Avereștii și cel mai mic al tuturor. / 852, fevr(uarie) 17. / Enăcachi, d(as)cal.

Pe un *Triod*, Sfânta Episcopiei a Râmnicului, 1761, ultima pagină; proveniența: parohia Tăbălăești (a aparținut bisericii din Averești); Muzeul Eparhial Huși (III 408).

---

¹ A se vedea însemnarea din 16 martie 1825.

1853 ianuarie 10

Această carti s-au dat la sfă(n)ta biserică cu hramul Sfântulu(i) Necula(i) din satu(l) Mă(n)jăștii și cini să va ispiti să o furi să fii blăstămat 11,, toți Sfinții și de Pre(a)curata Fecioara Mari(a) și de toți Sfinții îngeri și di Domnul I(i)sus Hristos. S-au scris la anu(l) 1853, ghinari 10. / Ștefan Istrati.

Pe un *Octoih*, București, 1774, p. 136v.; proveniența: parohia Mânjești; Muzeul Eparhial Huși (cota: III 366).

1853 decembrie 19

Această *Viață* este aferosată de dum(nea)lor bo(i)eriul Dimitrii Miclescu aga, scriindu-să spre ști(i)nță. / 1853 d(ece)mvr(i)e (?) 19. / Gavril ic(ono)m Țurcan.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui aprilie*, Sfânta Mănăstire Neamțul, 1812, p. 127v.; proveniența: parohia Cartierul Nou din Vaslui; Muzeul Eparhial Huși (IV 1603).

1857 <f. l. z.>

Întru această sâmbătă, în zioa di sf(â)n(tul) Teodor Tiron, s-au dus nemții. / 1857.

Pe un *Triodion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1781, p. 110v-111; proveniența: parohia Murgeni; Muzeul Eparhial Huși (III 432).

1857 ianuarie 1

Această carte *Treodu* s-a legatu al 3-le(a) la veletu 1857, ghenar în 1 zile, cu ostene(a)la me(a) rob(ul) l(u)i Dumnez(e)u (...), răzeș de Săreț(ă)ni, cu plata dum(i)sale To(a)der Keșpaner se f(i)e po(me)niți la bisărica S(fân)tul Dimitri Țuțcani. / 1857, ghenar 23, astăzi.

Pe un *Triodion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1769, p. 419v.-; proveniența: parohia Țuțcani; Muzeul Eparhial Huși (III 416).

1857 septembrie 10

Să să știi de cându am avut școala și-am învățat copii(i) Romaceștilor în anul o mii(e) optsute cincizăce și șapte, săptemvrie în zăce zile. / (...) Alecsandrescu.

Pe un *Penticostarion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1800, p. 28v.; Proveniența: parohia: Zorleni (a aparținut bisericii din Benești); Muzeul Eparhial Huși (III 361), pecetea parohiei Benești, comuna Tanacu, din 1894 (p. 44).

1860 <f. l. z.>

Chiriadromion / Cuvinte pline de darul prea Sfântului Duh, cei ce să vor sili ca să le cetească în bisărică spre folosul tuturor celor ce vor asculta, mare plată vor ave(a) de la Dumnezău. / 1860 / Ignatie, ierodiacon.

Pe un *Chiriadromion*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1811, prima pagină albă, cu o transcriere din 26 aprilie 1977, de către preotul I. Vrânceanu; proveniența: parohia Florești, cu o fișă întocmită de preotul Vrânceanu în 1977; Muzeul Eparhial Huși (IV 1816).

1860 <f. l. z.>

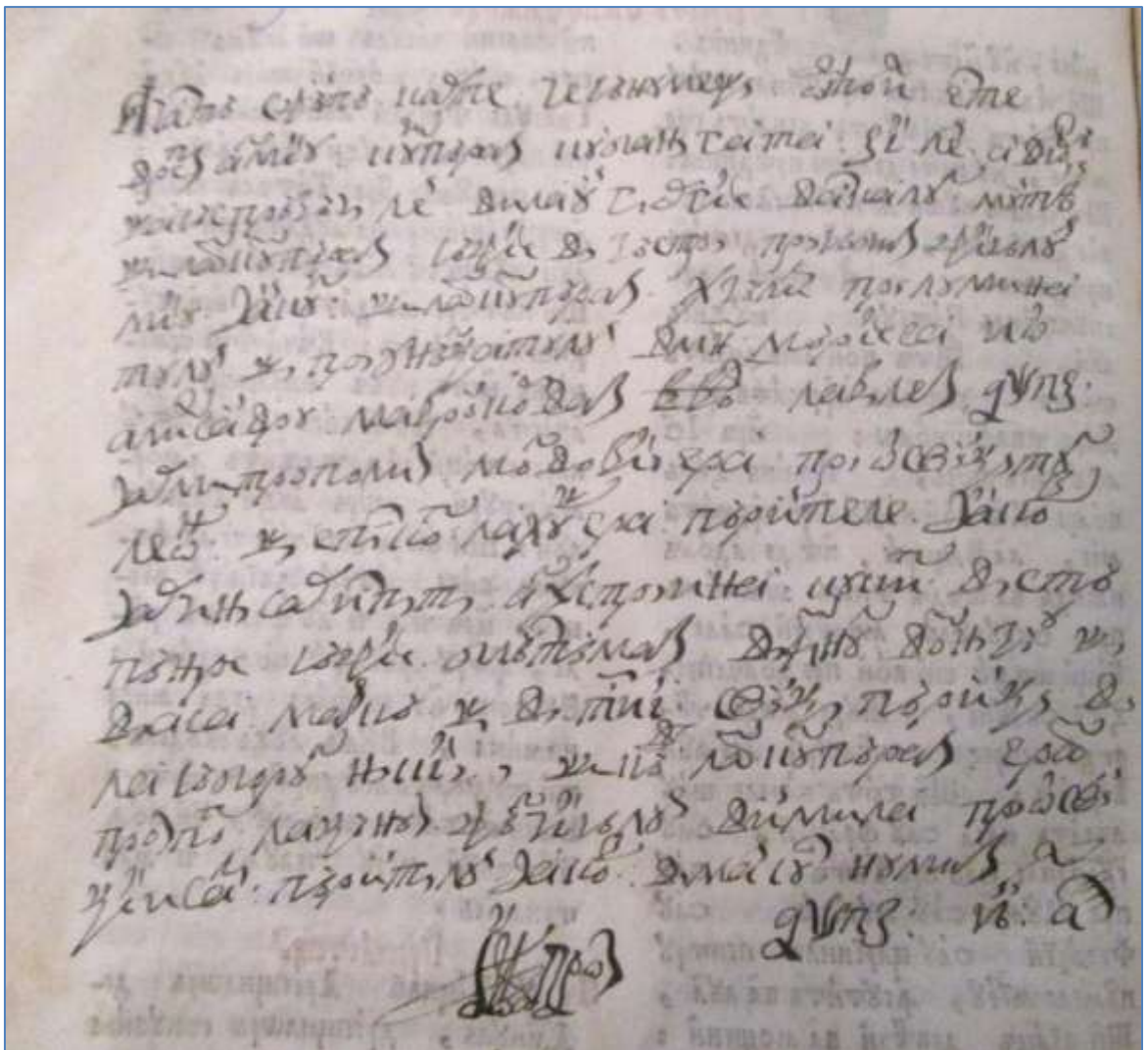
Chiriadromion / Cuvinte pline de darul Sfântului Duh, și mare plată va ave(a) de la Dumnezău cei ce să vor sili ca să le cetiască în bisărică, spre folosul tuturor celor ce vor asculta. / 1860 / Ignatie, ierodiacon.

Pe un *Chiriadromion*, Sibiu, Tipografia Diecezană, 1855, prima pagină albă; proveniența: probabil, Florești; Muzeul Eparhial Huși.

1860 <f. l. z.>

Chiriadromion a Evangheliilor, cumpărat de părintele nostru ieroarhimandritul Nil în 111 lei. / 1860.

Pe un *Chiriadromion*, Sibiu, Tipografia Diecezană, 1855, pagina de gardă; proveniența: probabil, Florești; Muzeul Eparhial Huși.

Însemnare din 1 iunie 1787 de pe un *Octoih*, București, 1774 (parohia Curteni)

Însemnare din 8 noiembrie 1784 de pe un Octoih (parohia Băcești)

Pecețile schitului Sfinții Voievozi de la Mălinești și a ieromonahului Antonie, nacealnicul lăcașului monahal (15 ianuarie 1840)

ÎNSEMNĂRI DE PE BIBLIA MITROPOLITULUI IACOV STAMATI

Costin CLIT

La îndemnul și sugestia istoricului Ștefan Gorovei, am purces la cercetarea însemnărilor de pe o *Biblie*, tipărită în 1795 la Blaj, care a aparținut mitropolitului Iacov Stamati, fost episcop în scaunul de la Huși, aflată astăzi în Biblioteca Mănăstirii Secu. Arhimandritul Dionisie Udișteanu a cercetat *Biblia* și a publicat însemnările din 17 octombrie 1816, 7 noiembrie 1816, 13 noiembrie 1829, 27 noiembrie 1829 și două mici fragmente din cea de la 8 aprilie 1803¹. *Biblia* a fost afierosită de mitropolit sulgerului Iftimie Stamati, „nepotu(l) lui de frate preosvinții sale”, „cu 4 zile mai înainte(a) săvârșirii sale”, probabil la 6 martie 1803. Iacov Stamati s-a născut la 24 iunie 1749² și a murit la 9 martie 1803³, „în zăo(a) 40 de mucenici, la 9 ceasuri de noapte” (a se vedea însemnarea din 8 aprilie 1803).

Banul Iftimie Stamati moare la 26 iunie 1831, iar „la săvârșitul său, mi-au făcut cuvânt, fiind în toată sămțare(a), că li lasă iubit fiului mi(e)u, dum(i)sali Iordachi Sta(ma)ti, cam(ina)r, zăcându-mi pentru Biblii ș-aceste, că cât va trăi în viață să o aibă să nu o înstrăinezi de la niamuri, ca unui ce iasti nepot de pe mini metropolit(ulu)i Iacov, ce să o dei, vrând Dumnizău să-i trăiască, la fii(i) săi, spre pomenire(a) celor trecuți din viață, și după cât prin viul cuvânt mi-au zis frati-mi(e)u să scriu acești de sus arătați, le-am scris, la care așa să-s(e) urmezi fiul mieu. <ss> Simion Stamati, șat(rar), nepot de frati metropolit(ului) Iacov” (a se vedea însemnarea șatrului Simion Stamati, făcută după moartea fratelui său). Simion Stamati confirmă calitatea sa de nepot de frate al mitropolitului Iacov Stamati.

După 26 iunie 1831, *Biblia* revine căminarului Iordache Stamati.

Cum a ajuns *Biblia* mitropolitului Iacov Stamati la Mănăstirea Secu? Potrivit arhimandritului Dionisie Udișteanu „*Biblia românească, tipărită la Blaj în 1795, foastă proprietate a mitropolitului Iacob Stamate și a rudelor sale, cu multe însemnări pe dânsa*”, „prin ierodiaconul Filaret Constandiniu, a ajuns la Secu”. Celui din urmă, cămăraș la Episcopia Hușului, i se datorează și „icoana Sf(inții) Ap(ostoli) Petru și Pavel” de la Mănăstirea Secu, zugrăvită de el, cu data de 24 iunie 1859⁴. Un ieromonah cu numele Filaret Constantinidi dăruia Mănăstirii Secu, la 25 februarie 1878, icoana „Domnul nostru Iisus Hristos în temniță”, iar în 1881 icoanele de lemn „Nașterea Domnului nostru Iisus” și „Botezul Domnului”⁵. Probabil, e aceeași persoană.

Însemnări

1803 aprilie 8

Să se știe de cându s-au hirotonisat arhieru preosvințitul nostru mult milostiv stăpân chiriu chir Iacov Nemțanul, la ani 1779, și au stăpânit scaunul episcopi(e)i Hușului 20 ani; și în anul ce s-au făcut pace acum în ră(z)boiu(l) acest di pe urmă, pre Înalta Poartă Otomanicească au rădicat domn pe măriia sa Alexandru Moruzu cu domniia întâi, fiind și dragomani la facire(a) păcii, și tot atunce(a), îndat(ă) după ce i-au vinit mării sale ferman de la pre Înalta Po(a)rtă de domniie, îndataș, încă fiind măriia sa la Roman, a adus și pe preosvinția sa la Roman și, prin deosăbit ferman ce să

¹ Arhim. Dionisie Udișteanu, *Graiul evlaviei străbune*, Suceava, Editura Mușatinii, 2005, p.129-130.

² Diacon Dr. Alexandru I. Ciurea, *Figuri de ierarhi moldoveni: Iacov Stamati (1749-1803)*, Iași, p. 27.

³ *Ibidem*, p. 210

⁴ Arhim. Dionisie Udișteanu, *Mănăstirea Secu (călăuză istorică)*, manuscris original, 1959.

⁵ Idem, *Graiul evlaviei străbune*, Ediția a II-a revizuită și adăugită, Colecție recuperată, îngrijită și editată de Mircea Motrici, Suceava, Editura Mușatinii, 2005, p. 115.

poronci, l-au suit în scaunul sfintii mitropolii în Iaș(i), cari a stăpânit 11 ani, și în anul a 11 s-au săvârșit la (ve)le(a)t 1803, la mart(ie) 9, marți, în zăo(a) 40 de mucenici, la 9 ceasuri de noapte, și cu 4 zile mai înainte(a) săvârșirii sale mi-au afierosăt această carte miie, sulger(ului) Iftime Stamate, nepotu(l) lui de frate preosvinții sale, spre pomeniri(a) sufletului său, a căruia suflet Domnul Dumnăzău și Sfânta lui Maică Pre(a)curat(a) Ficioară să-l ierte și să-l priim(e)ască întru împărăția sa, unde toți Sfinții să odihnesc, acum și purure(a) și în vecii vecilor, amin. Ș-am scris însuș eu cu mâna me / apr(ilie) 8, (ve)le(a)t 1803 / Iftimi Stamati, sulger. Și cini fără știre(a) me a înstrein(a)-o-uă di la mini, să fie cinste(a) lui difăimată în ocară.

Pe o *Biblie*, Blaj, 1795, pagina de gardă și paginile de la *Cătră cetitoriu*; Biblioteca Mănăstirii Secu (Inv. 810).

EDIȚII: Două mici fragmente publicate de Arhim. Dionisie Udișteanu, în *Graiul evlaviei străbune*, Suceava, Editura Mușatinii, 2005, p.129-130.

1816 octombrie 17

La anu(l) 1816 oc(tom)vr(ie) 17, la 1 cias din zi, marți, s-au săvârșăt pre i(u)bit soțul meu Zoița, fiica răposatului Ioniț(ă) Andrieș jic(ni)cer, cu carile dinpreună am pitrecut viața(a), viețuind 22 ani și 4 luni, având împreună și un iubit fiu ce-au trăit 3 ani, 6 luni, Petrachi cu numele, botezat de răposata soacră-me, Casandra doftoroai, pe numele boeri(u)lui său Petrachi Giani puind nume și fiului nostru. Aciastă moștinitoare ce au fost Radomireștilor, dendu-o și răposata Casandra danie și zăstre arătati mai sus Zoiții, pe cari au și crescut-o.

Pe o *Biblie*, Blaj, 1795, prima pagină albă; Biblioteca Mănăstirii Secu (Inv. 810).

EDIȚII: Arhim. Dionisie Udișteanu, *Graiul evlaviei străbune*, Suceava, Editura Mușatinii, 2005, p.130, însemnarea a.

1816 noiembrie 7

Tot la anu(l) 1816, noiemv(rie) 7, la 7 ceasuri din zi s-au întâmplat întunecare(a) soarelui, încât aflându-mă la masă la dum(nea)lui c(u)c(onul) Ioniță Sturza, biv vel post(elnic), nu vide(a)m nici să mâncăm, ce au poroncit de au aprens lumânări, ș-am șăzut la masă cu lumânări, ș-au început a întuneca di la 6 ceasuri, însă la al 7 ceas, ca 10 minunte au fostu întunerec, încât abe(a) ne vide(a)m om cu om în casă, care spun mulți că n-au apucat așa întunecare în v(e)acurile de acum.

Pe o *Biblie*, Blaj, 1795, prima pagină albă; Biblioteca Mănăstirii Secu (Inv. 810).

EDIȚII: Arhim. Dionisie Udișteanu, *Graiul evlaviei străbune*, Suceava, Editura Mușatinii, 2005, p.130, însemnarea b.

<după 1822 iunie 18>

La an(ul) 1822, iuni(e) 18, m-am născut eu, după auzire, la Rohozna, în Bocovina și sănt botezată de mătuși-mia Zoița Potlog în Cernăuți. Catinca Stamati.

Pe o *Biblie*, Blaj, 1795, p. 95; Biblioteca Mănăstirii Secu (Inv. 810).

1829 noiembrie 13

La (ve)le(a)t 1829, no(i)emv(rie) 13, la 11 ceasuri de noapte au fost un gro(a)znic cutremur, în casa me(a) fiind, am vrut să (i)es în altă casă și nu pute(a)m, fiind că căde(a)m. Și m-am apucat de masă de mă ține(a)m, vrând să mă trag în altă cas(ă), unde dorme(a) c(u)c(onul) Sămion¹, și întâlbindu-ni amundoi am mărs în cas(ă).

Pe o *Biblie*, Blaj, 1795, prima pagină albă; Biblioteca Mănăstirii Secu (Inv. 810).

EDIȚII: Arhim. Dionisie Udișteanu, *Graiul evlaviei străbune*, Suceava, Editura Mușatinii, 2005, p. 130, însemnarea c.

¹. Nicolache, transcris de arhimandritul Dionisie Udișteanu.

1829 <noiembrie> 27

Tot într-acest an, la 27 a aceștii luni, miercuri, la răs(ă)ritul soarelui, s-au arătat un stâlp di foc din soare păra în ceriu și doi pi di lături, asăminea păra în ceriu, pi di lături galbini, care au stătut neschimbați prin această închipuire ca un ceas.

Pe o *Biblie*, Blaj, 1795, prima pagină albă; Biblioteca Mănăstirii Secu (Inv. 810).

EDIȚII: Arhim. Dionisie Udișteanu, *Graiul evlaviei străbune*, Suceava, Editura Mușatinii, 2005, p. 130, însemnarea d.

<1831 iunie 26>

Să să știi de când au răpăosat al miu iubit frati, d(umnea)lui banul Iftemi Stamati, la anul 1831, iuni(e) 26, viniri, la șas(e) ceasure din zi, întru careli să-l pominiască milostivul Dumnizău întru împărăția cerului dinpreună, unde toț(i) sfinții odihnesc. Și pentru toată avere(a) ci-i rămâni și pentru această *Biblii*, ce iasti dată de trecut(ul) din viață, pomenet unchiul nostru, dum(i)sali al mi(e)u iubit frati, banul Ifteme Stamati la săvârșitul său, mi-au făcut cuvânt, fiind în toată sămțare(a), că li lasă iubit fiului mi(e)u, dum(i)sali Iordachi Sta(ma)ti, cam(ina)r, zâcându-mi pentru *Biblii* ș-aceste, că cât va trăi în viață să o aibă să nu o înstrăinezi de la niamuri, ca unui ce iasti nepot de pe mini metropolit(ulu)i Iacov, ce să o dei, vrând Dumnizău să-i trăiască, la fii(i) săi, spre pomenire(a) celor trecuți din viață, și după cât prin viul cuvânt mi-au zis frati-mi(e)u să scriu acesti de sus arătați, le-am scris, la care așa să-s(e) urmezi fiul meu. <ss> Simion Stamati, șat(rar), nepot de frati metropolit(ului) Iacov.

Pe o *Biblie*, Blaj, 1795, p. 93; Biblioteca Mănăstirii Secu (Inv. 810).

1838 decembrie 4

La anu(l) (1)838, decenvri(e) în 4 dzile, m-am căsătorit cu căminaru(l) Calistrat Sviderski la moșia noastră Radomirești.

Pe o *Biblie*, Blaj, 1795, p. 6v.; Biblioteca Mănăstirii Secu (Inv. 810).

1839 octombrie 26

La anu(l) (1)839, octonvri(e) în 26 dzile, s-au născut fiica noastră Rucsanda și s-au botezat de neniaka la Radomirești.

Pe o *Biblie*, Blaj, 1795, p. 94; Biblioteca Mănăstirii Secu (Inv. 810).

1840 octombrie 9

La anu(l) (1)840, octonvri(e) în 9 dzile, s-au născut fiul nostru Ioan și s-au botezat de cămărășul ocniloru, d(um)n(ea)lu(i) postelnicu(l) Ioan Lăcianu – au murit la Bacău.

Pe o *Biblie*, Blaj, 1795, p. 94; Biblioteca Mănăstirii Secu (Inv. 810).

1841 decembrie 18

La anu(l) (1)841, decenvri(e) în 18 dzile, s-au născut fiica noastră Lizia, s-au botezat de vornicu(l) Costachi Aslan, au murit la mănăstirea Giurgenii.

Pe o *Biblie*, Blaj, 1795, p. 95; Biblioteca Mănăstirii Secu (Inv. 810).

1843 mai 2

La anu(l) (1)843, mai în 2, s-au născut fiul nostru Alecu și s-au botezat de madam Prodan. Au murit la Radomirești.

Pe o *Biblie*, Blaj, 1795, p. 95; Biblioteca Mănăstirii Secu (Inv. 810).

1845 noiembrie 22

La anu(l) (1)845, novemvri(e) în 22, s-au născut fiul nostru Evghenie și s-au botezat de vornicu(l) Nicu Rosăt în Bacău.

Pe o *Biblie*, Blaj, 1795, p. 96; Biblioteca Mănăstirii Secu (Inv. 810).

1848 <f. l. z.>

La anu(l) (1)848, s-au născut fiul nostru Calistrat, s-au botezat de fratele meu Iorgu Stamati, în Bacău.

Pe o *Biblie*, Blaj, 1795, p. 96; Biblioteca Mănăstirii Secu (Inv. 810).

1850 septembrie 22

La anu(l) (1)850, săptemvri(e) în 22, s-au născut fiica noastră Catinca, s-au botezat de c(u)c(oana) Mărioara Roset, în Bacău.

Pe o *Biblie*, Blaj, 1795, p. 97; Biblioteca Mănăstirii Secu (Inv. 810).

1852 decembrie

La anu(l) (1)852, decănvri(e) (?), au murit maică-mia Rucsanda Stamati, s-au îngropat la Radomirești.

Pe o *Biblie*, Blaj, 1795, p. 97; Biblioteca Mănăstirii Secu (Inv. 810).

1853 ianuarie 8 - 1855 octombrie 6

La anul 1853, ghenar în 8 zile, m-am căsătorit cu Arestîța, fiica răp(osa)t(u)lui spat(a)r Ioan Gorgos, în besărica Sfântului Neculaiu, cu(nu)nându-mă vor(ni)c(ul) Iorgu Razu și c(u)c(oana) Profîra Aslan.

La 1853, av(gus)t 15, au pierdut în 6 luni, în Bacău.

La 1854, oc(tom)v(rie) 28, s-au născut fiica noastră Ana și s-au botezat de dum(nea)lui Iacov Goroveiu, în Bacău.

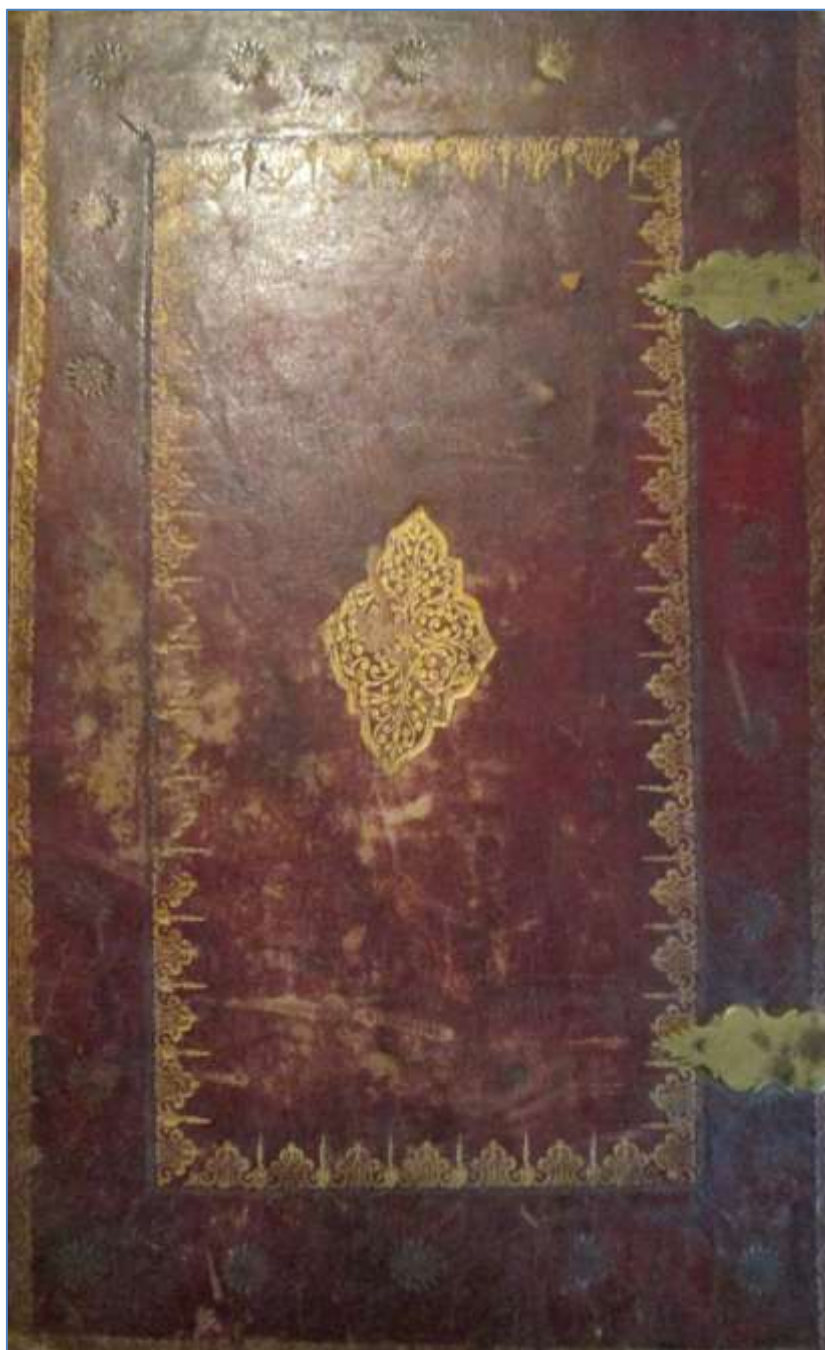
La 1855, oc(tom)v(rie) 6, s-au născut fiul nostru Ioan și s-au botezat de dum(nealui) Iacov Goroveiu, la Roman.

Pe o *Biblie*, Blaj, 1795, p. 6v.; Biblioteca Mănăstirii Secu (Inv. 810).

1855 august 24

La anu(l) (1)855, avgust în 24, m-am disfăcut prin act duhovnicesc de d(u)m(nea)lui cămînarul Calistrat Sviderski.

Pe o *Biblie*, Blaj, 1795, p. 98; Biblioteca Mănăstirii Secu (Inv. 810).

Coperta Bibliiei

№: а: 1816: №: 12: №: 1: 2: 3: 4: 5: 6: 7: 8: 9: 10: 11: 12: 13: 14: 15: 16: 17: 18: 19: 20: 21: 22: 23: 24: 25: 26: 27: 28: 29: 30: 31: 32: 33: 34: 35: 36: 37: 38: 39: 40: 41: 42: 43: 44: 45: 46: 47: 48: 49: 50: 51: 52: 53: 54: 55: 56: 57: 58: 59: 60: 61: 62: 63: 64: 65: 66: 67: 68: 69: 70: 71: 72: 73: 74: 75: 76: 77: 78: 79: 80: 81: 82: 83: 84: 85: 86: 87: 88: 89: 90: 91: 92: 93: 94: 95: 96: 97: 98: 99: 100:

№: а: 1816: №: 12: №: 1: 2: 3: 4: 5: 6: 7: 8: 9: 10: 11: 12: 13: 14: 15: 16: 17: 18: 19: 20: 21: 22: 23: 24: 25: 26: 27: 28: 29: 30: 31: 32: 33: 34: 35: 36: 37: 38: 39: 40: 41: 42: 43: 44: 45: 46: 47: 48: 49: 50: 51: 52: 53: 54: 55: 56: 57: 58: 59: 60: 61: 62: 63: 64: 65: 66: 67: 68: 69: 70: 71: 72: 73: 74: 75: 76: 77: 78: 79: 80: 81: 82: 83: 84: 85: 86: 87: 88: 89: 90: 91: 92: 93: 94: 95: 96: 97: 98: 99: 100:

Б И П А І А

Д К Б К З

Д У М Н В З Ъ С К А С К Р И П Т Ъ Р Ъ
И К Ъ Ц І Н С К Ъ Ш І А У Р І Й Н О Ъ С Ѧ

Т О А Т В

К а к ѡ сѡмѡстѡи дѡ прѡдѡмѡ Ысѡвѡи прѡдѡмѡи ѡсѡи сѡмѡстѡи.
А кѡмѡ сѡмѡ сѡмѡи сѡмѡстѡи сѡмѡ сѡмѡстѡи Пѡ сѡмѡстѡи
сѡмѡ сѡмѡстѡи сѡмѡ сѡмѡстѡи.

Ф Р Ы Н Ч Ы С К Е Д Ѧ К О Ъ А Т

К а к ѡ сѡмѡстѡи Пѡ сѡмѡстѡи сѡмѡ сѡмѡстѡи сѡмѡ сѡмѡстѡи.
К а к ѡ сѡмѡстѡи Пѡ сѡмѡстѡи сѡмѡ сѡмѡстѡи сѡмѡ сѡмѡстѡи.
сѡмѡ сѡмѡстѡи сѡмѡ сѡмѡстѡи сѡмѡ сѡмѡстѡи.

І Ѧ Ы Н Н А К Ѧ І А

сѡмѡ сѡмѡстѡи сѡмѡ сѡмѡстѡи
сѡмѡ сѡмѡстѡи сѡмѡ сѡмѡстѡи
сѡмѡ сѡмѡстѡи сѡмѡ сѡмѡстѡи

1795. 6/6/74

Handwritten text at the bottom of the page, likely a library or archival note.

ÎNSEMNĂRI ȘI INSCRIȚII DE LA MĂNĂSTIREA SURUCENI

Galina BODAREU

Mănăstirea Suruceni constituie o valoare a patrimoniului cultural din Moldova nu doar prin splendoarea ei artistică, dar și prin tezaurul informațional, păstrat în inscripțiile și însemnările vechi. Primele referiri despre istoria mănăstirilor din Basarabia în general și a mănăstirii Suruceni în particular sunt raportate la lucrările apărute în secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, semnate și redactate de N. Murzakevici¹, A. Zașciuk² și P.A.Crușevan³. În perioada interbelică, cercetările în domeniul istoriei ecleziastice au continuat, fiind evidențiate în special valorile bibliofile din bibliotecile bisericilor de mir și mănăstirilor. În acest context, remarcăm contribuțiile cărturarilor Paul Mihail⁴, P. Constantinescu-Iași⁵, Ștefan Ciobanu⁶, Dimitrie I. Balaur⁷ și A. David⁸.

Contribuțiile anterioare în domeniul istoriei ecleziastice sunt reevaluate în prezent de către cercetători și publicate mai multe studii și articole la aceste subiecte. Se evidențiază, în special, apariția monumentalei lucrări enciclopedice⁹, cu referire la istoria așezămintelor monahale din spațiul istoric al Basarabiei, în care este abordată și istoria mănăstirii Suruceni cu aspectele conexe, ca atestarea documentară, ctitorii, domeniul mănăstiresc, egumenii și egumenele, icoanele vechi, completarea bibliotecii, însemnări de pe cărți, inscripții din incinta mănăstirii etc. Aceste subiecte au fost abordate și în unele lucrări speciale, consacrate valorilor bibliofile din biblioteca acestui așezământ și publicate în ultimul deceniu, care completează în mare măsură cunoștințele despre

---

¹ Мурзакевич, Н., *Сведения о некоторых православных монастырях епархий Херсонской и Кишиневской, в Записки Одесского Общества Истории и Древностей*, томъ второй, Одесса, Отд. I, 1848, p. 321-322.

² Защук, А., *Бессарабские монастыри и скиты*, în *Материалы для географии и статистики России, собранные офицерами Генерального штаба. Бессарабская область*. Составилъ Генерального штаба капитанъ А. Защукъ. Часть вторая, Санктпетербургъ, 1862, p. 208-209.

³ *Бессарабія. Географическій, историческій, статистическій, экономическій, этнографическій, литературный и справочный сборникъ съ 224 иллюстраціями, портретами и картой Бессарабской губерніи*. Подъ редакціей П.А.Крушевана. Москва: Типографія А.В.Васильева, 1903.

⁴ Paul Mihail, *Cărți bisericești, manuscrise și icoane din Basarabia*, în volumul *Mărturie de spiritualitate românească din Basarabia*, Chișinău "Știința", 1993, 408 p.

⁵ P. Constantinescu-Iași, *Circulația vechilor cărți bisericești românești în Basarabia sub ruși*. Extras din „Revista Societății istorico-archeologice bisericești din Chișinău”, vol. XIX, Chișinău, 1929, 56 p.

⁶ Ștefan Ciobanu, *Biserici vechi din Basarabia în Comisiunea Monumentelor Istorice. Secția din Basarabia*, Chișinău, 1924, p. 49-50.

⁷ Dimitrie I. Balaur, *Biserici în Moldova de răsărit: Cărți românești de slujbă bisericească care au trecut Prutul (veac. XVIII-XIX). Județul Lăpușna*, Vol. I, *Cărți românești de slujbă bisericească, care au trecut Prutul (veac. XVIII-XIX)*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1934, 47 p.

⁸ Alexandru David, *Tipăriturile românești în Basarabia sub stăpânirea rusă (1812-1918)*, vol. I (1814-1880), Universitas, Chișinău, 1993, 198 p.

⁹ *Mănăstiri și schituri din Republica Moldova: studii enciclopedice* / colectiv de aut.: Andrei Esanu (coord.), Mihai Adauge, Alexei Agachi [et. al.]; red. șt. Andrei Eșanu; cond. de proiect Constantin Manolache; resp. de ed. Mihai Adauge, Ion Xenofontov; Acad. de Științe a Moldovei, Inst. de Studii Enciclopedice, Chișinău, Institutul de Studii Enciclopedice, 2013 (F.E.-P. „Tipografia Centrală”).

acest subiect¹⁰. Investigațiile noastre recente în incinta mănăstirii, încurajate de egumena Epistimia (Gonceareno), au prilejuit identificarea unor informații inedite despre însemnările de pe cărți și inscripțiile vechi din incintă și din cimitir, ce oferă oportunitatea completării cunoștințelor despre trecutul mănăstirii. Menționăm că unele dintre ele au fost publicate anterior¹¹, însă o abordare integrală a acestui subiect se impune, cu unele completări de rigoare inedite.

Însemnări de pe cărți:

Pe un *Apostol*, Blaj, Tipografia Mitropoliei, 1802, însemnarea pe forzațul cărții: „Schitul Japca, a maicii Sidoniei”.

Pe un *Octoih de Canoane pentru Pavecerniță*, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1816, însemnările: F. 1-7: „Această carte îi dăruită bisericii din Mănăstirea Răciului di shimonahia Evlampiia. Sfinția sa s-au mutat din viață la anul 1925, 4 decabri”; F. 37: „Eu, nevrednicul preot Gheorghe și cu soția me Soltana, am fost slujitori la Sfânt(ul) Panteleimon și multe cărți am cumpărat că am fost iubitor de cetire spre slava lui Dumnezeu și ai Maicii lui”; F. 62: „1816, iunie 22. Gheorghe iconom Hușanu, ci am fost slujitor la Panteleimon, mă rog tuturor ce vor ceti să mă pomenească”; F. 77^v: „Eu, nevrednicul Gheorghe iconom, dinpreună cu soția me Solta(na), fiind iubitor de laudele lui Dumnezeu, oricari va ceti să ne pomenească și pre noi”; F. 88: „Eu, nevrednicul preot Gheorghe dinpreună cu soția me Soltana, am cumpărat această carte spre slava lui Dumnezeu și spre pomenire noastră și oricare va avea-o să nu ne dei uitării, ca și ei să aibă de la Dumnezeu iertare de păcate”; F. 98: „Totdeauna cinstește pe Dumnezeu și pre Maica lui, ca să vă ierte greșalele și vă rugați și pentru mene, nevrednicul și păcătosul Gheorghe preot cu soția me Soltana și tot neamul lor”.

Pe un *Minei pe luna septembrie*, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1846, însemnările de pe forzațul I: „Reîntoarsă Sfintei Mănăstiri Suruceni cu hramul „Sf. Gheorghe” în ajunul hramului 2000 de către creștinii: Ioan Rusu, Maria, Ana. 05.05.2000”; F.1^v-34^v: „Această carte, ci să numești Minei, ci cuprindi întrînsa vieții sfinților co sânt în luna lui octomvri, esti dăruită di Ieromonahu Xenofont schitului Surucenii, cu hramu(l) Sfântului Marilui Mucenic Gheorghii, biserica di vară și Sfântului Ierarh Nicolai la biserica di iarnă. 1895, iuniii”.

Pe *Mineiul pe luna octombrie*, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1846, însemnări identice cu cele de pe *Mineiul pe luna septembrie*, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1846. Pe f. 1^f-51^f varianta rusă a însemnării.

---

¹⁰ Igor Cereteu, *Completări și precizări la istoria bibliotecii Mănăstirii Suruceni*, în *Biblio Scientia*, 2013, nr. 9, p.10-28; Idem, *Cartea românească veche și modernă în fonduri din Chișinău. Catalog*. Cuvânt înainte Prof. univ., dr. Iacob Mârza, Tipo Moldova, Iași, 2011, 445 p.; Andrei Eșanu, *Biblioteca mănăstirii Suruceni*, în volumul *Cultural universe in Moldavia (XV-XIX) / Univers cultural în Moldova (sec. XV-XIX)*, Chișinău, Lexon-Prim, 2013, p. 98-102; Andrei Eșanu și Valentina Eșanu, *Biblioteci mănăstirești basarabene: Suruceni*, în *Magazin bibliologic. Revista științifică și praxiologică* [Biblioteca Națională a Republicii Moldova], 2012, 1-4, p. 115-120; *Mănăstiri și schituri din Republica Moldova: studii enciclopedice*, p. 557-577.

¹¹ Romeo Cemârțan, Andrei Eșanu, Valentina Eșanu, *Mănăstirea Suruceni*, în *Mănăstiri și schituri din Republica Moldova*, Chișinău, 2013, p. 557-576; Andrei Eșanu și Valentina Eșanu, *Biblioteci mănăstirești basarabene: Suruceni*, în „Magazin bibliologic”. Revista științifică și praxiologică [Biblioteca Națională a Republicii Moldova], 2012, 1-4, p. 115-120.

Pe un *Apostol*, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1851, însemnările: F. [3]: „Acest Apostol este a sf. Biserici Suruceni”; F. 1-16: „Această Sfântă carte s-au cumpărat de mine, mult păcătosul Andronic ieroshimonah și duhovnic din sfânta monastire Niamțul în anul 1860, iară în anul 1861, fugind eu din Moldavia, din pricina tirăniilor prințului Alexandru Cuza, acum o hotărâsc să rămâe în viaci a sfintei Nooaăi Monastiri Neamțului în Bessarabia și cine o va înstreina din numita chinovie a prea cuviosului părintelui nostru, starețului Paisie Velicicovschie ori prin ce chip, acela să rămâie ne iertat și supt ne blagoslovenia Maicii Domnului și a părintelui nostru. Anul 1864”.

Pe o *Evanghelie*, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1855, însemnările pe o foaie albă la începutul cărții: I. „Chițcani. Pe data de 17 mai 1962 am ieșit din m-re me(a) ce(a) mai iubită Chițcani. Fost igumen Iosif”; II. „Arhimandrit Iosif, Starețul m-rii Căpriană. 1989”; III. „Această sfântă Evanghelie este proprietatea m-rii Suruceni, păstrată de Arhimandritul Iosif din 1959 – până la anul 1992, când s-a deschis din nou”; F. 1-40: „Sfânta Evanghelia aceasta s-au legat cu argint aurit în Moscva, cu cheltuiala starostelui bisericii, el înși popecitel școlii Ioann Gheorghiev Țăparic și s-au priimit de acolo la 18 noemvrie anului 1898 în Chișinău, dar la 19 zile au fost adusă acasă în târgușorul Căușăni și s-au sfințat Evangheliia aceasta duminică înaintea Sfintei Leturghii de preutul Ioann Neaga, noemvrie, la 22 zile, anului 1898, în biserica cu hramul Sf. Apostoli Petru și Pavel din târgușorul Căușăni. Sveașcennic Ioann Neaga, nastoiateli sei țercvi <preotul Ioann Neaga parohul acestei biserici>”; Forzațul II: I. „Господи! Прости, Милосердный, грехи рабовъ твоихъ: Іерея Іоанна, пресвитеры Александры и чадъ их: Надежды, Парасковіи, Евграфа, Іерея Михаила, пресвитеры Варвара, Елена, Наталіи и Валентины – и Помилуй ихъ, по Великой Твоей Милости” <Iartă-ne Milostive Dumnezeule păcatele robilor tăi: iereu Ioan, preoteasa Alexandra și copiii lor: Nadejda, Parascheva, Evgraf, ierei Mihail, preoteasa Varvara, Elena, Natalia și Valentina și miluiește-i după marea mila Ta!>; II. „Господи Милосердный! Прости грехи рабовъ твоихъ: Георгія, Тасыи, Іоанна, Елены и чад ихъ: Георгія, Андрея и Маріи – и Помилуй ихъ, по Великой Твоей Милости. Ноябрь 22го дня 1898. М^{ско} Каушаны” <Doamne milostive! Iartă păcatele robilor tăi: Gheorghe, Tasia, Ioana, Elena și copiii lor: Gheorghe, Andrei și Maria și miluiește-i după marea mila Ta! 22 noiembrie, 1898. Orașelul Căușeni>.

Pe o *Psaltire*, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1907, însemnarea: F.t.: „<Psaltirea> lui Cerpurneacu Alikсандru Ivanoviciu, satu Șaptelici, orașu Soroca, volostea Moldavia”.

Pe un *Apostol*, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1914, însemnarea pe o foaie albă la începutul cărții: „Spre vecinica pomenire, donată de la igumenia Aglaia din Sf. Mrea Cușelăuca. Lui protosinghel igumen Avgustin Orbu T. Să-l păstrezi ca și ochii din cap. 25.V.1962. 7.VI.62”; P. 5: „P. Igumen Avgustin Orbu T. de la Igum. Aglaia”.

Inscripții epigrafice:

Cavoul de sub altarul bisericii cu hramul Sf. Nicolae

Cavoul se află sub altarul bisericii Sfântul Nicolae în reconstrucție. După închiderea mănăstirii, biserica a fost demolată până la fundație. Camera mormintelor a fost devastată și dată uitării. Această cameră servea în calitate de încăpere menajeră. Stareța mănăstirii Epistemia și-a dat interesul pentru această cameră, a scos împreună cu monahiile din mănăstire mizeria care se afla în ea. A fost descoperită o cameră situată pe axa sud-nord, iar în peretele de vest sunt amplasate nouă nișe pentru defuncți, în care au fost înmormântați urmașii ctitorilor. Locurile din colțurile de sus sunt

neocupate, iar în celelalte au fost înmormântați următorii: № 1 - Neocupat; № 2 - Георгий Иванович / Суручанъ / род. 11 Марта 1819 г. / сконч. 8 Мая 1884 г. <Gheorghii Ivanovici / Surucean / născut la 11 Martie 1819 / decedat la 8 mai 1884>; № 3 - Прасковья Ивановна / Суручанъ / род. 23. Августа 1884 г. / сконч. 2 Декабря 1887 г. <Parascheva Ivanovna / Surucean / născută la 23 August 1884 / decedată la 2 Decembrie 1887>; № 4 - Евгений Феликсович / Фронцкевичъ / род. 25 Декабря 1846 г. / сконч. 8 Января 1901 г. <Evghenii Felixovici / Frontchevici / născut la 25 Decembrie 1846 / decedat la 8 Ianuarie 1901>; № 5 - Статскій советникъ / Георгий Анисимовичъ / Донико Йордакеско / род. 20 Апреля 1839 г. / сконч. 12 Мая 1900 г. <Consilierul de stat / Gheorghii Anisimovici / Donică Iordachesco / născut la 20 Aprilie 1939 / decedat la 12 Mai 1900>; № 6 - Елисавета Егоровна / Донико Йордакеско / урожд. Суручанъ / род. 29 Юня 1861 г. <Elisaveta Egorovna / Donico Iordachesco / născută Surucean / născută la 29 Iunie 1861>; № 7 – Neocupat; № 8 - Марія Суручанъ / род. 4 Января 1863 г. сконч. 10 Сентября 1864 г. <Maria Surucean / născută la 4 Ianuarie 1863, decedată la 10 Septembrie 1864>; Егоръ Суручанъ / род. 21 Марта 1868 г. сконч. 23 Юня 1869 г. <Egor Surucean / născut la 21 Martie 1868, decedat la 23 Iunie 1869>; Димитрій Донико Йордакеско /род. 25 Октября 1886 г. сконч. 4 Января 1889 г. <Dimitrii Donico Iordachesco / născut la 25 Octombrie 1886, decedat la 4 Ianuarie 1889>; № 9 - Георгий Георгиевичъ / Суручанъ / род. 30 Января 1878 г. / сконч. 8 Мая 1895 <Gheorghii Gheorghievici / Surucean / născut la 30 Ianuarie 1878 / decedat la 8 Mai 1895>.

Cavoul de sub biserica Sfântul Gheorghe

Sub altarul bisericii cu hramul Sfântul Gheorghe se află două cavouri. Primul este în capătul de sud, în care au fost înmormântați primii ctitori ai mănăstirii. Intrarea este sub pragul de lemn, instalat după ultima restaurare a mănăstirii. Altul este amplasat în capătul dinspre nord, în care a fost depus corpul neînsuflit al lui Dionisie Erhan. În cavoul de sub altarul bisericii Sfântul Gheorghe sunt șase locuri, situate câte trei pe verticală. Două din mijloc sunt ocupate, în unul dintre ele este înmormântat Dionisie Erhan. Pe peretele nordic al cavoului se află o placă de marmură, pe care este incrustat următorul text:

Episcopul DIONISIE ERHAN / 1868-1943 / Vicar al Arhiepiscopiei Chișinăului / 1918-1932 / Episcop al Ismailului 1932-1940 / Argeșului 1940-1941 / Răzăș din Bardarul – Lăpușnei / Luminatu-s'a singur prin învățarea cărții / Și fost-a cuvios călugăr din pruncie. / Stareț aci îndelungată vreme (1908-1934) / Viteaz în Legea creștină strămoșască. / Neșovăelnic în dragostea de Neam. / Cald sprijinitor al tinerilor spre lumina cărții. / Pildă de păstor duhovnicesc – / Cu grai frumos, cu râvnă sfântă ... până la moarte. / Dormi în pace iubite părinte, frate și unchi.

Pietrele de mormânt din cimitir

În cimitirul mănăstirii, care se află în partea de sud-est a bisericii, se mai păstrează pietre de mormânt, cu inscripții vechi, care nu au fost valorificate din punct de vedere științific. Acestea conțin informații despre personalități ce au activat în mănăstire. Potrivit inscripțiilor de pe crucile de piatră, cel mai vechi text funerar din acest cimitir datează cu anul 1871. În continuare, redăm conținutul inscripțiilor funerare, incizate în piatră cu caractere slavone și transliterate cu litere latine:

№1 - Аича одих. Роб / лу Дум. Монах / Анфим дін сат Бошкана / Ау ропс. 1922 Ан. / 3 Мар. Аре 95 А. <Aicea odih. Rob lu Dum. Monah din sat Boșcana / Au rops. 1922 An. / 3 Mar. Are 95 А.>; №2 - Аіч одихн-/ещи робу луй / Думнезеу / Монах Ермо-/ген. Ау ропосат анул 1914. <Aici odihne-/ști robu lui Dumnezeu / Monah Ermo-/ghen. Au roposat anul 1914>; №3 - Аича оди-/хнешть / Козма лу Пелив /ану 1871 <Aicea odihnești Cozma lu Peliv/anu 1871>; №4 - Аича одихнеште / робул луй Думнезеу / монаху ... дин / сату Улму. <Aicea odihnește / robul lui Dumnezeu / monahu ... din satul Ulmu>; №5 - Здесь покоится прах Юлиты / Ионовой Юнкова урожден-/ная 1858 года юня 15 дня / скончалось 1885 мая <Aici odihnesc rămășițele pământești a Iulitei / Ionova Iuncova născu-/tă la 15 iunie 1858 / a murit în mai 1885>; №6 - Аичя одихн-/ешти роаба луй Думнезеу Соф-/ия фийка луй Костаки Михай / дин Трушень / соция луй Симион / Анул 1873 луна луй ноемврие 14 <Aicea odihn-/ești roaba lui Dumnezău Sof-/ia fiica lui Costachi Mihai / din Trușeni / soția lui Simion / Anul 1873 luna lui noembrie 14>; №7 - Аичя одих. робу. / луй Думне. Монах / Герман <Aicea odih. robu. / lui Dumne. Monah / Gherman>.

În partea de nord a bisericii, înafara ei, se află o stelă, cu rol de piatră de mormânt, pe care sunt incrustate următoarele texte:

АИЧА ОДИХНЕЩИ / РОБУЛ ЛУИ ДУМНЕЗЪУ / ИОАНН ФИУ ПИТАРИОЛУИ / КАСИАН СЪРЪЧАНЪ / СВЪРШЖТ ДИН ВИАЦЪ / ЛА 6 ГЕНАРИЕ АНЪЛ 1836 / ЛА 59 АН ДЕ ЛА НАЦИРЕ <Aicia odihnești / robul lui Dumnezău / Ioann fiiu pitariului / Casiiian Suruceanu / săvârșât din viață / la 6 ghenarie anul 1836 / la 59 an de la naștere>.

АИЧА ОДИХНЕЩИ / РОАБА ЛОҢИ ДУМНЕЗЪУ / ЕКАТЕРИНА СОЦІА ЛОҢИ / КАСИАН СЪРЪЧАНЪ / САОҢ СВЪРШЖТ ДИН ВИАЦЪ / ЛА ОКТОМБРИЕ АНОҢЛ [...] / ЛА 76 АН ДЕ ЛА НАЦИРЕ <Aicia odihnești / roaba lui Dumnezău / Ecaterina soția lui / Casiiian Suruceanu. / S-au săvârșât din viață / la octombrie, anul [...] / la 76 an de la naștere>.

О altă stelă e situată la câteva zeci de metri spre nord-vest de intrarea în biserică, cu basorelieful lui Egor Suruceanu, sub care este incrustat: **Дворянинъ / Егоръ Ивановичъ / Суручанъ** (Nobilul Egor Ivanovici Surucean). Pe latura de sud: **Мирь праху твоему / дорогой мужъ / и отецъ** (Odihnește-te în pace scumpule soț și părinte). Pe latura de vest: **Родился 11го Марта 1818 года / скончался 8го Мая / 1884 года** (S-a născut la 11 martie 1818, a murit la 8 mai 1884). Pe latura de nord: **Сей памятникъ сооружень женою и детьми Егоромъ, Елисаветой, Пульхеріей, Маріей** (Acest monument a fost ridicat de soție și copiii Egor, Elisaveta, Pulheria, Maria).

Biserica cu hramul Sfântul Gheorghe din Suruceni

Cavoul de sub altarul bisericii cu hramul Sfântul Nicolae

LOCOTENENT-COMANDORUL GHEORGHE ISBĂȘESCU (1908–1942)

Mariana PĂVĂLOIU

Numele ofițerului de marină Gheorghe T. Isbășescu l-am întâlnit mai întâi pe copertele a două lucrări de specialitate¹ și ale unui album marinăresc², iar mai apoi i-am cercetat *Memoriul personal*³. Când, în septembrie 2006, regretatul comandor Nicolae Petrescu mi-a încredințat spre studiu printul lucrării sale *Ofițeri de marină. Eroi și martiri ai României*⁴, lucrare ce la scurt timp a văzut lumina tiparului, am aflat date noi referitoare la scurta viață și carieră a lui Isbășescu. Doi ani mai târziu, domnul comandor dr. Marian Moșneagu a publicat „o inedită *carte de vizită* pentru ceea ce a fost, este și va fi peste ani Academia Navală „Mircea cel Bătrân”⁵. Dar cum se mai întâmplă în lucrări de asemenea anvergură, au apărut și erori. În cazul ofițerului Gh. Isbășescu, anul nașterii este 1890, real fiind anul 1908, și a decedat la 34 de ani, iar nu la 52. Ar fi fost benefic pentru Marină și nu numai să trăiască atât, cu siguranță ar fi scris mai multe cărți și ar fi îndrumat promoții întregi de cadeți! Dar nu i-a fost dat.

Am adunat datele, le-am coroborat, dar, ca dintr-un puzzle, lipseau elemente legate de familia lui. Născut fiind în orașul Huși, din județul Vaslui, am gândit că un asemenea nume de familie trebuie să fi rămas în memoria locului. Dar nu am aflat nimic, până într-o dimineață de octombrie, pe când ne întorceam de la Chișinău⁶, trecând prin Huși, povestim despre ofițer, desigur adânc impresionați de drama sa, de plecarea sa prematură. Doamna profesor Cora Târhoacă promite că va apela rudele domniei sale din acest oraș⁷. La puțin timp, informația mult dorită a sosit. În Moinești, locuiește nepotul de soră al ofițerului, domnul ing. Emilian Bântu, care, cu deosebită amabilitate, ne-a furnizat o seamă de date și imagini inedite, scanate și trimise cu promptitudine de către fiul acestuia, domnul economist Nicolae Bântu. Amândorura le suntem profund îndatorați și-i asigurăm de întreaga noastră grațitudine.

Gheorghe Isbășescu s-a născut în ziua de 10 mai 1908, părinți fiindu-i Toma (1873–1944)⁸, ofițer de infanterie în garnizoana Huși, originar din Valea Mare, județul Muscel, și Smaranda (1888–1960), născută Bossie, în orașul Huși. Ei aveau deja o fiică, pe Elena⁹. După alți patru ani, a venit pe lume cel de-al treilea copil al familiei Isbășescu, Constanța, (n. 1912, Huși – dec. 2003, comuna Agăș, sat Goioasa, județul Bacău). Constanța a urmat literele, dar n-a profesat. A fost căsătorită cu

¹ *Greement, matelotaj și manevra ambarcațiunilor*, Institutul de Arte Grafice „Albania”, Str. Traian 18-20, Constanța, 1936, 410 pagini și *Manual de manevră al N.M.S. Mircea*, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, București, 1940, 98 pagini.

² Album *N.M.S. Mircea 1939. Prima călătorie de instrucție 3 iulie – 3 septembrie*. Acest album a fost tipărit prin îngrijirea Comandorului August Roman. Povestirea călătoriei și schițele de Căpitan G. Isbășescu, f. e., 98 pagini.

³ Arhivele Militare Române, *Fond D.C.I.*, 1974, nr. crt.1226.

⁴ Nicolae C. Petrescu, *Ofițeri de marină. Eroi și martiri ai României*, Pitești, Editura și Tipografia Europroduct, 2006, 198 de pagini.

⁵ Marian Moșneagu, *Dicționarul marinarilor români (Cuvântul înainte este semnat de regretatul Amiral ing. Ilie Ștefan (1928-2014))*, București, Editura Militară, 2008, 532 de pagini.

⁶ Al IX-lea Simpozion Internațional **CUCUTENI 5000 REDIVIVUS**. Științe exacte și mai puțin exacte, Chișinău, 2014.

⁷ Mulțumim și pe această cale domnului Ionel Borș din orașul Huși.

⁸ Date furnizate de domnul ing. Emilian Bântu, nepotul de soră al ofițerului. *Mama era descendenta unei familii de boieri stabiliți la Huși, originari de peste Prut*.

⁹ Elena Isbășescu (n.1904, Huși–dec. ?, București), farmacistă, căsătorită cu comandor dr. în chimie Theodor Săndulescu.

preotul Gheorghe Gh. Bânțu¹⁰ și au avut împreună șase copii, ei fiind singurele rude de sânge ale locotenent-comandorului Gheorghe T. Isbășescu¹¹.

După absolvirea școlii primare în orașul natal, Gheorghe Isbășescu a dorit să-și urmeze în carieră tatăl, și s-a înscris la Liceul Militar din Chișinău, liceu pe care l-a absolvit în anul 1927. Viața în școala militară, unde privațiunile la o asemenea vârstă se resimt, nu l-a împiedicat pe *optimistul nenea Gicuță* să-și manifeste plener calitățile de artist polyvalent – cânta la chitară, acordeon și pian, desena și scria versuri. Cu siguranță, a iubit marea, deși până la 19 ani a trăit departe de ea. În vara anului 1927, a venit la Constanța, unde a susținut examenul de admitere la Școala Navală, numărându-se printre cei 19 elevi din anul I Punte¹². Iată cum l-a caracterizat, la sfârșitul anului întâi, septembrie 1928, comandantul unității de elevi, căpitanul Ioan Borcea: *Are frumoase aptitudini militare, inteligent. Bun comandant, corect.*

*Îndrumat îndeaproape și ținut din scurt, promite a deveni un bun militar și marinar*¹³.

Din notarea întocmită la absolvirea Școlii Navale, rezultă că a făcut parte din Promoția a IX-a / 1929, aflăm despre tânărul aspirant / sublocotenent că a fost clasificat al zecelea dintre cei 18 absolvenți, având *o fire veselă (copilăroasă), vioi, perseverent și cu putere de muncă. Foarte inteligent și cu multă inițiativă.*

Posedă o frumoasă cultură generală, cultura profesională este în formare. Este disciplinat, conștiincios, bun camarad, manierat, are o bună conduită.

*Își iubește meseria și lucrează cu drag pentru ea*¹⁴.

În *Memoriul personal* al ofițerului scrie: (...) *un elev foarte inteligent, perseverent și cu putere de muncă, ce își iubește meseria și lucrează cu drag pentru ea, disciplinat, conștiincios, bun camarad, manierat, cu o bună conduită și o frumoasă cultură generală*¹⁵.

La 1 iulie 1929, a fost avansat în grad de sublocotenent / aspirant și repartizat la Corpul Echipajelor Maritime. Campania din vara anului 1929 i-a adus și prima ambarcare, pe distrugătorul *Mărăști*, în calitate de ofițer la bord. Comandantul distrugătorului, căpitan-comandor Alexandru Constantinescu i-a subliniat calitățile deosebite, prin care promitea să devină un ofițer de marină destoinic, anume: inițiativa, simțul datoriei, bunăvoința, disciplina cu care s-a încadrat la bord, dar și *dragostea față de navă în serviciul de detaliu*¹⁶.

Din luna octombrie a aceluiași an, ofițerul a continuat cursurile la Școala Navală, Secția Aplicație. La terminarea școlii, tânărului ofițer i s-a întocmit o caracterizare mai amplă, din care spicuum:

Ofițerul este sănătos, rezistent, ținută îngrijită, posedă o inteligență vie, are fire de artist. Nu este încă pătruns de spiritul disciplinei, fire impulsivă. Copilăros. Elanul tinereții îl împinge de multe ori la acte pripite, care-l pun în situații neplăcute.

*Are dezvoltate aptitudini pentru muzică și desen. Iubește societatea pe care o frecventează și în care este foarte apreciat. A urmat cu regularitate cursurile Școlii Speciale, însă a obținut rezultate slabe, față de calitățile sale; acest ofițer e încă foarte tânăr, cu timpul se va forma și va fi de folos instituției*¹⁷.

¹⁰ Preotul Gheorghe Gh. Bânțu (1907–1988) a profesat în satul natal, Goioasa, comuna Agăș, urmându-i tatălui său la parohie. Biserica ortodoxă din sat datează de la începutul secolului al XIX-lea, fiind *restaurată și întreținută de către enoriași împreună cu vrednicii de pomenire părinți Gheorghe Bânțu și fiul său, Gheorghe.*

¹¹ Ing. Emilian Bânțu (n. 1934), Mircea-Petru (a decedat la un an și jumătate), medic veterinar Viorel-Gheorghe Bânțu (n. 1940), prof. Mirela Osadetz (n. 1942), ing. zootehnist Dan-Filip (n. 1944), medic pediatru Maria-Elena Țibucanu (n. 1954).

¹² Arhiva Academiei Navale „Mircea cel Bătrân”, *Registrul matricol 11/ 1927–1930*, f. 12.

¹³ *Ibidem*, f. 12 v.

¹⁴ *Ibidem*, f. 27.

¹⁵ Nicolae Petrescu, *op. cit.*, p. 68.

¹⁶ *Idem*.

¹⁷ Academia Navală „Mircea cel Bătrân”, *loc.cit.*, f. 47.

Gh. Isbășescu s-a simțit atras de viața la bordul navelor militare, dar mai ales a velierelor, încă din copilărie, pe când citea cărți de călătorie pe mare, jurnale de bord, mai ales din literatura franceză. Cititul și călătoriile pe apă – imaginare ori reale – îl vor îndemna să traducă din literatura de specialitate, atât pentru revista „Marea Noastră”, cât și pentru redactarea unor extrem de utile manuale de marinărie.

Locotenent-comandorul Gh. Isbășescu a fost un marinar pasionat de profesia sa, pe care nu numai că a exercitat-o cu multă dăruire, dar a ținut ca să le împărtășească și celorlalți din cunoștințele sale, căpătate prin studiu, ori prin practica marinărească efectuată la bordul celor trei veliere, iubite deopotrivă, *DRIS* și N.S. *Mircea I și II*.

Carierea tânărului ofițer a urmat un curs ascendent. Velierele-școală nu i-au fost străine. Campania de vară a anului 1930 a efectuat-o la bordul bricului *Mircea*¹⁸, unde a îndeplinit funcția de ajutor al ofițerului cu navigația și detaliu. S-a remarcat prin energie și interes¹⁹. La 15 octombrie 1930, ofițerul a revenit alături de colegii de promoție, la Școala Navală, pentru a urma cursurile Școlii de Specialități (de Aplicație), iar la final, rezultatele obținute l-au situat pe locul 14 printre cei 18 ofițeri-elevi. Dar marinarul desăvârșit ce avea să devină se anunța deja. Aflându-se pe mare cu un cutter, a fost surprins de un vânt puternic. Hotărât, aspirantul Gh. Isbășescu s-a îndreptat cu ambarcațiunea în portul Mangalia, salvând-o astfel. Comandantul Școalelor Marinei, comandorul Petre Bărbaneanu, a salutată acest act de curaj, precum și hotărârea fermă în luarea deciziei a ofițerului²⁰.

La absolvirea școlii, a fost repartizat la bordul distrugătorului *Regele Ferdinand*, pe funcția de ofițer cu artileria. Din notarea întocmită pe anul 1932 de către comandant, aflăm că: *...ține bine marea, formându-se ca ofițer ambarcat și că este entuziasmat pentru cariera de marinar*²¹.

Calitatea de bun instructor și-a manifestat-o cu ocazia ocupării funcției de ofițer la clasă la Școala de Specialități, fiind apreciat drept un: *Foarte bun ofițer, foarte bun instructor, merită a avansa la alegere*²².

În anul următor, la 10 mai, a fost avansat la gradul de locotenent. Avea numai 26 de ani și a fost ales să predea algebra și timoneria la Școala de Brevetați, la Școala de Submaștri și la Școala Elementară. La Școala de Submaștri mai preda și trigonometria. Rezultatele obținute au fost excelente, ofițerul fiind apreciat ca bun pedagog.

Următoarea practică de vară a constat într-un voiaj de trei luni de zile la bordul unei nave a Serviciului Maritim Român. Și aici ofițerul s-a dovedit a fi de un real folos echipajului și navei, fiind un camarad de nădejde. A revenit în Marina Regală, de data aceasta fiind șeful Biroului Adjutanturii la Apărarea Fixă Maritimă, timp de un an și jumătate. Comandantul său a intuit iubirea lui pentru arma aleasă, scriind că ofițerul... *are mult foc sacru pentru instituție*. Este perioada în care a publicat amintitul manual de greement și matelotaj și a redactat proiectul unei alte lucrări ce trebuia să trateze despre elemente fundamentale privind construcțiile navale. Din păcate, lucrarea a rămas numai în proiect. Ele erau rodul unor studii aprofundate ale autorului, bazate pe o bibliografie solidă de specialitate, românească, dar mai ales, franceză. Informațiile îi erau atât de necesare pentru a-și ține cursurile, în calitate de profesor de manevre și construcții navale la Școala Navală. Pentru munca depusă a fost calificat drept un *ofițer excelent*²³. După știința noastră, manualul de *Greement, matelotaj și manevra ambarcațiunilor* este singurul de acest gen editat în țara noastră până în prezent, fiind consultat și astăzi de profesorii de specialitate, de yachtmeni și nu numai. La un an de la apariție, când lucrarea fusese epuizată pe piață, locotenentul Gh. Isbășescu a cerut în ședința Ligii

¹⁸ Bricul *Mircea* a fost construit în Anglia și a intrat în componerea Flotei Române la 12 august 1882, fiind folosit ca navă-școală pentru cadeții Școalelor Marinei până în anii 30.

¹⁹ Arhivele Militare Române, *loc.cit.*, f. 7.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*, f. 8.

²² *Ibidem*, f. 9.

²³ *Ibidem*, f. 11.

Navale Române, ținută în ziua de 10 decembrie, să fie reeditat manualul. Dar, din lipsă de fonduri, acest lucru nu s-a întâmplat²⁴.

La 1 octombrie 1936, locotenentul Gh. Isbășescu a revenit la bordul distrugătorului *Regele Ferdinand*, în calitate de ofițer cu navigația, funcție de care s-a achitat cu foarte bune rezultate. Dar, iată că peste un an avea să fie numit comandant-secund pe canoniera *Ghiculescu*, funcție dificilă pentru un tânăr ce nu împlinise 30 de ani. Dar s-a dovedit a fi și un bun administrator, ocupându-se în mod ireproșabil de echipaj și de vapor²⁵.

În această perioadă a început să-și construiască, împreună cu colegul și prietenul său locotenent Gheorghe Drimba²⁶, un yacht, ce avea să se întruchieze din dragostea de mare, de vele a celor doi marinari. Iată ce se scria despre ei și ambarcațiune, când, însoțiți de mai tânărul coleg, aspirantul Nicolae Țurcan, un alt împătimit al navigației cu vele, au părăsit portul Constanța: *Într-o noapte caldă de August, fără nicio reclamă, fără niciun zgomot, cu modestia care-i caracterizează, au plecat spre zări albastre trei locotenenți de Marină, la bordul yachtului Dris.*

Drimba și Isbășescu, de mai bine de un an, lucrează tăcuți și stăruitori să-și termine yachtul lor drag și, în sfârșit, munca le-a fost încoronată de succes, căci bărcuța lor, la care fiecare cui și fiecare șurub a fost pus cu mâna lor, a ieșit o minune. Pictorul Marin-Marie, care a trecut Atlanticul cu yachtul său Winibelle II, desigur că nu ar face nicio deosebire între bărcuța sa și DRIS, care e făcut după planurile sale.

Și astfel cei doi proprietari-constructori, împreună cu un alt camarad mai tânăr, Țurcan, au plecat spre Sud, luându-și rămas-bun doar de la cei doi – trei camarazi care se aflau pe dig la acea oră târzie.

Farul de la intrarea Constanței le-a clipit șiret din ochiu și i-a dat în grija celorlalte faruri de la Tuzla, Șabla și Caliacra.

Aflăm că au ajuns cu bine la Istanbul. Nici nu se putea altfel.

Între timp, la 15 August (1938, n. n.), unul dintre cei trei echipieri a fost avansat căpitan: „La mai mare Domnule Căpitan Drimba și să vă întoarceți sănătoși cu toții din călătoria începută”.

Către sfârșitul lunii septembrie, DRIS se va înapoia la Constanța, din călătoria întreprinsă în Mediterana²⁷.

Ambarcațiunea a purtat numele *DRIS*, de la îngemănarea primelor două litere ale numelui fiecăruia dintre constructori-proprietari, care, din economiile lor și printr-o muncă asiduă, au reușit să construiască o ambarcațiune aptă să ia marea.

Și dacă am prezentat plecarea în voiaj a celor trei camarazi temerari, Drimba, Isbășescu și Țurcan, redând textul din „Marea Noastră”, aceeași prestigioasă revistă, în numărul apărut două luni mai târziu, scria despre „Înapoierea yachtului *DRIS*”: (...) *Acum, avem bucuria să anunțăm că DRIS s-a înapoiat la Constanța, la 28 octombrie, adică după o călătorie de 78 de zile, în care a întâlnit și vreme bună, dar mai ales vreme rea.*

Porniți din Constanța la 11 august, au intrat în Bosfor la 14 august și au staționat la Istanbul până la 20 august, când au pornit spre Grecia.

La 25 August au ancorat în rada Phaleron²⁸, unde au stat până la 10 septembrie, când au pornit iar la drum pe sinilia Mediterană, având capul spre Malta. Aci, la 19 septembrie, au intrat în portul La Valetta, fiind primiți foarte călduros de către autorități.

²⁴ „Marea Noastră (An VII) nr. 2-3, februarie-martie 1938, p. 83.

²⁵ Arhivele Militare Române, *loc.cit.*, f. 12.

²⁶ Contraamiral Gh. Gustav Drimba, n. 27 aprilie 1905, la Cohaliu, comuna Rupea, județul Târnava Mare – dec. București. Pe timpul celui de-Al Doilea Război Mondial a fost decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul” clasa a III-a „Pentru curajul, inițiativa și completa abnegație arătate în calitate de comandant al canonierei *Dumitrescu*”, într-o mare infectată de submarine, mine și atacuri de aerotorpiloare”. Apud Marian Moșneagu, *op.cit.*, p. 153.

²⁷ „Marea Noastră” (an VII), nr. 9 din septembrie 1938, p. 348.

Fiind chemați telegrafic în țară, pornesc din nou la drum pe 23 septembrie, însă din cauza furtunilor și vânturilor potrivnice nu reușesc să ajungă la Constanța decât după o lună și cinci zile, în care timp au făcut escale de câte o zi la Pireu și Istanbul și au întâmpinat în Marea de Marmara uraganul care a bântuit și prin părțile noastre la 22–23 octombrie.

Modul în care s-a comportat DRIS în această călătorie și mai ales pe marea rea și furtunoasă a făcut ca echipierii să câștige așa mare încredere în calitățile nautice ale yachtului încât acuma ei proiectează o călătorie transatlantică²⁹.

Domnul ministru al Aerului și Marinei³⁰, apreciind dârzenia cu care acești ofițeri de marină s-au străduit pentru construirea yachtului și pentru realizarea în admirabile condițiuni a călătoriei proiectate, a ținut să-i felicite personal³¹.

Locotenentului Gh. Isbășescu i-a fost acordată medalia „Virtutea Maritimă”, ca, de altfel, și celorlalți doi echipieri, la finele călătoriei.

Experiența acumulată pe timpul croazierei din toamna anului 1938, la bordul lui DRIS, i-a ajutat ofițerului în noua sa activitate la catedră, fiind profesor de Manevre și Nomenclatură, predând în mod cu totul lăudabil. Pentru activitatea desfășurată la bordul navei-școală Mircea, de la sfârșitul lunii mai 1939, când elevii Școlii Navale s-au îmbarcat la bordul velierului și până în ziua de 5 septembrie, același an, când elevii au intrat în vacanță, după efectuarea celui dintâi voiaj pe Mediterana³², căpitanul³³ Gh. Isbășescu a primit aprecieri pozitive din partea șefilor săi. Cităm: *Se prezintă bine în fața echipajului. Are frumoase aptitudini marinărești și multă dragoste pentru cariera sa. S-a pus foarte repede la curent cu manevra navei cu vele, devenind în viitor un bun ofițer cu manevra la „Mircea”. Ca profesor și instructor a dovedit mult entuziasm și pricepere³⁴.*

Comandantul Școlii Navale, comandorul Alexandru Bardescu, l-a supranotat: *Este foarte bine dotat ca intelect și are o bogată cultură generală și profesională. S-a arătat în toate împrejurările foarte disciplinat și conștiincios. Este un pasionat marinar. Foarte bun ofițer de marină³⁵.*

În urma rapturilor teritoriale suferite de România în vara anului 1940, au fost înființate două mari unități de marină, Detașamentul Maritim nr. 1 Sulina și Detașamentul Maritim nr. 2 Mangalia. Ofițerul a fost mutat la cel de-al doilea, fiind numit în fruntea Companiei a IV-a Observare, companie ce avea opt posturi de observare-supraveghere dispuse pe litoralul maritim sud-dobrogean. Fiind o subunitate nou-înființată, ofițerul s-a ocupat mai întâi de organizarea ei, de așezarea obiectivelor pe teren, de administrarea lor. A redislocat în condiții de securitate maximă, materialele și efectivele de la posturile ce fuseseră amplasate în regiunea sud-dobrogeană ce urma a fi cedată – Cadrilaterul.

Starea de spirit tensionată, creată în rândurile militarilor români în urma cedărilor teritoriale fără niciun foc de armă, i-a împins pe unii dintre ei să acționeze alături de legionari, din dragoste de Țară și nu din convingeri politice. Așa a fost și cazul căpitanului Gheorghe T. Isbășescu, care, în noaptea de 3 spre 4 septembrie 1940, a adus cu un camion, de la Mangalia la Constanța, un grup de soldați marinari înarmați, pentru a-i ajuta pe legionarii care luaseră cu asalt Prefectura, Poșta și

---

²⁸ Adică în dreptul portului Pireu (n. n.).

²⁹ Proiectata călătorie a avut loc pe Mediterana, în vara anului următor, la bordul noii nave-școală Mircea, călătorie la care au luat parte și cei trei echipieri (Vezi pe larg: Vergil Chițac, Mariana Păvăloiu, *Cel dintâi voiaj al N.S.Mircea*, Constanța, Editura Academiei Navale „Mircea cel Bătrân”, 2015, 160 pagini).

³⁰ Generalul Paul Teodorescu (n. n.).

³¹ „Marea Noastră”, (an VII), nr. 12 din decembrie 1938, p. 495-496.

³² Voiajul s-a desfășurat între 3 iulie și 3 septembrie 1939 (n. n.).

³³ A fost avansat la gradul de căpitan de Ziua Marinei, adică la 15 august 1939. Apud Vergil Chițac, Mariana Păvăloiu, *op. cit.*, p. 68.

³⁴ Arhivele Militare Române, *loco cit.*, f. 13 v.

³⁵ *Idem*.

Legiunea Mobilă. Dar obiectivele au fost eliberate tot de către marinari, iar în cazul Prefecturii au intervenit alături de marinari și soldați ai trupelor de uscat.

Conducătorul statului, generalul Ion Antonescu, a intervenit dur în cazul militarilor care au făcut politică, cerând înlăturarea lor din armată.

Împotriva căpitanului Gheorghe Isbășescu, s-a luat ca primă măsură, mutarea la Detașamentul Maritim nr.1 Sulina, la comanda Companiei I-a Observare, dislocată la Chilia Veche. Ofițerului i s-a încredințat, după trei luni, comanda Biroului 4 în Statul-Major al Diviziei de Dunăre. Aici a organizat cu promptitudine și profesionalism operațiunea de dispunere pe fluviu a navelor și mascarea lor. Când, în iunie 1941, România a intrat în război, ofițerul a cerut să fie trimis pe front, în prima linie.

A rămas în Divizia de Dunăre și despre activitatea desfășurată de către ofițer aici, în perioada 22 iunie–1 noiembrie 1941, comandantul mării unității fluviale, contraamiral Alexandru Gheorghiu, a scris: *În timpul campaniei, a arătat o remarcabilă însuflețire și spirit de sacrificiu. El s-a oferit a îndeplini misiuni periculoase la inamic, cu totul în afară de atribuțiunile biroului său.*

În ziua de 26 iunie 1941 a fost ales și trimis în recunoaștere în regiunea Pisica – Grapina, pentru a culege informațiuni precise asupra adăposturilor navelor inamice rămase în zona Reni-Ceatal-Ismail și a studia la fața locului instalarea mijloacelor necesare pentru combaterea lor în legătură cu gruparea tactică centru (D. a X-a Infanterie).

Apropiindu-se până la 50 m de navele inamice, a instalat la Mila 62, în poziții alese de el, două tunuri Breda antitanc, luate de la D. a X-a.

Această operațiune, în zona cercetată și continuu atacată de inamic, a fost condusă cu deosebit curaj și destoinicie, aducând în același timp și informațiuni sigure și prețioase asupra inamicului. Cu armamentele astfel instalate s-a incendiat și silit a eșua o vedetă blindată inamică în ziua de 30 iunie, iar o a doua vedetă incendiată și distrusă a fost găsită la Etulia, pe lacul Cahul, împreună cu alte numeroase ambarcațiuni.

Luând personal minele de curent în brațe și ducându-se într-o lotcă împreună cu sergentul Constantinescu Ctin. de la Gruparea A.S.A. Nr. 3, a dat drumul la atari mine care au explodat în prova navelor inamice cari erau ascunse sub sălcii cu prova pe malul nostru și au conbstrâns aceste nave să se refugieze și să abandoneze acest loc de adăpost³⁶.

Pentru faptele sale de arme, ofițerul a fost decorat cu „Steaua României”, cl. a V-a, cu spade și panglică de „Virtute Militară”.

Nota contraamiralului Al. Gheorghiu continuă în același ton: *În toate ocaziunile, ofițerul s-a distins prin bravura sa personală, prin spiritul său de sacrificiu și rezistența sa fizică la oboselile războiului.*

În concluzie, Îl consider ca un foarte bun ofițer de război însuflețit de cele mai înalte sentimente, care pentru toate aceste fapte a fost citat pe ordin de zi al D.D.³⁷. (Divizia de Dunăre, n. n.).

La începutul lunii noiembrie 1941, ofițerul a fost deferit Curții Marțiale a Corpului 2 Teritorial, care, în ziua de 18 noiembrie 1941, l-a condamnat la un an de închisoare corecțională pentru fapt de uzurpare militară și la un an de închisoare corecțională și destituire pentru părăsirea postului.

Dată fiind starea de război și comportamentul exemplar al ofițerului în primele luni pe teatrul de operații, a fost trimis pentru reabilitare la Centrul de Instrucție Nr. 5, Batalionul 992 Independent. Aici i-a fost încredințată comanda Companiei a 2-a Infanterie. Rezultatele deosebite obținute de ofițer aici timp de un an de zile (noiembrie 1941 – 31 octombrie 1942), l-au determinat pe comandantul secund al Centrului de Instrucție să consemneze: *...deși ofițer de marină, și-a*

³⁶ *Ibidem*, f. 14.

³⁷ *Ibidem*, f. 14 v.

*asimilat foarte ușor și bine instrucția infanteristică, comandând și instruind cu multă pricepere și cu zel deosebit o companie de infanterie, pe care se poate conta la război*³⁸.

Remarcabil a fost comportamentul ofițerului pe timpul celor aproape două săptămâni cât a durat deplasarea batalionului său către front, pe calea ferată, dincolo de Nipru. El a stat și a dormit în mijlocul trupei, creând o atmosferă destinsă. A cântat la chitară, a recitat versuri, a povestit din viața lui de marină. A creat nu numai o atmosferă plăcută, dar a contribuit și la sudarea relației dintre ofițeri și trupă. În ziua de 30 octombrie 1942, au ajuns pe front și au intrat în sectorul de responsabilitate al Diviziei a 7-a, dispusă la Nord Wuch – Kruskaia.

În acele zile de început de noiembrie, comandantul batalionului scria despre căpitanul Gh. Isbășescu că: *este un ofițer foarte bun, de elită, mare amator de muzică, de cuvântări frumoase și educative pe care știe să le exemplifice cu multă măiestrie. După reabilitare, va face fală armei sale, ca și înainte*³⁹.

Și tot atunci s-a schimbat și poziția Batalionului 992, atât în teren, cât și în subordonare. A intrat în sectorul Diviziei a 13-a Infanterie, iar misiunea dată companiei comandată de căpitanul Gh. Isbășescu a fost de a pregăti contraatacuri și de a interzice inamicului să se infiltreze pe pozițiile ocupate de batalion.

În ziua de 10 noiembrie, Compania a 2-a a primit ordin să treacă la contraatac în sprijinul Companiei a 3-a, atacată de trupele sovietice. Înarmat cu o pușcă mitralieră, căpitanul Isbășescu a ordonat începerea luptei, pornind în fruntea companiei sale să recucerească poziția pierdută de compania vecină. A fost lovit în plin de rafala unei arme automate. A murit eroic, în prima linie, trăgând asupra inamicului în zona Kletskaia, pe Don.

Comandantul Forțelor Fluviale, comandorul Al. Stoianovici, a cerut prin raport, comandantului Marinei Regale, contraamiralul Ioan Georgescu, avansarea în grad post-mortem a căpitanului Gh. Isbășescu, susținându-și propunerea printr-un scurt *laudatio*, ce se încheie astfel: *A murit ca un erou în fruntea companiei sale, în timpul când contraataca inamicul și trăgând personal cu pușca mitralieră*⁴⁰.

Ofițerul a fost avansat în grad de locotenent-comandor și i-a fost acordată „Reabilitarea Specială Post-Mortem”⁴¹.

Deși este trecut cu gradul de locotenent-comandor și pe „Tabelul nr.2 de eroii Marinei Regale căzuți în Războiul 1941–1945”⁴², în lucrările comandorilor Nicolae Petrescu și Marian Moșneagu, citate de noi, fără a înțelege motivația, este trecut tot cu gradul de căpitan.

Considerăm o datorie de onoare pentru fiecare dintre cei care vor cita numele ofițerului, să-i treacă gradul obținut cu prețul vieții, al iubirii sale nețârmurite de Țară și de arma Marinei.

---

³⁸ *Ibidem*, f. 16.

³⁹ *Ibidem*, f. 16 v.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 18.

⁴¹ *Ibidem*, f. 20.

⁴² A.M.R., Fond C.M.M., dosar 1912, f. 11.

MINA DOBZEU, ÎNTRE RĂSPÂNDIREA DE „MANIFESTE SUBVERSIVE” ȘI „SUBVERSIUNE” PRIN MANIFESTARE ÎN SPIRIT

Silviu B. MOLDOVAN

Memorialistica spațiului concentraționar, precum și mărturiile orale ale foștilor deținuți politici din România postbelică, au consacrat o serie întreagă de nume ale celor supuși persecuțiilor lipsite de discernământ, în decursul deceniilor cinci și șase ale secolului trecut. Una din figurile cele mai ușor de reținut, care sunt menționate în astfel de context, este cea a lui Mina Dobzeu, pe numele său real Mihail Dobzeu (născut la 8 noiembrie 1921, în comuna Grozești-Nisporeni, din Basarabia), care este, în același timp, și una din cele mai misterioase. Mulți dintre cititorii *Jurnalului fericirii* nu încetează a se întreba ce puteri spirituale a putut avea călugărul basarabean ca să declanșeze un astfel de proces sufletesc în ființa lui N. Steinhardt, proces care a culminat cu botezul creștin-ortodox al acestuia, petrecut chiar în detenție.

În arhiva fostei Securități, am identificat două dosare penale distincte ale lui Mina Dobzeu¹: nr. 21363 (cu 3 volume) și nr. 126777 (tot cu 3 volume)². Cu ocazia arhivării ambelor dosare, s-a constatat că nu existau „elemente compromise din depozițiile arestaților”³ sau „elemente suspecte de activitate dușmănoasă regimului democrat-popular din R.P.R.” (evident, cu excepția titularului)⁴. Acest fapt (cu atât mai mult cu cât s-a petrecut de două ori) este cu atât mai spectaculos cu cât Securitatea avea o deosebită înclinație în a descoperi sau, la nevoie, în a alcătui singură (chiar și după criterii relativ aleatorii, însă cu ajutorul metodelor dure pe care le utiliza în anchete) grupuri subversive care amenințau guvernarea comunistă a țării, întrucât anihilarea grupurilor era considerată o dovadă de eficiență mai mare decât cea a oponentilor solitari⁵. Cu atât mai meritorie (ne-am înfrânat cu greu tendința de a folosi termenul „spectaculoasă”, care ar fi fost nepotrivit cu

---

¹ Utilizăm acest prenume, mai cunoscut din mărturiile foștilor deținuți politici. Ca o curiozitate, menționăm că pe coperta dosarului nr. 126777, numele titularului este: „Dobzeu Mihai zis Mina”. Pe coperta celui alt dosar penal se menționează: „Dosar 791/1949. Anchetă privind pe numitul Dobzeu Mihail din com. Dolhești – Codăești”. Însă și în cuprinsul acestui dosar se menționează că diaconul de la Schitul Brădicești era cunoscut sub numele său religios, Mina, iar în primul document important din dosar, cel în care este dezvăluit autorul „manifestelor cu caracter subversiv”, se folosește numai prenumele Mina.

² Cele șase volume totalizează 465 de file (591 de pagini cu text).

³ Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (în continuare, A.C.N.S.A.S.), fond Penal, dosar nr. 21363, vol. 1, f. VII.

⁴ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 126777, vol. 1, f. IV.

⁵ Ca o tristă curiozitate, precizăm că în cadrul Securității s-au organizat, exact în perioada în care a survenit prima arestare a lui Mina Dobzeu, „întreceri socialiste” pe ramură, în urma cărora se alcătuiau chiar clasamente ale regionalelor de Securitate, „ținându-se seama de numărul de reținuți cercetați și trimiși în Justiție de fiecare Regională pe perioada de timp menționată, după calitatea anchetelor și după modul cum au fost întocmite dosarele pentru Justiție” – vezi A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 195, vol. 2, f. 25. Sintagma apare textual în documente ale perioadei, de pildă în *Referatul* din 2 noiembrie 1949: „În cadrul întrecerilor socialiste și ca urmare a planului de muncă întocmit de Direcțiunile Regionale de Securitate din țară pentru perioada 1 octombrie – 7 noiembrie 1949, pe linia de cercetări, apreciindu-se munca depusă de unitățile noastre pentru realizarea planului propus, atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ, putem considera că pe baza rezultatelor obținute, Direcțiunile Regionale de Securitate s-au clasificat după cum urmează...” (*ibidem*).

profilul spiritual discret al părintelui Dobzeu) rămâne faptul că acesta a reușit să parcurgă anchetele (de fiecare dată rămânând singurul arestat⁶), fără să implice nicio altă persoană în acțiunile sale.

Prima arestare a avut loc conform unui model frecvent întâlnit la sfârșitul anilor '40, când mulți români își făceau încă iluzii în privința caracterului tranzitoriu al guvernării comuniste și în șansele combaterii acesteia prin acțiuni de rezistență (armată sau ideologică) extrem de riscante, dar vitale pentru a menține vii speranțele „majorității tăcute” a populației. Ca urmare a aprobării *Referatului* din 17 decembrie 1953 al Regionalei Iași a M.A.I., a fost clasat la arhivă dosarul penal individual privindu-l pe Mihail Dobzeu. La rubrica „informații compromițătoare”, se menționează faptul că acesta „a fost condamnat la 3 luni închisoare pentru delictul de redactare și răspândire de manifeste cu caracter subversiv”⁷.

Lectura documentelor anchetei îl introduce foarte direct pe cititor în atmosfera acelor ani, prin *Referatul* din 25 aprilie 1949⁸ al sublocotenentului de Securitate Ștefan Constantin, care relatează ordinele primite de la Regionala de Siguranță Iași în vederea descoperirii unor elemente subversive: „ni se ordona ca să folosim toate mijloacele și metodele, necruțându-se nimic, până ce nu se vor descoperi autorii, iar întreg personalul trebuie să se considere în permanență în stare de alarmă”. Același document indică însă și faptele comise, care nu erau nici pe foarte departe din sfera banditismului, ori măcar a subversiunii politice la nivel mare: „La data de 3 martie 1948, Legiunea de Jandarmi Fălciu cu adresa nr. 1128 ne înaintează un număr de 3 manifeste scrise cu creion chimic, ce s-au găsit afișate pe diferite garduri în satul Brădicești, comuna Dolhești, județul Fălciu. Aceste manifeste aveau un conținut antimarxist, antileninist, antistalinist și antidemocratic. Cu raportul nostru nr. 5403 din 4 martie 1948, am înaintat un număr de două exemplare din manifestul găsit afișat în satul Brădicești, raportând totodată că în ziua de 28 februarie 1948, primarul comunei Dolhești a predat Postului de Jandarmi Dolhești un număr de șase manifeste intitulate *Adevărul*, semnate biserica ortodoxă română, cu conținut antidemocratic și antimarxist. Scrierea de pe aceste manifeste era de mână, cu creion chimic, întrebuițându-se pentru multiplicarea lor indigo, iar pe partea a doua a coalei care era nescrisă erau lipite părți din ziarul <<Timpul>>, cu data de 16.II.1948 și apoi s-au lipsit cu aluat pe garduri. Din redactarea acestor manifeste, reieșea că au fost scrise de un individ cu pregătire și în apropierea cercurilor bisericești asupra cărora se îndreptau și bănuielile noastre”.

Descoperirea autorului (căci nu erau mai mulți) a reușit ca urmare a unor acțiuni determinate de suspiciunile apărute în jurul mănăstirilor, care erau suspectate nu numai că ar adăposti infractori politici periculoși, ci și că ar fi devenit veritabile depozite de armament aflate la dispoziția rezistenței antisovietice și anticomuniste. Împrejurarea concretă care a dus la identificarea autorului manifestelor a fost descoperirea unor scrieri cu același caracter, cu ocazia unei percheziții efectuate de Securitate la Schitul Brădicești, la 19 noiembrie 1948. Mina Dobzeu nu a negat că scrierile ridicate ca urmare a percheziției⁹ îi aparțineau și a susținut de la bun început că le-a redactat și le-a răspândit singur. Prin urmare, s-a trecut la arestarea tânărului diacon, care, prin aceste manifeste (care beneficiau de atât de multe calificative cu „anti-”, cum s-a văzut mai sus), și-ar fi arătat „ura înverșunată contra regimului nostru de democrație populară”¹⁰.

În *Fișa personală* alcătuită la arestare de către Serviciul Județean de Securitate Fălciu, la rubrica „antecedente politice” se menționează faptul că „s-a refugiat din Basarabia (U.R.S.S.) din

---

⁶ Cele două arestări ale părintelui Dobzeu s-au petrecut la 29 noiembrie 1948 (A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 21363, vol. 1, f. VI), respectiv, 13 octombrie 1959 (A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 126777, vol. 1, f. III)

⁷ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 21363, vol. 1, f. I.

⁸ Vezi *ibidem*, f. 1-2.

⁹ Scopul percheziției era descoperirea „armamentului” despre care Securitatea avea unele informații (dovedite false) că s-ar găsi la schit. Credem că importanța acordată însemnărilor lui Mina Dobzeu putea avea ca scop și mascarea acestui eșec. Procesul-verbal al percheziției în *ibidem*, f. 5.

¹⁰ *Ibidem*, f. 2.

anul 1944”¹¹. Se mai reține faptul că tânărul diacon de la Schitul Brădicești îi îndemna pe credincioși, în cadrul predicilor pe care le ținea, să-și trimită copiii la biserică, aceleași idei regăsindu-se și în predicile care fuseseră găsite în chilia lui. Extrem de interesantă este consemnarea (exactă, în opinia noastră) a poziției lui Dobzeu: „Fiind întrebat de ce a făcut aceasta s-a exprimat că văzând cu [că] Guvernul vrea să distrugă religia, el a luat atitudine și este gata să sufere orice, pentru religie”¹². Concluzia trasă de sublocotenentul de Securitate Murgoci, în urma acestei confruntări, era perfect adaptată aprehensiunilor exacerbate ale menționatului Guvern, care înfăptuia acțiunea de comunizare forțată rapidă a României: „Element încăpățânat. Fanatic. Puțin inteligent”¹³.

În percepția noastră actuală însă, dacă „fanatismul” putea fi doar un termen nepotrivit pentru desemnarea intransigenței cu care anchetatul s-a dedicat unui crez, iar „încăpățânarea” un cuvânt care se dorea infamant pentru a masca tenacitatea cu care acesta a rezistat în anchetă, eticheta (în mod evident, falsă) de „puțin inteligent” reflecta doar dorința ofițerului de a expedia convenabil problema diversității convingerilor într-o societate care virase radical către monolitismul de tip stalinist. De altfel, chiar în următorul document aflat în dosar (o altă *Fișă personală* a arestatului¹⁴, elaborată la același Serviciul Județean de Securitate Fălciu), se constată că Dobzeu era, dimpotrivă, „i[n]teligent”, dar și „mincinos, viclean”. În privința opțiunilor politice, se preciza faptul că arestatul nu avusese nicio apartenență de partid, nici înainte, nici după dizolvarea Partidului Național-Țărănesc.

Cât de derizorii erau cauzele pentru care erau deseori mobilizate resursele umane ale Securității, reiese dintr-o mărturisire a diaconului Mina, subliniată cu multă mândrie de anchetatori, anume aceea privitoare la... o frază („Recunosc că într-o predică din caietul găsit la percheziție se găsește o frază cu caracter antidemocratic și antiguvernamentală”¹⁵). O altă constatare a anchetatorului era, după încă cinci zile, aceea că Dobzeu „nu a citit niciodată vreo carte despre Marx, Lenin sau Stalin”¹⁶. Precizând în mod repetat caracterul solitar al acțiunii protestatare întreprinse de diacon, anchetatorul consemnează (sau, posibil, îi atribuie) acestuia o anume naivitate care, într-o societate mai liberă, putea să-i asigure o apărare destul de bună, chiar și în condițiile de atunci, în care manifestările protestatare erau considerate drept infrațiuni politice: „Din câte a auzit, și după câte înțelege, regimul actual urmărește egalitatea, fraternitatea și libertatea popoarelor. Nu cunoaște doctrina marxistă și nici alte doctrine [sic!]”¹⁷ socialiste”¹⁸. Concluzia finală a

---

¹¹ *Ibidem*, f. 3.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*, f. 4.

¹⁵ *Ibidem*, vol. 2, f. 8. Fraza este subliniată cu roșu de anchetator, iar în procesul-verbal încheiat cu această ocazie (la 9 decembrie 1948), se evidențiază că suspectul „recunoaște că într-o predică scrisă de el se găsește o frază cu caracter antidemocratic și antiguvernamentală” (*ibidem*, f. 7). De altfel, cuvântul „recunoaște” apare cu o frecvență mare în procesul-verbal întocmit de sublocotenentul Ștefan Constantin. Extrem de importantă ni se pare însă, pentru stabilirea profilului moral al celui anchetat, o precizare făcută de Mina Dobzeu: „Nu recunosc [subl. S.B.M.] că am ură asupra oamenilor ce sunt în conducerea de azi, ci sunt contra acelor care sunt contra credinței și bisericii” (*ibidem*, vol. 1, f. 9). Așa cum era însă de așteptat, nici căpitanul Ștefan Bucur, nici sublocotenentul Ștefan Constantin nu au fost capabili să înțeleagă semnificația acestei afirmații și nici profunzimea ei, consemnând, la 14 februarie 1949, în raportul pe care l-au adresat Direcțiunii Regionale Iași a Securității, o versiune mediocră: „În declarațiile sale arată că fiind credincios bisericii este contra acelor care propagă ideile ateiste și nu contra doctrinei Marxist-Leniniste-Staliniste [conf. orig. – S.B.M.] și a scris manifestul sub influența zvonurilor că actualul regim este contra credinței în Dumnezeu și contra bisericii” (*ibidem*, f. 30).

¹⁶ *Ibidem*, vol. 2, f. 10.

¹⁷ Cuvântul are aceeași grafie și în declarația lui Mina Dobzeu (*ibidem*, f. 12v.). Cât de superficiali erau, deseori, anchetatorii vremii, reiese și din faptul că în unele documente această recunoaștere a lui Dobzeu este transcrisă într-o manieră greșită, de natură să îi atragă învinuiri mult mai grave, fără însă ca anchetatorii să observe acest lucru: „Nu cunosc dictatura [sic!] Marxistă și nici alte dictaturi [sic!] socialiste” (*ibidem*, vol. 1,

sublocotenentului Ștefan este însă cea care a stabilit, la 14 decembrie 1948, în mod implacabil, destinul diaconului Dobzeu pentru perioada imediat următoare: „Din cercetarea ce am făcut rezultă că numitul Dobzeu Mihail zis Mina, irodiacón la schitul Brădicești, comuna Dolhești, jud. Fălciu, se face vinovat, ca autor la redactării, multiplicării și răspândirii de manifeste cu caracter subversiv, antimarxist, antileninist, antistalinist și antidemocratic, totodată sus-numitul nutriend o înverșunată ură contra actualului regim”¹⁹.

În fond, acest manifest, scris de mână, intitulat „Adevărul” și semnat „Biserica Ortodoxă Română” nu era unul politic, ci unul ce-și propunea să stimuleze menținerea devotamentului oamenilor față de credință, polemizând în mod direct (însă fără a-i numi direct) cu „cei ce vreau să distrugă legile morale”, care urmăreau că „tineretul d-stră să fie crescut fără de D-zeu”²⁰. Acțiunea pare a fi fost inspirată de percepția acută a cultivării relativismului etic, ce risca să pună în pericol bunele moravuri: „Lumea astăzi este într-o învâlmășeală de erori de nu mai știe pe cine să asculte și pe cine să creadă, dar există un adevăr de care trebuie să ascultăm. Acest adevăr este cuvântul Lui Dumnezeu, [pe] care ni-l predică biserica”²¹.

Trimis în judecată sub acuzația de a fi comis delictul de agitație publică²², Mina Dobzeu și-a recunoscut fapta în fața instanței, punând-o în seama intenției lui de a „lovi în ideile ateiste”²³. Astfel, prin Sentința nr. 733 din 19 iulie 1949 a Tribunalului Militar Galați²⁴, completul de judecată îl condamnă pe inculpat la 3 luni și o zi de închisoare corecțională, precum și la plata cheltuielilor de judecată.

Pentru cititorul atent al dosarului penal nr. 21363, apariția, după circa un deceniu, a încă unei acțiuni penale îndreptate împotriva lui Mina Dobzeu nu poate fi o surpriză. În *Ordonanța de pornire a procesului penal* din 9 octombrie 1959, locotenentul major Adrian König sublinia că arestatul (care era atunci student în Teologie, în anul II) și-a „continuat activitatea de agitație împotriva regimului democrat-popular din R.P.R.”²⁵. Acuzația concretă era și de această dată din sfera atât de atent supravegheată de către Securitate a răspândirii scrierilor cu caracter dușmănos: „În luna mai 1959 sus-numitul a redactat, multiplicat și difuzat o scrisoare cu caracter mistic, dușmănos îndreptat împotriva orânduirii sociale de stat din R.P.R. Scrisoarea a multiplicat-o în 13 exemplare difuzând-o conducătorilor bisericii din R.P.R., precum și profesorilor Institutului Teologic din București. Dobzeu Mihai a susținut ulterior în continuare ideile redată prin manuscrisul menționat în fața Comisiei de disciplină a Inst[itutului] Teologic Buc[urești]”²⁶, făcând noi afirmații

---

f. 15.). Acest stil neatent de muncă se putea datora și certitudinii pe care o aveau anchetatorii în privința condamnării inevitabile a celor pe care îi arestaseră.

¹⁸ *Ibidem*, vol. 2, f. 11.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*, f. 13.

²¹ *Ibidem*. Pe lângă exemplarele manuscrise și dactilografiate ale „manifestului”, în dosar se regăsește și caietul cu predici care fusese confiscat cu ocazia percheziției din 19 noiembrie 1948 de la Schitul Brădiceni (*ibidem*, f. 17; paginile caietului sunt numerotate separat). De asemenea, există în dosar diverse ziare găsite asupra lui Dobzeu, pe baza cărora anchetatorii au încercat să stabilească orientările politice ale anchetatului (ipoteza aderenței național-țărănești fiind cea favorizată în acest sens). În primul volum al dosarului există și câteva extrase din cărțile ridicate din chilia lui Mina Dobzeu.

²² *Ibidem*, f. 50.

²³ *Ibidem*, f. 55.

²⁴ Vezi *ibidem*, ff. 58-59 f.-v.

²⁵ A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 126777, vol. 1, f. 1.

²⁶ Raportul (din 31 august 1959) al comisiei de disciplină se află în *ibidem*, ff. 22-26. Autorii acestuia propuneau, într-un spirit prea puțin creștinesc, sancțiuni foarte aspre: exmatricularea definitivă a studentului, dar și punerea acestuia „sub atentă supraveghere medicală (subl. S.B.M.), duhovnicească și civică, luându-se toate măsurile pentru a preîntâmpina difuzarea ideilor greșite ce-l stăpânesc”. Recomandarea unei intervenții medicale se datora presupunerii că „vedeniile” din vacanța de Paște, la care făcea referire Dobzeu, ar fi semnele unei afecțiuni, însă la dosar se află și un certificat medical datat 2 decembrie 1959, emis de un medic

dușmănoase la adresa regimului din R.P.R.”²⁷. Destinatarii scrisorii erau însuși patriarhul Justinian și apropiații acestuia. În anchetă, Mina Dobzeu declară din nou că a scris „singur” textul incriminat²⁸ și că acesta avea „un conținut religios”²⁹. În ciuda insistențelor anchetatorilor de a declara „adevăratul conținut al scrisorilor”, Dobzeu își menține punctul de vedere, astfel încât anchetatorului Ioan Țârlea nu i-am rămas altă opțiune decât să solicite punerea sub învinuire a arestatului, cu argumentul extrem de neconvingător că acesta „îndemna persoanele cărora le-a trimis să nu se supună legilor statului și a calomniat actualul regim din R.P.R.”³⁰.

Lipsa de solidaritate a ierarhiei bisericești cu protestatarul (care a fost din nou identificat prin metoda expertizei grafice³¹) a dus la o nouă condamnare a acestuia, prin Sentința nr. 37 din 11 februarie 1960 a Tribunalului Militar București³², la 7 ani închisoare corecțională, pentru delictul de uneltire contra ordinii sociale și la confiscarea totală a averii.

Problematica scrierilor ascunse l-a urmărit pe Mina Dobzeu mult după ispășirea celei de-a doua condamnări. La 1 iunie 1971, Inspectoratul Județean de Securitate Vaslui sesiza Consiliul Securității Statului în legătură cu interceptarea unei scrisori expediate de N. Steinhardt lui Mina Dobzeu, prin care cărturarul bucureștean se angaja să traducă în franceză și în engleză un manuscris pe care i-l trimisese călugărul din Huși³³. Semnificativ, acest manuscris, considerat „suspect” de Securitatea din Vaslui, era în legătură cu teza de doctorat a lui Mina Dobzeu, dedicată ecumenicității, dintr-o perspectivă pozitivă. Steinhardt s-a dedicat acestei întreprinderi cu mult devotament, pe care considera că-l datora celui pe care îl considera „un adevărat sfânt”³⁴.

Nu există nicio îndoială că Mina Dobzeu a fost ceea ce se numește un prizonier de conștiință. Dincolo de aceasta, documentele create de fosta Securitate sunt revelatoare pentru farmecul discret al acestei personalități, care poartă cu ea un anume tip de sensibilitate și o specială dedicare către credința religioasă, trăsături care sunt specifice românilor din Basarabia³⁵.

---

al M.A.I. prin care se certificau deplinele facultăți mintale ale arestatului (*ibidem*, f. 37), precum și un raport de expertiză medico-judiciară din 18 aprilie 1960 (solicitat de instanța de recurs) prin care autorul scrisorilor este declarat responsabil de faptele lui, sugerându-se totodată că „ar putea să se țină seama de misticismul său la aprecierea vinovăției sale” (*ibidem*, f. 84). În cele din urmă, după unele ezitări și succesive amânări ale pronunțării, după casarea primei ședințe, Tribunalul Militar al Regiunii a II-a Militară, Colegiul de recurs, stabilește, prin Decizia nr. 658 din 30 aprilie 1960, aceeași condamnare ca cea inițială (*ibidem*, ff. 90-91 f.-v.).

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ La un moment dat, declara chiar că a „avut <<vedenii>> prin care mi s-a spus să scriu și să trimit acele scrisori persoanelor declarate” (*ibidem*, f. 12v.). Este foarte posibil ca acesta să fi fost un tertip prin care Dobzeu, supus unor presiuni irezistibile, „dădea ceva” anchetatorului, fără să expună nicio altă persoană.

²⁹ *Ibidem*, f. 10.

³⁰ *Vezi Ordonanța de punere sub învinuire* din 31 octombrie 1958, în *ibidem*, f. 11.

³¹ Scrisorile existente în dosar sunt semnate „Cel mai mic între muritori, Mina” (*passim*). Acestea au cu adevărat un conținut religios, referitor la deteriorarea condiției Bisericii.

³² *Vezi ibidem*, ff. 58-60f.-v.

³³ *Nicu Steinhardt în dosarele Securității, 1959-1989*, documente selectate de Clara Cosmineanu și Silviu B. Moldovan, prefață de Toader Paleologu, București, Ed. Nemira, 2005, p. 141.

³⁴ În privința afecțiunii statornice a lui Steinhardt, merită reprodus, în încheierea acestor sumare însemnări, un fragment din *Nota informativă* a lui „Gogu Pil” din 3 aprilie 1974: „Em am stabilit relații de mare prietenie cu monseniorul Ghika și cu alți catolici de seamă, însă am îmbrățișat credința ortodoxă, consecvent sfaturilor confesorului meu de la Jilava, călugărul Dobjeucă [Dobzeu], basarabean de origine, un adevărat sfânt. Acum e la o mănăstire prin Huși. Lucrează <<la un studiu>> - e lucrarea sa de doctorat – în care tratează despre *Ecumenicitate*, susținând unirea tuturor credințelor religioase, a tuturor religiilor. Va fi o carte de mare răsunet, pe linia lui Berdiaev și Bulgakov, cei mai de seamă doctrinari moderni ai creștinismului ortodox. Acest călugăr m-a creștinat la Jilava, înfruntând, și eu și el, rigorile restricțiilor și dispozițiilor care interziceau categoric astfel de manifestări și convertiri. Cu acest prilej mi-am schimbat și numele din Aurel în Niculae” (*ibidem*, p. 194).

³⁵ Cu prilejul primei declarații ce i-a fost luată de către Securitate (la 21 noiembrie 1948), Mina Dobzeu sublinia că nu s-a întors în Basarabia după 25 septembrie 1944, când se distribuiseră „nouă, basarabenilor,

---

ordine de lăsare la vatră”, punând această opțiune pe seama faptului că a trăit în mănăstiri încă de la vârsta de 14 ani (A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 21363, vol. 2, f. 6f.-v.). Declarația fusese luată cu scopul de a se identifica scrisul de pe manifestele răspândite în Brădicești.

Costin Clit, *Comuna Dimitrie Cantemir. Studiu monografic*, volumul I, ediția I, Iași, Editura PIM, 2016, 480 p.

Preocupările documentare ale profesorului Costin Clit, care caracterizează pregnant scrisul său, ca editor de izvoare și monografist, au ca rezultat importante realizări pentru extinderea cunoașterii istoriei Moldovei și, prioritar, a Hușilor și împrejurimilor sale. Cercetarea arhivistică pasionată îi asigură materialul abundent ce conferă maxim interes și noutate textelor sale, de la sumarele, dar dificilele însemnări pe cărți vechi și până la voluminoasele tomuri de documente privitoare la Huși (patru volume) și studiile ample despre instituții civile sau bisericești (se impun îndeosebi cele despre Episcopia Hușilor și Mănăstirea Brădicești). Ultima sa lucrare, un masiv op (cu format academic) inițiat și stimulat de sentimentul datoriei de fiu al satului Gușiței, cuprinde o informație enormă, care va fi completată, conform intențiilor formulate, cu alte date dintr-un al doilea volum și chiar printr-o altă ediție viitoare. Abordând, acum, aproape toate aspectele vieții materiale, sociale și culturale din localitățile ce formează comuna Dimitrie Cantemir (fostă Hurdugi), de la problema principală a evoluției satelor și a stăpânirii pământului și până la minora instituții a guarzilor comunale, cu o stăruință documentară de invidiat (de pildă, numai lista fondurilor arhivistice consultate ocupă două pagini, 471-472), autorul rămâne modest în fața informațiilor potențiale practic de necuprins, apreciind demersul său științific doar ca un studiu ce încă nu se împlinește ca monografie. Atitudinea trebuie remarcată cel puțin în comparație cu graba, superficialitatea și suficiența multor autori improvizați, dornici să-și satisfacă doar vanitatea autorlăcului. Bogăția și diversitatea știrilor și datelor cuprinse în acest prim volum nu pot fi nici măcar semnalate într-o recenzie, oricât de amplă, stare de fapt ce ne obligă la evidențierea doar a câtorva chestiuni referitoare la perspectiva, metoda și rezultatele lucrării, considerațiile vizând și nivelul lucrării în ansamblul acestui gen ambiguu de literatură istorică.

Mai întâi, remarc intenția și realizarea, prin documentare, analiză și interpretare, prin tehnică a redactării și stil, a unei opere științifice autentice, publicul cititor vizat fiind unul elevat, instruit și capabil de înțelegere a fenomenelor și proceselor istorice prezentate într-un text scris. Am convingerea, formulată de mai multe nu numai oral, că aceasta este concepția (și punerea sa în act) care ar trebui să se generalizeze, pentru ca genul monografic al istoriografiei locale să capete un statut onorabil și o finalitate cognitivă superioară, fiindcă, oricum, majoritatea absolută a locuitorilor din comunitățile rurale sau urbane investigate nu citește asemenea literatură (sau, mai curând, nu citește nimic), iar informația de oarecare interes pentru ea se difuzează mediat, prin puținii săi cititori (profesori, învățători, preoți, funcționari), treptat și, de regulă, oral (în forma unei zvonistici aproximative, care confirmă sau infirmă legendele locale) sau, în cel mai fericit caz, printr-o literatură secundară, de popularizare a câtorva date esențiale prin diverse broșuri, pliante sau prin presa locală.

În privința structurii și conținutului volumului, mai multe observații și aprecieri aici formulate sunt puncte de vedere diferite, observații critice sau recomandări de luat în seamă (sau nu) în eventuala nouă ediție a monografiei.

Un capitol amplu (p. 7-34), cu titlul *Coordonate geografice*, reproduce, după câteva surse (citate), excesiv de detaliat, foarte tehnic și arid, informații de strictă specialitate privitoare la paleontologie și geologie, hidrografie și hidrogeologie, climă, soluri etc., cele mai multe caracterizând întreaga vale a Elanului sau chiar Podișul Moldovei. Consider că doar anume elemente bine selectate erau necesare și suficiente pentru descrierea specificului (atât cât există) al zonei restrânse în care este situată comuna Dimitrie Cantemir. În continuare, autorul plasează capitolul *Toponimie*, cu două secțiuni: *Nume de locuri* și *Hidronime*. Această opțiune este desigur implicit

motivată de relația toponimelor cu obiectele geografice desemnate, dar examinarea listei denumirilor relevă faptul că foarte puține toponime sunt descriptive, așadar interesante pentru evidențierea peisajului geografic. *Capul Dealului, Chisc, Coadă Râpii, Costișa, Dealul Morii* și altele spun ceva despre referenții geografici, dar *Bălănești, deal, Berehoiasa, apă, Boțasca, moșie* și multe altele, ca toponime cu bază antroponimică, nu evidențiază deloc cadrul fizico-geografic. De aceea, locul potrivit al acestui capitol era după prezentarea așezărilor, cu istoria lor, fiindcă toponimia este rezultatul locuirii oamenilor pe un anumit teritoriu și multe nume de stăpâni (boieri, mânăstiri, răzeși, simpli săteni) apar ca determinanți în sintagmele toponimice, le explică, le motivează și le datează implicit. Ca urmare, plasarea neinspirată a capitolului a obligat la repetarea informațiilor și la ocultarea relației între istoria proprietății și istoria denominației toponimice.

Nici împărțirea toponimelor în nume de locuri și hidronime nu este recomandabilă din cel puțin trei motive: această sumară taxinomie obligă la distingerea altor grupe toponimice în cadrul subcapitolului *Nume de locuri*, anume oiconime (nume de așezări), oronime (nume de forme pozitive de relief), fitonime, dendronime, hodonime și altele; apoi, separarea numelor are drept urmare prezentarea repetitivă a toponimelor, de exemplu *Boțasca, Câșla, Elan, Grumezoaia* etc. se lucrează în ambele subcapitole; în sfârșit, hidronime propriu-zise sunt doar *Rogoaza, Elan, Recea, Saca* și *Săcuța*, celelalte, adică *Boțasca, Bujor, Câșla, Feteleasa, Frijeni, Grumezoaia, Guzari, Plotonești, Purceaia* și *Todireasca* au rezultat prin polarizare de la alte categorii toponimice (sate, moșii, dealuri), care sunt deja consemnate în prima secțiune. Soluția practică și corectă pentru prezentarea unitară și clară a toponimelor este cunoscută de ceva timp (două decenii), fiindcă am oferit modele de structurare lexicografică într-o teză de doctorat (1996) și în monografiile comunelor Horlești și Ipatele, jud. Iași, Vulturești și Gugești, jud. Vaslui. Nu ar trebui să constituie o dificultate majoră pentru niciun autor a aduna sub o singură voce (de pildă *Elan*) toate denumirile, ale râului, văii, șesului și dealurilor (patru!) ce au acest nume, desigur cu localizările și motivările lor specifice. Această relație dintre toponime generate de un nume primar formează un *câmp toponimic*. Etimologia toponimică rămâne însă o piatră de încercare, adesea prea grea, nu numai pentru monografiști, ci și pentru lingviștii specializați în acest domeniu al onomasticii. Semnalează câteva asemenea probleme apărute și în această valoroasă lucrare.

Mai întâi, se impune o analiză atentă și critică a propunerilor etimologice anterioare (dacă există), fie că au fost avansate de autori de mare prestigiu științific, fie sunt evidente improvizații calificate ca „tradiții locale”. În general, autorii monografiști manifestă un respect paralizant față de numele de mare autoritate (de pildă, D. Cantemir, Al. Philippide, N. Iorga, Iorgu Iordan), preluând fără rezerve opiniile acelor, chiar dacă acestea au fost ulterior infirmate. Desigur, condiția principală a unei opțiuni este aceea a unei informări temeinice și a unui spirit critic pe măsura complexității chestiunii de decis. Pentru zona Elanului (și altele), multe afirmații ale lui Gh. Ghibănescu par a fi argumente de necombătut. De asemenea, se preiau ca atare din monografiile anterioare, publicate sau inedite, informații considerate acceptabile, fără comentariu critic. Câteva exemplificări din monografia de față sunt utile pentru discuția generală.

Astfel, despre *Berea, deal*, se reține afirmația Tasiei Andronic despre „originea în întemeietorul unui sat” (p. 35). Dar d-l Clit știe foarte bine că nu a existat un sat *Berea* sau *Berești* în zonă, încât preluarea acestei idei este surprinzătoare. Numele satului Ciocani este explicat, după Gh. Ghibănescu, prin numele unui Toader Ciocan, de pe la 1600, dar forma veche a oiconimului, *Ceucani* trimite la un antroponim *Ceucă*, poreclă din *ceucă*, pasărea numită și *stâncuță*. Lanul Negru (*Negrea*) de pe moșia Plotunești, cu atestare din 1921, este pus în relație imposibilă cu pan Negrilă de la 1445 sau, mai curând, cu culoarea neagră a pământului (M. Vasiluță), eventualitate care ar fi creat mii de toponime *Negru*. Fantezia aceasta este egalată de aceea a Elenei Vlase-Munteanu, care motivează denumirea prin faptul că aici solul ar fi „mai greu”, deci cu o culoare mai închisă, în contrast cu verdele vegetației de pe terenurile vecine (p. 47). În realitate, forma *Negrea* indică fără dubii un nume de persoană, proprietarul locului, pe care o cercetare insistentă l-ar putea găsi chiar în secolul al XIX-lea. Din *Dicționarul geografic al județului Fălciu* (1893), întocmit de C. Chiriță, se

notează că numele *Câșla*, al unui sat dispărut, este explicat de tradiție printr-un vechi *Câșlariu* (p. 36). Dar derivarea este exact inversă, un presupus Câșlariu putând fi un proprietar de câșlă. Dealul Guzari (Guzariul) nu și-a luat numele de la hidronimul *Guzari*, ci două dealuri, un pârau și o moșie (împărțită) au preluat, fiecare în parte, numele de grup *Guzari*, stăpânii răzeși ai moșiei.

În privința așa-numitelor „tradiții locale” sau, mai adesea, „populare”, atitudinea monografiștilor este ambiguă, între respingerea grăbită și înregistrarea neutră. Multe sunt consemnate în dicționarele geografice județene de la sfârșitul secolului al XIX-lea (adunate în *Marele dicționar geografic al României*, 1898-1902), în speță în *Dicționarul geografic al județului Fălciu*, 1893, întocmit de C. Chiriță. În realitate, majoritatea acestor explicații nu sunt deloc „populare”, ci improvizații ale unor intelectuali ai satelor, preoți sau învățători, care, supuși unui chestionar scris (Odobescu, Hasdeu, Densușianu) sau oral (C. Chiriță și alți autori) despre vestigii, toponime, obiceiuri locale, în loc să declare onest că nu au cunoștințe sigure, s-au simțit obligați să știe ceva și au creat false motivații, multe prin etimologii ridicule, altele cu o brumă de informație documentară, care trădează surse culte ale răspunsurilor acestora. Puse în circulație, ele au creat, până azi, o... tradiție locală. Extrem de puține informații pot fi însă considerate ca autentice populare, adică provenind din mediul exclusiv oral al culturii țărănești, îndeosebi acelea cu caracter fantastic, de pildă credințele despre comori ascunse (ca în legenda toponimului *Hora Dracilor*, p. 44), despre biserici scufundate, despre uriași și jidovine, toposuri folclorice, care pot fi întâlnite în anchete pe teren. Întreaga amintire a evenimentelor sau persoanelor istorice, care nu are o prelucrare legendară, poate fi suspectată ca o creație a școlii și literaturii secolului al XIX-lea, așa cum a afirmat și N. Iorga despre amintirea lui Ștefan cel Mare în Moldova. Aceste considerații sunt extrem de utile pentru modul în care cercetătorul toponimiei trebuie să stea în fața materialului cules prin anchetă, dar și excerptat din izvoare mai vechi. Oricum, toate explicațiile trebuie înregistrate, dar încercarea de a decela firavul adevăr în mecanismul creării explicației naive nu trebuie evitată. Monografia de față oferă câteva exemple bune pentru această abordare. Astfel, la *Livada* și *Stejarul lui Tolontan* (p. 46, 51) nu este suficient să se respingă ca greu de crezut povestea cu calul legat de Ștefan cel Mare de un stejar (motiv bine cunoscut), ci ar trebui identificat acel Tolontan, care aparține cu certitudine secolului al XIX-lea. O falsă „tradiție populară” despre satul Plotonești, care ar fi fost întemeiat de un aga Plotun după lupta de la Stănilești (p. 48), este lesne combătută de atestarea satului în 1488, dar nu era chiar inutilă observația că etimologia are la bază interpretarea greșită a numelui *Plotun* ca provenind din neologismul *ploton* (< fr. *peloton*), de unde necesitatea de a se inventa un comandant de pluton, un agă (!) turc. Un *Tagiu* sau *Taler*, nume de deal și lan, atestat în 1921, este iarăși prezentat ca tradiție (Tasia Andronic și M. Vasiliuță) despre un presupus talger care, lovit, ar fi anunțat năvălirea tătarilor (p. 51). Sarcina primă a toponimistului, în acest caz, era stabilirea formei exacte a denumirii duble, care indică, fără dubii, o scriere greșită. Pentru aceasta, o anchetă la Urlați era necesară. În sfârșit, etimologia numelui *Urlați* (atestat la 1507) prin antroponimul neatestat *Urta*, *Urlea*, propusă de Mihai Costăchescu (p. 52, 125), trebuie amendată, fiindcă nici nu explică pluralul. Numele *Urlat*, cunoscut, rezolvă dificultatea (pl. direct *Urlați*), dar o completare luminează și mai bine fonetismele onomastice: *Urlat* este numele slav *Orlat* „vultur”, cu închiderea la *u* a vocalei inițiale, ca în seria de nume de sate *Oncești* (trei) evolute la *Uncești*. O naivă poveste cu un fiu de boier cu voce foarte puternică, încât se zice că urla, încerca să ajungă intuitiv la sensul lexical al numelui primar *Urlat*, care nu este însă românesc.

Cel mai vechi și mai important nume din zona comunei este hidronimul *Elan*, cu etimologie controversată. Gh. Ghibănescu l-a considerat slavon (sic!), de fapt, vechi slav (ІЕЛЕНЬ), cu sensul „apa cerbului”, opinie preluată de M. Costăchescu. G. Pascu trimitea la un rus. *jalanj* „poiană”, G. Weigand vedea aici cuvântul tătar sau cuman *jalan*, care ar însemna „fals, înșelător”, adică râul ar apărea și dispărea, iar Sergiu Haimovici, citat de I. Gugiuman, Vasile Cărcotă și V. Băican, în *Dicționarul geografic al județului Vaslui*, 1988, propunea turco-tătarul *ialan* „șarpe”, apa fiind șerpuitoare, cu meandre. Într-un studiu recent, *Hidronime de origine veche turcică în sudul Moldovei*, din „Anuar de lingvistică și istorie literară”, t. XLVII-XLVIII, 2007-2008, p. 18-19,

Dragoș Moldovanu identifică un vechi turcic, în speță cuman, *alan* „șes, pășune, luncă”, cu varianta iotacizată ucraineană a vocalei inițiale, rezultând *jalan*. Așadar, denumirea văii s-a transferat asupra râului, iar numele a fost preluat de vorbitori ucraineni după 1241 (exodul cumanilor) și transmis apoi moldovenilor. Analiza și argumentația aceasta trebuie reținută.

Alte observații onomastice necesare. Nu se dau etimologii evidente, probabil fiindcă nu au fost identificate persoanele respective pentru: *Căpșăști*, deal (p. 36) < n. f. *Capșa*; *Hodorca*, deal și lan (p. 44) < n. f. *Hodorcă*; *Pârlita* (p. 47) este un nume răspândit pentru locuri (păduri, hucașuri) incendiate; era utilă explicația schimbării moderne (după 1862) a numelui *Futilești* în *Fetelești* din... pudoare; o prudentă nemotivată explică formularea că *Ghibeni* derivă, cu probabilitate, din antroponimul *Ghiban* (p. 41). Derivarea este sigură.

Mai importante sunt alte explicații etimologice. Iarăși surprinde creditul prea mare acordat de d-l Clit informațiilor preluate din lucrările, altfel merituoase, ale unor autori localnici, în cazuri de flagrante erori. Astfel, de la Tasia Andronic se preia ideea că denumirea satului Gușiței ar fi învăluită în mister, anume că ar proveni de la cârdurile de găște numeroase în zonă („ipoteză” absurdă și infantilă) sau de la un boier Gușă, Gușilă (p. 107). Dar un zapis din 1656 îl menționează pe un răzeș Gușătul din secolul al XVI-lea (p. 107). De la numele acestuia, urmașii săi, cu nume de grup la plural, *Gușății*, au constituit un cătun răzeșesc pe mai vechea moșie Hăndrești sau Ciocani (= Ceucani), cf. p. 108. Pronunția moldovenească *Gușății* a favorizat, prin interpretarea slovei chirilice Ъ ca *î* și *ă*, apariția, în secolul al XVIII-lea, a variantei grafice *Gușățai*, urmată de mutarea accentului, în pronunție, numele fiind perceput ca un diminutiv, *Gușățai*. Apoi, prin hipercorecție, evitându-se formele dialectale cu *e* velarizat după *ș* și *ț*, s-a ajuns, în secolul al XIX-lea, la variantele *Gușeței*, ulterior *Gușiței* (forma actuală, aparent diminutivală). Nu este, așadar, niciun mister în acest toponim, ci doar puțină fonetică istorică.

Similară este evoluția numelor *Hurdugii* și *Hurduzăi*, ale satului, unui teren și unui loc (p. 44). De la un *Hurduc*, nume atestat în 1652 (p. 44), cu plural *Hurduci* > *Hurdugi*, prin sonorizare consonantică, diverse grafii corupte au creat formele *Hurdúți*, *Hurdúzii*, *Hurduzéi*, *Hurduzăi*, cu deplasarea accentului, ca urmare a considerării unui diminutiv în ultimele variante.

Ca ultimă observație generală asupra chestiunilor onomastice (antroponimice și toponimice) din monografiile în cauză este necesitatea stringentă de a se verifica prin anchete minimale în toate localitățile dintr-o comună existența sau dispariția unor nume vechi, găsite în documente, pronunția lor autentic locală, corespondența toponimiei descriptive cu starea prezentă a terenului (mai ales schimbările vegetației, drumurilor, apelor) și gradul de motivare a denominației. Efortul presupus de astfel de cercetare va fi totdeauna răsplătit cu sporirea acurateței științifice a textelor.

Capitolul *Vestigii preistorice și antice. Neolitic / eneolitic*, care adună exhaustiv toate informațiile despre această problemă, de altfel destul de puține, este valorizat corect în economia lucrării, autorul evitând în mod declarat (p. 57), așa cum nu fac majoritatea monografiștilor, să reconstituie din firave rămășițe materiale, databile în epoci străvechi și discontinue, o prezență neîntreruptă a unei comunități pe o anume vatră, care trebuie să fie satul actual, în care „noi”, cei de azi, ne simțim urmașii mândri și direcți ai strămoșilor de acum cinci mii de ani. Este și aceasta o moștenire a unei idei induse de titlul *Statornicie, continuitate* al cunoscutului *Repertoriu arheologic al județului Vaslui* (1980) al lui Ghenuță Coman, titlu pe care îl suspectez a fi impus de editură, în spiritul unei obsesii a regimului politic de atunci.

Cu adevărat în largul său evoluează d-l Costin Clit în fața noianului de documente, publicate și inedite, referitoare la evul mediu românesc și la perioadele modernă și contemporană. Familiarizat cu limbajul vechilor ispoace și zapise, cu subtilitățile diplomatiei, cu mentalitățile și realitățile sociale și cu procesele evolutive insidioase sau instituționale, autorul interpretează fără greș numeroase informații ce reconstituie plauzibil istoria satelor și moșiilor, formele stăpânirii asupra pământului, cauzele dispariției unor așezări, roiri de sate, schimbări de nume, toate acele probleme ce ies din nebuloasa trecutului cu contururi lămuritoare și cu probabilități mai mult decât mulțumitoare. Astfel au putut fi identificate și localizate un număr neobișnuit de mare de sate și

cătune dispărute (20), fapt ce ne dă imaginea unei maxime fragilități a așezărilor de pe valea Elanului, atât în fața primejdiilor de tot felul, cât și prinse în curentul viguros al disoluției stăpânirii devălmașe: Bălănești, Berevoiești, Cășla, Dănești, Futilești, Ghibeni, Gorunești, Grozești, Gulieni, Guzari, Hândrești, Itești, Mănești, Micșinești, Plăvățești, Ponicești, Silișteni, Țăpeni, Valea Neagră și Viltotești. În acest capitol remarc rezolvarea corectă a problemelor impuse de originea numele satelor, cu mirarea doar că, iarăși, a fost nesanționată ipoteza bizară a lui Gh. Ghibănescu despre un eventual gorun de la care ar fi fost luat numele satului Gorunești. Or, sufixul pl. colectiv *-ești*, care derivă exclusiv baze antroponimice, face sigur etimonul oiconimului în numele de persoană (neidentificată) *Gorun*, idee de altfel formulată (p. 80). Mai constat că, în istoricul satului Hândrești, apare de cinci ori numele unui (Nicoară) Romănescul (p. 87-88), printr-o eroare a aceluiași Gh. Ghibănescu (de interpretare a slovei ierul mare), în loc de Romănescul (derivat de la *Roman*, nu de la un *Român*, care nu există decât ca determinant lexical etnonimic în antroponimia medievală). Nu este deloc acceptabilă nici presupunerea aceluiași harnic editor, dar mediocru lingvist, etimolog și genealogist, care credea că numele satului Plăvățești ar fi un echivalent slavon al numelui *Bălănești*, iar *Grasul* ar fi fost slavizat ca *Plāv* (p. 91). Slavizarea bazei oiconimului *Bălănești*, cu păstrarea sufixului *-ești* este o imposibilitate lingvistică, iar sinonimia presupusă între *gras* și *plāv(an)* este o pură închipuire.

De ample și consistente schițe istorice beneficiază satele actuale ale comunei, Grumezoaia, Gușiței, Hurdugi, Plotunești și Urlați, urmărindu-se constituirea așezărilor și evoluția stăpânirilor inițiale spre formele devălmașe și disoluția acestora prin vânzări, litigii, moșteniri. Nu este deloc limpede argumentul (neexplicitat) pentru prezentarea materialului documentar, în mare măsură inedit, în două capitole distincte și succesive, primul până la începutul epocii moderne, iar următorul cuprinzând secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea (cu accentul pe identificarea proprietarilor). Niciun eveniment major și nicio schimbare socială de importanță capitală pentru istoria satelor moldovenești nu justifică o asemenea cezură de compoziție a lucrării. Singura rațiune a unei departajări cronologice ar putea fi (?) o schimbare în trecerea de la regimul stăpânirii la cel al proprietății asupra pământului, legiferat prin Regulamentul Organic. Dar nicăieri nu este formulată această chestiune, mai ales că, începând cu titlul *Sate și proprietari din evul mediu și până la începutul epocii moderne* (p. 99), în cele două capitole menționate d-l Clit folosește excesiv termenii *proprietar / proprietate*, în loc de *stăpâni / stăpânire*, aceștia fiind adecvați pentru întreaga perioadă de până la 1832. Nu este aici locul pentru precizarea acestei distincții elementare în istoria dreptului românesc.

Două treimi din lucrare (p. 149-469) sunt consacrate problemelor istorice și instituțiilor, de la reforma agrară din 1864 și până în prezent. Materialul documentar utilizat este foarte bogat, corect și echilibrat interpretat, iar volumul și multitudinea aspectelor prezentate nu permit nici măcar semnalarea lor în spațiul acestei recenzii. Un fapt ce merită a fi totuși evidențiat pozitiv este atenția acordată de d-l Clit perioadei comuniste, documentată însă numai până în anul 1968, limită impusă de existența arhivelor Sfatului popular ale comunelor Grumezoaia și Hurdugi, dosarele fiind depuse la Arhivele Naționale Vaslui. Remarca este necesară, fiindcă, în general, problemele acestei perioade sunt fie eludate, fie interpretate necritic în multe monografii pe care le-am consultat. Din varii motive, unii autori care au scris și publicat după 1989 au avut fie tendința de a blama fără discernământ transformările dramatice petrecute după anul 1949 în satele românești, fie de a evidenția numai „realizările” tehnice din agricultură, zootehnie, progresele din învățământ și sistemul sanitar, electrificarea satelor și alte indiscutabile câștiguri de civilizație materială și instrucție publică. O abordare istorică obiectivă a problemei presupune o detașare de pasiunile și presiunile ideologice, care se va petrece odată cu trecerea timpului, o desprindere de un anume limbaj istoriografic perimat și, desigur, răbdarea de a parcurge un material de arhivă imens, adesea anost și plin de rebuturi propagandistice, pentru a găsi informația valabilă și semnificativă pentru reconstrucția istorică autentică. Profesorul Clit și-a propus această abordare *sine ira et studio* și, în

bună măsură, a reușit. Aștept cu interes volumul următor, în care alte aspecte ale istoriei locale vor ieși în lumina scrisului.

Mircea CIUBOTARU

Catagrafiile Vistieriei Moldovei (1820-1845). X. Ținutul Fălciului. Partea 1 (1820). Volum editat de Mihai-Cristian Amărieș și Mircea Ciubotaru. *Studiu introductiv* de Mircea Ciubotaru, Iași, Casa Editorială Demiurg Plus, 2016, XXXIII + 573 p.

Proiectul inițiat cu opt ani în urmă de Mircea Ciubotaru și Silviu Văcaru, prin publicarea primului tom dedicat ținutului Roman în 2008, însușește acum, cu această nouă apariție, catagrafiile a 10 ținuturi din cele 16 ale Moldovei de la 1820.

Structura acestui volum diferă de toate celelalte, anumite similitudini putând fiind regăsite doar în cel al ținutului Roman, prin detaliile exacte privitoare la venitul locuitorilor (vedre de vin, oi, stupi și porci), care lipsesc din catagrafiile celorlalte ținuturi. O altă deosebire constă în situarea categoriilor fiscale speciale la începutul catagrafiei: mazilii, ruțașii, ruțele Vistieriei, feciorii de mazili, preoții și diaconii, urmate de listele nominale ale birnicilor, postelnicilor și străinilor, oamenii cu cărți de stabilire a dărilor și a stării lor, conform venitului provenit din vedrele de vin obținute, numărul de oi, de stupi și de porci.

Ținutul Fălciu, a cărui axă este reprezentată de bazinul râului Ialan (azi, Elan), și-a luat numele de la târgul aflat la vărsarea acestui râu în Prut, numit Vadul Călugăresc până la 1470, apoi „Fălciu”, nume provenit din antroponimul *Falcin*, potrivit cercetării întreprinsă cu acuritate de profesorul Mircea Ciubotaru. Începând cu 1864, a fost continuat de județul Fălciu până în 1950, ulterior, în 1968, fiind integrat, în cea mai mare parte, în județul Vaslui, câteva sate din partea de nord revenind județului Iași.

Catagrafia conține situația fiscală a ținutului în perioada decembrie 1819-februarie 1820. Prin cercetarea rezultatelor catagrafice, rezultă că ținutul Fălciu se afla locul opt între cele 16 ținuturi ale Moldovei, cu 111 sate și două târguri, cu aproximativ 9700 de locuitori. Majoritatea satelor – 74 – sunt mici, sub 100 de locuitori, majoritatea fiind ocupați cu lucrul pământului, cultivarea viilor și livezilor și meșteșugul lemnăritului. Doar 20 de sate aveau până în 200 de familii, iar patru chiar mai mult: Stănileşti, Băsești, Săminești și Corni (inclus în Huși, din 1925). Majoritatea satelor erau de condiție mijlocie, 53 de starea a 3-a, 51 de starea a 2-a, doar cinci sate împreună cu târgurile Fălciu și Huși fiind de starea 1. Majoritatea satelor de starea a 3-a se aflau în ocolul Crasnei, celelalte fiind din ocoalele Prutului și Podoleni.

Pământul aparținea atât boierilor, în 44 de moșii și 12 părți de moșii, cât și răzeșilor și mazililor, în 40 de moșii (din care 36 erau, de fapt, împărțite între boieri și mazili). Ținutul se situează pe locul al doilea în Moldova în privința numărului de mazili: 404, după Tutova, care avea 465 de mazili, cu mult deasupra Vasluiului și Tecucului, cu câte 244, respectiv 214 mazili, zonele fiind preponderent răzășești. Pondereea stăpânirii ecleziastice era mică, în 11 moșii, dintre care șase erau ale Mănăstirii Florești.

Aflată într-o poziție exocentrică, la marginea de sud a ținutului, reședința acestuia a fost mutată abia la 1832 în Huși, târg aflat într-o poziție mai centrală, important atât datorită sediului episcopiei de aici, cât și viticulturii. La 1820, Hușii se situau pe locul al patrulea în Moldova, cu 768 de familii.

Ținutul Fălciului avea câteva caracteristici specifice. Onomastica părții de sud a Moldovei păstrează cu mult mai puține nume rutenești, spre deosebire de nordul țării sau chiar de ținutul Vaslui. Dacă bejenarii ruși și cei din Bucovina lipsesc, în schimb se regăsesc numeroși mocani ardeleni, lipoveni și imigranți sud-dunăreni, cu nume bulgărești și sârbești, precum la Gura Arsura, Gura Banca, Chetriș, Tupilați, Stoișești, Novaci și Giurcani, unde viețuiau comunități întregi. Cea mai mare migrație se constată în târgul Fălciu, respectiv 190 de liude în intervalul 1817-1819, din

care: 52 de sârbi plus alți 50 de străini diverși aduși pentru treburile târgului, 30 de scutelnici ai bisericii Sf. Nicolae, 32 de mocani, 5 lipoveni de peste Dunăre, din Dobrogea etc., „fapt ce echivalează cu un fenomen social și demografic remarcabil și de reținut”, precizează profesorul Mircea Ciubotaru (p. X).

Și în târgul Huși au apărut în perioada 1814-1815 numeroase familii, în total 178, dintre care 42 de bejenari și 136 de sârbi, aceștia din urmă doar „numiți sârbi, de fapt, etnici balcanici diverși, care formează probabil cel mai numeros grup al acestei etnii balcanice stabilite în Moldova (fără ținuturile Tecuci și Covurlui, încă necercetate)” (p. XI). La aceasta, se adaugă 40 de capi de familie evrei stabilite la Huși și 42 la Fălciu, care făceau parte dintre sudeții – 126 –, cei mai mulți din Moldova, după Iași și Covurlui. Se poate conchide, că „puternica migrație sud-dunăreană în târgurile Huși, Fălciu și în satele din acest ținut conferă trăsături specific antroponimiei cu nume bulgărești sau sârbești” (p. XVIII). Amintim pe scriitorul Virgil Caraivan (1879-1966) din Șuletea, al cărui nume de sorginte sud-dunăreană este așezat alături de Caramihail, Caramitru, Carabuli etc., sau alături de cele turcești și tătărești, precum Carghioz, Cambur, Topală, Osman, Mârza, Temircan și altele.

Toate acestea sunt în măsură să ne arate necesitatea publicării catagrafiilor, care aduc constatări importante pentru „dinamica demografică, etnică și cupațională în zona centrală și de sud a Moldovei”, cât și a tuturor ținuturilor, și pentru o mai bună și corectă cunoaștere a istoriei noastre.

Lucian-Valeriu LEFTER

Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce. Studiu prosopografic*, cuvânt înainte de Ștefan S. Gorovei, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2015, 683 p.

Recenta apariție editorială din seria *Historica* a Editurii Universității din Iași, impresionantă prin dimensiune, însumând aproape 700 de pagini, reprezintă pentru autor încununarea studiilor sale doctorale. Ca orice volum de genul dicționarului sau enciclopediei, greutatea în pagini nu îl va descuraja pe cititor, ci, dimpotrivă, mărimea cărții, în acest caz, va fi o promisiune că între cele două coperti va găsi informații bogate, adunate în jurul vocilor care alcătuiesc miezul lucrării.

În *Cuvântul înainte*, Ștefan S. Gorovei deschide o fereastră către începuturile cercetării, sugerându-ne și locul pe care ar spera să-l ocupe cartea lui Mihai-Bogdan Atanasiu pe tărâm istoriografic. De altfel, prefațatorul este persoana cea mai potrivită să dezvăluie începuturile și dificultățile întâmpinate de-a lungul unui traseu științific care s-a întins în timp aproape un deceniu, perioadă în care s-a aflat alături de autor în calitate de îndrumător. Aflăm că ideea cercetării a venit dinspre o carte în care au fost reunite și analizate personajele care apar în *Alexiada* Anei Comnena¹. Evident, perioada, locul și sursele istorice fiind diferite, cercetarea de față se desparte de model. De altfel, miza a reprezentat-o adunarea materialului documentar divers, în mare parte inedit, și apoi capacitatea autorului de a ordona în mod riguros și de a interpreta informațiile istorice, de a le pune în conexiune și de a reconstitui, în acest fel, câte un medalion pentru oamenii ale căror nume apar în cronică lui Ion Neculce.

Autorul descrie în *Introducere* cum și-a organizat atelierul. Aflăm, așadar, care i-au fost reperele bibliografice și metodologice. În câteva note de subsol a fost adunat un lung șir de titluri care au în comun cuvântul-cheie *prosopografie*. Simpla privire a celor cinci note ne dă măsura preocupărilor de prosopografie în istoriografia străină. Pentru istoriografia românească, inventarul nu este la fel de bogat, limitându-se la câteva lucrări care ca număr nu adună nici măcar degetele unei mâini, mai multe fiind studiile de caz asupra marilor boieri și a neamurilor lor, sau capitolele în lucrări mai ample, în care cercetarea prosopografică a fost doar un auxiliar. În privința metodei,

¹ Basile Skoulatos, *Les personnages byzantins de l'Alexiade: analyse prosopographiques et synthèse*, Nauwelaerts, Louvain-la-Neuve, 1980.

autorul mărturisește că modelul întocmirii chestionarelor și medalioanelor l-a constituit o lucrare a Mariei Magdalena Székely².

Este descris și felul în care a fost ordonat materialul, optând pentru înșiruirea alfabetică a personajelor, mai precis, după numele de botez. În cadrul fiecărei voci, corespunzând câte unui nume de personaj din cronică, informația a fost sistematizată în funcție de patru aspecte: familia, cariera, averea și activitatea de ctitor.

Vocile, mai lungi sau mai scurte, au fost alcătuite pe baza informațiilor culese din izvoarele narative, corespondență, pomelnice, catastife de moșii, inscripții și monumente de arhitectură. Cele mai multe date au fost desprinse însă din documente, multe dintre acestea inedite, având în vedere perioada analizată, a doua jumătate a secolului al XVII-lea și o mare parte a secolului următor. Este o perioadă în care numărul actelor interne sporește, iar edițiile de documente, mai mult tematice decât sistematice, și cataloagele de arhivă nu acoperă decât parțial nevoia cercetătorului de a consulta cât mai mult material documentar, pentru a dezvolta cu succes o cercetare de felul celei abordate de Mihai-Bogdan Atanasiu. Drept urmare, a fost necesară munca de arhivă pentru o documentare amplă. Din efortul de adunare a materialului bibliografic și documentar a rezultat o bază de date pe care autorul, așa cum ne dezvăluie, a reușit cu metodă să o administreze, astfel încât cantitatea de informație adunată să nu-l copleșească, ci să-i servească scopului cercetării.

Alături de partea cea mai consistentă, conținând în jur de 100 de nume care apar în cronică, primul capitol, denumit *Pe urmele lui Ion Neculce*, este o revenire, din perspectivă prosopografică, la întrebarea: Cine a fost Ion Neculce? Aflăm printr-o înșiruire cronologică cine i-au fost înaintașii și rudele colaterale, cum și-a trăit copilăria și adolescența, cum a slujit țara prin cunoștințele și abilitățile sale, ce a făcut în pribegie și cum a reușit, în ciuda perioadelor dificile, să-și apere familia, cu gândul la urmași. Concluziile și anexele conținând o listă a domnilor Moldovei din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea și 32 de tabele genealogice ale neamurilor personajelor cele mai de seamă din cuprinsul cărții, bibliografia și indicele de nume proprii întregesc valoarea de instrument de lucru a cărții. De altfel, acesta a fost obiectivul principal al cercetării lui Mihai-Bogdan Atanasiu, în condițiile în care un dicționar al boierimii moldovenești din secolul al XVIII-lea nu există. Dicționarul lui Nicolae Stoicescu³ rupe doar o mică parte din acel veac atât de bogat în mărturii documentare, dar care, ca un paradox, este încă prea puțin străbătut și cunoscut.

Volumul, prin felul în care a fost construit, devine un sprijin și un îndemn pentru alte cercetări privitoare la secolul al XVIII-lea, poate chiar pentru viitoare proiecte ale autorului și nu neapărat din perspectivă prosopografică.

Marius CHELCU

---

² Maria Magdalena Székely, *Sfeticii lui Petru Rareș. Studiu prosopografic*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2002.

³ Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)*, București, 1971.

Ortfried Kotzian, Ioana Scridon, Luzian Geier, *Deportation von Bukowinadeutschen in die Sowjetunion. Zeitzeugendokumentation, Erinnerungen und Gedenken*, Hermannstadt / Sibiu, Honterus-Verlag, 2015, 304 p.

Autorii, Ortfried Kotzian, Ioana Scridon și Luzian Geier, au publicat în anul 2015 lucrarea *Deportation von Bukowinadeutschen in die Sowjetunion. Zeitzeugendokumentation, Erinnerungen und Gedenken*, cu sprijinul Departamentului pentru Români de Pretutindeni din cadrul Guvernului României, al Forumului Democrat al Germanilor din România și al Forumului Regional Bucovina. Cartea s-a distribuit **gratuit** în România de către Forumul Democrat German Regional Bucovina.

Dr. Ortfried Kotzian este autor al mai multor lucrări de istorie contemporană referitoare la populația și minoritățile din Europa Centrală și de Est. Două lucrări sunt edificatoare pentru activitatea dr. Kotzian, și anume: *Das Schulwesen der Deutschen in Rumänien im Spannungsfeld zwischen Volksgruppe und Staat* și *Die Umsiedler. Die Deutschen in West-Wolhynien, Galizien, der Bukowina, Bessarabien, der Dobrudscha und in der Karpathenukraine*. Dr. Ioana Scridon, specializată în geografie și cartografie, a manifestat interes pentru cercetarea procesului de migrație în secolul al XVIII-lea și, în special, a zipserilor din spațiul carpatic. Luzian Geier, jurnalist, profesor, cercetător științific, a publicat numeroase studii referitoare la istoria Bucovinei și a bucovinenilor.

Lucrarea este redactată în limba germană și este structurată în patru capitole, introducere, bibliografie și rezumat în limba română. Tema abordată este relevantă pentru istoria Bucovinei, pentru că sunt prezentate aspecte referitoare la deportarea în anul 1945 a etnicilor germanilor din această provincie în Uniunea Sovietică.

În primul capitol, *Die Deportation von Rumäniendeutschen in die Sowjetunion 1945 / Deportarea germanilor din România în Uniunea Sovietică 1945*, autorii prezintă motivația care a stat la baza alegerii temei, și anume lipsa unei lucrări cu aceasta. Totodată, se face o scurtă prezentare a evenimentelor care au avut loc după 23 august 1944 în România și se precizează că în noiembrie 1944 locuiau în România 546.956 etnici germani, majoritatea în Transilvania și Banat. Se subliniază faptul că etnicii germani apti și care aveau vârsta necesară pentru efectuarea stagiului militar s-au înrolat în armata română și germană și au participat la război. În subcapitolul *Deportation in die Sowjetunion / Deportarea în Uniunea Sovietică*, se menționează că în luna ianuarie a anului 1945 au fost trimiși în Uniunea Sovietică aproximativ 100.000 etnici germani din toate provinciile României, la solicitarea președintelui Comisiei Aliate de Control pentru România, generalul V. P. Vinogradov, ca guvernul român să-i pună la dispoziție pe toți locuitorii germani, pentru a participa la reconstrucția țării. În acest context, au fost deportate femei cu vârsta cuprinsă între 18 și 35 ani, excepție făcând mamele care aveau un copil mai mic de un an, și bărbați cu vârsta între 17-45 ani. O condiție esențială era ca aceste persoane să fie apte de muncă și să nu fie infirme. Politicieni români de frunte au protestat față de această acțiune din motive economice și umanitare. Dinu Brătianu, președintele Partidului Național Liberal, nota într-o scrisoare transmisă premierului Marii Britanii, Winston Churchill, că deportarea aducea atingere suveranității statului român și că avea un caracter discriminatoriu de rasă.

Autorii descriu modul cum s-a desfășurat deportarea etnicilor germani; în baza tabelelor nominale întocmite pentru fiecare comunitate, un polițist român, însoțit de unul sau mai mulți soldați sovietici au mers la casele etnicilor germani și i-au ridicat pe aceștia. Inițial, au fost cazați în localurile școlilor, ale consiliilor locale, ale caselor de cultură și după o perioadă de câteva zile au fost urcați în vagoane de vite, care i-au transportat în Rusia. În acest capitol sunt descrise condițiile precare de călătorie, ceea ce a determinat îmbolnăvirea multor persoane. Totodată, sunt prezentate aspecte privind modul de viață în lagăr, cazarea în perioada de început în clădiri a căror construcție nu era finalizată sau care au fost avariate în timpul bombardamentelor și care nu asigurau condițiile minime de igienă (printre scânduri se puteau vedea seara stelele, erau ploșnițe și păduchi; într-o încăpere de aproximativ de 16 m.p. locuiau în jur de 30 de femei; femeile dormeau separat de

bărbați). Ulterior, s-au construit barăci și s-a amenajat un pavilion pentru persoanele căsătorite. Lagărele în care au fost duși deportații s-au aflat în Ucraina, în zona Munților Urali și chiar în Siberia, în apropierea fabricilor, a minelor și a colhozurilor. Autorii descriu condițiile grele de muncă în mine și la carierele de piatră și menționează că plata și rația de hrană erau acordate în funcție de activitățile desfășurate. Deportatii serveau masa de două ori pe zi, fie dimineața și la prânz, fie dimineața și seara; mâncarea consta în fiertură de varză, terci și pâine. Dimineața primeau ceai negru sau înlocuitor de cafea. Pâinea era alimentul de bază și era distribuită în funcție de munca desfășurată; cea mai mare cantitate era distribuită persoanelor care lucrau în mină (1.200 g.) și cea mai mică porție celor care lucrau la colhoz (300 g.). Programul de lucru era, de regulă, de 8-10 ore. După doi ani de deportare, persoanelor din lagăr li s-a permis să participe la seri de dans și să le scrie rudelor din România; scrisorile erau cenzurate și trebuiau să conțină numai 25 cuvinte. În ultimii ani li s-a îngăduit deportaților să vizioneze filme și să citească cărți și reviste.

Primii deportați au fost repatriați la Sighetu Marmației, în luna octombrie a anului 1945, pentru că aceștia erau bolnavi, răniți și nu mai erau apti de muncă. În anii 1946 și 1947 au fost efectuate mai multe transporturi din Uniunea Sovietică cu persoanele care se îmbolnăviseră; acestea au fost duse în zona de ocupație sovietică de atunci a Germaniei. Etnicii germani din România au întâmpinat dificultăți în demersul acestora de a se reîntoarce în țară, întrucât nu puteau face dovada cetățeniei lor, toate actele fiind reținute în momentul deportării. În anul 1949 au fost aduși în România majoritatea deportaților, excepție făcând cei care comiseseră delictе (furt și încercarea de a fugi din lagăr) și care s-au întors în anii 1951-1952. Autorii apreciază demersul autorităților din România de a acorda, începând cu anul 1990, etnicilor germani deportați o rentă lunară și scutirea de la plata medicamentelor și a consultațiilor medicale.

La finele capitolului I se regăsește bibliografia care cuprinde lucrări, studii și articole scrise în limbile română și germană referitoare la problematica lucrării.

În capitolul II, Dokumentation: Zeitzeugen aus der Bukowina Berichten / Documentație: martori și mărturii din Bucovina, sunt prezentate informații privind proiectul de cercetare inițiat în anul 1993 sub egida Bukowina-Institut din Augsburg de către Marie-Luise și dr. Ortfried Kotzian, când pe parcursul a șase săptămâni au fost intervievate 25 de persoane deportate, care locuiau pe raza județului Suceava. În perioada 1994-1996, au fost prelucrate înregistrările de către dr. Ortfried Kotzian și Luzian Geier și au fost publicate 19 interviuri în ziarul „Der Südostdeutsche” și care au fost cuprinse în acest capitol. Inițiatorii proiectului au întocmit un chestionar, pe baza căruia au fost intervievate deportații, ce cuprinde întrebări privind datele personale (nume, prenume, adresă, nivelul studiilor, profesia), experiențe din timpul războiului (refugiul în Germania), deportarea în Uniunea Sovietică (perioada, aspecte privind modul de viață în lagăr), perioada de după deportare (integrarea și adaptarea la noile realități ale societății, măsura în care au povestit în perioada imediată despre experiența trăită în lagărul deportării și viziunea personală asupra a ceea ce a însemnat deportarea) și documentare (fotografiile ale deportaților, consemnarea unor însemnări în perioada deportării și acceptul persoanei intervievate ca acestea să fie utilizate de către membrii proiectului).

Capitolul III, Erinnern und Gedenken / Evocări și memorie, cuprinde însemnări și relatări privind deportarea în Uniunea Sovietică culese de către Luzian Geier și care au fost publicate în ziarul Asociației Bucoveninilor din Augsburg (Der Südostdeutsche), un studiu referitor la situația femeilor în lagărele deportării și a copiilor concepuți în Rusia, elaborat de Ioana Scridon, lista nominală a deportaților din Bucovina și o informare asupra deciziei Parlamentului din Germania de a sprijini inițiativa Uniunii Refugiaților din RFG de a-i despăgubi pe foștii deportați care au desfășurat muncă forțată.

Capitolul IV, Die Deutschen in der Bukowina der Gegenwart seit 1989, in Rumänien und der Ukraine / Germanii în Bucovina din 1989 până în prezent, în România și Ucraina, redactat de dr. Ortfried Kotzian, cuprinde informații privind înființarea și activitatea Forumului Regional Bucovina, care face parte din Forumul Democrat al Germanilor din România, și a Asociației pentru Cultura

germano-austriacă din Cernăuți (Ucraina). Dr. Kotzian evocă, totodată, personalitatea dr. Georg Simnacher (1932-2014), membru în Consiliul județului Schwaben, Bayern (Germania), care a inițiat și sprijinit înființarea Institutului Bucovina (Bukowina-Institut) la Augsburg (Germania), cu scopul studierii istoriei și culturii Bucovinei. Dr. Georg Simnacher este, de asemenea, fondator al parteneriatului Schwaben-Cernăuți-Suceava, încheiat la 2 mai 1997 în Sala de Aur a Consiliului local din Augsburg, cu menirea de a dezvolta relațiile dintre cele trei regiuni pe plan cultural, social și economic. În acest capitol se regăesc o listă cu secțiile Forumului Regional Bucovina, însoțită de datele de contact aferente, și tabelele nominale cuprinzând cetățenii români de origine etnică germană de pe raza județelor din provinciile istorice, Moldova și Bucovina, deportați în URSS. În aceste ținuturi s-au comis abuzuri în ceea ce privește selecția, pentru că au fost deportate și persoane de altă origine decât cea germană, așa cum reiese din tabelul nominal anexat la această lucrare. Autorul a întocmit, de asemenea, o scurtă analiză statistică a populației de etnie germană din sudul Bucovinei în perioada 1956-2011, în care semnaleză reducerea semnificativă a numărului acestora. Acest capitol cuprinde o bibliografie selectivă, cu lucrări relevante pentru aspectele analizate.

Concepută cu scopul de aducere aminte a dramei etnicilor germani bucovineni deportați în Uniunea Sovietică prin prisma trăirilor și percepțiilor personale, cartea merită pe deplin să fie citită atât de specialiștii în domeniu, cât și de publicul larg.

Ligia-Maria FODOR

Vlad Mischevca, *Prutul în destinul neamului românesc. O antologie istorico-literară a râului*, Chișinău, Editura Civitas, 2016.

În adevăratul sens al cuvântului, Vlad Mischevca, prin volumul său, cu o Prefață semnată de Iulian Filip, nu dezmente ceea ce este precizat în subtitlu. Bogata arie hidrografică românească a constituit permanent un izvor de cercetare științifică, dar și de creație artistică. De cele mai multe ori, în cântecul popular și în literatura cultă hidronimul este explicit, râul fiind martor mut al bucuriilor și amărăciunii omului, oricum s-ar fi numit: Dunăre, Olt, Prut, Buzău, Siret, Milcov, Jiu, Moldova, Mureș etc. În acest sens rămân memorabile creațiile lui Vasile Alecsandri (*Malul Siretului*), Octavian Goga (*Oltul*), Mihail Sadoveanu (*Șoimii*), Geo Bogza (*Cartea Oltului*), Grigore Vieru (*Maluri de Prut*) ș.a.

Lucrarea lui Vlad Mischevca pe tema Prutului, simbol al *unirii* și *al ruperii* de neam, oferă o dublă perspectivă: o monografie a râului și o culegere a ecurilor literare care au în centrul atenției Prutul. De altfel, capitolele cărții denotă ambivalența speculară: *Studiu introductiv*, *Legendele Prutului*, *Bătălii și poezii de la Prut*, *Cântul Prutului*. Universitarul din Chișinău, autor al studiului *Anul 1812: Două secole de la anexarea Basarabiei de către Imperiul Rusiei* (an ce a marcat „scindarea național-teritorială a moldovenilor” aidoma anului 1940), a întreprins cercetări ce dovedesc o constantă preocupare pentru istoria neamului.

Prin *Studiu introductiv* sunt oferite oportune informații de natură hidrografică, geografică, morfometrie, etimologie hidronimică, dezvoltarea socio-economică, toate urmărite evolutiv în istoria românilor (domnitori, boieri, răzeși), trăitori în dreapta și în stânga râului. Sunt precizate izvorul Prutului, lungimea cursului principal, lățimea albiei, adâncimea, debitul, durata viiturilor, caracteristici ale albiei Prutului (pietroasă, lutoasă și tinoasă), relieful în trepte, clima continentală etc.

De interes este etimologia hidronimului *Prut*, cercetările dirijând atenția asupra originii scite – *Porata* (apă furtunoasă), fapt întărit de B.P. Hasdeu, N. Drăganu, Max Vasmer și Al Rosetti. Descrieri ale râului au făcut umanistul iluminist Dimitrie Cantemir în *Descriptio Moldaviae*, Martin Gruneweg ori Evlia Celebi, în impresiile lor de călătorie. Ca râu navigabil, în actul unirii de la 1859 se stipula că „se va face Prutul navigabil și se va lega cu Iașii care va căpăta statutul de oraș porto-

franco”, pe distanța Ungheni-Galați (Dunăre), prin plutărit ori șalande. Pe malurile râului românii au construit așezări fortificate (Cernăuți), orașe (Iași), târguri (Țuțora, Huși), localități (Lipcani, Costești, Ungheni, Leova, Cantemir, Stănilești, Fălcu, Cahul, Giurgiulești). Sectorul navigabil s-a tot restrâns însă, pentru ca după cel de Al Doilea Război Mondial, devenind graniță între România și URSS, să fie interzisă navigabilitatea. Tatonări pentru reluarea circulației navale și a înființarea unor porturi fluviale au început după 1990 și, aici, câteva constatări oportune despre poduri plutitoare și bacuri exprimă asentimentul românilor de refacere a legăturilor dintre localitățile (unele cu denumiri îngemănate) situate pe cele două maluri ale Prutului.

După câteva legende populare și culte (românești și rusești), având ca motiv central râul despărțitor, în cap. *Bătălii și poezii de la Prut*, istoricul Vlad Mischevca grupează materialele în corelare cu evenimentele istorice, între care: înfruntările legate de Țuțora de pe Prut de la 1581, din vara anului 1595, apoi din toamna lui 1620; înfrângerea polonezilor la Cornul lui Sas în 1612; „nenorocita campanie de la Prut” a lui Petru I din 1711; pribegia peste Prut a ieșenilor la începutul revoluției din iarna lui 1821; „trecearea Prutului întru reîntregirea Țării” prin ordinul generalului Ion Antonescu, emis la 2 iunie 1941; înlăturarea sârmei ghimpate de pe granița dintre Republica Moldova și România, prin desfășurarea „Podurilor de flori” la 6 mai 1990. Bătăliile românilor s-au purtat pentru teritoriile de pe cele două părți ale Prutului iar faptele din istorie au fost consemnate în scrieri precum cronici, memorii și creații literare semnate de către umaniștii Grigore Ureche și Miron Costin, armeanul Hagop din Tocot, Alexandru Hâjdău, Dimitrie Bolintineanu, poeți polonezi ș.a.

Cea mai consistentă parte este destinată creațiilor literare circumscrise motivului literar „Prutul”, toate înfoliate în succinte prezentări și interpretări ale conjuncturilor de creare a textelor. Sunt antologate texte populare precum *Prutul – 1852* (Vasile Alecsandri – cul. *Poezii populare...*), *Prutule, apă vioară – 1999* (cul. *Folclor român din Basarabia*), dar și o consistentă culegere de creații culte, în care figurează: *Prutul – 1898* (George Coșbuc, vol. *Fire de tort*), *România pitorească – 1901* (Al. Vahuță), *Doina Prutului – 1912* (Ion Buzdugan, folclorist), *Vorbeau azi noapte două ape – 1913* (Octavian Goga, vol. *Din umbra zidurilor*), *Doina Prutului – 1919* (Sergiu Cujbă), *Pe valea Prutului – 1922* (Ion Buzdugan), *Amurg pe Prut* (Ion Pillat, vol. *Umbra timpului – 1940*), *Doina Prutului – 1940* (George Buznea, poet și traducător) ș.a.

Cum problema unificării românilor din cele două state – Republica Moldova și România (și nu numai) –, deocamdată, rămâne o aspirație legitimă și dureroasă a neamului, noua generație a scriitorilor contemporani a continuat, după 1990, să dea glas acestui deziderat. Cele mai profunde trăiri poetice aparțin dramaticului poet născut într-o „casă văduvă și tristă/ de pe margine de Prut” – Grigore Vieru. E greu de cuantificat în care poezii nu există sentimentul frățietății, frecvent simbolizat prin apa Prutului – alegoric – râu al unificării, și nu hotar al dezbinării. Fiorul tragic se completește cu nădejdea unei bucurii comune, a unității de neam și țară. În acest scop autorul spicuiește fragmente semnificative din creația poetică a lui Grigore Vieru: *Cântec popular, De-ai curge tu, Prutule, Sunt, Maluri de Prut, Drumul..., Podul, Eu cred că Prutul, Testament* etc.

O lungă listă a numelor de poeți, îndeosebi basarabeni, denotă interesul motivat și constant pentru reîntregire. În creațiile acestora răzbate dorul de frate, gravitatea neîmplinirii, vadurile umilințelor provocate de dezbinare și ură, respingerea subordonării, a oprimării... Cităm doar câteva nume de poeți consacrați ori în curs de afirmare: Petru Cărare – *Cântec*, Nicolae Dabija – *Țara mea de dincolo de Prut*, Vasile Romanciuc – *Biserica de peste Prut*, Valeriu Matei – *Doina*, Ion Horea – *Elegie la Prut*, Leo Bordeianu – *Harta*, Vlad Mischevca – *Plângea Prutu-n '47* precum și Diana Enache, Traian Vasilecău și Anatolie Cărbune, prezenți cu cicluri poematice „prutene” ș.a. Autorul a adunat cu migală tot ce i-au oferit bibliotecile și internetul.

Faptul că tematica pruteană are vechime literară subordonată evenimentelor istorice denotă drama sfâșierii românilor perpetuată din veacuri până astăzi. Poate astăzi mai mult ca oricând. Autorul acestei antologii n-a intenționat să stabilească ierarhii valorice cu instrumentarul unui critic literar. Toate izvoarele se adună inspirat în *Cântul Prutului*, un impresionant periplu hidrografico-

literar ales de autor, în care se oglindesc vechimea și continuitatea tematică, tonalitatea stihurilor (adesea tragică, arareori entuziastă), solemnitatea alegorică a râului despărțitor a „Două flori dintr-o grădină./ Dintr-o singură tulpină”.

Variația abordării împletește evocarea cu invocația, revolta cu umilința, iubirea cu blestemul, amărăciunea cu bucuria în varii specii literare: doina, cântecul, oda, bocetul, balada ori legenda... Prutul este invocat în polivalente ipostaze: *martor* al umilințelor suportate de moldoveni, *confesor* al îndrăgostiților, *frate* suferind alături de români, *tribun* al celor dezbinați în mod ne-natural, *revoltat* împotriva nedreptăților istorico-sociale, *izbăvitor* mesianic al idealului de unitate națională ș.a. Iată: „Prutule, apă vioară/ Face-te-ai neagră cerneală/ Să te scriu la maica țară.” (p. 171), „Prutule, dac-ai seca/ Noi ca frații ne-om avea/ Frați de cruce, frați de sânge/ După mine n-ai mai plânge.” (p. 172), „Arză-l focu’ de muscal/ C-a făcut Prutu’ hotar/ Și-a rupt fratele de frate/ Și-a adus prăpăd și moarte!” (p. 150), „Ce te tulburi, Prutule,/ Prutule, pierdutule?” (I. Buzdugan, p. 168), „Prutule, apă bătrână,/ Prutule, apă română,/ Prutule întunecat,/ Mâl cu plâns amestecat!” (G. Buznea, p. 183), „Ce faci, soră? Ce faci, frate?/ Of, cum Prutul ne desparte./ Ne desparte mișelește,/ Dar tot el ne și unește.” (P. Cărare, p. 207), „Curge Prutul între noi și plânge/ Că ni-i greu și lui la fel i-i greu.” (Gr. Vieru, p. 202), „Prutule, hai mută-ți apa,/ Care ne desparte glia/ Și rescrie iarăși harta,/ Cu întregă România!” (N. Dabija, p. 198) și multe alte exemple.

Ubicuu, dezideratul rămâne *Unirea într-o Românie Mare*. De aceea nu e de mirare că, din punct de vedere lexical, au frecvență termenii *neam, țară, frate, dor, soră, lacrimă, maică, hotar, străinătate, val-mal* ș.a.

Inițiativa neîncercată până acum a istoricului Vlad Mischevca, concretizată în cartea *Prutul în destinul neamului românesc*, e oportună, atât prin materialul științific informativ, prin adnotările atașate, cât și, mai ales, prin textele literare concentrat tematic asupra râului care „poartă” pe valurile sale pagini din istoria neamului românesc.

Lina CODREANU

Petre Gh. Iosub, *Coropcenii – 600*, Vaslui, fără editură și an [2016], 200 p.

„Cântecul de lebedă” editorial al prof. dr. Petre Gh. Iosub (1937-2016) – cunoscut în publicistică și eseistica filosofică drept **Petrea Iosub** – este neîndoielnic monografia satului său natal, Coropcenii-Iași, atestat documentar de 600 de ani. Mărturiile rudelor apropiate confirmă un adevăr emoționant: autorul a lucrat la această *schită monografică* până în ultimele săptămâni de viață, iar cu trei zile înainte de finalul fatidic a putut vedea exemplarul-semnal al cărții. Sintagma *schită monografică* exprimă modestia titularului, retractil și discret – așa cum a fost întreaga viață – deși avem de-a face cu un volum consistent, de 200 de pagini, apărut sub auspiciile unei tipografii vasluiene cu prerogative editoriale, de vreme ce are I.S.B.N. (978-973-0-21359-1). Altfel spus, circuitul cărții este unul legal și legitim. Nu se poate spune că este un volum postum, câtă vreme autorul l-a putut vedea în forma finală, fie și în momentele crepusculare ale destinului. Cultura română a înregistrat nu o dată episoade ilustre similare. În decembrie 1883, Titu Maiorescu i-a înmânat lui Eminescu (internat la Ober-Döbling) volumul principe **Poesii**, singurul editat în timpul vieții Luceafărului. Petre Iosub a avut vocație monografistă timpurie: *Vaslui – file de monografie* (1972), *Vaslui – monografia județului* (1980), *Contemporan cu viitorul* (monografia Colegiului Economic „Anghel Rugină” – 2006), *Anghel Rugină – omul și savantul* (2010), *Anghel Rugină – Petre Iosub, Corespondență* (2014) confirmă rigoarea cercetătorului, obiectivitatea perspectivei diacronice și aderența simpatetică la temele asumate.

Ca structură internă, monografia satului Coropcenii urmează „scenariul” impus la noi de o tradiție culturală cristalizată: istoricul localității, așezarea geografică, populația, școala, biserica, datini și obiceiuri, mitologia locală. Volumul este întregit cu o suită de medalioane ale personalităților ce s-au născut în acest spațiu și se încheie în nota discret-patetică – proprie autorului

– cu o *Scrisoare către țaran* și două poeme închinare mamei și tatălui (*Răgaz și Scrisoare către tata*).

Printre rânduri este detectabilă mândria autorului de a fi văzut lumina zilei într-un sat multiseclar: „Aici m-am născut, într-o familie cu oameni de o mare calitate umană, care-și iubeau din suflet copiii și oamenii și locul unde erau cele mai tainice răsărituri și apusuri de soare...” (p.10). Rostul cercetării sale este cât se poate de limpede: „Prin aceasta credem că am făcut un act de conștiință morală și pioasă recunoștință față de strămoșii noștri, ale căror oseminte odihnesc în cimitirul satului sau prin alte locuri pe unde au luptat de-a lungul istoriei, cu toți cei care au venit pe aceste meleaguri să ne îngenuncheze” (p.12). Partea istorică se întemeiază pe dovezi inatacabile, introduse de autor în demonstrația diacronică fără obișnuitele mărci dubitative: înscrisuri ale domnitorului Alexandru cel Bun (secolul al XV-lea) și Ieremia Movilă (1598), documente de arhivă publicate în lucrările istoricilor A. Tocilescu, Gh. Ghibănescu, Vasile Pârvan ș.a. Persistă controversile cu privire la originea localității Coropcenii, dar Petre Iosub face un efort de obiectivare, citând pozițiile aflate în litigiu, fără a înclina ostentativ balanța. Este o procedură înțeleaptă și modernă. Sunt trecute scrupulos în revistă avaturile consătenilor săi în timpul celei de-a doua conflagrații mondiale, când s-au purtat aici lupte crâncene, soldate cu mulți morți și răniți, servituțile inerente ale ocupației germane și apoi ale celei sovietice, odiseea tragică a cooperativizării, patimile tatălui Gheorghe Iosub, în vremea înrobitorilor cote și a presiunilor pentru a se înscrie în „colhozul” local, marile schimbări în dinamica economico-socială după Revoluția din decembrie 1989 cu reversul uneori ironic și funest al medaliei. Era previzibil ca autorul, ca om al școlii, să acorde o atenție specială învățământului și metamorfozelor acestuia prin succesiunea, uneori fatală, a diverselor reforme impregnate politico-ideologic. Nu lipsesc evenimentele tragice: „Între 1944-1946 școala din Coropcenii nu mai funcționează întrucât învățătorul Acamenitoaie este încorporat și trimis pe front ca ofițer; în timpul bombardamentelor efectuate asupra satului, acesta vine într-o permisie, are loc ruperea frontului iar învățătorul este împușcat de nemți fiind considerat dezertor” (p.70). Capitolul consacrat bisericii este întemeiat pe câteva acolade istorice semnificative: ctitorirea, slujitorii peste timp, reparațiile și renovările, acareturile și bunurile, valorile de patrimoniu, sfințirile succesive, evenimentele de referință. Corelativ, Petre Iosub cunoștea bine datinile și obiceiurile locului, sărbătorile de iarnă, hramurile și toate celelalte episoade din calendarul rustic la care se referă cald-comprehensiv. Pagina se încarcă de vibrație patetic-sentimentală și capătă combustie metaforică. În *Scrisoare către țaran* se adresează la persoana a II-a, unui interlocutor apropiat: „Drumul a fost lung și extrem de greu, cu multe și mari pierderi de vieți, dar n-ai renunțat și nu te-ai lăsat doborât. Ai cultivat cu mare dragoste pământul, ți-ai crescut și educat frumos odraslele, ai întemeiat știința cultivării ogorului dar și al destăinuirii nemărginirii din propria ființă și cea din afara lumii soarelui i-ai adăugat, cu neprihănită dragoste, lumina cunoașterii, care ți-a făcut viața mai bogată și mai frumoasă” (p.194). Petre Iosub simțea chemarea nemărginirii: „Ochii mi-s păsări plecate departe/ Pe urmele clipei ce nu a sosit; / Culcă-te, vreme, în visele mele / Și vindecă-mi dorul de infinit!” (*Răgaz*).

Teodor PRACSIU

Ion Gh. Pricop, *Cânta la Duda o chitară*, Editura Timpul, Iași, 2016, 203 p.

„Cânta la Duda o chitară”... Parafrază la un titlu faimos („Cânta la Stupca o vioară”...), carte dedicată lui Ciprian Porumbescu), volumul profesorului Ion Gh. Pricop este consacrat învățătorului Valeriu Penișoară (26 septembrie 1950 – 11 mai 2004), cântăreț folk de notorietate națională în anii 80, grație mai ales evoluției sale artistice în controversatul Cenaclu „Flacăra” al poetului Adrian Păunescu. Suntem în fața unui eseu biografic scris cu sensibilitate și cu o sinceritate dureroasă, izvorâte dintr-o foarte bună cunoaștere a personajului public. Atât scriitorul Ion Gh.

Pricop cât și cantautorul Valeriu Penișoară s-au născut în același sat, Duda, comuna Duda Epureni, județul Vaslui, așezare mitică din apropierea Hușilor, remarcabilă prin viața culturală vie ce i-a marcat destinul postbelic. Autorul acestei cercetări monografice privind existența și traiectul artistic ale neuitatului folkist declară cu modestie (o modestie studiată, desigur) că o altă persoană, detașată, rece și străină ar fi fost mai îndreptățită să scrie despre cei doi (biograful și eroul său non-ficțional). Este aici un mic gest de complicitate, cu un posibil cititor avizat, fiind de notorietate publică, la vremea potrivită, prietenia acestui tandem monolitic – textierul și solistul.

Ion Gh. Pricop procedează metodic, urmărind firul vieții artistului de la naștere și până la declinul și sfârșitul tragic: fiu de țărani, atașat valorilor tradiționale ale satului; vocație muzicală precoce; primele clase – în localitatea natală; gimnaziu – la Liceul de muzică și arte plastice „Octav Băncilă” din Iași, unde se afirmă ca un elev sârguincios; copilul respinge, de facto, instrumentul muzical ce i-a fost încredințat (clarinetul); tribulații școlare și sincope în evoluția firească; ajunge în clasa a VII-a a Școlii gimnaziale nr. 2 din Huși ; începe liceul în „orașul dintre vii”, apoi este transferat la Liceul pedagogic din Bârlad; descoperă chitara, aceea care-i va decide cariera artistică; încheie Liceul Pedagogic la Iași și obține repartiția în satul său de obârșie; iubește copiii și-și confirmă chemarea didactică; armata – la grăniceri, la Sighetul Marmației; debutul artistic absolut în muzica folk s-a produs în cenaclul „Nicolae Labiș” al căminului cultural din Duda; ieșirea din anonim – la Radio Iași (1974-1975); debutul și consacrarea în Cenaclul „Flacăra”; evoluția firească a artistului și profesionalizarea lui: popularitate, aprecieri superlative. Monografistul, atent mereu la detalii, ne informează cum s-a născut fiecare melodie (context, simbioza text-muzică, ecouri mediatice etc.) și cum, treptat, artistul și-a consolidat statutul de **vedetă**. La un moment dat, între textier și interpret s-a produs o ruptură, din motive cât se poate de terestre, pe care autoritatea județeană de partid, prin prim-secretarul momentului, a reușit s-o repare întrucâtva. Spre onoarea sa, Ion Gh. Pricop, ca parte în conflict, a găsit tăria să se obiectiveze și să prezinte evenimentele într-o lumină realistă; putea eluda acest incident, dar n-a făcut-o, din respect pentru memoria celui dus și mai ales din considerație pentru adevăr; împăcarea a venit firesc, în beneficiul tuturor, actori și comunitate rurală. Prudent și circumspect, de o pudoare ce derivă din cutume ancestrale, Ion Gh. Pricop a trecut sub tăcere aspecte stânjenitoare din biografia artistului: boema cenaclieră, alcoolul și derapajele sentimentale, care, cu siguranță, i-au grăbit sfârșitul. Cartea reproduce scrupulos „textele cântecelor noastre”, piese care au fost validate estetic în spectacole memorabile; se vede lesne că întâlnirea celor doi a fost una fastă: pe de o parte, un poet viguros, talentat, expresiv, cu forță în cuvânt, de cealaltă parte, un solist cu indiscutabile resurse vocale, impetuos, însuflețit, vibrant. Au intrat într-o simbolică „fonotecă de aur”: Căluțul, N-au căzut pe luncă stele, Strigați-mă pe nume, Cuvântul lui Ion Roată către Divan, Povestea eroilor, Știți voi, copii, Ană, doamnă!, Nu mă scoate, popă-n drum, Lume curată ș.a.

Ion Gh. Pricop zăbovește cu îndreptățire asupra incidentului tragic, de pe stadionul din Ploiești (16 iunie 1985), când o furtună violentă ce s-a abătut asupra orașului s-a soldat cu morți și răniți. A fost actul de deces al Cenaclului „Flacăra” echivalent în plan individual și cu încheierea carierei artistice a lui Valeriu Penișoară. Fenomen insolit din sfera sociologiei culturii, Cenaclul „Flacăra” – conchide sintetic autorul – a avut 12 ani de existență, între 17 septembrie 1973 și 16 iunie 1985, timp în care s-au desfășurat 1615 manifestări complexe (muzică, poezie, dialoguri, implicare empatică a peste 6 milioane de spectatori, preponderent tineri). Poet și prozator, așadar structural un artist, Ion Gh. Pricop alunecă uneori, pe nesimțite, în romanțare și idealizare, așa încât cercetarea monografică devine un poem nostalgic, o litanie catifelată, trist evocatoare. La crepuscul, artistul și-a pierdut vocea, s-a închis în sine și s-a stins discret, așa cum, odinioară, în sate anonime se înălțau la stele țărani spațiului mioritic. Într-un pasaj elocvent autorul invocă o entitate aburoasă și implacabilă – fatalitatea istoriei: „Nu, Valeriu Penișoară n-a comis, personal, nimic ingrat împotriva talentului său, a calității cântecului și vocii sale. Muzica era pentru el aerul dimineții cu care omul sănătos își umple plămâni, dragostea dintâi și cea mai mare grijă și pasiune, mângâiere și speranță, duioșie și încredere de sine. Dar toate acestea erau răpite de împrejurări potrivnice.

Factorul distructiv care îi ruina speranța, puterea creatoare, dar și vocea venea din afară. Cine se așteptase la nefastul eveniment dintr-o seară de iunie a anului 1985, la Ploiești? Cine se putuse opune ca mentorul Păunescu să nu fie răpit din fruntea cercului lor, apoi să nu li se interzică Cenaclul?” (p. 190).

Este o carte scrisă cu inima, necesară într-o vreme de derută și alienare culturală. Un sătuc oarecare din România a dat, iată, două nume importante în literatură și în muzică. Este reconfortant să știm că a fost posibil.

Teodor PRACSIU

